*Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine” 2*

# SFÂNTUL SIMEON ARHIEPISCOPUL TESALONICULUI

## Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi

## VOLUMUL II

Apare cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului PIMEN, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

Ediție îngrijită de Protosinghel Grichentie Natu

Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților

2003

din dragoste,
pentru îngrijirea duhovnicească
a credincioşilor români de pretutindeni

Cu voia și binecuvântarea lui Dumnezeu cel în Treime slăvit, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, scoatem la lumină, în limba română, a treia ediție a operei de mare valoare a Sfântului Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului. Ediția de față este o transcriere din caracterul chirilic a lucrării editată în anul 1885 la București de Toma Teodorescu, îndreptată și revizuită.

Scrierile Sfântului Simeon au circulat în Biserica Răsăriteană in manuscrise grecești din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea. Ele au fost colecționate și tipărite pentru prima dată în limba greacă veche la Iași, în anul 1683, sub îngrijirea Patriarhului Dositei al Ierusalimului și cu cheltuiala binecredinciosului domn Ioan Duca, voievod al Moldovei. Opera Sfântului Simeon a fost reeditată în greaca nouă în anul 1791 la Veneția, tipărindu-se de mai multe ori. În anul 1866, J.P. Migne avea să o introducă în tomul 155 din colecția sa Patrologia Greacă (P.G.).

Această lucrare a Sfântului Simeon a fost tradusă și în limbile naționale ale Bisericii Răsăritene, devenind foarte răspândită. A fost tradusă în limba română cu caractere chirilice (slavone) în anul 1765 de către Cuviosul Chesarie și tipărită pe cheltuiala mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei.

A doua ediție a fost tipărită tot cu caractere chirilice, după o sută de ani, în 1865, în vremea domnitorului Principatelor Unite Române, Alexandru Ioan Cuza, cu binecuvântarea mitropolitului primat al României, Nifon, de către Toma Teodorescu. Ideea de retipărire de atunci a aparținut maicii Teodora de la mânăstirea Pasărea, susținută de monahul Isaia de la chinovia românească din Sfântul Munte al Athosului, care a înlesnit un număr mare de abonați, tot așa după cum vom scoate și noi ediția de față. Scoaterea la lumină a unui număr mai mare de ediții în diferite limbi dovedește valoarea inestimabilă a acestei cărți.

Sfântul Simeon s-a născut și a crescut în Constantinopol. Despre originile familiei sale nu se cunosc mărturii. Din tinerețe a primit o bună educație, fapt ce reiese din scrisul său clar și cu stil pur eclezial. Când a fost rânduit de Dumnezeu să fie ales arhiepiscop de Tesalonic era un simplu ieromonah și un iscusit duhovnic.

Din scrierile sale apare ca un bun liturghist și un mare apologet al Ortodoxiei. După Sfântul Pavel, modelul Sfântului Simeon este Sfântul Dionisie Areopagitul. El folosește în opera sa scrierile Sfinților Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Maxim Mărturisitorul, ale patriarhilor Sofronie al Ierusalimului și Gherman al Constantinopolului, ale lui Filotei Kokkinos,

Nicolae Cabasila, ale Sfântului Grigorie Palama şi ale altor scriitori bisericeşti.

În opera Sfântului Simeon se prezintă respingerea principalelor erezii, realizând un amplu comentariu al slujbelor, al Sfintelor Taine, al rugăciunilor şi practicilor Bisericii Ortodoxe, în simbolistica şi semnificaţia lor.

Sfântul Simeon al Tesalonicului s-a mutat la cele veşnice în septembrie 1429, cu şase luni înainte de căderea Tesalonicului sub turci (29 martie 1430). A trăit o viaţă de asceză, fiind un om foarte smerit, evlavios şi foarte apropiat de oameni. În titlurile lucrărilor lui, el este numit: Sfânt, Preasfânt, Înalt prea sfinţit, Fericit, Preafericit întru sfinţi. El a vieţuit într-o epocă de confruntări dogmatice între Răsărit şi Apus, confruntări care se reflectă şi în scrierile sale, în care combate cu tărie noile învăţături de credinţă apusene.

Canonizarea Sfântului Simeon se face ca o recunoaştere a sfinţeniei vieţii sale de către Sfântul Sinod din Atena şi al Patriarhiei Ecumenice, la 3 mai 1981.

Având în vedere bogăţia învăţăturilor dogmatice, morale şi liturgice cuprinse în opera Sfântului Simeon, dorim să fie reeditată în limba română pentru folosul duhovnicesc al clericilor şi al credincioşilor.

Protosinghel Grichentie Natu

**Pentru pocăință**

**Arhiereul**: Pocăința este capul mântuirii tuturor credincioşilor, după Botez. Aceasta este altă curăţire, al doilea Botez, prin mărturisire si smerenie, cu osteneli şi cu lacrimi după putință.

Închipuirea pocăinței sunt întâi vameşul şi tâlharul de pe cruce, dând numai mărturisire şi credință: "Pomeneşte-mă...", şi celelalte. Asemenea, Verhovnicul ucenicilor, după căderea lepădării, cu întrebarea de trei ori, plângând cu amar şi iertându-se şi aşezându-se la ceea ce a fost sau şi mai mare, făcându-se păstor oilor lui Hristos, ca să pască oile cu socotință şi cu milosârdie.

Şi dintr-aceea că a greşit şi l-a primit, învățându-se să primească pe greşiţii cei ce se vor pocăi, căci nu e nimeni între oameni care să nu greşească; şi cel întâi greşind şi mai mult decât toți între toți credincioşii eu sunt, şi cer iertăciune şi mântuire.

## *Capitolul 251*
## Cum că pocăința este a se smeri totdeauna, a zice şi a se socoti pre sine păcătos şi a alerga la mărturisire; şi cum că nimeni nu este curat între oameni

Adevărat, frate, cine se va lăuda a avea inimă curată sau cine este curat de spurcăciune, precum scrie, măcar de a trăit o zi? Una – fiind păcătos din păcatul strămoşului; iar alta, luminându-se cu Botezul, îndată şi fără voie cade în păcat, căci nu se poate să nu se întâmple a păcătui cineva, pentru copil sau părinte sau prieten sau rudă, deşi este întru neştiința copilului, dar din pricina lui se întâmplă, şi îndată i se face lui spurcăciune şi păcat. Şi el fiind om, măcar că a luat Darul, îndată după ce se naşte cearcă ale trupului

dobitoceşte şi fără a socoti, având aceasta din călcarea poruncii. Drept aceea şi îndată născându-se şi nesocotind greşeşte, precum zice şi David: "În păcate m-am zămislit".

De vreme ce dar copilului tău celui născut de curând şi botezat de curând, nu se poate să nu i se întâmple oarecare păcat, cu atât mai vârtos nu se poate ca noi să nu greşim cu voie şi fără voie. Mai cu seamă însă greşim cu voie fiindcă suntem cuvântători şi ne lenevim de bună voie şi pururea greşim; şi cele din uitare şi cele din neştiinţă sunt din neîngrijirea noastră şi la aceasta nu avem nici o îndreptare.

## *Capitolul 252*
## Cum că toţi, şi preoţii şi mirenii, trebuie să se pocăiască

Drept aceea trebuie numai să ne pocăim, precum a propovăduit Botezătorul, Stăpânul şi ucenicii Lui. Toţi trebuie să ne pocăim: şi mireni, şi călugări, şi preoţi, şi arhierei, şi nici unul să nu se despartă pe sine de la pocăinţă, pentru că toţi am greşit şi greşim şi suntem datori să ne pocăim. Drept aceea şi Mântuitorul nostru şi Botezătorul Său au zis: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat Împărăţia Cerurilor", făcându-se aproape chiar Împăratul Cerurilor de cei ce se pocăiesc, că zice: "Aproape e Domnul de toţi cei ce-l cheamă pe El întru adevăr". Iar eu chiar strig tuturor, prin darul Mântuitorului nostru: toţi să ne pocăim, ca să ne mântuim, că aproape este Împărăţia lui Dumnezeu; şi împreună cu prea Dumnezeiescul Pavel să zicem: „Mai aproape este nouă mântuirea acum, căci vine Mântuitorul şi Judecătorul nostru. Să lepădăm dar lucrurile întunericului şi să ne îmbrăcăm cu armele luminii". Iar cum că spovedania sau pocăinţa e trebuincioasă şi pentru preoţi ca şi pentru călugări şi mireni, chiar Apostolul Pavel mărturiseşte zicând: "Mărturisiţi-vă păcatele unul altuia şi vă rugaţi unul pentru altul ca să vă tămăduiţi".

Deci zicând: "Mărturisiţi-vă unul altuia şi vă rugaţi unul pentru altul", cu aceasta arată că tuturor e trebuincioasă mărturisirea păcatelor şi pocăinţa pe care a propovăduit-o şi Botezătorul, precum am zis, şi Mântuitorul a lucrat-o, primind mărturisirea; iar zicând: "Nu sunt vrednic să mă chem fiul tău", cu aceasta arată sfărâmarea inimii şi se arată pe sine vinovat şi vrednic de osândire. Iar: "Fă-mă ca pe unul din argaţii Tăi", arată rugăciunea cea smerită a noastră, pe care o facem cu nădejdea că vom fi iertaţi. Căci nu trebuie ca cineva să se deznădăjduiască.

Iată dar din Evanghelie şi roadele pocăinţei de care vorbeşte Botezătorul, ca să se întoarcă de la păcat; că astfel a făcut şi fiul cel desfrânat, care s-a mântuit: părăsind desfrânarea s-a întors către Tatăl său, să se mărturisească. Că zice cu îndrăzneală: "Greşit-am – şi nu aşa

orişicum, ci - la cer şi înaintea Ta", adică, făcând cele necuvenite care sunt împotriva celor cereşti; şi înaintea Ta, adică arătându-mă Ţie defăimător şi netemându-mă, nici cinstindu-Te, nici ruşinându-mă de Tine, Stăpânul meu şi Făcător. Iar zicând: "Nu sunt vrednic a mă chema fiul Tău", şi a se ruga cerând lucrurile celor smeriţi, osândiţi şi datornici, căci zice: "Fă-mă ca pe unul din argaţii Tăi", cu aceasta se osândeşte pe sine. Aceasta a făcut şi a învăţat şi ceata Apostolilor. Iar mai cu seamă pentru aceasta ostenind, înconjurau şi alergau până la moarte, căutând şi nevoindu-se ca să întoarcă pe cei păcătoşi pe care-i şi certau şi-i şi rugau şi-i lepădau, când se cădea, şi iarăşi îi primeau, făcând aceasta pentru ca toţi să se mântuiască.

## *Capitolul 253*
## Cum că a propovădui pocăinţa este şi a Mântuitorului şi a Apostolilor, şi acum mai cu seamă datoria arhiereilor şi a preoţilor

Aceasta este datoria părţii preoţeşti şi aceasta o zic şi pentru mine, şi pentru ceilalţi arhierei care sunt împreuna cu mine, căci noi mai mult decât orice avem datoria să aducem la pocăinţă, şi aceasta este lucrarea propovăduirii, asemenea cum am întoarce pe cei fără Dumnezeu la credinţă. Şi acest lucru este bun, fiind al Mântuitorului şi al Apostolilor. Însă rar se află acum, pentru ca lipseşte râvna bărbaţilor apostoleşti şi pentru că s-au făcut acum mai multe prigoniri. Iar după aceasta, şi întocmai cu aceasta, este a păzi pe cei credincioşi şi cu nevoinţă a-i întoarce la pocăinţă. Drept aceea nu trebuie a aştepta ca să vină ei, nici a căuta de la dânşii întoarcere, ci trebuie ca cei ce au datoria să-i aducă la pocăinţă să încerce şi să caute pe cei ce au greşit şi în toate chipurile să se nevoiască a-i atrage la Dumnezeu, să-i scoată din păcat şi să-i aducă la Dumnezeu.

## *Capitolul 254*
## Cum că adevărata propovăduire este sfântă celor ce întorc pe cei necredincioşi la pocăinţă

Aceasta va fi arhiereului în locul propovăduirii şi mai cu seamă ca însăşi propovăduirea, căci ce altceva se face prin propovăduire dacă nu mântuirea celor pierduţi, ridicarea celor căzuţi şi întoarcerea la bine a celor ce au fugit de aceasta. Deci ceea ce s-a zis pentru cei ce i-au întors pe ei la Dumnezeu, că sunt ca gura lui Dumnezeu, făcând vrednici din nevrednici, tot astfel este şi întoarcerea celui păcătos, căci cel ce întoarce pe păcătos din calea rătăcirii lui este asemenea cu gura lui Dumnezeu şi vrednicie lui

Hristos, ca cel ce a mântuit sufletul din moarte şi a acoperit mulţimea păcatelor, precum scrie. De aceea s-a rânduit să se facă în Biserică şi cuvântul învăţăturii Duhului, care este de datoria arhiereului. Cuvântul învăţăturii nu este de trebuinţă a fi împodobit cu măiestrie, nici a fi alcătuit din cuvintele meşteşugului celui dinafară, ci după cuviinţă şi putere, spre îndreptarea sufletelor, spre întărirea celor ce stăruiesc, spre ridicarea celor căzuţi, spre aducerea celor depărtaţi, spre întărirea celor ce se clatină, spre folosul cel după putinţă al tuturor, căci nici meşteşugurile, nici măiestriile nu sunt fireşti, ci aflări ale firii mai pe urmă. Iar Dumnezeu îndreptează firea din cele date firii noastre celei proaste. Drept aceea S-a şi întrupat prin singura noastră fire, închipuind şi zidind din nou firea noastră. Deci pentru aceasta mai cu seamă se cuvine învăţătorului a învăţa cele ale Duhului cu cuvinte cuviincioase şi de rând, pentru ca să se îndrepteze şi să se folosească pe sine smerindu-se, iar nu trufindu-se cu măiestriile, împlinindu-şi cu aceasta datoria. Aceasta trebuie să o socotească ca sfârşit a toată propovăduirea şi învăţătura, folosind pe ascultătorii şi supuşii lui sau împlinindu-şi datoria, căci Pavel zice: "Amar mie de nu voi propovădui".

Şi în adevăr nu cu alte Sfinte lucruri şi Taine, şi nici chiar cu Botezul nu se sârguia atâta a le lucra, ca cu propovăduirea, spre a întoarce pe mulţi. Şi zice "Că nu m-a trimis Hristos să botez, ci să propovăduiesc", cu toate că şi boteza, căci pe Timotei şi casa lui Ştefan şi pe mulţi alţii a botezat. Mai mult însă alegea propovăduirea decât Botezul, şi pentru ce? Pentru că trebuie mai întâi a întoarce pe cel necredincios la credinţă, şi apoi a-l boteza.

Deci orice preot poate boteza, însă a întoarce la credinţă este lucru de dascăl. Acum însă, vai!, văd pe mulţi nepurtând grijă nici de Sfintele Taine, nici de cuvântul învăţăturii propovăduirii celei Dumnezeieşti şi mântuitoare, şi câteodată slujind cu trufie Sfânta Liturghie, rugându-se de puţine ori, nepropovăduind câtuşi de puţin, şezând cu mare falǎ sus, îngrijind de judecăţile mireneşti şi prigonirile cele nefolositoare şi mai cu seamă vătămătoare de suflet şi având grija câştigurilor celor putrezitoare. Apoi nu se îngrijesc câtuşi de puţin de viaţa lor cea duhovnicească (ca unii ce sunt duhovnici), sau de viaţa celor ce sunt sub ascultarea lor sau de cercetarea lor sau de cercetarea Sfintelor Scripturi şi de păzirea pravilelor sau de altă nevoinţă sfântă, care este de la Părinţi, nici de Biserică şi nici de turma Mântuitorului nostru.

Cu toate că zice Pavel: "Luaţi aminte la voi şi la toată turma la care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păziţi Biserica Domnului, pe care Dumnezeu a răscumpărat-o cu sângele Său şi mai vârtos nefiind să vină lupii, ci acum fiind de faţă". Pentru venituri şi cele ce sunt ale lor, mulţi au multă grijă, iar pentru a strânge în cer comoară de suflete

Hristos, ca cel ce a mântuit sufletul din moarte şi a acoperit mulţimea păcatelor, precum scrie. De aceea s-a orânduit să se facă în Biserică şi cuvântul învăţăturii Duhului, care este de datoria arhiereului. Cuvântul învăţăturii nu este de trebuinţă a fi împodobit cu măiestrie, nici a fi alcătuit din cuvintele meşteşugului celui dinafară, ci după cuviinţă şi putere, spre îndreptarea sufletelor, spre întărirea celor ce stăruiesc, spre ridicarea celor căzuţi, spre aducerea celor depărtaţi, spre întărirea celor ce se clatină, spre folosul cel după putinţă al tuturor, căci nici meşteşugurile, nici măiestriile nu sunt fireşti, ci aflări ale firii mai pe urmă. Iar Dumnezeu îndreptează firea din cele date firii noastre celei proaste. Drept aceea S-a şi întrupat prin singura noastră fire, închipuind şi zidind din nou firea noastră. Deci pentru aceasta mai cu seamă se cuvine învăţătorului a învăţa cele ale Duhului cu cuvinte cuviincioase şi de rând, pentru ca să se îndrepteze şi să se folosească pe sine smerindu-se, iar nu trufindu-se cu măiestriile, împlinindu-şi cu aceasta datoria. Aceasta trebuie să o socotească ca sfârşit a toată propovăduirea şi învăţătura, folosind pe ascultătorii şi supuşii lui sau împlinindu-şi datoria, căci Pavel zice: "Amar mie de nu voi propovădui".

Şi în adevăr nu cu alte Sfinte lucruri şi Taine, şi nici chiar cu Botezul nu se sârguia atâta a le lucra, ca cu propovăduirea, spre a întoarce pe mulţi. Şi zice "Că nu m-a trimis Hristos să botez, ci să propovăduiesc", cu toate că şi boteza, căci pe Timotei şi casa lui Ştefan şi pe mulţi alţii a botezat. Mai mult însă alegea propovăduirea decât Botezul, şi pentru ce? Pentru că trebuie mai întâi a întoarce pe cel necredincios la credinţă, şi apoi a-l boteza.

Deci orice preot poate boteza, însă a întoarce la credinţă este lucru de dascăl. Acum însă, vai!, văd pe mulţi nepurtând grijă nici de Sfintele Taine, nici de cuvântul învăţăturii propovăduirii celei Dumnezeieşti şi mântuitoare, şi câteodată slujind cu trufie Sfânta Liturghie, rugându-se de puţine ori, nepropovăduind câtuşi de puţin, şezând cu mare falā sus, îngrijind de judecăţile mireneşti şi prigonirile cele nefolositoare şi mai cu seamă vătămătoare de suflet şi având grija câştigurilor celor putrezitoare. Apoi nu se îngrijesc câtuşi de puţin de viaţa lor cea duhovnicească (ca unii ce sunt duhovnici), sau de viaţa celor ce sunt sub ascultarea lor sau de cercetarea lor sau de cercetarea Sfintelor Scripturi şi de păzirea pravilelor sau de altă nevoinţă sfântă, care este de la Părinţi, nici de Biserică şi nici de turma Mântuitorului nostru.

Cu toate că zice Pavel: "Luaţi aminte la voi şi la toată turma la care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păziţi Biserica Domnului, pe care Dumnezeu a răscumpărat-o cu sângele Său şi mai vârtos nefiind să vină lupii, ci acum fiind de faţă". Pentru venituri şi cele ce sunt ale lor, mulţi au multă grijă, iar pentru a strânge în cer comoară de suflete

mântuite, puţină grijă este, măcar că şi pe mine nu mă deosebesc dintre aceştia, căci şi eu împreună cu cei ce nu se grijesc, neîngrijindu-mă, voi da răspuns. Drept aceea, socotindu-mi datoria, mă plâng pe mine şi pe fraţii mei; dar pentrucă este de trebuinţă a spune care este datoria noastră, zic că avem netăgăduită datorie să ne silim a aduce pe fraţi la pocăinţă, căci pocăinţa este una dintre Taine şi în parte să o lucreze episcopii întru credincioşi, şi urmează neapărat să ne silim pentru aceasta. Împreună cu episcopii să se silească şi cei ce au luat slujba aceasta prin poruncă, şi nu trebuie să caute cineva către dobânda trupească, care este pagubă şi adevărată pagubă (nu zic însă de toţi, precum nici de episcopi toţi), nici să înveţe afară de pravilele Sfinţilor Părinţi, pentru ca nu cumva cel ce lucrează afară de pravilă să ia asupra sa păcatele. Deci fiecare rătăcindu-se, să nu se socotească mai osârdic ca Părinţii; căci cine este mai curat decât aceia la unele ca acestea? Sau cine are pricepere mai multă şi este mai bun? Se înşală cineva părându-i-se că ar fi mai milostiv decât aceia, învăţând mai cu lesnire şi uşurând din canoane; căci cine este atât de îndrăzneţ să se socotească că e mai milostiv decât Sfinţii Părinţi? Dar de ar fi aşa de îndrăzneţ, ca să-i pară a avea mai multă milă de oameni, unde îşi are acesta puterea, de vreme ce pe aceia-i leapădă şi face afară din aşezămintele acelora? Învederat este dar că va face de la sine şi nu va avea nici o întărire acel lucru al său, nefiind din aşezămintele Părinţilor.

Deci să se întărească fiecare a nu face nimic afară de hotărârile şi canoanele Părinţilor, căci acelea sunt făcute şi îndestulate de mulţi purtători de Dumnezeu, ca cele ce sunt aşezate cu Duhul Sfânt şi sunt tămăduitoare de toată patima şi foarte lecuitoare; pentru care nu trebuie să zicem ceva mai mult, fiind arătate şi scrise în multe locuri şi fiind tâlcuite de mulţi spre înţelegerea tuturor. Deci toţi sunt datori să respecte canoanele şi să nu se uite la altceva afară de cele ce sunt aşezate în sfintele canoane, pentru că într-acest chip s-a dat Darul şi din izvorul darurilor Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru a venit la Apostolii Săi, şi de la Apostoli la Părinţi, iar de la Părinţi la noi. Deci precum vom păzi ale Părinţilor, aşa va fi şi Darul Lui întru noi şi cele ce vom hotărî vor fi temeinice; iar de vom face într-alt chip afară de cele poruncite de Sfinţii Părinţi, cele ce vom face vor fi fără temei.

Dar ce este aceea care ne îndeamnă a face ceva afară din cele hotărâte? Aceasta este arătarea cea fierbinte a vreunei pocăinţe, desăvârşita mărturisire a păcatelor, sfărâmarea inimii din suflet, smerenia şi părăsirea cea adevărată a faptelor rele şi a păcatelor, urându-le din inimă şi fugind de dânsele, şi silinţa către lucrurile pocăinţei, cu post şi cu milostenie. Acestea sunt cele mai bune şi pe care le învaţă şi Părinţii. Pe unul ca acesta să-l primeşti cu dragoste, dar, cu toate acestea, cearcă-l, şi de vei vedea că

cu adevărat se pocăieşte şi cere oarecare scurtare a canonului pentru pocăinţă, nu eşti oprit pentru acesta, căci totul este ca să se pocăiască.

Dacă n-ai curaj pentru aceasta, află de poţi găsi pilde ale Sfinţilor Părinţi, adică canon după măsura osârdiei.

## *Capitolul 255*
## **Cum că cei ce învaţă să se pocăiască să ia aminte şi să primească pe aceia pe care îi va cunoaşte că vin cu gând bun, iar pe cei ce vin cu făţărnicie, să-i cerceteze**

Iar de este cineva cu gândul în îndoială şi numai cu cuvântul arată întoarcere, iar nu şi cu faptele, şi nu numai că nu se sileşte a face vreo bunătate, dar încă e gata a se întoarce la a sa scârbenie, ca şi cum ar râde de cele sfinte, sau deşi se arată că are atunci râvnă la pocăinţă, dar cât de puţin ispitindu-se, îndată se vede că nu are nici o fierbinţeală la pocăinţă, pe unul ca acesta să-l îndepărtezi, ca să nu fii părtaş păcatelor străine. Ştim că nu trebuie a vărsa Mirul în vasul întinăciunii, nici a arunca mărgăritarul porcilor, nici a da cele sfinte câinilor, care se arată cu dragoste către Stăpânul, iar ei sunt necuraţi, băutori de sânge şi răpitori.

Cu toate acestea, pe aceştia nu trebuie să-i deznădăjduim, nici a înfrunta pe cineva, ci a-i primi şi a-i ispiti, precum am zis, a le aduce aminte de pocăinţă, a-i îndemna şi a-i aştepta pe ei pururea a veni către dânsa, de vreme ce nădejdea este până la sfârşit, iar nu a-i învrednici Sfintelor Taine aşa de îndată, ca să nu le fie spre osândire atât lor, cât şi celor ce le dau fără socoteală.

## *Capitolul 256*
## **Pentru spovedanie, cum trebuie să se facă**

Spovedania nu trebuie să se facă în orice chip şi oricum, ci precum a arătat Mântuitorul când a primit pe Zaheu şi pe desfrânată, căci unul, adică Zaheu, a mărturisit toate cu curăţie şi zdrobire, plecându-se să îndrepteze nedreptăţile şi să adauge Dumnezeieştii lucrări. Că zice: "Iată, Doamne, jumătate din câte am dau săracilor şi pe oricine am năpăstuit cu ceva îi voi întoarce împătrit". Iar aceea, adică desfrânata, luând năstrapa cu mir şi stând la picioarele Lui, dinapoi (căci nu cuteza a se arăta înaintea Lui), plângând, a început a uda cu lacrimi picioarele Lui, pe care le-a şters cu părul capului ei, sărutându-le şi ungându-le cu mir. Drept aceea, Iisus i-a zis: "Iartă-ţi-se păcatele tale"; şi pentru că ea a iubit mult, i-a zis: "iar căruia se iartă puţin, iubeşte puţin". Iar lui Zaheu: "Astăzi s-a făcut

mântuire casei acesteia". Iată, dar, că pentru osârdie şi adevărată întoarcere, odată cu mântuirea, a dăruit şi iertarea. Iar celor ce nu se pocăiesc le zice: "Depărtaţi-vă de la mine, lucrătorilor de fărădelegi"; şi celor ce au hulit pe Duhul Sfânt le-a zis: "Că nicicum nu se vor ierta"; şi zice: "Dacă nu vă veţi pocăi, toţi asemenea veţi pieri". Iar celor ce nu se pleacă Lui le zice: "Iată, se lasă casa voastră pustie".

Drept aceea trebuie cu adevărat şi cu smerenie a se pocăi, iar nu cum zic unii, ceea ce e şi vrednic de râs, că mâncând şi bând, li se deschide inima către spovedanie. Drept aceea şi desfătându-se (ca să nu zic mai mult) li se pare că vor face lucrurile pocăinţei, făcând cele împotriva acesteia, urmând împotriva Celui ce a zis: "Luaţi aminte de voi, ca să nu se îngreuneze inimile voastre cu multă mâncare şi cu beţie, căci va veni spre voi pierzarea". Cum se va sfărâma cu inima cel ce se află astfel? Cum se va umili? Cu ce luare-aminte şi smerenie va face el oare spovedania?

## *Capitolul 257*
## Cum trebuie să şadă şi să se afle cel ce spovedeşte şi cel ce se spovedeşte

Spovedania trebuie a se face nu oricum, ci în loc cinstit, sfânt şi osebit, şi duhovnicul care primeşte mărturisirea să şadă liniştit, cu bună cucernicie şi blând cu sufletul, arătând cu căutătura feţei sale dumnezeiască dragoste. Iar cel ce se spovedeşte să stea cu îndrăzneală, cu frică dumnezeiască şi cu cucernicie înaintea duhovnicului şi, mai bine să zic, înaintea lui Hristos Însuşi, de vreme ce-şi spune păcatele prin duhovnic lui Hristos, Cel ce dă şi iertarea. Şi poruncindu-i-se de către duhovnic să spună fără îndoială şi cu smerenie adevărul, neascunzând nimic.

## *Capitolul 258*
## Cum că cele prin care fie facem bunătăţi, fie păcătuim sunt trei: mintea cea socotitoare, mânia şi pofta, care se numesc partea cea întreită a sufletului.

Toate câte a greşit cu cele trei care sunt întru noi, adică voi să zic cu socotinţa, mânia şi pofta, să le spună cu de-amănuntul. Iar dacă cel ce se spovedeşte nu va şti care sunt acestea, să i le aducă aminte şi să-l întrebe duhovnicul, pentru că prin aceste trei, precum zice marele Grigorie al Nyssei, facem sau bunătăţi, sau greşim, şi întru socotinţă este credinţa şi toate cele ce se lucrează de om cu rândul. Drept aceea trebuie a-l întreba şi pentru credinţă, ca nu cumva să fi greşit sau să fi hulit.

## *Capitolul 259*

**Cum că în noi sunt şi alte trei, cu care facem sau cele bune sau cele rele, şi acestea sunt: mintea, cuvântul ce se rosteşte şi fapta**

Pentru că avem şi alte trei cu care sau ne îndreptăm sau cădem: mintea cu cele împreună cu dânsa, cuvântul cu cele ce sunt ale cuvântului şi faptele cu cele ce sunt ale faptelor, întru care lucrează partea cea raţională, cea mânioasă şi cea poftitoare.

## *Capitolul 260*

**Câte se lucrează prin minte când se luptă cineva cu partea cea raţională, cu cea mânioasă şi cu cea poftitoare, şi câte se întâmplă iarăşi împotrivă, când nu ia aminte**

Mintea mişcându-se în inimă întâi, sau naşte cugetele cele bune, dacă va lua aminte, sau naşte cugetele cele rele, neluând aminte.

Dintr-aceasta urmează dar că aceia ce iau aminte prin socotinţă, îşi aduc aminte de Dumnezeu, ţin credinţa dreaptă şi fac rugăciunea, lauda şi mulţumirea lui Dumnezeu. Acestea sunt, precum am zis, ale socotinţei. Ale mâniei se săvârşeşc prin gând, când avem luare-aminte: râvna şi starea cea fierbinte şi tare pentru dreptslăvitoarea credinţa şi Dumnezeieştile laude şi pentru mulţumirea lui Dumnezeu. Ale poftei, prin gând, când avem luare-aminte, se săvârşesc: dragostea cea adevărată şi osârdnică către Dumnezeu şi către aproapele, dragostea către cele dumnezeieşti şi cugetele bune şi duhovniceşti.

Iar celor ce nu iau aminte, li se întâmplă cele dimpotrivă; şi prin mintea cea socotitoare, când nu va lua aminte, i se întâmpla a nu socoti bine pentru credinţa cea drept slăvitoare, pentru Cel în Treime Unul Dumnezeu, pentru întruparea Cuvântului şi pentru alte lucruri dumnezeieşti, arătând nemulţumire şi hulă şi nălucindu-i-se cele împotrivitoare şi diavoleşti. Iar prin partea minţii cea a iuţimii, când nu va lua aminte, râvneşte spre cele viclene şi cugetă rău asupra fratelui, îl pizmuieşte şi caută să-i răsplătească cu rău. Iar prin partea minţii cea poftitoare, când nu va lua aminte, iubeşte slava, iubeşte argintul, pofteşte cele ce sunt ale aproapelui său, iubeşte fără socoteală bunătăţile străine sau frumuseţea cea veştejitoare a trupului, cugetând cele cu pofta. Şi alte ca acestea asemenea sunt ale minţii, pe care le lucrează prin partea aceasta întreită a sufletului.

### *Capitolul 261*
### Câte săvârşeşte omul cu cuvântul, împreună cu aceste trei părţi ale sufletului, şi câte, iarăşi, greşeşte, neluându-şi seama

Omul, cu cuvântul, săvârşeşte bunătatea urmând cuvintele credinţei prin mintea cea socotitoare, îndemnându-se cu cuviinţă şi mărturisind cu îndrăzneală pe Dumnezeu, cuvântându-L cu dreaptă slăvire şi cu mărire şi mulţumindu-i şi cântându-i, învăţând cele dumnezeieşti, explicându-le, adeverindu-le întru toate, judecând drept şi grăind tot ce e bine şi dumnezeiesc. Iar prin cea iute, cu râvnă îndemnând către bunătate cu cuvântul grăind pentru Dumnezeu şi pentru fraţi, împotrivindu-se celor potrivnici, mustrând pe cei ce păcătuiesc şi pe cei fără de lege şi, grăind cu îndrăzneală şi fără temere înaintea împăraţilor şi a domnilor, se luptă pentru credinţă. Iar prin cea poftitoare, lăudând şi cântând pe Dumnezeu şi rostind şi lăudând cele ce sunt ale lui Dumnezeu, şi pe fraţi lăudându-i şi înălţându-i, rugându-se pentru dânşii, grăind cele de mântuire, făcând pace fraţilor, împăcându-i unii cu alţii, rugându-se pentru dânşii la împăraţi şi la domni şi toate zicând pentru dânşii.

Când greşeşte omul cu cuvântul, îndemnându-se spre rău cu partea cea socotitoare, huleşte cu limba pe Dumnezeu şi se leapădă de El, nu-i mulţumeşte; nimic nu zice după cunoştinţă, se jură strâmb, minte şi nimic nu grăieşte bine. Iar când greşeşte prin partea iuţimii, ocărăşte cu cuvântul, suduie, pârăşte, mărturiseşte strâmb, vinde, vorbeşte de rău şi aruncă asupra aproapelui său tot răul. Iar prin partea cea poftitoare cântă cântece desfrânate, rosteşte cuvinte urâte şi nebuneşti, bârfeli, cuvinte de râs, de basm, băbeşti şi, în sfârşit, vorbeşte tot ce e necurat, şi acestea sunt cele ce săvârşeşte cuvântul.

### *Capitolul 262*
### Câte lucruri bune se fac prin cele trei părţi ale sufletului când va lua omul aminte, şi câte rele se fac, iarăşi, când nu va lua aminte

Când omul ia aminte, se săvârşesc prin partea sa cea socotitoare lucrări bune ca acestea: înmulţirea cântărilor, osârdnică slavoslovie, luarea-aminte la sine, rugăciune pururea, a se da la osteneli şi la necazuri pentru credinţă, cinstea şi lauda care este spre Dumnezeu şi a rămâne neclintit în cele drepte şi dumnezeieşti. Iar prin mintea cea iute acestea sunt săvârşirile cele bune: să se îmbărbăteze spre bunătăţi, să facă dreptate, să ostenească pentru Cel Drept, să râvnească spre lucrarea poruncilor şi să miluiască din

cele ce are, să poftească sărăcia pentru Hristos, să nu se îngrijească de cele trupeşti, a fugi din lume şi a defăima cele ce sunt ale lumii, a sluji fraţilor, a priveghea şi a umbla gol, a se culca pe jos, a se trezi şi a sta drept, a pleca genunchii, a posti, a nu se spăla şi a se scârbi trupeşte pentru Hristos. Iar de multe ori, chiar să se muceniceascã, care este cel mai desăvârşit dintre lucrurile lui Hristos. Iar prin mintea cea poftitoare, aceste bunătăţi sunt care se săvârşesc: a petrece în curăţie pentru Hristos, a feciori, a milui săracii cu dragoste, a folosi sărmanilor şi văduvelor, a-şi da cele ce sunt ale sale pentru ajutorul fratelui şi, în sfârşit, de multe ori a se da chiar şi pe sine cu dragoste pentru fraţi, precum a făcut şi Hristos pentru noi.

Iar împotrivă, cu mintea cea socotitoare, când nu va lua aminte, se săvârşesc aceste fapte rele, adică: a nu alerga la dumnezeieştile biserici, a nu purta grijă de cele ce sunt spre cinstea lui Dumnezeu, a nu se osteni pentru Dumnezeu şi pentru cele dumnezeieşti, a răpi şi mai cu seamă a răpi cele dumnezeieşti şi a le face de obşte, a fura cele bisericeşti, a se porni asupra robilor lui Dumnezeu ocărându-i şi făcându-le rău. Prin partea cea iute: a bate pe fraţi, a omorî, a-i închide, a face rău în tot chipul. Prin cea poftitoare: a curvi, a preacurvi, a se spurca, a lucra toate ale necurăţiei, amestecării de sânge şi curviei şi încă a face strâmb totul pentru câştigul spurcat, a fura, a se îmbăta, a se prea sătura şi a face cele alte rele prin lucrurile poftei.

## *Capitolul 263*
## Cum că spovedania este trebuincioasă fiecăruia, căci toţi greşim

Deci întru toate acestea fiecare dintre cei ce se spovedesc este dator a se ispiti pe sine, şi pentru fiecare duhovnicul e dator să întrebe; şi de va fi făcut ceva bine, să-l laude întărindu-l într-aceasta, iar de îl va găsi greşit în ceva, să-l îndrepteze pe cât va putea prin spovedanie şi prin pocăinţă şi să ridice către Dumnezeu pe cel căzut, urmând pravilelor cele părinteşti şi socotinţei celei duhovniceşti. Însă şi aceia cărora li se pare că nu sunt căzuţi (ceea ce, după cum socotesc, nu se poate), să ştie că toţi sunt datori să se pocăiască.

## *Capitolul 264*
## Cum că şi cel ce trăieşte cu evlavie trebuie să vieţuiască în supunere şi să primească canon de la duhovnic, iar nu să îndrăznească luişi

A se socoti cineva că nu este căzut este o cădere şi cel mai mare din păcate, de care şi cei de-a stânga cu nesocotinţă au pătimit zicând: "Când

Te-am văzut?”, şi celealte, ca şi cum ar fi spus “n-am greşit”. Iubitul ucenic chiar ne mărturiseşte că acesta este păcatul cel mai mare, zicând: “de vom zice: păcat n-avem, pe noi ne înşelăm, iar de vom mărturisi păcatele noastre, El este credincios şi drept ca să ierte păcatele noastre”. Iată dar puterea spovedaniei! Să ne sârguim dar către dânsa toţi, căci tuturor ne trebuie aceasta; şi dumnezeiescul frate mărturiseşte zicând: “Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele şi rugaţi-vă unul pentru altul, ca să vă vindecaţi, căci toţi sunt răniţi având bube şi nimeni nu e care să nu aibă trebuinţă de lecuire”. Unul singur este fără de păcat, Care tămăduieşte cu smerenie şi ne dă lecuire cu smerenie, adică atunci când cădem unii la alţii şi ne smerim, Care şi porunceşte să ne tămăduim.

Iar de s-a şi tămăduit cineva şi se sârguieşte către lucrarea bunătăţilor, şi aceasta nu trebuie să o facă numai cu socoteală sa, ci cu binecuvântarea duhovnicului şi să nu facă canonul pe care-l va socoti el singur, ci pe cel pe care-l va da duhovnicul. Astfel dar să vieţuiască cu plecăciune şi nimeni nicicum luişi singur să se îndrăznească, nici să vieţuiască cu a sa singură socoteală, căci viaţa cea creştinească nu este astfel. A vieţui după voia ta nu va să zică a vieţui ca Hristos. Deci al lui Hristos este cel ce vieţuieşte cu smerenie ca Hristos, cel care nu face cum îi este voia sa, ci numai cea dumnezeiască şi petrece întru supunere, precum zicea şi Mântuitorul rugându-Se: “Însă nu voia Mea, (adică cea omenească), ci a Ta să fie”; care dumnezeiască voie este şi a Lui împreună cu a Părintelui şi a Duhului Sfânt. Drept aceea, ca Cel ce este în două firi şi are două voi fireşti, şi dumnezeiască şi omenească, Dumnezeu şi om fiind; singur având voia cea firească a omenirii fără păcat şi curată, pe care supunând-o Părintelui, a stricat din voie cea dintâi neascultare. Şi având două lucrări fireşti, Unul fiind cu ipostasul mai presus de cuvânt şi îndoit în două firi, înnoindu-ne pe noi cu totul printr-însele, ne-am îndumnezeit.

În taina pocăinţei se cuprinde şi chipul cel îngeresc al călugăriei, despre care am vorbit mai sus.

## *Capitolul 265*
## **Pentru ce se numeşte îngeresc cinul călugăresc**

Dar va zice cineva: Pentru ce se cheamă cinul călugăresc şi al pocăinţei, şi îngeresc, de vreme ce îngerii nu cad? Unul ca acela să audă că neschimbarea şi necăderea este a lui Dumnezeu Însuşi, Care este pururea şi rămâne neschimbat, iar cei ce au început şi sunt zidiţi trebuie să se schimbe, şi aceasta este lucru vădit, căci unii din îngeri au căzut. A fi îngeri aceştia, va să zică: a lua aminte, a se smeri, a se pleca lui Dumnezeu, a fi slujitori curaţi şi a face voia Lui, precum scrie, căci aceasta este firea

îngerilor; şi înger va să zică cel ce vesteşte cele ce sunt ale lui Dumnezeu. Drept aceea şi călugărul, deşi este din firea cea căzătoare a oamenilor, sârguindu-se a luat putere a călca pe şerpi, pe scorpii şi pe toată puterea vrăjmaşului, fără a suferi ceva. Ieşind dar acesta din lume şi părăsind părinţi, femeie, feciori şi fraţi, urmează vieţii celei îngereşti, căci aceştia sunt fără poftă de cele pământeşti, neavând rudenie trupească.

Încă i se şi porunceşte să ia pe umeri Crucea lui Hristos, să-i urmeze, să fie ascultător, să se lepede de toate şi să nu facă voia lui. Aceasta este lucrare îngerească, căci zice: "Binecuvântaţi pe Domnul toţi îngerii Lui, cei tari la vârtute, care faceţi cuvântul Lui şi auziţi glasul cuvintelor Lui; binecuvântaţi pe Domnul toate puterile Lui, slugile Lui, care faceţi voia Lui".

Iată dar că cinul călugăresc este după asemănarea îngerilor şi chiar după asemănarea singurului Iisus Hristos, Care S-a rugat Părintelui zicând: "Nu voia Mea, ci a Ta să fie". Drept aceea şi Dionisie zice că chipul acesta este întru curăţie mai înalt chiar şi decât viaţa arhiereilor celor din lume.

## *Capitolul 266*
## Pentru ce se obişnuieşte de multe ori a se face întâi călugăr, şi apoi arhiereu

Drept aceea şi Biserica lui Hristos pe cei mai mulţi dintre cei ce erau să se facă arhierei, întâi îi împodobea cu acel dumnezeiesc chip, şi apoi îi făcea arhierei. Cu acest sfânt şi prea sfânt chip întăreşte cele mari şi Sfinte ale Sfintelor. Acum să vedem cum se săvârşeşte Dumnezeiasca Taină cea întru Hristos a chipului călugăresc.

## *Capitolul 267*
## Pentru săvârşirea călugărească

Cel ce voieşte să se călugărească, vine de bună voie, cere viaţa cea dumnezeiască, se ispiteşte în vremea cea rânduită şi cere săvârşirea chipului, ca să nu se pară că de silă şi de nevoie vine la Biserică, de vreme ce se aduce ca un dar, scoţându-se pe sine însuşi din lume. Şi stă înaintea uşilor, că încă nu s-a numărat în ceata îngerilor şi a oamenilor îngereşti. Astfel dar stă înaintea Raiului şi a Cerului, ca unul ce se pocăieşte, rugându-se să intre. Începându-se Sfânta Liturghie, după vohodul cel dintâi ce se face întru cele sfinte, care însemnează ducerea trupului nostru de către Hristos la cele de sus, el se aduce pe sine, ca unul care, fiind pierdut a fost găsit, luat şi înălţat pe umerii Stăpânului care l-a aflat.

*Capitolul 268*
**Ce înseamnă a sta atunci desculț, gol și cu capul descoperit**

Drept aceea e dezbrăcat de veșmintele cele lumești, desculț și cu capul gol, mai întâi pentru că a lepădat toate ale lumii și cele netrebnice, și apoi pentru că este sărac, ca cel căruia i s-a luat bogăția de tâlhari, zăcând rău vătămat și rănit, gol, părăsit și aproape mort și luându-i-se averea de cetățenii cei răi, topindu-se de foame și de hrana cea rea a porcilor.

*Capitolul 269*
**Ce înseamnă a se aduce gol, ținându-se de brațele fraților**

Aducându-se acesta gol de către robii cei buni ca de niște îngeri, de bărbații cei întocmai cu îngerii, se cântă cu voce tare: "Brațele cele Părintești nevoiește-Te a mi le deschide", și se aprind lumini, arătând darul, strălucirea și bucuria cea cerească; și cel ce se aduce cade la pământ de trei ori, pentru Treime și pentru întărirea către Dumnezeu, și se ridică de trei ori pentru că se scoală din cădere. Apropiindu-se de sfintele uși ca de Cer, cade înaintea Nastovnicului ca înaintea Părintelui Ceresc și se primește cu blândețe ca fiul cel rătăcitor. După aceea se ridică și cade înaintea fraților, cerând iertăciune ca și către fratele cel mai mare, rugându-se să nu se mânie fiindcă și pe dânșii i-a defăimat viețuind dobitocește, și împreună cu aceștia se împacă cu Cerescul Părinte.

*Capitolul 270*
**Pentru ce făgăduințele se fac cu întrebare și răspunsuri**

I se poruncește să-și deschidă urechile și gura, însă nu cu fățărnicie și cu viclenie, ci să mărturisească în adevăr cele adevărate ale pocăinței. Întrebându-se dar, mărturisește pentru ce a venit: cum că dorește viață pustnicească și caută să se împreune cu ceata monahilor și cum că vine de bună voie și fără nici o silă, făgăduindu-se că se va păzi pe sine în feciorie, curăție și cucernicie și va păzi ascultarea de egumen până la moarte, va răbda toată scârba și supărarea pentru Împărăția Cerurilor și va petrece în mănăstire în călugărie până la ieșirea sufletului.

Făgăduindu-le acestea înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor ca un adus de bună voie Ziditorului, jertfă junghiată, vie și cuvântătoare, preotul atunci îi arată petrecerea vieții celei de desăvârșit, cum că are a flămânzi și

înseta; a umbla gol pentru Hristos; cum că mare este darul; cum că ia al doilea Botez; se curăță de păcate; se face fiul luminii; cum că Domnul nostru împreună cu îngerii se bucură de dânsul, junghiind vițelul cel gras, care este Trupul și Sângele Său, cum că prigonirea, neascultarea, trufia și celelalte rele, toate vor fi departe de el, câștigând smerenia și ascultarea, iubirea de frați și blândețile, învățătura și citirea dumnezeieștilor cuvinte; paza inimii de cugete spurcate; lucrare după putere și, în sfârșit, mărturisirea celor ascunse ale inimii, după sfintele și dumnezeieștile învățături, prin care se arată că bine s-a zis că: "chipul cel sfânt se cuprinde în pocăință".

## *Capitolul 271*
## Ce însemnează tunderea părului

Deci mărturisindu-se acestea toate spre nădejdea puterii lui Hristos și făgăduindu-se a rămâne într-aceasta până la sfârșitul vieții sale, pentru că de bună voie se dă lui Hristos, părul capului lui se tunde in chipul crucii – arătând omorârea lumii și însemnându-se Cel ce s-a răstignit pentru noi – și în numele Treimii, săvârșindu-se prin Treime. Tunderea părului însemnează că aducând Domnului pârgă din trup ca o jertfă, totul se aduce și se afierosește lui Hristos și că leapădă toate cele netrebuincioase și ale lumii.

## *Capitolul 272*
## Ce putere au rugăciunile care se citesc înaintea tunderii

Mai întâi de tundere, după făgăduință primește de la preot sfintele rugăciuni, ca să fie el primit de Prea Înduratul Dumnezeu, ca unul ce a venit la Dânsul, să-l îmbrățișeze pe el ca pe desfrânat și să-l apere de cei ce-l luptă pururea, veselindu-l pe el și îndulcindu-i inima cu mângâierea Dumnezeiescului Duh, să-l învrednicească a intra în ceata prea cuvioșilor, ca să moștenească împreună cu dânșii Împărăția Cerurilor întru Hristos, pe care-L și binecuvintează împreună cu Părintele și cu Duhul, pentru că această chemare dă toate cele dumnezeiești și săvârșește pe cel ce se călugărește. După aceea, însemnându-l pe el și întorcându-se spre răsărit zice rugăciunea cea mai desăvâșită (plecându-se la pământ cel ce se călugărește): "Stăpâne, Doamne, Cela ce ești împreună cu cel viu și ipostatnic Cuvântul Tău și Cel purcezător de la Tine Duhul adevărului". Pe care și Dumnezeul îngerilor Îl numește, Căruia-i stau înainte și Serafimii slăvindu-L, Lumina cea adevărată, care luminează toate, pe

Dânsul mărturiseşte a fi rugat de toată Biserica cea cerească a celor născuţi de sus întâi; şi se roagă să cânte spre smerenia celui ce se călugăreşte, care a mărturisit făgăduinţele înaintea multora şi să-l împreune cu darul moştenirii fieşti cel de la Sfântul Botez, prin acest chip îngeresc; să-l păzească într-însul; să-l întărească către războiul vrăjmaşului nevăzut, să surpe zburdările trupului cu puterea Duhului şi dezbrăcându-se de omul cel vechi să se îmbrace în cel nou, întărindu-l în toate cu rugăciunea şi dându-i putere ca să vieţuiască cu sfinţenie şi cu dreptate, făcându-se organ al lui Dumnezeu şi sălăşluire Duhului. Asemenea se roagă a se învrednici acesta a fi împreună cu toţi aleşii Împărăţiei Cerurilor şi zicând ecfonisul slăveşte Treimea de la care ni se dă tot Darul desăvârşit. Zice: "Pace tuturor", "Capetele voastre Domnului să le plecaţi" şi toţi se pleacă, că toţi sunt robi împreună cu cel ce se face călugăr, asupra capului căruia arhiereul nu-şi pune mâna, căci nu primeşte hirotonire, ci numai punându-i pe cap cartea, îi citeşte rugăciuni. Deci preotul adaugă şi cealaltă rugăciune, zicând "Sfinte Doamne al puterilor, Părinte al Domnului nostru Iisus Hristos, primeşte pe robul Tău (x)", pe care-l însemnează de trei ori, întru săvârşirea celui ce se face călugăr şi întru slava Treimii. Apoi, în urma celorlalte rugându-se zice ecfonisul şi slăveşte Treimea şi întorcându-se ridică pe cel de jos arătând că s-a sculat din păcat şi a luat iertare, l-a primit Părintele şi-l ridică iarăşi la moştenirea fiască, îi dă îmbrăcămintea cea dinainte, a curăţiei, şi-l pune într-o rânduială împreună cu îngerii.

Drept aceea, luându-l preotul de mâna cea dreaptă, când îl ridică, îi arată Evanghelia ca pe Însuşi Mântuitorul şi îi zice să o sărute, ceea ce arată că îmbrăţişază şi sărută pe Părintele cel ceresc. Apoi şi zice: "Iată, Hristos stă aici nevăzut" şi-i porunceşte să ia aminte să nu mai cadă, de vreme ce nimeni nu-l sileşte să vină, ci vine de bună voie. Acesta mărturiseşte că de bună voie vine. Apoi preotul iarăşi zice: "Iată, Hristos stă aici nevăzut şi vezi la cine vii? La Hristos, Căruia te făgăduieşti. Şi de cine te lepezi? De singură lumea şi de ale lumii". Apoi dându-i lui foarfecele îi zice: "Ia-le şi mi le dă mie", ca să arate venirea lui cea de bună voie. Dacă preotul care-l tunde este stareţ şi părinte, ia el însuşi foarfecele de la cel ce se face călugăr, sărutându-le acela mai înainte. Iar dacă preotul nu e stareţ, atunci le ia stareţul şi le dă preotului, şi preotul le dă iarăşi celui ce se călugăreşte care, sărutându-le iarăşi, le dă stareţului, care la rândul său le dă preotului. Aceasta se face de trei ori, întru cinstea Treimii şi întru adeverirea celui ce se călugăreşte.

Luându-le preotul a treia oară, zice: "Iată, din mâna lui Hristos le iei pe ele". Înfricoşător este cuvântul şi dă frică celor ce aud. Apoi luând foarfecele zice: "Binecuvântat este Dumnezeu, Care voieşte ca toţi să se mântuiască", şi celelalte, pentru că trebuie a mulţumi Domnului la toate lucrurile cele de mântuire.

După aceea preotul îl tunde pe dânsul în numele Treimii, tunzându-l în creştet în chipul Crucii, şi părul îl pune la jertfelnic, arătând că aceasta este pârgă şi darul lui Dumnezeu, precum şi cel ce s-a adus cu totul e jertfă vie şi plăcută. Apoi îl îmbracă cu hainele călugăriei, însemnându-le pe fiecare cu chipul Crucii şi zicând: "Îmbracă-se robul lui Dumnezeu (x) (sau încingă-se, sau încalţă-se sau altceva), în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Şi să zicem pentru dânsul: "Doamne, miluieşte"; ceea ce se zice la fiecare de trei ori de către toţi, arătând că se îngrădeşte cu Treimea şi dumnezeiasca milă este peste dânsul, şi mai ales că aceasta este rugăciunea călugărului, ca să ceară milă de la Dumnezeu.

## *Capitolul 273*
## Ce înseamnează haina cinului călugăresc

Întâi zice: "Îmbracă-se în haina bucuriei şi a veseliei", în locul goliciunii şi a ruşinii aceleia, în locul stricăciunii morţii şi a scârbei care a venit din neascultare şi pe care le strică sfântul chip cel călugăresc prin ascultare şi prin viaţa cea cu curăţie, ca un semn al acoperământului lui Dumnezeu, care prin viaţa cea cu cuviinţă dăruieşte viaţă veşnică celui ce-l ia; încă şi întru dumnezeiasca îmbrăcare, pe care o dă darul Duhului, în locul hainelor celor de piele. După aceea îi dă camilafca nerăutăţii, ca un coif al mântuirii, zicând: "Pentru umbrirea Darului cel de la Dumnezeu", pentru înălţarea stăpânitoarei minţi, care se dă prin smerenie şi nerăutate, ca să fie ca pruncii cei fără răutate, şi încă pentru paza cea de la Dumnezeu a capului cu toate simţurile. Acesta atârnă şi dinainte la piept şi dindărăt, pentru mintea cea socotitoare şi pentru inimă; având cruci roşii, care să gonească cu semnul cel împărătesc şi înfricoşat pe cei ce se ridică asupra noastră dinainte şi dinapoi. Apoi îi dă paraipanul din piele de dobitoc, pentru omorârea celor lumeşti, căzând din umeri dinainte şi dinapoi, având semnele crucii cruciş, închipuind mai cu seamă singura Cruce, zicând preotul: "Luând Crucea sa pe umeri şi urmând Stăpânului, precum a mărturisit". După aceea pune pe acesta brâul care este iarăşi din piele, zicând: "Încingă-se peste vintrele lui întru omorârea trupului şi întru înnoirea Duhului, pentru curăţie şi sfinţenie şi pentru ca să omoare cât va putea mişcările trupului, să se întărească asupra patimilor şi ca să se îmbărbăteze spre facerea poruncilor". După aceea i se dau încălţări zicând: "Spre gătirea Evangheliei păcii", pentru ca să nu-şi împiedice picioarele sufletului, nici să i se muşte de şerpii cei nevăzuţi călcâiul cugetelor, ci să se suie deasupra lor, să calce pe leu şi pe balaur, pe fiarele cele ascunse şi pizmaşe ale răutăţii şi să alerge fără întoarcere pe calea Evangheliei până va ajunge unde este viaţa noastră, în ceruri. În cele din urmă, se îmbracă cu

mantia, la care şi mai lămurit zice preotul: "Fratele nostru X a luat marele şi îngerescul chip, în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh", ca o mai desăvârşită şi cuprinzătoare de toate, arătând şi însemnând peste tot puterea lui Dumnezeu cea acoperitoare şi păzitoare, şi încă chipul cel strâns, puternic şi smerit al vieţii călugăreşti şi că nici mâinile, nici altele din mădularele călugărului nu le are vii în viaţa aceasta, nici către lucrarea lumească slobode, ci toate moarte, numai capul îl are slobod, căutând către Dumnezeu, Care este capul tuturor, cugetând ale Aceluia şi alergând către Dânsul. Ci şi capul cuprinzându-l cu camilafca, pentru smerenie, nici acolo nu-i sunt simţirile neacoperite.

## *Capitolul 274*
### Cum că monahul urmează prin chipul său moartea lui Hristos

Cel ce se călugăreşte este mort cu viaţa şi se arată ca într-un mormânt. Drept aceea, mantia este ca un mormânt şi cele dinăuntru, adică haina şi celelalte sunt ale îngropării. Paramanul şi celelalte arată patima cea prin Cruce, căci călugărul s-a răstignit lumii şi aceasta a făgăduit. Iar camilafca este ca mahrama cea de pe cap şi arată că urmează Stăpânului celui răstignit pentru noi, mort şi înfăşurat cu cele de îngropare şi cu mahrama cea de pe cap; pentru ca răstignindu-se cu viaţa şi omorându-se împreună, să şi învieze cu El împreună, să se înalţe şi să se arate împreună moştenitor al Împărăţiei Părintelui Său şi să fie părtaş bunătăţilor celor gătite nouă mai înainte de facerea lumii. Pentru aceasta se roagă preotul să se dea lui după ce ia sfântul chip, că îndată se face iarăşi rugăciune şi se roagă ca Dumnezeul cel Bun, cel credincios întru făgăduinţele Sale, Căruia nu-l pare rău de darurile Sale, să-i dea viaţă cu bun chip şi neosândită petrecerea, cu bunătăţi, vieţuind cu sfinţenie şi să păzească nespurcat chipul cu care s-a îmbrăcat. Fiecărui veşmânt îi spune pe rând explicarea şi puterea. Căci îmbrăcându-se cu haina, s-a îmbrăcat cu dumnezeiasca dreptate în locul călcării de poruncă, iar cu brâul s-a împresurat pe sine cu omorârea trupului şi cu curăţia, pentru că este peste vintre, ca să fie mort cu pofta şi viteaz cu bunătăţile. Camilafca i se pune în cap pentru smerenia ce se face pentru mântuire, ca să se smerească prin stăpânitoarea minte şi să-şi îndrepteze simţirile spre bine. Iar cu paraipanul, zice că s-a împodobit cu Crucea şi cu credinţa, pentru că monahul are chipul Crucii prin care se mărturiseşte credinţa lui Hristos şi omorârea. Cu îmbrăcămintea, adică cu paramanul şi cu mantia, se împresoară ca şi cu podoaba nestricării şi ca şi cu o pavază tare, şi în locul hainelor celor de piele s-a înfrumuseţat şi s-a luminat cu dumnezeiescul Dar; cu încălţările ia putere ca să umble pe calea care duce către mântuire şi către pace, arătând că este dator a umbla pe

calea păcii şi a binevesti pacea, ca cela ce şi el s-a arătat ucenic a lui Hristos, părăsind toate şi urmând numai Lui.

Pacea noastră, Calea către Părintele, Adevărul, Viaţa şi Lumina este Hristos, şi cel ce urmează Lui va avea lumina vieţii şi va ajunge la viaţă. Călugărul urmând lui Ilie şi Botezătorului ca unor povăţuitori ai vieţii celei sihăstreşti, se va îmbrăca în nestricarea cea îngerească, se va învrednici stării de-a dreapta a lui Hristos şi va auzi glasul Lui cel fericit: "Veniţi, binecuvântaţii Părintelui Meu", de care glas toţi se roagă a se învrednici. Zicând ecfonisul, slavoslovind Treimea după obicei, zicând: "Pace tuturor" şi "capetele voastre Domnului să le plecaţi", toţi se roagă ca să dobândească binecuvântarea cea de sus. După aceea iarăşi se roagă la Dumnezeu, ca să-l bage pe el în dumnezeiasca şi duhovniceasca Lui Împărăţie, adică să-l facă pe el al Său şi să-l împreune pe el cu prietenii Lui şi cu sfetnicii Lui, şi să-i facă gândul lui curat şi înălţat de la cele lumeşti, ca să-şi aducă aminte pururea de binele care este gătit celor ce s-au răstignit pe dânşii lumii, pentru Hristos.

Apoi zice iarăşi cu glas tare, cântând pe Păstorul şi cercetătorul sufletelor noastre cel în Treime Dumnezeu, de vreme ce de la Dânsul avem povăţuirea. După aceea diaconul ţiind sfânta Evanghelie, o ia preotul şi zice: "Zis-a Domnul: "De va vrea cineva să urmeze după Mine, să se lepede de sine şi să ia Crucea şi să vie după Mine"; apoi îi dă preotul lumânare întru arătarea luminării ce a luat şi cum că este dator a vieţui curat. Drept aceea zice cu glas mare cuvintele Mântuitorului: "Zis-a Domnul: Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor", şi celelalte. După aceea îl pune înaintea sfintelor uşi ca pe cela ce a ajuns la uşile Cerului şi s-a împăcat cu Stăpânul, purtând Evanghelia şi făclia aprinsă, căci după Evanghelie şi luminat este dator a vieţui, întru slava lui Dumnezeu, Care l-a chemat la Lumina Lui cea minunată. Îndată preotul îl sărută pentru dragostea şi unirea cea întru Hristos, cu care arată şi sărutarea Cerescului Părinte când a aflat pe fiul cel pierdut şi s-a făcut veselia cea mare; şi-l apropie de dânsul, căci s-a făcut aproape de Dumnezeu. Toţi fraţii împreună cu părintele purtând lumânări, arată Lumina, Darul lui Dumnezeu şi bucuria îngerilor. Fiecare mergând sărută Evanghelia şi pe preot, care are chipul lui Hristos, Crucea lui şi pe cel ce a luat chipul cel călugăresc şi cântă veselindu-se .

Ceea ce se cântă este aceasta: "Să cunoaştem fraţilor, puterea Treimii şi care este aceasta". Că pe cel ce a venit de la păcat către părinteasca casă, întâmpinându-l pe el Bunul Părinte îl sărută şi dându-i vrednicia cea dintâi împreună cu cei de sus, face dănţuirea cea cu bună orânduială şi veselindu-se junghie viţelul cel gras.

*Capitolul 275*

**Cum că după sărutare şi după toate celelalte ale săvârşirii, sfârşitul tuturor bunătăţilor este Cuminecătura**

Drept aceea, după sărutare se săvârşeşte jertfirea viţelului celui viu şi se citeşte din Apostol şi din dumnezeiasca Evanghelie, şi cel ce a luat cinul, înaintea Evangheliei şi înaintea Sfintelor Daruri, merge ca un ostaş a lui Hristos, făcându-se slugă şi se învredniceşte a se pomeni la ectenii ca cela ce s-a scris în Ceruri şi s-a împreunat în ceata fraţilor. În cele din urmă, se învredniceşte Cuminecăturii Dumnezeieştilor Taine, arătându-se părtaş Mesei celei vii şi cereşti. Astfel, toţi cântând cu veselie, ca să-l săvârşească pe el ca pe o vie a Domnului, merge el şi la masa cea pământească, veselindu-se împreună cu cei de o rânduială cu el, îndeletnicindu-se de acum înainte la rugăciuni, la ascultare şi la slujire, alergând cu smerenie pe calea vieţii şi urmând lui Hristos, de a Cărui slavă şi împărtăşire să ne învrednicim toţi, cu mila Lui.

Iată dar că am arătat pe cât am putut şi ale pocăinţei şi ale chipului celui sfânt, ca unul ce este chip îngeresc al pocăinţei. Deci, ca să împlinim făgăduinţa, vom vorbi şi despre celelalte două Taine ale Bisericii, mai pe scurt.

**Clericul:** Bine ar fi, Prea Sfinte Părinte, să ne înveţi şi pentru prea cinstita Nuntă ca şi pentru celelalte.

## Prea cinstita Nuntă

**Arhiereul:** Să vorbim acum pentru Nunta cea după lege, care se face între oamenii care vor să viețuiască în lume pentru facerea de copii. Aceasta s-a dat pentru moartea care a urmat din neascultare, ca să rămână această viață stricăcioasă până ce va veni viața şi nemurirea cea prin Hristos şi ca să nu fie fără binecuvântare începutul cel dintâi al vieţii oamenilor. Precum dar Nunta are binecuvântare de la nespurcata Biserică, asemenea cei ce s-au însurat să se nevoiască a fi cât se va putea nespurcaţi după Lege şi fără prihană şi a se împreuna fără spurcăciune, precum am zis, să păzească adică Nunta fără prihană şi aproape de feciorie.

### *Capitolul 276*
### Pentru ce se pun la Nuntă cununi

Pentru aceasta se pun cununi, pentru feciorie şi curăţie, arătând că se împreună nespurcaţi şi că şi-au păzit fecioria până la Nuntă, care lucru din fire chiar este mărturisit că este bine: căci mirele care se împreună cu mireasa mai înainte de toate doreşte să aibă acest lucru, adică să fie fecioară şi curată, şi să nu fie a altcuiva ci numai a lui şi să i se cheme femeie.

Drept aceea şi el trebuie să se înveţe a se păzi pe sine să fie astfel, mire curat al miresei şi bărbat numai al ei, iar nu şi al alteia. De va fi aceasta astfel, casa aceea va fi binecuvântată, patul (după cum zice Pavel) curat şi nespurcat, şi peste Nunta aceasta binecuvântarea este deplină şi vine Hristos. Iar de este nunta necurată şi plină de spurcăciune mare, cum oare poate fi Acela, Hristos Cel Unul Curat, Sfânt şi nevinovat, Mire al sufletelor? Să se ducă dar departe de cinstita Nuntă toată curvia şi

preacurvia şi împreună cu dânsele amestecarea cea urâtă de sânge şi neam şi însurarea cea de multe ori.

Cele ce sunt ale sfintei pravile să se păzească nestrămutat, pentru ca pravila să fie a unirii, iar nu a despărţirii, precum este pentru cei ce se împreună rău sau, să zic mai bine, care se despărţesc de Dumnezeu, şi pentru că, călcându-se pravila, se face tulburare Bisericii. A doua nuntă să se canonisească după cum zic Părinţii, iar a treia şi mai mult, şi aceasta a treia femeie să se ia numai când nu va avea fii şi nu va fi de 40 de ani, iar câţi vor avea fii şi vor fi de 40 de ani, a treia nunta este neiertată, după cum zice sfânta pravilă. Deci nunţile acestea trebuie să se facă cu socotinţă şi cu luarea-aminte a mai-marilor Bisericii. Să vedem dar cum se începe după lege a se face Nunta. De vor avea părinţi cei ce vor să se împreune întru împreunarea Nuntei, acei părinţi să se înţeleagă unii cu alţii şi să se sfătuiască asupra lucrului. Apoi venind ziua ca să se scrie şi darurile cele mai dinainte de Nuntă, se face adunare de bărbaţi cinstiţi pentru mărturia lucrului ce se face şi pentru schimburile Nunţii celei după lege. Drept aceea este dinadins om rânduit pentru aceasta, a scrie darurile şi a face schimburile cu crucea, arătând că lucrul este de la Dumnezeu şi se începe întru Hristos, iar părinţii şi tinerii se ating de condei, arătând cu acestea că fac din buna lor voinţă şi că Hristos îi împreună pe dânşii.

Drept aceea se închină întâi către Hristos şi se ating de condei, pentru că Hristos îi împreună pe ei şi se cheamă legătură de cruce, ca şi nunta cea desăvârşită, şi nu se pot despărţi fără vreo pricină de care desparte pravila. Iar de se va dezlega într-alt chip, dezlegarea aceea va fi fărădelege. Venind vremea nunţii, mirele şi mireasa vin la Biserică, că de la Dumnezeu şi de la Biserică îşi ia bărbatul femeie; şi îmbrăcându-se preotul în sfintele veşminte, pune întâi pe masă inel de fier pentru tăria bărbatului şi inel de aur pentru slăbiciunea şi curăţia femeii; atunci pune şi sfintele Taine pentru că lucrul se face înaintea lui Hristos şi El va fi pentru dânşii sfinţenie şi va fi cu dânşii întru dreapta Lui credinţă şi întru curăţie.

## *Capitolul 277*
## **Cum că nu se cade ca cel drept slăvitor să se împreune în casătorie cu cea de altă credinţă**

Drept aceea nu se cade nicidecum drept-slăvitorului a se împreuna cu cea de altă credinţă, căci zice: "ce parte are credinciosul cu cel necredincios?"

Pe o măsuţă pune un pahar cu vin, care se numeşte pahar de obşte, arătând împreunarea într-un gând, împărtăşirea vieţii şi veselia; şi astfel, ieşind în tinda bisericii sau dinăuntru de uşile bisericii, fiindcă atunci se dă

începerea binecuvântării şi lucrului Nunţii, face logodna, pentru care sunt şi puse înainte inelele, spre tocmirea şi semnul schimbului.

## *Capitolul 278*
## **Pentru logodnă**

Deci preotul zice: "Bine este cuvântat Dumnezeul nostru. Cu pace Domnului să ne rugăm", şi celelalte, căci trebuie pacea cea de la Dumnezeu, şi cu pace şi pentru pacea şi întocmirea într-un gând se împreună. Şi pune pe bărbat la dreapta, de vreme ce el este mai mare şi cap femeii, iar pe femeie la stânga, ca o mai mică şi ca cea ce este din coasta lui; căci fiinţa ei este de la bărbat. După ectenii se roagă la Dumnezeu Cel ce împreună cele despărţite într-o unire. Şi Cel care a binecuvântat pe Isaac şi pe Rebeca să binecuvinteze şi pe cei împreunaţi cu binecuvântarea cea duhovnicească.

Pomeneşte pe Isaac şi pe Rebeca, iar nu pe alta de mai înainte, căci alta cu Issac nu s-a împreunat, pentru că pe Rebeca el a luat-o lupă lege din neamul lui, cu schimburi, şi a vieţuit în curăţie numai cu dânsa şi pentru că numai Isaac este fiu adevărat al lui Avraam, din făgăduinţă, şi care s-a binecuvântat de Dumnezeu.

Din darul Legii celei noi nu pomeneşte la nuntă pe altcineva, căci la creştini Nunta nu s-a lăsat pentru altceva decât pentru că prea sunt oamenii porniţi spre patimi trupeşti şi pentru ca să stea încă lumea cea stricăcioasă. Socoteala cea desăvârşită a Evangheliei este însă fecioria şi nestricăciunea, către care cheamă pe cei ce pot a se ţine în curăţie. După aceea zicând ecfonisul şi lăudând pe Milostivul Dumnezeu, dă preotul inelul cel de fier femeii, ca de la bărbat, iar bărbatului pe cel de aur, ca de la femeie, şi de trei ori le schimbă, cinstind Treimea care săvârşeşte şi adevereşte toate. Apoi le împreunează mâinile drepte arătând că s-au împreunat întru Hristos şi una s-au făcut şi că bărbatul a luat femeie din mâna Bisericii, prin preot. Deci preotul zice: "Pace tuturor", arătând unirea şi împreunarea într-un gând, şi zicând să plece capetele se roagă: "ca Cel ce şi-a logodit Lui Biserica cea din neamuri, fecioară curată, adică pe noi credincioşii, să binecuvinteze şi logodna aceasta şi pe cei logodiţi să-i păzească cu pace şi într-un gând." Zicând ecfonisul laudă Stăpânirea, Împărăţia şi Puterea Treimii, ca o începătoare şi săvârşitoare de Taină şi a toate lucrătoare. Pe dânşii îi duce în mijlocul bisericii între multe mărturii, ca pe nişte fii ai Bisericii, în dreptul jertfelnicului, înaintea sfintelor uşi împărăteşti, ca înaintea lui Dumnezeu, căci într-aceasta fiind curaţi se împreună. Atunci se cântă psalmul cuvenit pentru aceasta: "Fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul", şi celelalte până la sfârşit.

## *Capitolul 279*
## **Pentru săvârşirea Nunţii**

Iar când stau înaintea jertfelnicului îşi lasă mâinile în jos, ca şi cum stau înaintea lui Dumnezeu şi arată că sunt robi, şi ţin făclii mărturisind curăţia lor, însemnând şi dumnezeiescul Dar, care se face întru dânşii, şi toţi clericii ţin, asemenea, făclii, pentru dumnezeiasca lumină şi strălucire.

Zicându-se ecteniile iarăşi (căci la toate Tainele se zic acestea mai întâi: "pentru pacea cea de sus", şi trebuie, ca la fiecare să se facă rugăciunea), preotul zice rugăciunea cea dintâi a Nunţii, chemând pe Dumnezeul cel Sfânt, Cel fără de trup şi curat, care a zidit pe om şi dintr-însul i-a zidit femeie spre ajutor, să trimită Însuşi de sus mâna Lui şi să împreune pe aceştia unul cu altul. Şi iarăşi le împreună lor mâinile, arătând săvârşirea unirii. Apoi zice să-i însoţească pe ei într-un gând şi să le dea lor roadă pântecelui, viaţă cu naştere de fii şi fără prihană; şi cu ecfonisul ce zice, slăveşte Treimea, ca pe un Dumnezeu al milelor şi al îndurărilor, căci nişte lucruri ca acestea sunt ale milei şi milosârdiei Lui. După aceea luând cununile din Altar şi binecuvântându-le, pe una o pune pe capul bărbatului, iar pe cealaltă pe capul femeii, rugând pe Domnul şi Dumnezeul tuturor să-i încununeze cu slavă şi cu cinste, ca pe cei ce s-au împreunat întru Dânsul cu curăţie.

## *Capitolul 280*
## **Pentru nun**

Nunul cel primitor de curăţie şi unire stând dinapoi, apucă cu mâna cununile, ţinând loc de părinte şi învăţător al tocmirii la un gând şi al însoţirii. Drept aceea şi nunul trebuie să fie drept-slăvitor şi iubitor de Dumnezeu. Apoi preotul rugându-se iarăşi pentru pace, citeşte rugăciunea a doua, precum face arhiereul la hirotonie.

## *Capitolul 281*
## **Cum că săvârşirea Nunţii numai arhiereul o lucrează**

Şi nunta este lucrul arhiereului şi el săvârşeşte la împăraţi şi la cei mari. Aceasta însă se dă voie să o facă şi preoţii, căci este numai Taină, fără să fie din Darul cel dătător pe care-l are numai arhiereul. Preoţilor însă li se dă voie cu poruncă a face fiecare lucru al Nunţii, căci mai ales după cum

am zis Nunta este lucrul arhiereului şi fără binecuvântarea lui nu se poate săvârşi Nunta, fiindcă numai arhiereul este tatăl Bisericii. Iar cu a doua rugăciune se roagă preotul Aceluia care prin venirea Lui în Cana Galileei, a arătat pe Nuntă cinstită, chemându-L ca şi pe aceştia care se împreună acum la Nuntă, să-i păzească în pace şi într-un gând, să facă nunta aceasta cinstită, să păzească patul nespurcat şi viaţa lor să fie fără prihană şi ajungând la bătrâneţele cele adânci să lucreze dumnezeieştile porunci; şi zice ecfonisul, că El este Cel ce binecuvintează şi sfinţeşte toate.

Apoi întorcându-se spre răsărit se roagă ca să se învrednicească a chema fără osândă pe Dumnezeul cel ceresc Tată. Atunci toţi împreună zic rugăciunea Mântuitorului întru mulţumirea lucrului, arătând că sunt robi, cerând cele bune şi împărtăşirea Duhului prin Sfântul Trup al Fiului Său, care este Pâinea cea Cerească, prin Care şi cei ce se împreună de vor petrece cu dreaptă slăvire şi în curăţie vor trăi. Pentru că Dumnezeu, ca un Făcător ce este, este Tatăl tuturor şi al celor ce se împreună. După rugăciune, preotul zice ecfonisul, lăudând Împărăţia, Puterea şi Slava lui Dumnezeu şi dând pace, zice să-şi plece capetele făpturile Făcătorului; şi face rugăciune spre paharul cel de obşte zicând: "Dumnezeule, Cel ce toate le-ai făcut cu puterea Ta, ai întărit cerul şi ai binecuvântat cununa făpturilor Tale, adică toate precum şi întru toate şi mai presus de toate fiind, Însuţi blagosloveşte cu duhovnicească Ta blagoslovenie acest pahar de obşte al robilor Tăi, pentru ca şi ei să fie pururea blagosloviţi". Şi când îi blagosloveşte, cu mâna arată pricina zicând: "Că bine s-a cuvântat numele şi s-a preaslăvit Împărăţia Sfintei Treimi", de vreme ce şi Însuşi blagosloveşte şi săvârşeşte toate.

## *Capitolul 282*
## Cum că cei ce se împreună în Nuntă, trebuie să fie curaţi, să se binecuvinteze în biserică şi să se cuminece

Şi îndată se atinge de cele mai înainte sfinţite Taine prin sfântul potir şi zice: "Cele mai înainte sfinţite, Sfintele Sfinţilor". Iar ei toţi zic: "Unul Sfânt, Unul Domn, Iisus Hristos", căci singur Acesta este sfinţenie, pace şi unire robilor Săi celor ce se împreună, şi cuminecă pe tineri, de vor fi vrednici. Aceştia trebuie să fie gata ca să se şi cuminece cu vrednicie şi să încolţească bine, căci Sfânta Cuminecătură este sfârşitul a toată săvârşirea şi pecetea a toată Taina dumnezeiască şi Biserica bine face de găteşte înainte dumnezeieştile Daruri, spre curăţia şi binecuvântarea celor ce vor să se împreune, căci Însuşi Cel ce a dat Darurile a mers la Nuntă. Drept aceea trebuie ca cei ce se împreună în Nuntă să fie vrednici a se cumineca. Cununia să se facă în sfânta biserică, în casa lui Dumnezeu, ca fiii Săi să

fie înaintea Lui, acolo unde este Însuşi prin Daruri jertfit şi Se pune înainte şi Se vede în mijlocul nostru. Apoi le dă şi din paharul cel de obşte, şi atunci se cântă "Paharul", pentru sfintele Daruri şi în semnul unirii cei cu veselie de la Dumnezeu şi cum că va fi lor veselie din pace şi unire. Celor ce nu sunt vrednici de Cuminecătură, precum sunt cei de la a doua nuntă şi cei asemenea lor, nu li se dau dumnezeieştile Daruri, ci numai din paharul cel de obşte, spre oarecare sfinţire, împărtăşire şi unire întru binecuvântarea lui Dumnezeu. După aceea, făcându-se rugăciunea ecteniei şi pomenindu-se tinerii ca cei ce s-au făcut atunci una, şi nunul asemenea, ca un ajutor al lucrului, se zice ecfonisul: "Că Milostiv", ca să li se dea lor dumnezeiasca milă şi arătând că acestea sunt din dumnezeiască milă.

După aceea ca şi cum i-ar face pe dânşii ca cei chemaţi şi iar învaţă şi pentru pace rugându-se, zicând cuvintele Apostolului "Fraţilor! Bucuraţi-vă în Domnul pururea", şi celelalte, şi "Dumnezeul păcii va fi cu voi pururea", îndată luându-i pe ei de mâini îi duce spre Altar şi făcând dănţuire cântă împreună cu cântăreţii, veselindu-se întru Hristos, "sfinţilor mucenici", ca la hirotonie, apoi zice "Mărire Ţie, Hristoase Dumnezeule, lauda Apostolilor", căci sunt părtaşi lui Hristos şi sfinţilor Lui cei ce vieţuiesc cu bună cinstire şi curăţie şi că trebuie să se împreune prin credinţa noastră cea dreaptă şi prin lucrurile dreptei slăviri cele iubite de Dumnezeu, nu numai cu trupul, ci şi mai cu seamă cu sufletul, pentru ca să fie însoţire adevărată şi Nuntă nespurcată şi să fie părtaşi lui Hristos şi sfinţilor Lui şi mai vârtos celor ce şi-au nimicit trupul până la mucenicie. Astfel dar face rugăciune la luarea cununilor, pentru că Cel ce le-a dat lor cununile în semn de curăţie îşi ia plata curăţiei şi fecioriei lor până la nuntă, căci s-au împreunat curaţi la nuntă, să le binecuvinteze chiar şi luarea cununilor şi să păzească acea împreunare şi însoţire nedespărţită, pentru ca să laude cu unire numele Lui, al Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, pururea, pentru că Acesta este Cel ce tocmeşte toate spre folos. După aceea chemând pe Hristos, pentru rugăciunile Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor Lui, să dea tuturor milă şi mântuire, face sfârşitul, şi binecuvântându-se tinerii, se duc acasă cu bucurie.

Deci acestea sunt ale Nunţii; noi nu avem trebuinţă a vorbi despre acelea căci Părinţii ne învaţă pentru toate pe deplin. Numai aceasta trebuie să ştim: că cei adunaţi de la Dumnezeu sunt adunaţi şi sunt curaţi cu chemarea Celui Curat. Să păzească dar unul cu altul nunta nespurcată şi în pace şi să petreacă în cucernicie. Cei ce au luat unire de la Dumnezeu întru cinste, dragoste întru curăţie, însoţire într-un gând şi în pace, să le păzească unul cu altul ca un odor, pentru ca să nu li se ceară să dea răspuns de curăţie şi de celelalte lucruri dumnezeieşti şi să se îngrijească nu numai de trupul lor, ci mai cu seamă de sufletele lor, căci s-au alcătuit din două, din suflet şi trup, şi sufletul este cu mult mai mare decât trupul, cu cât mai

mari sunt cele ce nu se strică de cele ce se strică. Drept aceea să se silească spre dreptate şi adevăr şi spre rugăciune întru mulţumirea lui Dumnezeu şi cu luare-aminte să se împărtăşască de dumnezeiasca Cuminecătură, căci într-acest chip şi Dumnezeu va fi cu dânşii.

Pe fiii lor să-i crească întru frica şi învăţătura Domnului, precum învaţă Dumnezeiescul Pavel, şi din cele ce câştigă de la Dumnezeu să miluiască pe fraţii cei săraci, ca şi ei să fie miluiţi şi să se învrednicească Împărăţiei Cerurilor împreună cu fiii lor. Acestea pe cât s-a putut s-au zis pentru cinstita şi curata Nuntă.

## Pentru Sfântul Maslu

De vreme ce tuturor oamenilor celor din lume se întâmplă să greşească, trebuie să vorbim acum şi despre Taina Sfântului Maslu, cea dată nouă pentru iertarea păcatelor, pentru tămăduirea noastră şi darea milei Dumnezeieşti. Această Taină a Maslului fiind dată Apostolilor de Mântuitorul întru arătarea milei şi blândeţii celei Dumnezeieşti, Biserica o lucrează după drept cuvânt, precum ne-a învăţat Iacov (care de Pavel s-a numit fratele Domnului, pentru că a fost următor faptelor Lui, a luat Darul cel mare şi este cel întâi arhiereu chemat după Hristos), că zice: "De va cădea cineva din fraţi în boală trupească sau măcar numai sufletească, să cheme la dânsul preoţii Bisericii", căci aceştia au luat puterea a lucra Tainele, iar nu diaconii.

### *Capitolul 283*
### Pentru ce Sfântul Maslu se face de şapte preoţi şi pentru ce uneori, nefiind şapte, fac Maslu şi trei preoţi

Acest frate al Domnului nu zice că preoţii să fie în număr de atâţia sau atâţia; obiceiul Bisericii a rânduit a se chema şapte preoţi, şi cred că acest obicei s-a luat după numărul celor şapte Daruri ale Duhului, despre care scrie Isaia, sau pentru cei şapte preoţi ai legii celei vechi, care au trâmbiţat împrejurul Ierihonului de şapte ori, de au surpat zidurile cu dumnezeiasca poruncă – ca şi aceştia să surpe înălţările păcatului. Sau: fiind sufletul ca mort, rugându-se preoţii asemenea de şapte ori, să-l învieze, după cum a făcut Proorocul Elisei copilului Şunamitencei aceleia, plângând şi de şapte ori rugându-se, sau ca şi Ilie, care de şapte ori rugându-se, a deschis cerul care era închis cu păcatele şi l-a făcut a coborî ploaia. Aşa şi aceştia

rugându-se de şapte ori să dezlege seceta păcatului, să deschidă cerul ca Petru, cu cheia Darului, şi să pogoare ca o ploaie mila iertării de la Dumnezeu. Acesta dar este motivul, după cum se şi pare, pentru care se cheamă şapte preoţi. Unde sunt preoţi puţini, cheamă numai trei, şi aceasta nu este afară din buna cuviinţă, căci mai întâi se înţelege puterea Treimii şi al doilea chiar Ilie vrând să arate închipuirea Treimii, când a înviat pe fiul cel mort al celei din Sarepta, s-a rugat de trei ori şi de trei ori a căzut pe dânsul. Alţii cheamă şi chiar mai mulţi de şapte, pentru a arăta mai multă credinţă şi osârdie. N-avem trebuinţă a cerceta mult asupra numărului, de vreme ce nu scrie numărul; dar cu toate că nu scrie, trebuie a păzi aşezământul cel dintâi, adică să fie şapte, după obiceiul cel dintâi, iar de nevoie, mai puţini, adică trei, şi toate câte sunt rânduite a se zice să le zică, căci toate cele de la Părinţi sunt ale Duhului. Numai un preot însă să nu facă Maslu, căci precum pentru arhierei scrie să nu se hirotonească de către unul, asemenea şi pentru Maslu, să nu se facă de un preot, căci zice: Să se cheme preoţii Bisericii – iar nu un preot – şi să se roage pentru dânsul, ungându-l cu untdelemn.

## *Capitolul 284*
## Cum că puterea Sfântului Maslu este mare

Ce putere are Sfântul Maslu? Iată cât de mare: căci zice: "rugăciunea credinţei va mântui pe cel bolnav şi-l va ridica pe el Domnul", şi nu oamenii, ci Domnul, de vreme ce s-a îmbrăcat cu darul Preoţiei Domnului. Şi ce altceva mai câştigă cel ce boleşte? "De va fi făcut, zice, păcate, iertate-i vor fi". Vedeţi oare puterea acestei Taine şi bolile ce vindecă? Vedeţi dar că pe cei ce zac îi ridică şi le iartă şi păcatele?

## *Capitolul 285*
## Asupra izvodirii ce fac latinii împotriva Maslului

Papistaşii, care răzvrătesc toate, au stricat şi aceasta şi zic că nu trebuie să se facă aceasta celor bolnavi, ci celor ce mor, de vreme ce iartă păcatele, ca nu cumva, trăind, să mai facă păcate. O! ce nebunie! Fratele Domnului zice: "Rugăciunea credinţei va mântui pe cel bolnav şi-l va ridica Domnul pe el." Aceştia însă zic să moară, să nu se mai scoale. (Iată dar cum că cel ce se surpă o dată, se pogoară pururea spre cădere). "De va fi făcut păcate ierta-se-vor lui", adică să se tămăduiască şi să se ridice. Aceasta o arată Mântuitorul către slăbănog zicând: "Iartă-se păcatele tale, scoală şi umblă"; şi: "Iată că te-ai făcut sănătos, să nu mai greşeşti ca să nu-ţi fie

ceva mai rău". Papistaşii însă învață împotriva Mântuitorului şi a Apostolilor Lui, căci zic că acesta să se dea celor ce mor, iar nu celor ce se scoală. Drept aceea nu fac acest Maslu după aşezământul cel apostolesc, ca să cheme preoţii pentru aceasta de acei cărora le trebuiesc, ci făcându-l deosebit, îl păstrează. Sfânta Evanghelie zice: "Şi ungeau cu untdelemn pe mulţi bolnavi şi se tămăduiau". Iară ei zic ca să-i dea nu ca să se tămăduiască, ci ca să fie netămăduiți şi să moară.

Omule, nu înțelegi Tainele şi te înşeli cu vătămare, căci şi Evanghelia şi fratele Celui ce a dat aceasta zic că untdelemnul să fie pentru bolnavi şi pentru ca cei unşi, iertându-li-se păcatele, să se ridice, precum a zis unui slăbănog şi altuia. căci amândurora le-a zis Mântuitorul: "Iartă-ți-se păcatele tale", cu care cuvânt se arată că boala e din pricina păcatului.

## *Capitolul 286*
## Cum că Maslul este altceva decât untdelemnul cu care se ung morții

Precum zice Dumnezeiescul Dionisie, şi morții se ung cu untdelemn în chipul celei dintâi ungeri cu untdelemn de la Sfântul Botez, pentru motivul că cel ce a murit bine întru Hristos şi şi-a împlinit lupta vitejeşte, pentru care s-a uns şi mai înainte, se unge şi acum cu untdelemn. Aceasta în semnul lui Hristos, întru însemnarea celor ce se duc întru Hristos din viața aceasta şi întru sfinţirea trupurilor celor moarte, care s-au nevoit întru Hristos şi au vieţuit cu bună cinstire.

Asemenea şi întru cinstea lor, pentru că au vieţuit după urmarea lui Hristos, al Cărui semn este sfântul untdelemn al ungerii. Drept aceea la Sfintele moaşte ale Mucenicilor, cele puse în mormânt sub Dumnezeiescul jertfelnic, se pune Sfânt Mir în locul untdelemnului acestuia, căci celor desăvârşite trebuie să li se pună ce este desăvârşit.

## *Capitolul 287*
## Cum că peste călugăr se toarnă untdelemn, iar peste mirean, cenuşă

Deci şi noi facem aceasta la fraţii cei răposați întru Hristos, turnăm, adică, untdelemn, nu însă Sfântul untdelemn care se dă celor vii, despre care vorbeşte Fratele Domnului, ci din candela bisericii, şi mai cu seamă a jertfelnicului; şi nici unul dintre călugări nu se îngroapă până nu se toarnă peste trupul său untdelemn din candelă, sfinţit, ca cela ce se aprinde înaintea Domnului. Mirenilor celor răposaţi întru Hristos, mai înainte de a

se arunca pământ, se aruncă cruciş cenuşă din cădelniță, ca cea ce este blagoslovită şi sfințită cu semnul Crucii prin tămâie, punând peste mortul cel sfințit după dumnezeiescul cuvânt, păzit fiind până va învia.

Unii dintre bărbații cei mai cucernici încă fiind vii îşi fac Taina Maslului întru curățirea lor şi întru cea desăvârşită iertare a păcatelor; şi dacă sunt aproape de moarte, opresc din acest untdelemn şi, murind, îl ung întru însemnarea cea prea sfântă a preacuvioaselor moaşte ale celui pristăvit şi întru cinstea şi sfințirea lor, căci cei ce s-au nevoit sunt vrednici a se cinsti cu sfintele ungeri şi se cuvine a se pecetlui cu pecetea lui Hristos cei ce au viețuit după urmarea lui Hristos. Se toarnă încă untdelemn la cei îngropați chemând dumnezeiasca milă. Acesta este cuvântul pentru care Sfântul Maslu se face celor vii, ca să trăiască şi să rămână curățiți, iar nu ca cei vii să moară şi să nu mai aştepte a se ridica. Mai cu seamă pentru aceasta se face: pentru ca Domnul să ridice pe cei ce s-au uns şi să le ierte păcatele. Aceasta se face totdeauna, şi nu numai o dată, căci zice: "Mărturisiți-vă unul altuia păcatele", adică totdeauna, iar nu numai o dată, şi vă rugați unul pentru altul, ca să vă tămăduiți, nu o dată, ci totdeauna de vreme ce în toată vremea greşim. Iar că se unge mai apoi din candela care arde în biserică, aceasta este pentru pecetea şi sfințirea trupului celui ce răposează, precum şi cu Tainele lui Hristos curățindu-se mai înainte şi sfințindu-se: cu Botezul, cu Mirul şi cu înfricoşata Cuminecătură. Aici unii fac Taina Maslului şi pentru cei ce au adormit întru Hristos, aceasta însă unii dintre arhierei o opresc de a se face, căci nu-i rânduială în Scriptură; alții însă nu opresc, căci este pentru suflet; iar eu, pe cât s-a putut cercând, am aflat că este bine a se face şi cei ce vor voi a face nu trebuie opriți. Însă nu este untdelemnul acesta cel dat de Mântuitorul şi de Apostoli, pentru care zice Evanghelia precum am zis: "Şi ungea cu untdelemn pe mulți bolnavi şi se tămăduiau" şi precum scrie Fratele Domnului la soborniceasca epistolie pentru acel Maslu, căci Taina aceasta este una din cele şapte, iar nu mai multe.

Pentru cei adormiți se aduce untdelemn întru prinosul şi cinstea lui Dumnezeu, pentru mila şi milostivirea de cei răposați, ca şi lumânările, tămâia şi celelalte aduse pentru dânşii la Biserică şi la îngropările lor, care fiind puse înainte ca nişte daruri, ne rugăm pentru cei răposați şi ei dobândesc dumnezeiasca milă, precum învață Biserica, care le lucrează, şi precum scriu aproape toți Părinții, şi mai înainte de toți Părintele Atanasie cel Mare cu adevărat şi Sfânt. Acesta scrie ca să se aducă untdelemn şi lumânări pentru cei morți, cu toate că sunt în țărână sau în văzduh sau în foc, după cum se vor fi sfârşit, întâi pentru că se aduce ca o jertfă lui Dumnezeu pentru dânşii şi al doilea ca o ardere întreagă. Drept aceea nu trebuie a se goni de a aprinde lumânări la mormintele morților, a aduce untdelemn şi a se citi sfinte rugăciuni, pentru că aprinzând lumânări şi

aducând tămâie ne rugăm lui Dumnezeu pentru dânşii, şi este obiceiul Bisericii. Să vedem acum cele pentru Maslu.

## *Capitolul 288*
## Pentru săvârşirea Sfântului Maslu

Deci se strâng precum am zis cei şapte preoţi care, îmbrăcându-se în sfintele lor podoabe, arată Darul Duhului ce este într-înşii. Binecuvântând cel dintâi dintre ei, având închipuirea lui Hristos, se zice canonul pentru cel ce se face Maslu, după sfârşitul căruia se zice iarăşi ectenia pentru dânsul, iar apoi sfârşitul. După acest sfârşit, el plecându-se de trei ori, cere iertare de la toţi de trei ori, întru propovăduirea Treimii, şi de trei ori se iartă de fiecare preot. După aceea iarăşi blagoslovind preotul cel mare, se zic ecteniile care se zic la toată Taina, ca cele ce cuprind toate pentru care se cade a ne ruga şi pomenesc încă de chiar Taina care se săvârşeşte atunci, şi cere de la Dumnezeu pacea şi mila. După blagoslovenie, se zic oarecare tropare spre îmblânzirea lui Dumnezeu, de către preotul cel dintâi sau de ceilalţi, apoi se zice rugăciunea Maslului şi se toarnă untdelemn în candelă sau în alt vas, la care se aprind şapte lumini, după numărul Preoţilor şi în chipul Darurilor Duhului, pentru că prin Sfântul Maslu se face ca o candelă Dumnezeiască şi se aduce lui Dumnezeu întreaga ardere ca o curată jertfă spre a dobândi mila Lui. Rugăciunea zice astfel: "Doamne, Care cu mila şi cu îndurările Tale tămăduieşti zdrobirile noastre..." Că arată şi nouă tămăduirea rănitului aceluia pe care Iisus, Cel născut din Fecioara Maria, luându-l din Samaria, l-a tămăduit cu vin şi cu untdelemn, adică cu Sângele şi cu Milostivirea Lui. Drept aceea unii toarnă în vasul acela mai întâi vin şi apoi untdelemn şi se roagă să blagoslovească untdelemnul, ca să fie tămăduire celor ce se vor unge spre izbăvirea de toată patima, de toată boala trupească, de toată spurcăciunea trupului şi a sufletului şi de toată răutatea, adică de tot păcatul şi vicleşugul, ca şi într-acesta să se preaslăvească numele Lui Celui în Treime Dumnezeu; şi sfârşindu-se troparele şi zicând toţi rugăciunea, cel dintâi dintre preoţi zice a doua rugăciune a Tainei.

## *Capitolul 289*
## Pentru ce la toate Tainele se citesc câte două rugăciuni

Şi aici, ca şi la toate Tainele, sunt două rugăciuni săvârşitoare; acestea însemnează că Iisus este din două firi; Care fiind neajuns, fără trup şi negrăit, a luat şi trup pentru noi şi S-a arătat ajuns şi a vieţuit cu oamenii,

rămânând Dumnezeu neschimbat; ca şi pe noi, cei ce suntem alcătuiţi din trup şi suflet, să ne sfinţească îndoit, adică şi sufletul şi trupul.

### *Capitolul 290*
### Cum că Tainele sunt formate din două părţi: materie şi Duh, fiindcă şi noi suntem formaţi din două (din trup şi din suflet)

Tainele ni le-au dat formate din două parţi: văzute, adică din stihii, pentru trupul nostru, şi nevăzute, tainice şi pline de Dar nevăzut, pentru sufletul nostru; pentru că prin Tainele acestea ne curăţim şi ne luminăm şi trupurile şi sufletele şi ne împărtăşim împreună de tămăduiri şi de sfinţire. Drept aceea, precum se citesc două rugăciuni la Sfântul Botez, la sfinţirea apei, la săvârşirea Mirului, la hirotonie şi la intrarea în cinul călugăresc, cele dintâi rugăciuni săvârşitoare două sunt asemenea şi la Sfântul Maslu.

Cea dintâi rugăciune se zice de toţi, făcându-se însemnarea dumnezeieştii Cruci, a doua rugăciune se zice de cel mai mare dintre preoţi, când îl unge, blagoslovind toţi dimpreună, cu untdelemn. Această rugăciune astfel se începe: "Cel ce eşti fără început, neschimbat, Sfinte al Sfinţilor – minunată este începătura! – Tu eşti cel din început şi pururea Milostiv şi care n-ai schimbare. Cela ce eşti acelaşi pururea, împreună cu Fiul tău şi cu Duhul, Părinte neschimbat şi Sfinte al Sfinţilor, adică singur Sfânt şi sfinţirea celor sfinţiţi, iar noi, păcătoşi şi plini de toată spurcăciunea, ca unii ce ne începem şi ne schimbăm. Drept aceea, Tu, Care ai trimis cu milă pe Unul născut Fiul tău, tămăduind toate bolile şi patimile noastre, trimite pe Duhul Tău cel Sfânt şi sfinţeşte acest untdelemn." Şi îndată îl blagosloveşte pe el preotul cel mare şi ceilalţi asemenea.

Apoi iar zice: "Fă-l pe el să fie pentru robul tău (X), care se unge, spre izbăvire desăvârşită de toate păcatele". Mare este într-adevăr Darul întru sfinţirea sufletului şi a trupului. Iată şi al doilea Dar mare: "întru moştenirea Împărăţiei Cerurilor". Iată şi darul desăvârşit: mântuirea noastră şi moştenirea Împărăţiei şi Slavei lui Dumnezeu. Şi acest bine de unde îl avem? Zice: "Că eşti Dumnezeul milei şi al iubirii de oameni". Şi cu ecfonisul laudă cu glas pe Tatăl împreună cu Fiul şi cu Duhul Sfânt. Într-acest chip atunci este sfinţit untdelemnul şi are putere dumnezeiască şi dă celor ce se ung cu credinţă toate câte cuprinde rugăciunea, căci toate cuvintele rugăciunii sunt lucrătoare, grăindu-se de preot, cel ce are Darul lui Dumnezeu cu hirotonia. După rugăciune îndată se citesc cuvintele cele apostoleşti ale Fratelui Domnului, care ne mărturisesc învederat de unde am luat aşezământul acesta. După aceea se cântă "Aliluia", pentru că s-a făcut venirea dumnezeiescului Dar, şi vine Domnul prin Evanghelie. Drept

aceea, întru slava Lui şi sfinţirea nostră se aduce tămâia întru miros de bună mireasmă şi darea dumnezeiescului Dar; şi îndată se citeşte Evanghelia pe capul celui pentru care se face Maslul, de către preotul cel mare, întru gonirea a toată împotrivirea, întru blagoslovenia lui şi întru curăţirea minţii ş a tuturor simţurilor. După Evanghelie se zice ectenia pentru iertarea păcatelor lui şi pentru tămăduirea cea trupească şi sufletească, care este şi întâia, şi se zice cu voce tare. Ceilalţi preoţi se roagă de asemenea împreună.

După aceea se zice a doua, în taină, după cum s-a zis mai sus, şi aceasta pentru sănătate şi iertarea păcatelor, chemând pe Părintele cel Sfânt, Tămăduitorul sufletelor şi trupurilor, pe Cel ce a trimis pe Unul născut Fiul Său în lume, tămăduind toată boala şi izbăvind din moarte, ca să tămăduiască şi pe căzutul Său rob din toată boala care l-a cuprins, prin Darul Hristosului Său, şi să-l învieze pe el cu solirile Maicii lui Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor. Deci această rugăciune o zice punându-şi mâna pe capul celui ce se pocăieşte, arătând că face tămăduirea după urmarea Stăpânului, Care Şi-a pus mâna pe bolnavi şi prin atingere i-a tămăduit, şi că lucrează din Darul cel dumnezeiesc, fiind sfinţit cu hirotonia, şi curăţind şi sfinţind cu atingerea mâinii. Iar la sfârşitul rugăciunii unge cu untdelemn fruntea lui cruciş pentru cugetele cele dinăuntru şi pentru simţirile lui, apoi îl unge pe obraz şi pe mâini, curăţindu-l de cugetele şi faptele cele viclene, întărindu-l cu sfântul untdelemn şi cu semnul Crucii şi sfinţindu-l desăvârşit. La fiecare ungere zice: “Ajutorul nostru întru numele Domnului”, mărturisind că ajutorul nostru de la nimeni altul nu este decât numai de la singur Milostivul Dumnezeu. Astfel blagoslovindu-l cu mâna, el sărută mâna care l-a sfinţit şi asemenea fac şi ceilalţi preoţi. Deci cele două dintâi rugăciuni sunt ca să se săvârşească şi să se sfinţească untuldelemn, iar aceste două sunt pentru îmblânzire, care se zic către Dumnezeu pentru tămăduirea sufletului şi a trupului celui ce se unge. Rugăciunea cea dintâi o zice cu glas tare, asemenea şi cealaltă rugăciune de celălalt preot, precum se zic şi Apostolii şi Evangheliile care trebuie a se citi la acest lucru.

Iar rugăciunea aceea: “Părinte Sfinte”, se zice de toţi în taină, precum am arătat mai sus, mărturisind că este unită rugăciunea tuturor şi chemând pe toţi Sfinţii ajutători lucrului, împreună cu solitoarea cea de obşte, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Şi ecfonisul întru săvârşirea lucrului: “Că Tu eşti izvorul tămăduirilor, Hristoase, Dumnezeul nostru.” Deci preoţii ungându-l astfel la frunte (precum s-a zis), i se sfinţeşte mintea, ungându-i obrazul cruciş pentru simţiri şi apoi mâinile. Preoţii curăţind simţirile cele spurcate şi sufletele cu rugăciunile prin sfântul untdelemn, iar cu Darul lui Hristos cel Îndurat dând sfinţire desăvârşit cu ungerea şi cu Darul. Fiecare preot dar îşi face rânduiala precum am zis. Apostolul îl citeşte diaconul sau

citețul, iar preotul citește Evanghelia și cea dintâi sfântă rugăciune într-auz, iar cea de a doua în taină, când unge. După aceea blagoslovește cu mâna dreaptă pe cel ce s-a uns, și cel ce s-a binecuvântat îi sărută mâna. După ce săvârșesc toți cele obișnuite, zic ectenia, apoi iarăși cel mai mare dintre preoți citește rugăciunea cea de pe urmă, de iertăciune, pe capul celui ce a primit Taina, și toți preoții se ating de dânsul cu mâinile, ca cei ce lucrează împreună și se roagă. Drept aceea și pe aceștia ca pe niște lucrători împreună și preoții îi pomenesc la rugăciune. Apoi cu ecfonisul grăindu-l pe el Dumnezeul celor ce se pocăiesc și cum că-i pare rău de răutățile noastre, mărindu-L cu slavă după cum se cuvine, face rugăciunea sfârșitului. Atunci cel ce a chemat preoții și și-a făcut Maslul, face metanie înaintea preoților și cere iertăciune de trei ori de la dânșii și ia de la toți iertăciune. Cu adevărat este că a luat iertarea păcatelor, însă mai pe urmă ia învățătură de la preotul cel dintâi că, de vreme ce a luat iertare, este dator a se feri de a mai greși de aici înainte. Aceasta este porunca Mântuitorului către slăbănogul cel de atunci.

Drept aceea și el plecând capul ca cel ce primește învățătura, se blagoslovește de toți preoții, care se duc. Aceasta este pentru Sfântul Maslu.

## *Capitolul 291*
## Câte lucrează Sfântul Maslu

Fiecare creștin este dator să se nevoiască a-și face Maslu, chemând pe preoții lui Dumnezeu și rugându-i să facă rugăciuni pentru dânsul și să-l ungă, căci știți de câte daruri mari și dumnezeiești este dătător: izbăvitor de boli, iertător de păcate, dătător de sfințire, de întărire dumnezeiască și, în sfârșit, solitor Împărăției Cerurilor. Să nu zică cineva, ca un hulitor, că este untdelemn, și ce poate face untuldelemn cel din pomul măslinelor? Că într-adevăr este untdelemn, dar este plin de Dar din dumnezeiască chemare, fiindcă unde este chemarea lui Dumnezeu, dumnezeiești sunt toate și au puterea lui Dumnezeu, și mai cu seamă unde se face chemarea lui Dumnezeu de oameni dumnezeiești, că preoții sunt oameni dumnezeiești, având cu hirotonie Darul lui Dumnezeu. Drept aceea, untuldelemn binecuvântându-se de preoți cu chemarea lui Dumnezeu, este dumnezeiesc, sfânt, plin de dumnezeiescul Dar al Duhului Sfânt, ca și apa Botezului, care, deși e apă, este însă plină de Duh, curățește sufletele, înnoiește pe om și-l face fiu al lui Dumnezeu și fără păcat.

Firea apei simple este numai să curățească spurcăciunea trupului și să potolească setea, iar a apei celei sfinte este să spele și trupul și sufletul

omului, să-l sfinţească, să-l înnoiască, să-l răcorească duhovniceşte şi să-l facă fiu al lui Dumnezeu.

Orice mir miroase şi veseleşte numai simţirea trupului, ţinându-l sau ungându-se cu el, iar Mirul cel Sfânt dă viaţă dumnezeiască şi mai vârtos îl înviază, îl înnoieste cu Duhul, ne umple de buna mireasmă a Darurilor Acestuia şi dă însemnare şi însufleţirea Darului prin Iisus Hristos, Cel ce este Mirul cel Viu, nu numai ca nişte simplu mir, ci pentru că este Mir Sfânt, săvârşit ca Taină şi are Darul Duhului. Aşadar, şi acest untdelemn este untdelemn sfânt şi plin de dumnezeiasca putere. El ungând trupeşte, poate lumina şi sfinţi împreună sufletele, trupurile şi duhurile, şi a vindeca rănile, a goni bolile, a curăţi tina păcatului şi are puterea a ne da mila şi blândeţea lui Dumnezeu.

## *Capitolul 292*
## Cum că trebuie să se păzească untuldelemnul ce rămâne de la Maslu

Drept aceea, trebuie să se păzească acest untdelemn şi să se cinstească şi să nu rămână uitat, căci ştiu că unii, necunoscând Taina aceasta şi a apei Botezului, lenevindu-se, ţin fiecum acestea şi de multe ori le leapădă sau se calcă de dobitoace şi mulţi nu au grijă de aceasta. Să cunoască cei ce n-au grijă pentru acestea că osândă grea vor avea. Pentru că, cugetând despre aceasta, vedem că dacă apa cea sfinţită naşte pe om a doua oară, şi fără aceasta nu este creştin, iar şi untdelemnul tămăduieşte şi dăruieşte iertare păcatelor şi nu se opreşte Duhul Sfânt a veni în aceste materii pentru mine, ci binevoieşte a Se uni cu apa, cu untuldelemn şi cu alte multe zidiri şi stihii pentru tămăduirea şi îndreptarea mea, cum nu va fi dar vrednic de osândă îndrăzneţul ce varsă şi calcă acestea? Sau nebăgătorul de seamă care, lenevindu-se, lasă orişicum să se verse acestea şi să se strice, necinstind acelea pe care a umblat puterea lui Dumnezeu, s-a numit chemarea Lui într-însele şi s-a pus pecetea Lui prin Cruce, cu mâna cea preoţească? Să ştie dar acel neîngrijit că se va osândi. Împreună cu aceia va auzi cuvântul: "Vedeţi, defăimătorilor, şi vă minunaţi şi pieriţi, zice Domnul". Să nu fie una ca aceasta!, ci mai ales slăvind noi pe Dumnezeu, prin ale Lui, să ne slăvim de Dânsul, pe Care-L slăveşte cerul şi pământul şi de a Cărui slavă sunt pline toate, precum cântă îngerii, şi să luăm plata ce se dă pentru buna cucernicie şi cinstea celor dumnezeieşti. Să ne împărtăşim dar din destul şi să cinstim acestea ca pe nişte sfinte şi să ne cucerim cu sfială, silindu-ne a le pune la loc sfânt şi osebit, căci zice: "Şi va fi odihna Lui cinstită", şi: "Faceţi cucernici pe fii voştri", căci Biserica se roagă pentru cei ce iubesc cele dumnezeieşti şi buna cuviinţă a

dumnezeieştii case şi a celor dintr-însa, ca să-i slăvească cu puterea şi cu slava Sa cea dumnezeiască.

**Clericul:** Prea bine este, Părinte Sfinte, şi datoria aceasta ne este de folos precum ne-ai spus, adică a cinsti cele sfinte, dumnezeieşti şi sfinţite. Şi greu este a se îngriji cineva de nişte lucruri dumnezeieşti şi sfinte ca acestea.

**Arhiereul:** De mare folos este într-adevăr, frate, precum am zis şi noi şi vă poruncim. Ci cu vrăjmăşia celui ce stă împotriva celor dumnezeieşti multă este neîngrijirea, dar rea este şi osândirea. Nu numai de aceasta mulţi n-au îngrijire, dar şi de împodobirea bisericii, a Altarului, a înfricoşatului Jertfelnic, de sfintele vase şi chiar (vai mie!) de înfricoşatele Taine! Că şi la vremea Sfintei Cuminecături nu-şi au gândul la ele, mulţi nesocotind precum se cuvine cele dumnezeieşti, aşa orişicum le potrivesc, lasă fărâmituri şi picături dintr-însele pe sfintele vase, fără grijă sau le şi leapădă, neluând aminte. Şi iar, când aceste Taine, fiind sfinţite mai înainte, se păzesc pentru credincioşi, în caz de vreo întâmplare – căci se numesc acestea şi dumnezeiesc odor şi într-adevăr sunt singurul odor cel adevărat şi viu –, ei nu cinstesc acestea ca un odor viu al lui Dumnezeu, Care va să-l ceară de la ei, nici îl păzesc după putinţă, măcar că este înfricoşată ceea ce se face de aceştia, însă trebuie a spune pentru luarea-aminte că ei lasă de se strică acestea cu neluarea aminte a lor şi se ating de dânsele fiecum, punându-le unde nu se cade; şi mulţi n-au grijă de acestea, iar alţii puţin de se îngrijesc.

**Clericul:** Părinte, ne înspăimântăm de aceasta, dar ce să facem de se va întâmpla ceva din cele ce n-am gândit?

## *Capitolul 293*
## Cum că greşelile preoţilor trebuie să se canonisească de arhiereu

Întâmplându-se ceva din cele ce nu se cade la acestea, Dumnezeu Se depărtează de cel ce slujeşte. Însă de a săvârşit cele după putinţă şi a avut luare-aminte şi pază întru sine şi dacă se va fi întâmplat ceva pe neaşteptate, şi pentru aceasta trebuie să se pocăiască şi să se spovedească arhiereului, căci greşelile acestea sunt osebite la preoţi şi se cade să se canonisească numai de arhiereu. Acest preot însă are oarecum iertare, pentru că el a purtat grijă şi a luat aminte pe cât a putut, dar ceea ce s-a făcut este din întâmplare. Făcându-se însă aceasta din neîngrijirea şi nebăgarea lui de seamă şi pentru că nu a avut multă socotinţă pentru

aceasta, nici s-a îngrijit, osânda acestuia este mare şi cu mare canon va fi îndreptat cel ce a greşit, însă de se va pocăi cum trebuie şi va primi canonul după greşeală. Să venim acum şi la sfintele rugăciuni.

**Clericul:** Pentru aceasta încă ne lipseşte, sfinte Părinte, ca să ştim numărul şi socotința sfintelor rugăciuni, celor aşezate. Deci binevoieşte a ne împlini această dorință.

**Arhiereul:** Bună este dorința şi cererea voastră şi mai bună decât orice, căci şi pentru mine este, dar, precum v-am spus de mai multe ori, mai presus de mine este.

Îndrăznind pentru voi cu dragoste la cele mai presus de mine, mă tem ca nu cumva să mă arăt a mă înălța cu gândul mai presus de mine, a mă atinge de cele ce nu se cuvine şi a mă apuca de cele ce sunt mai presus de mine. Însă de vreme ce acestea sunt pentru dragoste, după a mea simplă ştiință şi după întunecatul meu cuget, nu voi pregeta a vă vorbi vouă, celor care întrebați – măcar şi de s-ar părea cuiva că vorbesc fără ştiință şi afară din ceea ce se cuvine – pentru că tot lucrul cel făcut pentru dragostea lui Hristos şi a fraților este dumnezeiesc. Rog însă cu dragoste pe toți cărora li se va întâmpla a citi, ca, dacă li se va părea că cele scrise sunt de folos şi sunt zise după cum au zis dumnezeieştii dascăli ai Bisericii, să le primească pentru dragoste şi să lase pe frați a le citi, iar de li se va părea a fi greşite la unele, cel ce cunoaşte bine să le îndrepteze cum se cade, frăţeşte, căci dorim să se îndrepteze şi cerem aceasta din toată inima, vrând să ne plecăm maicii noastre Biserica, Părinților şi fraților noştri întru Hristos. Nu credem că n-avem trebuință de îndreptare, nici nu ne apucăm de unele ca acestea ca unii care ne-am fi desăvârşit în ştiință, ci vorbim fraților care cer, ca unii ce suntem datori, pentru marele Dar al Duhului care este întru noi mai presus de noi, căci pentru aceasta suntem orânduiți cu dumnezeiasca milă de Biserica lui Hristos: a învăța din cuvintele Duhului sfintele învățături şi dogme, a îngriji de sfintele bune tocmeli ale Bisericii, a lucra, a cunoaşte acestea cu bună socotință şi a răspunde din Sfintele Scripturi fraților celor ce vin de întreabă, învățându-i cele de mântuire. Pentru aceea dar şi noi îndrăznim a zice acestea din Sfintele Scripturi. De se va părea însă unora dintre frați care sunt mai învățați că trebuie a îndrepta acestea, aceasta o dorim din inimă, ne plecăm cu smerenie Bisericii lui Hristos şi cerând cu dragoste ne rugăm pentru aceasta. Trebuie să începem a vorbi şi pentru dumnezeieştile rugăciuni, după cum ați cerut.

# PARTEA A VI – A
## Pentru dumnezeiasca rugăciune

Cuvântul rugăciunii, fraților, este mult și mare și, de vom zice adevărul, acest lucru dat nouă de la Dumnezeu este începătură și cap al tuturor altor lucruri.

Rugăciunea dar va să zică a fi pururea cu Dumnezeu, având sufletul lipit de Dânsul (precum zice David) și nedespărțit și mintea nedezlipită. Că zice: "Lipitu-s-a sufletul meu de Tine"; și: "Precum dorește cerbul izvoarele apelor, așa dorește sufletul meu de Tine"; și: "Sufletul meu în mâinile Tale pururea". Pentru aceasta și zice: "Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui în gura mea." Și cu îngerii se unește prin dragostea și prin pofta cea bună. Că zice: "Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați pe El întru cei de sus. Lăudați pe El toți îngerii Lui, lăudați pe El toate puterile Lui", nu pentru că, nelăudând îngerii pe Dumnezeu, îi îndeamnă cel ce se roagă, ci fiindcă îngerii mai vârtos acest lucru îl au osebit și necontenit, pentru dragostea ce au către Dumnezeu.

Aceasta o zice ca și cum i ar lăuda pe ei și i-ar îndemna și s-ar uni pe sine cu dânșii, pentru că lucru netăcut și necontenită este rugăciunea și lauda lui Dumnezeu. La aceasta bunul și îngerescul cântăreț David cheamă pe toată lumea, arătând mai înainte (după cum se și pare) mântuitoarea arătare, cunoștința și slavoslovia cea neîncetată ce au să facă limbile pentru Treime, și zice: "Lăudați pe Domnul toate limbile, lăudați-L pe toate neamurile". Iar că lauda îngerilor este neîncetată și Isaia spune, văzând Slava Lui și pe îngeri cântând cântarea cea de trei ori sfântă. Asemenea și Iezechiel. Acest lucru este al celor dintâi rânduieli, al Serafimilor și al Heruvimilor, și unii dintr-înșii sunt de foc, pentru multa dragoste și slavoslovie ce au cu râvnă, și se cheamă fierbinți, căci serafim aceasta va să zică. Alții se numesc revărsare de înțelepciune, pentru lățimea cunoștinței și a laudei, căci heruvim aceasta va să zică; Care sunt cu ochi

mulți pentru multa vedere și slavoslovie ce fac necontenit. Drept aceea și dintre noi sunt bărbați preacuvioși, fierbinți și aprinși cu dragoste, cu râvnă și cu rugăciunea cea de la inimă, după cum zice: "Aprinsu-s-a inima mea înăuntrul meu și întru cugetarea mea s-a ațâțat foc". Și: "Oare nu era inima noastră arzând întru noi"? și: "Cine ne va despărți de dragostea lui Hristos?" Fierbând cu duhul, slujind Domnului și așteptând în rugăciuni".

Dintre voi sunt mulți care au lărgimea cunoștinței lui Dumnezeu și care se varsă către Dumnezeiască dragoste ca niște ape în mare, precum zice: "Vărsatu-s-a Darul în buzele tale" și "Lărgit-ai inima mea..."; și "Varsă mila Ta spre noi..." Și cu totul ochi se fac, ca unii ce văd pe Dumnezeu, după cum scrie: "Ochii mei pururea către Domnul." Și: "Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea", care, ca niște curați cu inima ce sunt, văd pe Dumnezeu.

Oare care dintre noi urmează și rânduiala a treia, care este a Scaunelor, și ca pe dânsele Se odihnește Dumnezeu, căci scaunul e odihna și șederea.

Astfel și într-aceștia se odihnește Dumnezeu pe Care-L cinstesc cu cuvântările, cu cântările și cu faptele, căci odihna Lui este cinstea și după urmarea aceluia viețuiesc, care a zis "Învie, Doamne, întru odihna Ta" și "Scaunul Tău, Dumnezeule, în veacul veacului", întru care și lui Dumnezeu plăcându-i a Se sălășlui zice: "Sălășlui-mă-voi întru dânșii și voi umbla"; și "Eu și Părintele Meu vom veni și lăcaș la el vom face". Și: "Au nu știți că Hristos locuiește întru voi? însă de nu veți fi neiscusiți." Deci lucrul rugăciunii este a avea pe Hristos, adică a-L purta în inimă, în gând, și a-ți aduce aminte neîncetat de Dânsul, a cugeta la Dânsul, a se înfierbânta cu dragostea Lui ca și Serafimii, a-L vedea ca Heruvimii și a-L avea în inimă odihnit ca și Scaunele.

Drept aceea, cel mai însemnat lucru din toate al robilor lui Hristos este rugăciunea, căci celelalte fapte bune sunt slujbele și rânduielile de a doua treaptă. Drept aceea zice David celorlalți îngeri care au numele Dumnezeieștilor slujiri: "Binecuvântați pe Domnul, toți îngerii Lui, cei puternici la vârtute, care faceți cuvântul Lui și auziți glasul cuvintelor Lui."

Că deși sunt fierbinți cu râvna în acest chip a împlini cele poruncite, acesta este lucrul ascultării și adevăratei smerenii. "Binecuvântați, însă, zice, și cu slavă lăudați pe El pururea." Aceasta nu o zice ca și cum le-ar porunci, ci ca și cum i-ar cinsti pentru că fac aceasta neîncetat împreună cu cealaltă slujbă și împreunând cu dânșii la lauda lui Dumnezeu pe toți, căci numai aceasta se dă lui Dumnezeu, fiindcă slujirile sunt pentru noi, nouă trebuindu-ne, iar nu lui Dumnezeu, Care este vrednic să fie lăudat ca un Făcător de bine. Această laudă se face către Dumnezeu pentru cei ce li s-a făcut bine. Drept aceea, după cele trei mari rânduieli, celelalte se numesc slujitoare dumnezeiești, și unele se cheamă și sunt Puteri, pentru că se

împuternicesc de la Dumnezeu şi de la rânduielile cele ce sunt mai presus de dânsele şi întăresc pe cele mai de jos; iar unele se cheamă Stăpâniri, pentru că se stăpânesc de Dumnezeu şi de cele dintâi rânduieli şi pentru că stăpânesc şi ele pe cele mai jos de dânsele. Asemenea se numesc şi Domniii, pentru că sunt domnite de Dumnezeu şi de cei mai dintâi lângă Dumnezeu după fire, şi de celelalte cete de dregătorie şi cu cunoştinţa şi ele domnesc pe cele mai de jos de dânsele. Rânduiala acestor trei se numeşte şi de mijloc, având covârşire către rânduiala cea mai de jos, pentru că se aduce spre Dumnezeu. Cel ce face pe cei Puternici, pe Stăpânitori şi pe Domni, şi au şi dragostea şi lauda cea neîncetată.

A doua după cea dintâi iarăşi se numeşte Căpetenii, stăpânindu-se şi mişcându-se de la Una cea dintâi şi singură stăpânitoare, a Prea Stăpânitoarei Treimi, şi ele stăpânind pe cele mai de jos. Arhanghelii se numesc cei dintâi vestitori ai dumnezeieştilor voinţe şi cuvinte, fiind mai-marii celor de sub dânşii, iar cei mai de apoi decât ceilalţi sunt îngerii, ca unii ce se trimit spre mântuirea noastră şi vestesc dumnezeieştile voinţe. Deci aceştia sunt slugi ale lui Dumnezeu şi slujitori pentru cei ce vor să moştenească mântuirea; însă şi rugăciunea au ca lucru neîncetat. Drept aceea şi nouă slujindu-ne cele de mântuire şi arătându-se, nu fără cântare şi fără rugăciune se arată, vestind nouă pe Pricinuitorul nostru Dumnezeu şi ne poruncesc a-L cânta pe singur acesta. Şi lui Moise îngerul arătându-i-se i-a zis: "Dezleagă-ţi încălţămintea din picioare, întru cinstea lui Dumnezeu." Şi Isaia i-a auzit cântând şi Iezechiel şi Daniel. Iar păstorii, când S-a născut Hristos, au văzut mulţime de oaste îngerească cântând pe Dumnezeu şi zicând: "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu." Şi la Apocalipsă a auzit Ioan pe unii cântând, şi iar pe cei douăzeci şi patru de bătrâni şi pe cei înjunghiaţi pentru Miel, care este Mieluşelul cel viu al lui Dumnezeu, Iisus Hristos, i-a auzit lăudând, şi pe cel ce i-a arătat lui taina Apocalipsei l-a auzit zicând: "Nu te închina mie, că rob sunt ca şi tine, lui Dumnezeu te închină."

Iată dar că toţi lui Dumnezeu dau cinste şi, împreună cu slujba care fac, mai ales Îl laudă pururea. Drept aceea şi grăitorul de Dumnezeu Pavel, cel ca un Heruvim şi Serafim, ca cela ce s-a suit până la al treilea cer, ne zice: "Neîncetat să ne rugăm". Aceasta o putem cunoaşte chiar de la Stăpânul tuturor, Care învaţă zicând: "Privegheaţi în toată vremea rugându-vă"; şi "Privegheaţi dar, că nu ştiţi în care ceas va veni Domnul vostru"; şi "Privegheaţi şi vă rugaţi ca să nu intraţi în ispită"; şi: "Să fie mijloacele voastre încinse şi făcliile voastre aprinse"; şi "asemănându-vă oamenilor celor ce aşteaptă pe Domnul lor când se va întoarce de la nuntă ca, venind şi bătând în uşă, îndată să-i deschidă." Acestea ne învaţă ca gândul nostru să fie cu luare aminte pentru paza bisericii şi pentru neîncetata rugăciune. Şi adaugă zicând: "Fericit robul acela care, venind Domnul, îl va afla pe el

făcând astfel." Apci mai adaugă spre a arăta darurile care sunt pentru priveghere şi pentru rugăciune, zicând: "Peste toată averea Lui îi va pune pe ei"; îi va arăta dumnezei, împăraţi şi împăraţi cereşti, strălucind mai mult decât soarele şi că El le va sluji lor. Căci se va încinge, zice, şi-i va pune pe ei să şadă ş trecând va sluji lor, ceea ce se înţelege că le va da din toate ale Lui. Iată dar facerea de bine de la Dumnezeu către cei ce se roagă cu priveghere. Să ne învrednicim dar şi noi priveghind pururea şi rugându-ne neîncetat, precum ne-am învăţat.

## *Capitolul 294*
## Pentru mântuitoarea numire şi chemare a Domnului nostru Iisus Hristos Fiu al lui Dumnezeu, adică pentru dumnezeiasca rugăciune cea cu adevărat îndumnezeitoare

Sunt multe rugăciuni despre care, pe cât vom putea, vom spune cu amănuntul, dar mai însemnată decât toate este cu adevărat cea dată nouă de Mântuitorul în Evanghelie, cuprinzând pe scurt toată cunoştinţa şi puterea Evangheliei. Încă şi chemarea cea mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, pentru care mulţi dintre Sfinţii Părinţi s-au ostenit, precum şi Sfântul Ioan Gură de Aur, care la trei cuvinte ne învaţă despre această rugăciune; purtătorul de Dumnezeu Scărarul; Nichifor pustnicul şi Diadoh Episcopul Foticeei, cel întru Sfinţi Prea Cuviosul Simeon Noul cuvântător de Dumnezeu şi alţi mulţi, după darul dumnezeiescului Duh ce era într-înşii. Căci şi această rugăciune se zice cu Duh Sfânt, precum zice Pavel "Nimeni nu poate a-L numi pe Iisus Domn, fără numai prin Duhul Sfânt"; şi cel ce zice această rugăciune de la Dumnezeu este, căci zice: "Tot duhul care mărturiseşte pe Domnul nostru Iisus Hristos că a venit în trup, este de la Dumnezeu."

## *Capitolul 295*
## Pentru fericiţii noştri Părinţi Calist Patriarhul şi Ignatie

Iar mai ales în zilele noastre aceştia au scris întru Duhul Sfânt pentru acestă rugăciune, ca unii ce şi ei erau de la Dumnezeu, părinţi grăitori de Dumnezeu, purtători de Dumnezeu şi de Hristos şi cu adevărat dumnezeieşti: cel dintre Sfinţi Părintele nostru Calist care de la Dumnezeu a fost Patriarh al Noii Rome, adică al împărătescului Constantinopole, şi cel de un gând cu dânsul şi împreună pustnic, Prea Cuviosul Ignatie, prin cartea cea făcută de dânşii. Duhovniceşte, cu înţelepciune dumnezeiască şi cu înaltă filosofare, au făcut cunoştinţa cea desăvârşită a acestei rugăciuni,

în una sută capete, ca într-un număr desăvârşit. Aceştia au fost odraslele cetăţii împărăteşti, mai întâi lăsând toate ale lumii şi petrecând fecioreşte, călugăreşte, în ascultare, pusniceşte şi cereşte, şi mai pe urmă – vieţuind împreună, nedespărţiţi şi în unire întru Hristos (de care şi Însuşi Hristos s-a rugat către Părintele pentru noi toţi), păzind-o mai ales între dânşii -, s-au arătat ca nişte lumini în lume, precum zice Pavel, având cuvântul vieţii. Ei au arătat prin fapte unirea şi dragostea întru Hristos cu mult mai mult decât mulţi din cei sfinţiţi, nimeni neavând îndoire că ar avea între dânşii vreo schimbare până la cea mai mică voinţă; ci niciodată n-au avut între dânşii, măcar cât de puţină scârbă, care mai nu se poate a fi între oameni. Pentru aceasta, fiind îngereşti şi păzind între dânşii, precum s-au făgăduit, pacea lui Dumnezeu, care este Iisus Hristos, pacea noastră (după cum zice Pavel), Cel ce a făcut amândouă una şi a Cărui pace covârşeşte toată mintea, mutându-se cu pace, acum se îndulcesc de liniştea de sus, văd mai curat pe Iisus pe care L-au iubit din suflet şi pe care cu adevărat L-au căutat, sunt una cu Dânsul şi se împărtăşesc din Lumina Lui cea Dumnezeiască şi prea dulce fără de saţiu, cărei Lumini de aici s-au arvunit, fiind curăţiţi cu vederea şi cu lucrarea. Strălucirea cea din Muntele Taborului au dobândit-o ca şi Apostolii, şi aceasta s-a arătat multora, văzând pe ei aievea strălucind cu faţa ca Ştefan, vărsându-se Darul nu numai în inimă, ci şi pe faţa lor. Drept aceea s-au arătat strălucind şi ca acel mare Moise, cu feţele în chipul soarelui, precum au mărturisit cei ce i-au văzut; care, ca unii ce s-au învrednicit acestei fericiri şi cu cercarea chiar cunoscând, arată pentru Dumnezeiasca Lumină a lucrării cei fireşti şi Darul lui Dumnezeu, şi pentru sfânta rugăciune aduc mărturie pe Sfinţi.

## *Capitolul 296*
## Ce cuprinde această dumnezeiască rugăciune

Această dumnezeiască rugăciune este chemarea Mântuitorului, adică: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul." Aceasta este rugăciune, făgăduinţă şi mărturisire a credinţei, dătătoare de Duhul Sfânt şi dăruitoare de dumnezeieştile Daruri, curăţire inimii, gonire dracilor şi sălăşluire a lui Iisus Hristos, izvor al gândurilor şi cugetelor celor dumnezeieşti, izbăvire a păcatelor, tămăduire a sufletelor şi trupurilor, dătătoare de dumnezeiască luminare şi izvorul milei lui Dumnezeu; şi celor smeriţi dătătoare de descoperirile şi tainele cele dumnezeieşti şi chiar mântuire, de vreme ce şi mântuitorul Nume al Dumnezeului nostru cuprinde întru sine, care Nume este chiar cel chemat întru noi, al lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu; şi după cum zic Apostolii nu este nici un alt nume întru care să ne mântuim. Drept aceea, este

rugăciune, căci printr-însa cerem dumnezeiasca milă, şi făgăduinţă că ne dăm lui Hristos, prin chemarea Lui.

Aceasta este şi mărturisire, căci Petru, mărturisind, s-a fericit de Domnul. Ea este şi dătătoare de Duh Sfânt, căci nimeni nu poate numi pe Iisus Domn, fără numai cu Duhul Sfânt. Ea este dăruitoare de dumnezeieştile Daruri, căci pentru aceasta zice Hristos lui Petru: "Îţi voi da ţie cheile Împărăţiei Cerurilor". Ea este curăţire inimii, căci vede pe Dumnezeu şi-L cheamă, şi curăţeşte pe cel ce vede pe Dumnezeu. Ea este gonire dracilor, pentru că numai cu numele lui Iisus Hristos s-au gonit şi se gonesc toţi dracii. Ea este sălăşluire a lui Hristos, căci cu pomenirea numelui Său este Hristos întru noi şi prin pomenire locuieşte şi umple de veselie, căci zice: "Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am veselit". Ea este izvor al duhovniceştilor gânduri şi cugetări, căci Hristos este Comoara a toată înţelepciunea şi cunoştinţa şi întru care locuieşte, acestea le dăruieşte. Ea este izbăvire de păcate, pentru că zice: "Câte veţi dezlega pe pământ vor fi dezlegate şi în ceruri." Ea este tămăduitoare sufletelor şi trupurilor, căci zice: "În numele lui Iisus Hristos, scoală şi umblă", şi te tămăduieşte Iisus Hristos. Ea este dătătoare de dumnezeiască Lumină, căci Hristos este Lumina cea adevărată şi Lumina Lui şi Darul îl dă celor ce-L cheamă: "Şi să fie, zice, lumina Domnului Dumnezeului nostru peste noi"; şi: "Cel ce urmează Mie va avea Lumina vieţii". Ea este izvorul milei dumnezeieşti, căci prin ea cerem milă, şi Domnul e milostiv şi se îndură spre toţi care-L cheamă, şi celor ce strigă către Dânsul degrabă le face izbândă; şi celor smeriţi este dătător de descoperiri şi de tainele cele dumnezeieşti, căci şi pescarului Petru i s-a dat aceasta, prin descoperirea Părintelui celui din ceruri, iar Pavel s-a răpit în Hristos şi a auzit descoperiri; şi pururea lucrează aceasta. Singură ea este mântuitoare, căci nici într-un altul nu ne putem mântui, zice Apostolul, decât întru Mântuitorul lumii, Hristos. Drept aceea şi la ziua cea de apoi, toată limba va mărturisi acest nume şi-L va cânta vrând-nevrând, căci Domnul Iisus Hristos este întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Şi acesta este semnul credinţei noastre, de vreme ce suntem şi ne chemăm creştini; şi mărturie că de la Dumnezeu suntem, că zice: "Tot duhul care mărturiseşte pe Domnul Iisus Hristos că a venit în trup, este de la Dumnezeu", precum am zis mai sus. Iar cel ce nu mărturiseşte, nu este de la Dumnezeu, şi acesta este al lui Antihrist, care nu mărturiseşte pe Hristos.

Drept aceea toţi credincioşii trebuie să mărturisească neîncetat acest nume, pentru propovăduirea credinţei şi pentru dragostea Domnului nostru Iisus Hristos, de care nicicum, niciodată nimic să nu ne despartă, şi pentru Darul şi iertarea ce luăm din Numele Lui, izbăvire, tămăduire, sfinţire, luminare şi mai înainte de toate mântuire, căci într-acest Dumnezeiesc Nume Apostolii au făcut şi au învăţat minunate lucruri. Dumnezeiescul

Evanghelist zice: "Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu"; iată credința. "Și pentru ca, crezând, să aveți viață întru Numele Lui", iată și mântuirea și viața.

## *Capitolul 297*
## Cum că toți creștinii, preoți, monahi și mireni, sunt datori să se roage în numele lui Iisus Hristos după putere, măcar la vremea rânduită, dacă nu totdeauna

Această numire să o zică tot dreptslăvitorul, ca o rugăciune, cu mintea și cu limba, stând și umblând, șezând și sculându-se, și spre aceasta să se nevoiască pururea, și va afla mare bucurie și liniște, căci cei ce s-au îngrijit de aceasta, prin cercare cunosc aceasta. Deși acest lucru este mai presus de cei ce sunt în lume și chiar mai presus de călugări, care sunt în mijlocul balaurilor, cu toate acestea însă fiecare să zică această rugăciune măcar la vremea rânduită. Toți au datoria a zice această rugăciune după putere, dar călugării, ca niște rânduiți spre aceasta, având datorie nelipsită pentru aceasta, măcar de ar fi și în valurile slujirii lor, trebuie să se nevoiască a zice această rugăciune după datorie și să se roage Domnului neîncetat; măcar de ar fi și cu vreo grijă și tulburare și măcar de ar fi și risipiți cu gândul la lucruri lumești, nu trebuie să se lenevească, ci să se întoarcă la rugăciune și să se bucure că se întorc.

Cei hirotoniți să poarte grijă de aceasta ca de un lucru apostolesc și ca o dumnezeiască propovăduire, ca una ce săvârșește lucruri dumnezeiești și ca aceea ce arată dragostea lui Hristos. Iar cei ce sunt în lume să aibă aceasta după putere, ca o pecete și semn al credinței, pază, sfințenie și gonire a toată ispita. Drept aceea, toți cei hirotoniți, și mirenii și călugării, sculându-se din somn trebuie să se gândească întâi la Hristos și pe Hristos să-L pomenească întâi și această pomenire trebuie a o aduce lui Hristos ca un prinos și pârgă a tot gândul, căci trebuie ca noi mai înainte de toată cugetarea să pomenim pe Hristos, Cel ce ne-a mântuit și ne-a iubit atât de mult. Căci suntem și ne chemăm creștini, ne-am îmbrăcat într-Însul la Sfântul Botez, ne-am uns cu Mirul Său, ne-am împărtășit și ne împărtășim cu Sfântul Său Trup și Sânge, suntem mădularele Lui și Biserică și El locuiește întru noi.

Pentru aceasta suntem datori a-L iubi și a ne aduce aminte pururea de Dânsul. Drept aceea, fiecare să aibă vreme orânduită după putință și să-și rânduiască de câte ori să zică această rugăciune, socotind-o ca datorie. Câte am zis pentru această rugăciune sunt destule, acum trebuie să vorbim, precum s-a zis mai înainte, despre dumnezeieștile rugăciuni ale Bisericii, care se săvârșesc după rânduială, căci și pentru acestea ne este vorba și

vom vedea acum după putere. Deci întâi zicem că rugăciunea este lucrul îngerilor, precum am zis mai sus, şi ca la un lucru dumnezeiesc ce este acesta şi Biserica se sârguieşte. Toate celelalte lucruri: milostenia, slujirea fraţilor, cercetarea bolnavilor, purtarea de grijă a celor din temniţe, răscumpărarea robilor şi alte asemenea se fac pentru dragostea fraţilor şi printr-înşii socotesc că se fac lui Dumnezeu. Şi chiar neaverea, postul, plecarea genunchilor, privegherea şi celelalte care sunt spre slăbirea trupului se fac pentru curăţie şi pentru ca să ne apropiem de Dumnezeu şi să ni-L facem prieten. Toate acestea sunt bune şi ca o jertfă lui Dumnezeu, însă nu ne pun înaintea lui Dumnezeu fără mijlocire, iar rugăciunea pune înaintea lui Dumnezeu, uneşte cu El, Îl face prieten şi vorbeşte cu El şi îndrăzneşte, cere şi-l face pe om una cu Dânsul. Aşadar, fără tăcere şi neîncetat trebuie a fi ca şi a îngerilor, de vreme ce şi numai aceasta ne cere Dumnezeu, ca să ne aducem aminte de Dânsul, să fim împreună cu Dânsul şi numai pe Dânsul să-L cântăm, să-L iubim şi să-L vedem, pentru ca şi ale Sale, curat şi fără mijlocire, să le luăm. Dar fiindcă pentru greutatea trupului şi pentru nevoi aceasta ne este cu neputinţă (că doar unora, fiind întocmai cu îngerii, li s-a dat acest dar dumnezeiesc a se ruga neîncetat), Biserica a rânduit când trebuie să se facă aceasta, şi tot credinciosul este dator în această vreme a se ruga.

## *Capitolul 298*
## Cum că şapte sunt Laudele pe care le face Biserica, ziua şi noaptea, afară de Liturghie

Vremile orânduite şi rugăciunile sunt în număr de şapte, după numărul Darurilor Duhului, căci şi sfintele rugăciuni sunt prin Duhul. Acestea sunt: miezul nopţii, dimineaţa, împreună cu întâiul ceas, al treilea ceas, al şaselea ceas, al nouălea ceas, seara şi în vremea nopţii.

Proorocul David zice pentru acestea: "De şapte ori pe zi Te-am lăudat", şi pentru fiecare vreme vorbeşte zicând: "La miezul nopţii m-am sculat"; şi: "Dumnezeule, Dumnezeul meu, către tine mânec"; şi: "Dimineaţa vei auzi glasul meu, dimineaţa voi sta înaintea Ta şi mă vei vedea". Pentru al treilea ceas, al şaselea ceas şi vecernie, zice astfel: "Seara şi dimineaţa şi amiazăzi voi spune şi voi vesti şi vei auzi glasul meu". Iar pentru vremea nopţii zice: "Spăla-voi în toate nopţile patul meu, cu lacrimile mele voi uda aşternutul meu."

## *Capitolul 299*
## **Pentru ce se fac aceste şapte Laude**

Fiecare din acestea se face pentru motivele următoare: la miezul nopţii se face pentru priveghere şi pentru netăcuta laudă a îngerilor, pentru liniştea şi pacea ce are atunci mintea către dumnezeiasca slavoslovire şi pentru Înviere, căci sâmbătă noaptea a înviat Domnul, şi pentru a doua venire a Lui, pe care toţi credincioşii o aşteptăm, când ne va scula din moarte ca dintr-un somn, şi chiar Mirele sufletelor, precum a zis, va veni la miezul nopţii, şi trebuie ca noi să priveghem. A dimineţii, pentru că vine ziua, întru mulţumirea Celui ce aduce lumina şi pentru Cel ce a risipit întunericul înşelăciunii şi ne-a dat lumina dreptei slăviri. Pentru aceea se împreună aici citirea întâiului ceas cu a dimineţii căci şi el, ca o pârgă, fiind începătura zilei, se aduce împreună cu dimineaţa ca un dar şi ca o jertfă de laudă lui Dumnezeu; şi pentru că toate fãpturile luminate cu lumină s-au arătat. Drept aceea le cheamă împreună cu îngerii spre lauda lui Dumnezeu. Al treilea ceas îl cântăm întru cinstea Treimii, pentru că a trecut a patra parte a zilei lumii celei zidite din patru stihii, şi pentru venirea Prea Sfântului Duh întru al treilea ceas. Asemenea zicem şi al şaselea ceas întru slava Treimii, Care le-a adus pe toate întru fiinţă, pentru că a trecut altă a patra parte de trei ceasuri din zi a lumii cei cu patru părţi, şi este înjumătăţirea zilei, şi pentru că în cel de al şaselea ceas s-a răstignit pentru noi Cel ce S-a întrupat pentru noi. Asemenea şi al nouălea ceas se zice pentru că au trecut trei ceasuri după al şaselea, întru cinstea Treimii. Iar a serii se zice într-al douăsprezecelea ceas, fiind trecute trei ceasuri după al nouălea. Slavoslovia se zice după cum am zis la al treilea ceas pentru Sfânta Treime, Dumnezeul tuturor şi singurul nostru Dumnezeu, şi pentru că într-acel ceas s-a hotărât moartea asupra Mântuitorului, şi într-acel ceas s-a pogorât Duhul cel Sfânt prin Care credincioşii lumii ne-am luminat. Mulţumirea ce se cuprinde în al şaselea ceas este şi pentru miezul zilei, pentru că atunci s-a răstignit Domnul şi s-a făcut întuneric peste tot pământul fiindcă pătimea Mântuitorul cu trupul pentru noi. Cântarea de la al nouălea ceas este şi pentru că vine ziua spre sfârşit şi pentru Treime, căci numărul nouă fiind de trei ori trei, propovăduieşte Treimea, şi mai ales pentru că Mântuitorul nostru într-acel ceas Şi-a dat Părintelui Dumnezeiescul Său Suflet şi S-a făcut jertfă desăvârşită pentru noi şi S-a adus pentru toţi cu Trupul şi cu Sufletul la Dumnezeu, Părintele Său, când şi pământul s-a cutremurat şi pietrele s-au despicat, deschizându-se mormintele întru închipuirea înainte a învierii celei de obşte, când şi multe trupuri ale Sfinţilor celor adormiţi s-au sculat, căci cu moartea Domnului s-a omorât moartea, şi cei din iad s-au slobozit, căci prin Sfântul Său Suflet pe care L-a dat Părintelui Său şi prin Trupul pe care de bună voie L-a dat

spre jertfă prin Cruce, a izbăvit din mâinile diavolului sufletele noastre, și trupurile noastre prin învierea Lui au luat nemurire. Mulțumim dar Celui ce a murit cu Trupul pentru noi, punând sufletele noastre în mâinile Părintelui prin Sfântul Său Suflet, și cu moartea Sa pe noi ne-a înviat. Cântarea serii înseamnă că lăudăm pe Făcătorul nostru că am ajuns la apus, adică la sfârșitul zilei, și dăm tot lucrul ei lui Dumnezeu. De aceea mulțumim pentru viața noastră, pentru hrană, pentru cugetele, cuvintele și faptele noastre. Asemenea cerem a trece noaptea cu pace, fără păcat și fără sminteală, căci este ca un semn al sfârșitului vieții noastre, fiindcă ne vine noaptea ca o moarte.

## *Capitolul 300*
## Pentru ce începem laudele Sfinților și ale Praznicelor de la Vecernie

Începem de la Vecernie laudele Sfinților și ale Praznicelor, ca și cum aceștia ar viețui ca ziua cu lumina Darului lui Dumnezeu și ca sfârșindu-și viața în lumea aceasta într-o zi. Cu sufletele, ei sunt în lumina cea neapusă, iar cu trupurile sunt încă ținuți de moarte, așteptând ziua de apoi cea neînserată, când, luând făgăduința, vor învia împreună cu noi, spre a lua acolo săvârșirea împreună cu trupul. Pavecernița este mulțumirea pentru noapte, pentru odihna ostenelilor și pentru aducerea aminte de moarte, care asemenea vine spre noi, căci este începătura nopții, de vreme ce și aceasta este Darul lui Dumnezeu și una din zidirile Lui pentru noi și pentru celelalte fapturi, pentru ca să o trecem fără a fi supărați de cei ce supără, de pizmuitorii întunecați și înnegurați draci, de care să ne izbăvească Hristos Dumnezeul nostru.

Acestea sunt rânduielile cântărilor care se numesc de David șapte Laude. Fiecare dintre aceste slujbe se face după regulile Tipicului Bisericii. Tipicurile însă sunt de două feluri, din care unul este de obște al Bisericii, care se păzește numai la orânduiala Sfintei Liturghii.

## *Capitolul 301*
## Cum că numai Sfânta Liturghie s-a dat preoților de Însuși Mântuitorul nostru și aceasta nici nu se împreună, nici nu se numără între cele șapte Laude

Această Dumnezeiască și Prea Sfântă Taină a Tainelor nu este din cele șapte Laude, ci osebită, a unuia Iisus și lucru al preoților. Drept aceea noi n-am pomenit despre dânsa între Laudele Bisericii, pentru că nu se

cuprinde între acelea, fiindcă aceasta este lucru mai ales decât celelalte şi numai a lui Dumnezeu, şi se săvârşeşte de către preoţi, iar nu de către altcineva. Celelalte slujbe ale Tipicului Bisericii celei mari în timpul de acum nu se fac la celelalte Biserici, nici chiar la împărăteasca şi iubitoarea de Hristos cetate a Constantinopolului, pentru că şi aceea oarecând a fost cuprinsă de papistaşi, a pierdut obiceiurile ei cele vechi şi bune. Cred însă că şi pentru aceasta, căci la această rânduială trebuie preoţi şi mai mulţi cântăreţi. Aceasta se face la sărbătoarea Înălţării Crucii, de vor face slujba cu cântări; la Adormirea Maicii Domnului şi la pomenirea Sfântului Ioan Gură de Aur. Însă rugăciunile serii şi ale dimineţii mărturisesc aceasta, fiindcă se săvârşesc după Tipicul cel vechi, precum sunt şi rugăciunile ce se numesc ale Priveghierii, chiar şi rugăciunea Vecerniei este din rânduiala aceea, căci acelea se aduc de preot la Dumnezeu prin rugăciuni şi se cântă şi de cântăreţi. Tot aceasta arată şi rugăciunea Psalmului al cincizecilea şi a Laudelor. Această slujbă cu cântări nu se mai face la unele cetăţi, bine fiind alcătuită, suindu-se la Dumnezeu prin psalmi şi prin cântări.

După cum vezi, frate, numai într-această binecinstitoare cetate a noastră a Solonului, la Biserica cea mare a ei se păzeşte după bunul obicei cel vechi al Bisericilor celor mari, zic a Constantinopolului, a Antiohiei şi a multor altora.

## *Capitolul 302*
## Pentru ca să se păzească slujba cea care se face cu cântări

Mă rog vouă întru Hristos să păziţi această rânduială pentru totdeauna, să rămână întru noi aşezământul Părinţilor ca o scânteie dumnezeiască, căci dorim a se păzi şi a rămâne nestricată; ca o dulceaţă şi ca îndulcire am aşezat şi canoane pentru ca nu cineva, dispreţuind cele bune şi neştiind rânduiala sau din lenevire şi fără osârdie, să afle ceva pricini şi să se apuce a strica acest aşezământ, zicând că nu au auzit a se cânta canoanele cele obişnuite de toţi şi că acestea acum s-au adăugat. Pentru cei ce cugetă şi se nevoiesc cu osârdie, această rânduială le este cu mult mai bună şi mai dulce decât slujbele ce se fac în mănăstiri.

## *Capitolul 303*
## Despre Tipicul de la Ierusalim

La mânăstiri şi la mai toate bisericile se face rânduiala Tipicului Ierusalimului, a Mânăstirii Sfântului Sava, pentru că această rânduială se poate face şi de un oarecare, de vreme ce s-a alcătuit de călugări şi de

multe ori se face în obşteştile vieţi fără cântări. Această rânduială este bună şi părintească şi dumnezeiescul Părintele nostru Sava a alcătuit-o luând-o de la cei dintre Sfinţi Eftimie şi Teoctist, iar aceştia de la cei mai dinainte de ei şi de la mărturisitorul Hariton. Tipicul Sfântului Sava după cum am înțeles (varvarii stricând locurile şi pierzându-le) l-a format cel dintre Sfinți Părintele nostru Sofronie, Patriarhul sfintei cetăți Ierusalim, şi după dânsul l-a înnoit iarăşi dumnezeiescul şi cuvântătorul de Dumnezeu Părintele nostru Ioan Damaschin.

Deci toate sfintele mânăstiri şi biserici urmând acestuia, afară de oarecare deosebiri rânduite după vremi la Biserica cea mare a Constantinopolului din rânduiala cea veche şi afară din bisericile cele mireneşti, pentru că cei din lume nu le pot săvârşi toate, că Psaltirea nu o zic decât la Sfintele şi mari Păresimi. Celelalte toate sfinte mânăstiri fac astfel precum am arătat mai sus.

## *Capitolul 304*
## Pentru Miezonoptică şi ce însemnează a toca

La miezul nopții sau peste puțin lovind în toacă, în chipul trâmbiței celei îngereşti de apoi, toți se scoală din somn ca din moarte şi cad la pământ înaintea bisericii, în tindă, ca înaintea cerului, binecuvântând preotul, care închipuieşte pe Hristos, de la Care şi are preoția, căci preotul trebuie să înceapă rugăciunile, dar şi acesta şi toţi de la Dumnezeu trebuie să înceapă rugăciunile, iar frații zicând: "Slavă Ție, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie", citesc cele obişnuite, căci întâi slavă trebuie să dăm lui Dumnezeu, şi apoi a zice celelalte.

## *Capitolul 305*
## Pentru ce atunci când nu este preot să înceapă, se zice: Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinților noştri, şi aşa mai departe

Iar de nu va fi preot, cel mai mare dintre ceilalți începe, sau şi chiar fiind singur cineva, numai nu zice: "Bine este cuvântat Dumnezeul nostru", pentru că nu are dar, ci "Pentru rugăciunile Părinților", cheamă pe Hristos să-l miluiască, smerindu-se întru Hristos, neîndrăznindu-se spre sine, chemând rugăciunile Părinţilor întru care se numără arhierei şi preoţi şi fiecare ceată a Sfinţilor, pe care-i numeşte şi Părinţi. După aceea cheamă pe Duhul Sfânt Cel ce săvârşeşte rugăciunile, ca să vină să Se sălăşluiască, să ne curăţească şi să ne mântuiască, căci nu vom şti pentru ce să ne rugăm dacă nu ne vom povăţui de Dumnezeiescul Duh, de vreme ce printr-însul

vieţuim şi printr-însul ne rugăm, cum zice Pavel: "Şi cu Dânsul strigăm: Avva, Părinte". Apoi îndată zice: "Sfinte Dumnezeule", urmând îngerilor, şi "Prea Sfântă Treime", pentru mila cea de la Treime şi pentru cea întocmai laudă a îngerilor şi mărturisire a Unuia Dumnezeu în Treime. După aceea, zice rugăciunea cea dată de Domnul Hristos, a cărei explicare o vom arăta, după putere, într-alt loc şi pe care a explicat-o mai ales Dumnezeiescul Grigorie al Nyssei. Preotul zicând apoi rugăciune întru slavoslovie, adică: "Că a Ta este Împărăţia", se zice "Doamne, miluieşte" de douăsprezece ori, pentru cele douăsprezece ceasuri ale zilei şi zice de trei ori "Veniţi să ne închinăm Împăratului nostru Dumnezeu", precum cântă David. Atanasie cel Mare zice că aceasta să se zică la începutul rugăciunilor noastre, pentru că Împăratul nostru cel veşnic este numai Hristos împreună cu Părintele Său şi cu Duhul, şi închinându-ne arătăm că suntem robi, şi zicem psalmii cei după tipic.

## *Capitolul 306*
## **Pentru Psalmul al cincizecilea**

Întâi zicem Psalmul al cincizecilea, căci acesta este psalmul mărturisirii şi cere iertăciune cel ce a greşit, ca să nu depărteze de la dânsul pe Duhul Sfânt, ci mai vârtos să-L înnoiască prin smerenie şi sfărâmarea inimii. Acest psalm îl zicem şi la mai multe cântări, căci el spune de Adam şi de tot neamul nostru, precum şi de Biserica cea dintre neamuri, fiindcă Adam s-a omorât prin dulceaţa mâncării şi prin neascultare, iar Biserica cea dintre neamuri, ca o necredincioasă mai înainte, ca ceea ce se lepădase de Dumnezeu, a făcut preacurvie, ucidere de suflet şi omorâre. Iar fiind chemată cu mila lui Dumnezeu, s-a înnoit într-însa din destul de Duhul Sfânt.

## *Capitolul 307*
## **Pentru psalmul "Fericiţi cei fără prihană în cale"**

După aceasta citim psalmul "Fericiţi cei fără prihană în cale", cu stihuri cari pomenesc Împărăţia lui Dumnezeu, dreptăţile, mărturiile, cuvintele şi legile. Aceşti psalmi îi zicem şi la pomenirea Sfinţilor şi la credincioşii cei adormiţi, aducându-ne aminte de Sfinţi şi de calea Mântuitorului, căci numai Acesta este Cel fără prihană în cale şi cei ce urmează Lui, şi prin aceştia milostivim pe Dumnezeu şi ne sfinţim.

## *Capitolul 308*
## Pentru ce se citeşte seara şi dimineaţa Simbolul credinţei

Îndată după acestea zicem mărturisirea credinţei, după aşezământul cel părintesc. Prea Cuvioşii noştri Părinţi zic că îndată ce te scoli să proslăveşti pe Dumnezeu, şi după aceea să mărturiseşti credinţa, şi aceasta e credinţa, Sfântul Simbol.

Un oarecare din Prea Cuvioşi zice că se cade a mărturisi credinţa şi dimineaţa şi seara pentru că, de va veni moartea, să ne afle întru mărturisire. După Simbolul credinţei, se zice iarăşi "Sfinte Dumnezeule" şi "Tatăl nostru", căci trebuie să lăudăm Treimea la început, la mijloc şi la sfârşit, pentru că Aceasta este pricina tuturor şi printr-însa lucrăm toate şi întru toate ne săvârşim şi ne curăţim. Apoi zicând "Iată, Mirele vine în miezul nopţii", însemnăm că trebuie să facem Miezonoptica la miezul nopţii, şi "Doamne miluieşte" de patruzeci de ori zicând, aducem lui Dumnezeu ca o jertfă de zeciuială a zilelor şi a ceasurilor noastre, şi aceasta o facem la toate rugăciunile, cerând mai mult decât orice milă de la Dumnezeu, căci singur Acesta poate să ne miluiască, că vrednici de milă suntem noi cei ce am greşit, şi nu suntem vrednici a ne mântui de aiurea, decât numai cu mila lui Dumnezeu, nicidecum de la noi, neavând vreo îmblânzire, ci mai mult mâniind pe Dumnezeu prin cele ce lucrăm, grăim şi cugetăm, pentru care nu suntem vrednici a mulţumi, nici a proslăvi sau a cere, ci numai a zice "Doamne, miluieşte" şi a nădăjdui numai spre Milostivul Dumnezeu.

După "Doamne miluieşte", chemăm pe Maica lui Dumnezeu ca ceea ce este mai cinstită cu adevărat decât Serafimii, de vreme ce şi mai înainte de toţi aceasta e rugătoare, şi îndată preotul ca o pecete zice: "Dumnezeu să ne miluiască şi să ne blagoslovească", care rugăciune şi Moise după porunca lui Dumnezeu a dat a o zice Aaron; aceasta însă a scris-o mai arătat Dumnezeiescul Părinte David la Psalmi. După aceasta se aduce altă rugăciune Sfintei Treimi de către toţi, ceea ce este ca o mărturie. Aceasta o zicem în fiecare zi de trei ori: aici, la al treilea ceas şi la Pavecerniţă, care s-a cântat şi de cei de demult, precum şi la nevoinţele Marelui Mucenic Eustatie: "Stăpâne Dumnezeule Atotţiitorule, Doamne Fiule Unule Născut, Iisuse Hristoase, şi Duhule Sfinte", şi aşa mai departe.

Sfârşindu-se aceasta, se zice şi aceea ce este ca un mijloceas al Miezonopticii, precum fac unii la Ceasuri, cum şi alte rânduieli cu a lor osârdie şi socoteală a Părinţilor să fac. Cele aşezate sunt acestea, iar eu socotesc că această rugăciune se face pentru cei adormiţi întru Hristos.

Drept aceea zicem iarăşi după această rugăciune, "Veniţi să ne închinăm", doi psalmi, "Sfinte Dumnezeule" şi îndată troparele pentru cei adormiţi, "Doamne, miluieşte" de douăsprezece ori şi rugăciunea cea

pentru dânşii: "Pomeneşte, Doamne, pe cei ce întru nădejdea învierii..."; şi astfel se face sfârşitul, căci trebuie a pomeni şi pe cei morţi pentru că şi noi vom muri; şi mai cu seamă la miezul nopţii, pentru că nădăjduim în învierea morţilor, la care înviere ca dintr-un somn ne vom scula. Să ne rugăm dar pentru fraţii noştri cei după trup şi pentru toţi cei ce s-au dus din viaţă, căci aceasta este dragostea. După aceea se face pentru toţi rugăciunea cea de obşte, începând preotul şi toţi împreună cu el rugându-se pentru credincioşii împăraţi, pentru drept slăvitorii arhierei, pentru căpetenia părinţilor şi fraţilor şi pentru toţi fraţii noştri cei întru Hristos care au adormit în drept-slăvitoarea credinţă, căci de mare trebuinţă este a pomeni pe toţi la sfârşitul rugăciunilor, că toţi făcând pretutindenea aceasta, ne rugăm unii pentru alţii, şi într-acest chip, după cum a zis Fratele Domnului, ne va fi a ne tămădui şi a ne mântui vrând şi nevrând.

Rugăciunile cele de obşte le încheie preotul cel mai mare printr-aceasta: "Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri", chemând pe Hristos Dumnezeul nostru a Se milostivi spre noi.

## *Capitolul 309*
## Pentru slujba Utreniei şi ce înseamnă a se deschide uşile cele dintâi ale bisericii, a intra înăuntru şi a tămâia

Într-acest chip s-a sfârşit cântarea Miezonopticii. Uşile bisericii se deschid, ca cerul, şi intrăm într-însa, cum am intra de pe pământ în cer, tot aşa atunci se vor răpi ai lui Hristos în nori, şi aşa pururea cu Domnul vom fi, căci tămâia este ca un nor închipuind pe Duhul, darea dumnezeiescului Dar şi bună mireasmă. Atunci îndată intră toţi: egumenul prin uşa cea împărătească, precum a intrat şi Hristos la noi prin uşa cea încuiată, prin Născătoarea de Dumnezeu, deschizându-ne nouă uşile Cerului, iar ceilalţi pe alături, ca aceia ce sunt sub aripile Lui şi robii Lui. Preotul din altar zice: "Binecuvântat este Dumnezeul nostru", ca un slujitor, binecuvântându-L pe Hristos, împreună cu al Său Părinte şi cu Duhul Sfânt, înaintea Scaunului şi a Sfinţilor Lui; şi toţi rostesc "Sfinte Dumnezeule" şi "Tatăl nostru", cântând Treimea împreună cu îngerii şi zicând rugăciunea cea rânduită. Pentru această rugăciune, care este "Sfinte Dumnezeule", bine este să zicem ceva, căci această rugăciune este făcută de Părinţii cei de demult. Drept aceea şi Biserica cântă totdeauna "Sfinte Dumnezeule" şi la Dumnezeiasca Liturghie şi la sfârşitul rugăciunilor; şi pe unii eretici care au adăugat unele la "Sfinte Dumnezeule" – îi dă anatemei. Biserica cântă această cerească cântare fiindcă s-a adeverit din cer prin copilul care s-a răpit. Deci această cântare "Sfinte Dumnezeule" şi celelalte rugăciuni ce se mai zic împreună, sunt o laudă Treimii. "Sfinte

Dumnezeule" este cântare îngerească şi cântare a lui David. Îngerii cântând: "Sfânt, Sfânt, Sfânt", iar David zicând: "Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul cel tare, cel viu," care şi la Psalmul al cincizecilea zice: "Miluieşte-mă...". Deci această cântare propovăduieşte învederat Treimea ipostaselor şi unirea firii şi a puterii Treimii. Aşijderea şi "Prea Sfântă Treime, miluieşte-ne pe noi" arată Treimea şi unirea: "Doamne, curăţeşte...", arată pe Tatăl, "Stăpâne, iartă...", arată pe Fiul, şi "Sfinte, cercetează..." arată pe Duhul Sfânt.

Iar nedespărţirea Lor o arată când zice: "Pentru numele Tău." Bine zicem către Tatăl "curăţeşte", împăcându-ne prin Fiul; şi către Fiul "iartă", ca Cela ce s-a făcut ca noi, a răbdat pentru noi şi a pătimit de la oameni şi ca Cel ce este mâniat de noi, care ne-am îmbrăcat întru Dânsul cu Sfântul Botez şi cu Mirul, şi ne-am unit cu Cuminecătura şi cu celelalte. Şi pentru că a dat putere de a lega şi a dezlega şi ne-a învăţat a ierta. Iar către Duhul Sfânt: "cercetează", pentru că dă viaţă, îmblânzeşte şi ne întăreşte şi fără puterea şi Darul Lui nimic nu este întru noi. "Doamne miluieşte" propovăduieşte Treimea, căci Treimea este un Domn şi zicându-se de trei ori, arată asemenea Treimea şi o cheamă spre mila noastră. Apoi "Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh" şi aşa mai departe. Deci arătat este că aceasta este mărturisirea şi lauda Treimii, care I se cântă în veci.

Drept aceea zicem aceasta adesea, la începutul cântărilor şi la sfârşit. Iar "Tatăl nostru", măcar că se zice către Tatăl şi s-a dat de Fiul a se zice, însă Treimea fiind nedespărţită şi Unul numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, şi Dumnezeu fiind Tatăl Luminilor, al Fiului şi al Duhului Sfânt, Tatăl este în Fiul şi în Duhul şi Fiul şi Duhul în Tatăl, şi rugăciunea se zice spre Treime. Când zice Tată, pomeneşte şi pe Fiul şi pe Duhul. Şi Biserica mărturiseşte aceasta zicând: "Că a Ta este împărăţia şi puterea, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh". Iar preotul cădeşte altarul, biserica şi pe toţi, de vreme ce toate sunt sfinţite, cinstindu-le ca pe nişte lucruri dumnezeieşti, iar pe cei ce stau înainte îi sfinţeşte.

Drept aceea, începând de la Sfânta Sfintelor, adică de la altar, cădeşte toate după rânduială. Tămâierea nu o face fiecum, ci însemnează că sfinţeşte şi o duce prin rugăciune lui Hristos, o pune înainte şi se roagă să se primească sus şi să se trimită nouă Darul Prea Sfântului Duh. Deci prin tămâiere luăm Darul Duhului; nimeni să nu se lenevească a tămâia când este vremea. Astfel, înconjurând toată biserica şi cele din afară, la sfârşitul rugăciunii "Tatăl nostru" vine la uşi şi făcând cruce cu cădelniţa, zice: "Că a Ta este Împărăţia...", pecetluind rugăciunea, precum a zis Hristos, şi slăvind Treimea. Apoi cădeşte pe egumen a doua oară, dându-i cinste ca lui Hristos; asemenea şi sfintele icoane cele de mijloc, şi intrând în altar stă înaintea Sfintei Mese ca înaintea Scaunului şi Sfântului Mormânt al lui Hristos. Cei din afară atunci zicând: "Întru numele Domnului,

binecuvintează, părinte", strigă cu cucernicie şi cu dragoste "Slavă Sfintei, Celei de o fiinţă, făcătoarei de viaţă, nedespărţită şi întru tot puternică Treime, totdeauna, acum şi pururea"; binecuvântând mai înainte de toată cântarea pe pricinuitorul şi Stăpânul tuturor, pe Unul în Treime Dumnezeu, pune începătură cântărilor, El fiind începătură şi sfârşire tuturor. Astfel zicându-se "Amin", adică adevărat, şi ca şi cum s-ar zice "aşa să fie", toţi tăcând, arată tăcerea şi cucernicia cea dumnezeiască pe care o au îngerii întru cele înfricoşate ale lui Dumnezeu. Unul din cei ce stau acolo şi sunt rânduiţi, purtând chipul îngerului celui trimis de Dumnezeu, începe cântarea îngerilor, care s-a cântat la Naşterea Domnului, pe care întâi a cântat-o numai un înger arătându-se păstorilor, şi îndată mulţime de oaste cerească arătându-se au cântat: "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...", care este începătura cuvântării de mărire pe care au adus-o îngerii la mântuirea noastră.

Drept aceea şi aici unul începe aceasta şi o zice de trei ori întru slava Prea Sfintei Treimi: "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu..."; şi de două ori iarăşi zicând "Doamne, buzele mele vei deschide", iarăşi a treia oară întru cinstea Treimii zice: "Doamne, cât s-au înmulţit cei ce mă necăjesc", şi ceilalţi şase psalmi ai Utreniei, făcând slavoslovenie la fiecare trei psalmi, întru lauda Treimii, când şi preotul se face solidar celor ce se zic, aducând rugăciunile cele de dimineaţă prin sine lui Dumnezeu, căci cu preoţia se săvârşesc toate. Deci îndată preotul face rugăciunile cele de dimineaţă înaintea lui Dumnezeu; după sfârşitul celor şase psalmi zice ecteniile rugându-se pentru toţi şi se aprind toate făcliile, pentru cuvântul ce zice: "Slava lui Dumnezeu a strălucit pe ei", adică peste păstori, şi se cântă cântarea "Dumnezeu este Domnul", după asemănarea îngerilor celor ce au grăit cu mărire. Foarte cu cale este a zice: "Dumnezeu este Domnul şi S-a arătat nouă", Cuvântul lui Dumnezeu, ce S-a întrupat; Bine este cuvântat Cel ce vine însuşi ca un Dumnezeu cu trupul, întru numele Domnului, al Părintelui Său şi întru al Său. Astfel, dacă este sărbătoare se cântă troparele sărbătorii, iar de este pomenirea vreunui sfânt, cele ale sfântului. De vreme ce firea omenească s-a săvârşit prin Cel ce S-a întrupat, este cu cale de a se face noaptea închipuirea Naşterii şi a arătării Mântuitorului celei după trup, de vreme ce noaptea S-a născut. Pentru că şi Isaia zice: "Celor ce şedeau întru întuneric şi în umbra necunoştinţei Lumină mare s-a arătat".

Drept aceea şi cei din lumea aceasta, ce suntem ca într-o noapte, aşteptăm la miezul nopţii să vie iubitul Mire al sufletelor noastre, Care ne iubeşte pe noi. Astfel de aici înainte se zic stihurile Psaltirii şi la trei psalmi se face slavoslovie, cu "Aliluia". Prin "Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", slăvindu-se Treimea, iar prin "Aliluia", întruparea Cuvântului, pentru că "Aliluia" se tâlcuieşte: "Vine Dumnezeu", care înseamnă venirea

Lui pe pământ, şi cea mai dinainte, care prin trup cu sărăcie a fost, şi cea mai de apoi pe care iarăşi o aşteptăm cu slavă din cer, Şi se citesc cuvinte dumnezeieşti întru învăţătura tainei şi întru lauda sfinţilor celor ce se prăznuiesc, că şi la acel veac ce va să fie vor fi slăvite cu cântare tainele lui Dumnezeu şi mai ales ale Întrupării; sau împreună cu dânsele şi laudele celor ce s-au nevoit pentru Dânsul, precum se face şi la cântările de biruinţă, şi cei ce s-au nevoit pentru Împăratul propovăduindu-se, se încununează, precum zice Sfântul Ioan Gură de Aur.

Iar după citire se cântă şi Polieleul, care este cântare de biruinţă şi spune minunile lui Dumnezeu şi mai cu seamă ieşirea noastră din Egiptul păcatului, întoarcerea sufletelor noastre de la rătăcire la credinţa lui Hristos, slobozirea noastră de la Faraon şi de la egipteni, adică de la diavolul şi de la draci, călătoria noastră cea bună din marea ispitelor lumii, pe uscatul vieţii celei tari şi neînvăluite, ce o facem cu Puterea lui Dumnezeu, cu răbdarea scârbelor, ca şi cu un toiag cu puterea Crucii fiind întăriţi, cu Botezul. Polieleul mai însemnează izbăvirea din necazurile acestei lumi ca din răutăţile pustiei, care necazuri le pătimim lenevindu-ne a face poruncile lui Dumnezeu şi cârtind înaintea lui Dumnezeu, măcar că ne hrănim cu Pâinea Vieţii mai presus decât cu mana şi ne adăpăm cu apa Sângelui celui din coasta lui Hristos; şi izbăvirea Bisericii de Diocliţian, Maximilian, Iulian şi ceilalţi tirani păgâni, ca de Amalec, Sihon şi Og, căzând împărăţia celor necredincioşi împreună cu tirania drăcească, de la care sfinţii într-această viaţă aveau scârbă şi ispitele cele de multe feluri. Însemnează încă Polieleul ieşirea din ispite şi osteneli şi sălăşluirea la pământul făgăduinţei şi la moştenirea cerească, prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care ne va fi şi dătător de moştenire şi moştenire, şi ne va despărţi de necredincioşi, ne va duce la Ierusalimul cel ceresc şi ne va da preoţia şi jertfa cea vie, ca un Arhiereu Mare, va tocmi Împărăţia ca un singur Împărat, şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit.

Iar după cântările acestea se cântă şi alţi psalmi aleşi anume, care se cuvin praznicului sau sfinţilor celor ce se prăznuiesc, fiind psalmii propovăduirii minunilor lui Dumnezeu; şi astfel se citeşte Evanghelia, care întăreşte toate, săvârşeşte şi arată tainele, arătându-ne taina printr-însa; stranele se potrivesc şi prin Canoane se cântă cele de biruinţă.

## *Capitolul 310*
## **Pentru cele nouă cântări ale Canonului**

Drept aceea se cântă şi toate cântările cele ce s-au cântat mai înainte de către Sfinţii Părinţi. Cea dintâi cântare este a lui Mariam, sora lui Moise, la trecerea lui Israel. A doua este a lui Moise, după trecerea pustiei. A treia

este a Anei proorociţa, după dezlegarea stârpiciunii, rugăciunea de mulţumire pentru naşterea lui Samuel, întru închipuirea Bisericii ce mai înainte era stearpă, întrecând după făgăduinţă şi născând mai apoi preoţi, ca pe Samuel, prin preoţi, împăraţi, ca pe David, şi pe cei dintr-însul, pe apostoli, pe arhierei şi printr-înşii pe împăraţii creştinilor. A patra este a lui Avacum, care a văzut pe Dumnezeu venind de la Teman, din muntele cel umbrit, adică de la răsărit, pe Soarele cel neapus, pe Hristos din Fecioară. A cincea este a lui Isaia, care mai înainte a vestit minunea: "că, iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte", pe Emanuel, şi a propovăduit celelalte ale Iubitului Fiu şi învierea din morţi. A şasea este a lui Iona, care a închipuit mai înainte, prin chit, pe Cel de trei zile îngropat şi înviat. A şaptea este cântarea celor trei tineri către Dumnezeu, care n-au ars în cuptor, întru închipuirea dumnezeieştii întrupări. A opta este cuvântarea de mărire a lor, adusă împreună cu toată zidirea, arătând aievea cunoştinţa a toată lumea despre Dumnezeu Cel ce S-a pogorât şi în cuptor i-a răcorit, în chipul prea Sfântului Botez. Iar a noua este a proorociei lui Zaharia despre Fiul, la naşterea fiului său Ioan Botezătorul, care după chemare era începătură şi mergător înaintea Darului. Cântarea a noua, mai ales să zic, este a celei alese şi uneia fără prihană, Prea Sfânta şi Prea Curata Născătoare de Dumnezeu şi Prea Slăvită Maria, fiind cântare prooroocească, de Dumnezeu cuvântătoare, sfinţită şi fericită mai mult decât toate, ca ceea ce este, zic, despre naşterea cea fără bărbat, cu care naştere Cel ce S-a născut dintr-însa ne-a primit pe noi, Israelul cel nou, precum s-a făgăduit lui Avraam.

Deci, aceste nouă cântări în fiecare zi le cântă Biserica prin canoane, ca pe nişte cântări de biruinţă şi de mulţumire întru cea întreită închipuire a prea Dumnezeieştii Treimi. La aceste canoane face trei stări, cinstind cu aceasta Treimea, zicând preotul ecfonisul la sfârşitul fiecăreia din cele trei, cântând.

## *Capitolul 311*
## **Pentru sedelne**

Deci şezând, cântă sedealna, pe de o parte pentru puţină odihnă a trupului, iar pe de altă parte arătând că şi şezând trebuie să lăudăm pe Dumnezeu. Căci atunci, pentru învăţătura de obşte, se citeşte vreun cuvânt al sfinţilor pentru sărbătoare.

## *Capitolul 312*
**Pentru condac şi icos**

După a şasea cântare, preotul asemenea zicând ecfonisul, se zice condacul ca o lăudare a sărbătorii. alcătuită dintr-un tropar şi cel ce se cheamă icos, adică casă, ca unul ce cuprinde întru sine toate cuvintele sărbătorii sau viaţa fiecăruia dintre sfinţi şi care se sfârşeşte, ca şi condacul, în puţintică cântare. Atunci se citeşte Sinaxarul sau pentru sărbătoare sau pentru sfinţii cei ce s-au sfârşit într-acea zi, cuprinzându-se bunătăţile pe scurt despre cei ce se serbează, cât şi despre ceilalţi, lăudând pe fiecare dintr-înşi i în versuri iambice, iar după a opta cântare, la începutul celei de a noua, măreşte pe Născătoarea de Dumnezeu, care este mai presus decât toţi sfinţii şi căreia Dumnezeu i-a făcut în adevăr măriri minunate, ca Cel ce S-a născut dintr-însa şi a arătat-o mai presus decât Heruvimii şi decât Serafimii, la care începere cântă şi laudele Ei. Iar la sfârşitul cântării a noua, preotul laudă cu ecfonisul Treimea, împreună cu îngerii.

## *Capitolul 313*
**Pentru svetealnă**

Svetealna se zice înaintea Laudelor, ca şi cum s-ar zice: "Trimite Lumina Ta ca o luminătoare." Astfel se zic Laudele, chemând toată zidirea pe îngeri împreună cu toate făpturile spre lauda lui Dumnezeu, Celui ce le-a făcut, şi toate lucrurile lui Dumnezeu mărturisindu-le că sunt făcute cu Cuvântul şi cu Duhul. Căci zice: "El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-a zidit"; şi cuvântul care zice: "a zis" zice pentru Cuvântul, iar care zice: "a poruncit", zice pentru lucrarea Duhului Sfânt. După cântările Laudelor şi după "Slavă... Şi acum", se săvârşeşte doxologia cea mare întru cinstea Treimii. Aceasta este care s-a zis şi la începutul slujbei, adică: "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu", însă acum se cântă mai desăvârşit, cântându-se de toţi împreună, ca o taină care s-a arătat în toată lumea, şi nu numai păstorilor, ci şi tuturor neamurilor. Drept aceea, şi zice: "Lăudămu-Te, bine Te cuvântăm, închinămu-Te Ţie, mărimu-Te, mulţumimu-Ţi pentru Slava Ta". Că plin e Cerul şi pământul de slava Lui. De a cui? De a Celui în Treime Dumnezeu. Drept aceea binecuvintează Biserica zicând: "Doamne, Cerescule Împărate, Dumnezeule Părinte Atotstăpânitorule, Doamne Fiule, Unule născut, Iisuse Hristoase, şi Duhule Sfinte". Iată cele trei Feţe propovăduite întru o Dumnezeire; că a zice: "lui Dumnezeu întru cei de sus" şi "cântămu-te", se arată unirea, iar cu numărul se arată Feţele. După aceea cântă luminat şi întruparea Cuvântului, zicând: "Doamne

Dumnezeule, Mieluşelul lui Dumnezeu", de la Isaia şi de la Botezătorul, pentru Patimă şi junghiere; "Fiul Părintelui", de la Evanghelie, "Cel ce ridici păcatul lumii, miluieşte-ne pe noi, Cel ce ridici păcatele lumii, primeşte rugăciunea noastră", după Isaia; "Cel ce şezi de-a dreapta Tatălui, miluieşte-ne pe noi", după Evanghelie; iar "primeşte şi miluieşte", după David; "Că Tu eşti unul Sfânt, Tu eşti Unul Domn Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl, Amin", după Pavel; "În toate zilele bine Te voi cuvânta şi voi lăuda numele Tău în veac şi în veacul veacului", după David. Celelalte cuvinte sunt de rugăciune şi prooroceşti.

## *Capitolul 314*
## Pentru "Sfinte Dumnezeule"

Aceasta este cea mai de apoi cântare îngerească, care este şi pecete a toată cântarea, că numai către Unul Dumnezeu în Treime se zice: "Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi". Iar această cântare, precum am zis şi mai înainte, este compusă dintâi de Părinţi şi se numeşte doxologie mare, precum am zis. Tot creştinul să înveţe aceasta, şi în fiecare zi dimineaţa şi seara să o înalţe lui Dumnezeu, pentru că este mărturisire şi grăire de mărire a Sfintei Treimi a Unuia Dumnezeu. Ea este cântarea întrupării, a socotinţei, a Răstignirii, a Înălţării Unuia din Treime Dumnezeu Cuvântul şi rugăciune de mulţumire în toate zilele şi nopţile, cerând a ne păzi fără păcat şi a fi întru noi mila lui Dumnezeu (precum nădăjduim). Şi scăparea noastră fiind Domnul, prin întrupare să ne miluiască pe noi cei ce împreună cu David zicem: "Miluieşte-mă" şi: "Tămăduieşte sufletul meu, că am greşit Ţie". Acestea sunt cuvinte de spovedanie; asemenea şi: "către Tine am scăpat", scăparea tuturor, precum şi "învaţă-mă să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu", Tatăl împreună cu Fiul şi cu Duhul Sfânt. Drept aceea mai zice: "Că la Tine este izvorul vieţii", adică Duhul Sfânt , "întru Lumina Ta", adică în Duhul acesta, "vom vedea Lumină", adică pe Fiul. "Tinde mila Ta celor ce Te cunosc" Dumnezeu adevărat, pe Tatăl împreună cu Cuvântul şi cu Duhul, prin întruparea Fiului. Drept aceea, îndată zice cântarea cea de trei ori sfântă.

## *Capitolul 315*
## Ce înţeles are cântarea "Sfinte Dumnezeule"

Această cântare, precum ştim de la Isaia, o cântă îngerii într-acest chip: "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de slava

Lui". Înțelesul acesteia, după cum au explicat-o Atanasie și alții, este acesta: Sfânt Părintele, Sfânt Fiul, Sfânt Duhul Sfânt; iată cele trei Fețe; "Domnul Savaot", iată unirea Dumnezeirii, a firii și a slavei. Pentru aceea zice de trei ori Sfânt, pentru cele trei Fețe, și o dată Domnul, pentru o Dumnezeire, și "plin e cerul și pământul de slava Lui", pentru cunoștința lui Dumnezeu Celui de trei ori Sfânt al Sfintei Treimi, care cunoștință s-a dăruit neamurilor din Dumnezeiasca întrupare, prin îngeri și prin Apostolii lui Hristos. "Slava Lui" o zice pentru că una este slava Treimii, una puterea, voia, mișcarea și lucrarea, și Unul Dumnezeu în Treime.

## *Capitolul 316*
## **Cu ce socotință s-a așezat "Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi"**

Pentru aceasta și Părinții din început luând de la îngeri acest "Sfânt, Sfânt, Sfânt" și de la David care cântă pe Dumnezeu în Treime zicând: "Însetoșat-a sufletul meu către Dumnezeu cel tare, cel viu", așezând bine cu aceasta cântarea de trei ori sfântă. Iar "miluiește-ne", tot de la acest David au luat-o întru rugăciune. Drept aceea zice "Sfinte" de la îngeri și "Dumnezeule" de la David. Asemenea și "Sfinte tare": "Sfinte" de la îngeri și "tare" de la David; "Sfinte fără de moarte", "Sfinte" de la îngeri, "fără de moarte", schimbând zicerea lui David de "viu" prin "fără de moarte"; și "miluiește-ne pe noi" iar de la dânsul, pentru că acesta a grăit cu Duhul Sfânt, și Mântuitorul mărturisește aceasta zicând: "Zis-a David întru Duhul Sfânt". Și așa după socotință pentru Tatăl se zice "Dumnezeule", că El este izvorul și rădăcina Dumnezeirii, pricinuitorul Fiului și al Duhului; iar pentru Fiul se zice: "tare", pentru că este și braț al Părintelui și putere cu Ipostas, căci zice Pavel: "Hristos, Puterea lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu"; iar pentru Duhul se zice: "care înviază"; și că Dumnezeu fiind tare, tare-i este puterea, și fiind viu pururea, este nemuritor cu viața.

## *Capitolul 317*
## **Împotriva lui Petru Cnafeul**

La această de trei ori sfântă cântare ereticii au adăugat ceva prin nebunia lor și mai cu seamă un oarecare hulitor, Petru Cnafeul, vrând să adauge la cântarea Treimii celei fără de patimă: "Cela ce Te-ai răstignit pentru noi", ceea ce a fost hulă foarte mare, căci Treimea este fără patimă, necuprinsă și fără trup, iar Dumnezeu Cuvântul, Care singur S-a întrupat,

unul din nedespărţita Treime, n-a pătimit cu Dumnezeirea, ci cu trupul, rămânând Dumnezeirea Lui fără patimă şi nerăstignindu-se, precum fierul fiind ars, bătându-se şi pătimind, nu pătimeşte împreună cu dânsul şi focul, care nici se schimbă, nici se preface, ci mai mult luminează şi arde focul, precum zice Dumnezeiescul Vasile. Acest eres a aprins Bisericii în multă vreme ispite arzătoare, dar cu puterea lui Dumnezeu s-au stins prin minune prea slăvită în iubitorul de Hristos Constantinopol, şi iată cum: împărăţind Teodosie cel Tânăr, făcând Biserica Litania s-a răpit un copil din mijloc şi văzând şi iarăşi pogorându-se, zicând că îngerii astfel cântă: "Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi"; şi pe când zicea şi se pogora a murit. Iată că Biserica a luat această cântare nu numai de la prooroci, ci şi de la fiii săi, prin Duhul Sfânt. Şi Treimea Dumnezeu a mărturisit că aceasta este cântarea îngerilor dată de Dumnezeu a se cânta Treimii. Drept aceea Biserica, luând aceasta mai vârtos de la Dumnezeu, Care a contenit atunci îndată şi clătirea pământului cu îndreptarea cântării, o cântă pururea împreună cu îngerii în toată vremea rugăciunilor şi mai vârtos cu Dumnezeiasca viersuire la doxologia cea mare de la sfârşitul Utreniei şi la Sfânta Liturghie. Deci doxologia cea mare se cântă astfel în fiecare zi de sărbătoare şi la pomenirile sfinţilor celor ce se serbează; iar în celelalte zile, după rânduiala Tipicului, căci aceasta se zice şi de unul şi de altul întru umilinţă, şi apoi: "Sfinte Dumnezeule", pentru care bine este a vă spune vouă care întrebaţi, pe scurt.

## *Capitolul 318*
## **Pentru "Sfinte Dumnezeule" şi pentru rugăciunea "Tatăl nostru", a doua explicare**

Această rugăciune se zice şi la începutul şi la mijlocul fiecărei slujbe şi de multe ori la sfârşit, căci această rugăciune se aduce numai Dumnezeului nostru Cel în Treime şi îşi are începutul din cântarea îngerească, iar sfârşitul în rugăciunea cea dată de Mântuitorul, adică "Tatăl nostru". Deci rânduiala rugăciunii o ştiţi, iar înţelesul îi este acesta: că zice de trei ori "Sfinte Dumnezeule" pentru ca să se laude de trei ori Sfânta Treime, precum am zis.

### *Capitolul 319*
### Pentru "Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh" şi cine a compus aceasta

Întru slava acestei Sfinte Treimi s-a compus o altă cântare de Sfinţii Părinţi (precum zic oarecare), de Meletie şi de Flavian, cei dintre Sfinţii Patriarhi ai Antiohiei. "Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh şi acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin". Aceasta s-a compus cu dreaptă slăvire, împotriva lui Arie şi Sabelie. "Slavă" s-a zis împotriva arienilor, căci una este slava Sfintei Treimi, pentru că Treimea este întru o fiinţă; "Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh" este împotriva lui Sabelie, acela care a zis cu hulă că Sfânta Treime ar fi o Faţă; "şi acum şi pururea" şi aşa mai departe, pentru că Treimea este tot aceeaşi pururea şi neschimbată şi că slava Treimii este acum şi pururea şi totdeauna va fi. După aceea rugăciunea "Prea Sfântă Treime, miluieşte-ne pe noi" este şi aceasta de la Părinţi şi întâi se arată cele trei Feţe împreună, căci una le este fiinţa, puterea şi dumnezeirea, şi Treimea este nedespărţită. Numărul Feţelor este pentru deosebire, a Tatălui: "Doamne, curăţeşte păcatele noastre"; a Fiului: "Stăpâne, iartă fărădelegile noastre"; a Sfântului Duh: "Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre"; şi iarăşi arătând unirea celor trei zice: "pentru numele Tău". Tatăl se numeşte Domn pentru că şi Fiul este Domn şi Duhul este Domn pentru o fiinţă, de vreme ce una este a fi Domn a câte trei, şi Treimea este numai un Domn.

Fiul se numeşte Stăpân, pentru că şi Tatăl şi Duhul Sfânt stăpâneşte pe toţi, şi Duhul se zice Sfânt, că Sfânt este şi Tatăl şi Fiul. Iar "Doamne, miluieşte-ne pe noi" este de la David, şi "curăţeşte păcatele noastre" este glasul vameşului de la Sfânta Evanghelie. Iar "Iartă fărădelegile noastre" este din Evanghelie, de la "iartă-ne nouă datoriile noastre", de la Prooroci şi de la Părinţi. Iar "cercetează şi vindecă neputinţele noastre" este din Evanghelie şi din psalmi; şi "pentru numele Tău", iarăşi din psalmi. Apoi "Doamne, miluieşte-ne" de trei ori este pentru Sfânta Treime; căci Sfânta Treime este un Domn, de vreme ce şi zice "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot"; şi de trei ori se zice pentru Sfânta Treime, şi îndată iarăşi: "Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, pentru că una este slava Treimii, şi apoi rugăciunea cea de la Mântuitorul, al cărei înţeles, pe cât ne va sta în putinţă, îl vom arăta pe scurt.

## *Capitolul 320*
## Explicare pe scurt a rugăciunii "Tatăl nostru"

"*Tatăl nostru*" se zice pentru că El este Făcătorul nostru, făcându-ne din neființă și pentru că ne este Tată după Dar, prin Fiul Său Cel după fire, Care s-a făcut ca și noi.

"*Carele ești în ceruri*", pentru că Se odihnește între sfinți, fiind Sfânt, precum scrie: "Mai sfinți decât noi sunt îngerii care sunt în ceruri și mai curat este cerul decât pământul". Drept aceea și Dumnezeu mai cu seamă este în ceruri.

"*Sfințească-se numele Tău*". De vreme ce ești Sfânt, sfințește numele Tău și în noi și ne sfințește, ca fiind ai Tăi, să sfințim numele Tău, și ca un sfânt propovăduind, să fii și prin noi proslăvit, iar să nu se hulească pentru noi.

"V*ie Împărăția Ta*". Fii Tu împărat peste noi, prin lucrurile cele bune, iar nu vrăjmășul Tău, prin lucrurile răutății. Și să vie Împărăția Ta în ziua cea de apoi, căci pe toți îi vei împărăți chiar și pe vrăjmașii Tăi, și Împărăția Ta va fi veșnică, precum este. Aceasta va fi pentru cei vrednici, care vor fi gata pentru vremea aceea.

"*Fie voia Ta precum în cer și pe pământ*". Fă-ne pe noi ca pe îngeri, astfel ca, precum voia Ta este întru dânșii, să fie și întru noi și să se lucreze și de noi și să nu fie voia noastră cea cu patimi și omenească, ci a Ta, cea fără patimă și sfântă. Și de vreme ce ai unit cele de pe pământ cu cele cerești, să fie cele cerești și întru noi aceștia de pe pământ.

"*Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi*". Acesta se înțelege că, cu toate că am cerut lucrul cel ceresc, dar fiind muritori, cerem pâinea care este spre întărirea ființei noastre, ca niște oameni, știind că și aceasta este de la Tine și că numai Tu ești cel ce nu ai trebuință, dar noi avem trebuință și spre Tine nădăjduim, însă cerând pâine, iar nu cele ce nu ne trebuiesc, și anume trebuința noastră cea de astăzi, de vreme ce avem poruncă să nu ne îngrijim pentru cea de mâine, pentru că Tu ești Cel ce ne porți grija astăzi și mâine și ne vei purta pururea. Prin această pâine se înțelege și Pâinea cea vie și cerească, adică Prea Curatul Trup al Cuvântului celui viu, pe care cel ce nu o va mânca nu va fi viu nicidecum. Aceasta este pentru paza ființei noastre, ca ceea ce întărește și sfințește trupul și sufletul. Cel ce nu o mănâncă n-are viață în sine, iar cel ce o mănâncă viu va fi în veci.

"*Și ne iartă nouă datoriile noastre precum iertăm și noi datornicilor noștri*". Aceasta este cunoștința întreagă și puterea dumnezeieștii Evangheliei, căci Cuvântul lui Dumnezeu a venit în lume și S-a întrupat și apoi Și-a vărsat Sângele, ca să ierte fărădelegile și păcatele noastre. Pentru aceasta a dat Tainele spre iertarea păcatelor și a învățat și a poruncit

zicând: "Dacă veţi ierta, se va ierta"; şi fiind întrebat de Petru câte în zi va ierta celui ce va greşi, a zis: "până de şaptezeci de ori câte şapte", ceea ce se înţelege necontenit. Şi pe cel ce se roagă îl pune judecător, că dacă se va împăca, împăca-se-va şi cu el Dumnezeu şi dacă va ierta, ierta-se-va. Şi cele ce arătăm către fratele nostru, toate se aduc către Dumnezeu, căci aşa a voit Stăpânul (Hristos), căci toţi suntem întocmai cu firea, toţi împreună robi şi toţi greşim. puţine iertând şi multe luând, şi oamenilor dând iertare şi de la Dumnezeu iertându-ne.

"*Şi nu ne duce pe noi în ispită*" se zice pentru că sunt mulţi ispititori, plini de pizmuire şi pururea vrăjmaşi, şi multe sunt ispitirile: de la draci, de la oameni, de la trup şi din nesocotinţa gândului. Aceste ispite sunt la toţi, şi la cei nevoitori şi la cei leneşi; ele se întâmplă şi drepţilor, dar lor le sunt spre cercare şi-şi au plata, pentru care aceştia mai vârtos trebuie să aibă răbdare, pentru că sufletul este osârdnic, iar trupul slab. Sunt şi alte ispite, adică: dacă nu vei băga în seamă pe fratele tău, dacă-l vei supăra, dacă-l vei scârbi şi dacă vei defăima cele dumnezeieşti şi le vei neîngriji. De aceea, în câte greşim lui Dumnezeu şi fratelui, cerem să ne miluiască pentru acelea şi să nu intrăm în ispită, că şi noi am miluit şi am iertat. Dacă este cineva drept, să nu se nădăjduiască într-aceasta, că e drept, căci a se smeri, a milui şi a ierta, aceasta va să zică a fi drept.

"*Ci ne izbăveşte pe noi de cel viclean*". Aceasta se zice pentru că cel viclean este vrăjmaş şi al lui Dumnezeu, şi al nostru, purtându-se neprieten, ostenitor şi cu tulburare, şi împotriva lui noi suntem neputincioşi, căci el este de o fire mai subţire, mai deşteptată şi vicleană, aflând multe, împletind şi căutând totdeauna meşteşugiri asupra noastră. Şi de nu ne vei scoate Tu, Care eşti Făcătorul şi Stăpânul tuturor, şi chiar al însuşi vicleanului diavol şi al celor dimpreună cu el, precum şi al îngerilor şi al nostru, cine ar putea să ne izbăvească? Că precum am zis, n-avem putere a ne lupta cu cel fără de trup şi aşa de pizmăreţ, înşelător şi pururea viclean fiind.

Însuţi, dar, izbăveşte-ne de dânsul, că a Ta este Împărăţia şi puterea în veci, amin. Pentru că cine ar supăra sau ar scârbi pe cei ce se stăpânesc de către Tine, Dumnezeule şi Stăpânul tuturor, Care stăpâneşti şi pe îngeri? Sau cine ar sta împotriva puterii Tale? Nimeni, de vreme ce i-ai făcut pe toţi şi-i păzeşti. Sau cine ar grăi împotriva slavei Tale? Sau cine ar cuteza împotriva slavei care înconjoară marginile? Căci plin este cerul şi pământul de Dânsul, şi Acesta este mai înainte decât cerul şi decât îngerii, că Tu singur eşti pururea şi veşnic şi slava este a Ta: a Tatălui, a Fiului şi a Sfântului Duh, precum şi împărăţia şi puterea în veci, amin. Adică Tu eşti Împărat puternic şi preaslăvit cu adevărat şi mărturisit în veci.

Aceasta este explicarea lui "Sfinte Dumnezeule" şi a sfintei rugăciuni "Tatăl nostru". Şi această rugăciune trebuie să o ştie neapărat tot creştinul

care crede drept şi să o zică către Dumnezeu sculându-se din somn, ieşind din casă, mergând la Sfânta Biserică, înaintea mâncării, după mâncare, seara şi la culcare, pentru că această rugăciune cuprinde toate: Sfinte Dumnezeule, Tatăl nostru, mărturisirea lui Dumnezeu, lauda Lui, smerenia, mărturisirea păcatelor, cererea iertăciunii, nădejdea celor ce vor să fie, cererea trebuinţei, lepădarea celor ce sunt afară de trebuinţă, nădăjduirea la Dumnezeu, rugăciune pentru a nu cădea în ispită, izbăvirea de vicleanul, a face voia lui Dumnezeu, a fi fiul Lui şi a se învrednici Împărăţiei Lui. Pentru aceea, Biserica face această rugăciune de multe ori în zi şi în noapte.

Iată dar că şi pentru aceasta am arătat pe cât mi-a stat în putinţă. Să zicem acum, cu ajutorul lui Hristos, şi pentru sfârşitul Utreniei.

## *Capitolul 321*
## Pentru ce cerem milă la toate rugăciunile şi înaintea a toată rugăciunea

După doxologie cea mare sau în locul aceleia în zilele de rând, după "Sfinte Dumnezeule" şi după "Tatăl nostru", se zice de către preot ectenia în care se cere de la milostivul Dumnezeu întâi mila Sa spre noi, zicând: "Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta", şi aşa mai departe. Căci nu se cade a cere altceva fără numai a ne milui, pentru că nu avem îndrăzneală nici cutezare a ne socoti că nu greşim şi a cere ca şi cum am aduce ceva. Drept aceea, ca nişte păcătoşi şi osândiţi, nu putem îndrăzni a zice nimic altceva către Înduratul nostru Stăpân, pe care cu atâtea L-am scârbit şi Îl scârbim pururea, încât şi preotul şi poporul nimic nu au a zice decât numai: "Miluieşte-ne". Preotul zice: "Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ţie auzi-ne şi ne miluieşte". Va să zică: nu suntem vrednici a fi auziţi şi miluiţi, şi de aceea ne rugăm: auzi-ne şi ne miluieşte. Preotul zicând: Rugămu-ne Ţie şi auzi-ne, stă ca un rugător, iar poporul se roagă: "Doamne, miluieşte-ne". Că aceasta este iubirea Ta de oameni cea mare, ca să miluieşti. Trebuie dar să facem această rugăciune "Miluieşte-ne". De aceea preotul zice mai înainte altă rugăciune: "Domnului să ne rugăm", iar cei ce stau înainte, arătând că aceasta este rugăciunea, zic "Doamne, miluieşte", cu care arată că ei lucrează împreună cu preoţii, de vreme ce rugăciunea dreptului care se face poate mult. Vezi cunoştinţa şi rânduiala cea cu smerenie a Bisericii? În ce chip tocmeşte şi uneşte cu Dumnezeu prin pocăinţă şi prin smerenie pe fiii ei?

Dar nu cunoaştem, fraţilor, nici simţim cele grăite, ci numai din obicei le grăim cu buzele şi ne grăbim să scuturăm deasupra noastră rugăciunea

ca o greutate, iar alţii, lenevindu-ne, nu zicem nici "Miluieşte-ne", nici nu avem mintea aţintită la cele grăite. Însă nu dobândim nici milă. Ia aminte, dar, cele ce sunt ale Bisericii, atât tu, frate, cât şi tot dreptslăvitorul.

**Clericul:** Iau seama, părinte sfinte, şi minunându-mă de cele spuse, mă înspăimântez foarte, căci învrednicindu-ne unor Daruri ca acestea, care sunt mai presus de noi, n-avem nicidecum simţire pentru dânsele.

**Arhiereul**: Să ne înţelepţească pe noi Domnul, Cel ce dă omului cunoştinţă, să ne întărească şi să ne miluiască. Însă ia seama cum ne învaţă şi ne îndeamnă la aceasta Biserica, la Vecernie, de seara, şi la Sfânta Liturghie, zicându-ne: "Să zicem toţi, din tot sufletul şi din tot cugetul nostru, să zicem". Şi atunci şi celelalte le zicem.

## *Capitolul 322*
## Ce înseamnă "cu înţelepciune" şi "să luăm aminte" şi "înţelepciune drepţi"

"Să zicem toţi" şi celelalte sunt pentru aducerea aminte şi pentru învăţătură, precum şi "înţelepciune" şi "să luăm aminte". "Înţelepciune drepţi" va să spună cu înţelepciune staţi toţi, pentru că cele ce se zic şi se fac sunt cu înţelepciunea lui Dumnezeu şi sunt ale înţelepciunii lui Dumnezeu celui viu. De vreme ce începătura înţelepciunii este frica de Dumnezeu, să fim cu înţelepciune, să vedem şi să ascultăm cu cucernicie şi să luăm aminte de noi cu frica lui Dumnezeu; să stăm drepţi cu înţelepciune şi cu cunoştinţă şi cu gândirea.

Iată dar că şi cele ce par a fi mici ale Bisericii ţi le-am făcut cunoscute.

**Clericul:** Cunosc, părinte, şi mă minunez.

**Arhiereul:** Nu te minuna, căci Biserica este a înţelepciunii lui Dumnezeu şi ipostatnică, care Înţelepciune înşişi şi-a zidit casă pentru acest Dumnezeiesc trup al Ei şi a chemat la cunoştinţă pe cei fără minte. Drept aceea şi acelea ale ei care se văd a fi mici sunt pline de înţelepciune şi cât s-ar părea de mici unora cu atât sunt mai mari în cunoştinţă, pentru că ceea ce se pare oamenilor a fi nebun al lui Dumnezeu, este mai înţelept decât al oamenilor; şi ce e slab e mai tare. Una şi dreaptă este înţelepciunea lui Dumnezeu cea vie şi într-însa sunt vistieriile înţelepciunii şi ale cunoştinţei.

Iar după rugăciunea ecteniei sunt cererile şi plecarea capetelor, plecând toţi capetele şi stând în tăcere, ceea ce însemnează prea multa cucernicie ce

suntem datori lui Dumnezeu şi arătare cum că suntem robi. Deci de la singurul Domn şi Sfânt, Care locuieşte în cele înalte ale slavei, Care priveşte pe toţi, Căruia am plecat şi sufletele împreună cu trupurile, preotul cerând, cerem şi noi dumnezeiasca binecuvantare, iertarea păcatelor celor de voie şi celor fără de voie şi darea bunătăţilor celor pământeşti şi celor cereşti. Preotul atunci sculându-se ca cum ar fi întărit de Dumnezeu şi ridicându-se împreună cu poporul şi mulţumind, zice: "Că Ţie se cuvine a ne milui şi a ne mântui pe noi". Apoi face sfârşitul, şi iarăşi zice: "Înţelepciune", pentru ca să ascultăm rugăciunea pe care voieşte să o zică şi care este aceasta: "Cel ce este binecuvântat, Dumnezeul nostru, totdeauna". Aceasta este din cartea lui Moise, însemnând ceea ce este de-a pururea şi neschimbarea lui Dumnezeu, zicându-se de Însuşi Dumnezeu: "Eu sunt Cela ce sunt" şi "Cela ce este Acela m-a trimis"; de aceea toţi cheamă pe ceea ce este mai cinstită decât Heruvimii, pe Născătoarea de Dumnezeu, ca pe aceea care se roagă pentru toţi, zicând preotul: "Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne nouă"; şi mai pe urmă "Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh" zicând-o cei ce stau de faţă, întru lauda Sfintei Treimi, iar preotul face sfârşitul prin rugăciunea care se numeşte şi otpust, adică slobozire, căci nimeni nu are voie ca, lăsând dumnezeieştile cântări, să plece fără binecuvântarea preotului.

Drept aceea, precum a început cântările acesta, tot acesta face şi sfârşitul, săvârşind rugăciunile.

## *Capitolul 323*
## Pentru rugăciunea otpustului (sfârşitul)

Sfârşitul (otpustul) nu e nimic altceva decât chemarea Celui ce a venit cu trupul pentru noi. Deci preotul cheamă pe Hristos adevăratul nostru Dumnezeu (precum zice Ioan ucenicul Lui – "Acesta este Dumnezeul cel adevărat şi viaţa cea veşnică"), prin rugăciunile Prea Sfintei Sale Maici din care S-a întrupat şi ale tuturor sfinţilor Lui. Semnul bunătăţii Sale celei desăvârşite este a Se întrupa şi a-Şi câştiga Maică, a-Şi face sfinţi pe cei care i-au plăcut Lui, spre a ne milui şi a ne mântui, căci noi de sine nu avem nimic, ci numai pentru că El S-a făcut om pentru bunătatea Sa, şi dintre noi şi-a făcut Maică şi sfinţi. Astfel, îndată săvârşim pomenirea pentru răposaţi: ctitori, părinţi şi fraţi ai noştri, rudenii şi prieteni, pentru care suntem datori. Pe aceştia trebuie a-i pomeni pentru că şi noi dintr-înşii suntem şi împreună cu dânşii vom fi într-o ceată şi precum Mântuitorul a pătimit şi a murit pentru cei vii, aşa şi pentru cei morţi. Dintr-aceasta se dobândeşte mult folos atât pentru noi, cât şi pentru cei care îi pomenim. Această pomenire se face şi după cântarea întâiului ceas.

## *Capitolul 324*
## Pentru întâiul ceas

Cântarea întâiului ceas se face sau îndată după sfârşitul Utreniei, fiind sărbătoare, sau odată cu Utrenia, şi apoi se face otpustul, căci după cum am zis mai sus întâiul ceas se cântă odată cu Utrenia. Deci zicem: "Veniţi să ne închinăm Împăratului nostru Hristos", de trei ori, căci Acesta este singurul şi veşnicul nostru Împărat, precum este din fire singur Stăpân împreună cu Tatăl şi cu Duhul, şi stăpânia şi tirania diavolului o a surpat şi pe noi ne-a slobozit din întuneric şi de la moarte. După aceea se zic şi trei psalmi întru cinstea Treimii, după cum s-a zis de David dimineaţa, cuprinzând mulţumirea lui Dumnezeu, ca să vie asupra noastră dumnezeiasca Lui strălucire şi să îndrepteze lucrurile noastre, umplându-ne de tot binele şi gonind de la noi tot răul. După psalmi zicem troparele care au iarăşi acelaşi înţeles, şi un tropar către Maica lui Dumnezeu, Cea plină de Dar, propovăduind-o împreună cu îngerii: Cer, ca pe aceea care a răsărit Soarele dreptăţii, Rai, ca pe cea ce a născut pe Hristos, Pomul vieţii, şi Fecioară, ca aceea care a rămas pururea Fecioară. Aceasta se cuvine a se zice atunci, pentru că răsare soarele cel văzut şi pentru că Raiul este spre răsărit. După aceea se zice rugăciunea: "Sfinte Dumnezeule" şi "Tatăl nostru", căci nu se poate a nu se pomeni aceasta în toată vremea.

## *Capitolul 325*
## Pentru ce la fiecare ceas şi la celelalte slujbe zicem: "Doamne, miluieşte" de patruzeci de ori

Zicem "Doamne, miluieşte" de patruzeci de ori, pentru sfinţirea întregii noastre vieţi, căci zeciuiala celor trei sute şaizeci şi cinci de zile dintr-un an sunt cele patruzeci de zile întru care sunt Părăsimile; şi când zicem în fiecare vreme a rugăciunii "Doamne, miluieşte" de patruzeci de ori, zicem pentru curăţirea nespuselor noastre păcate din toată ziua şi tot ceasul.

Drept aceea, după "Doamne, miluieşte", zicem rugăciunea cea mai trebuincioasă pururea: "Cela ce în toată vremea şi în tot ceasul...", cuprinzând toate şi fiind pentru toate ale noastre: pentru suflete, pentru trupuri, pentru cugete, pentru gânduri, pentru lucruri şi, în sfârşit, pentru toate, ca să se sfinţească şi să se izbăvească de toată ispita, a se păzi şi îngrădi de sfinţii îngeri şi a fi întru cunoştinţa slavei lui Dumnezeu, adică să dobândească aievea Lumina cea neapropiată şi Darul lui Dumnezeu, Care este binecuvântat în veci, amin. Deci pe Născătoarea de Dumnezeu o

cântăm ca pe o mai cinstită decât Serafimii, şi preotul zice rugăciunea cea dată de Aaron pentru popor, care este arătată şi de David: "Dumnezeule, milostiveşte-te", şi îndată rugăciunea cuvenită întâiului ceas: "Hristoase, Lumina cea adevărată", şi astfel preotul face sfârşitul.

## *Capitolul 326*
### Pentru celelalte ceasuri: cel de-al treilea ceas, cel de al şaselea ceas şi cel de al nouălea ceas, împreună cu cel dintâi ceas

Deci această slujbă a ceasului întâi, a ceasului al treilea şi a ceasului din urmă se cântă tot într-un fel, cu osebiţi psalmi obişnuiţi şi cu tropare, zicându-se "Sfinte Dumnezeule" înaintea ceasului al treilea, după ce binecuvintează preotul, şi "Doamne, miluieşte" de douăsprezece ori, care şi la ceasul din urmă şi la Pavecerniţă şi la Utrenie se obişnuieşte a se aduce rugăciuni ca aceasta, precum s-a zis, către Sfânta Treime. "Doamne, miluieşte" de douăsprezece ori se zice pentru cele douăsprezece ceasuri ale zilei şi pentru cele douăsprezece ceasuri ale nopţii, pentru sfinţirea şi curăţirea noastră de păcatele ce facem în aceste ceasuri, precum şi în fiecare ceas; se zice de patruzeci de ori "Doamne, miluieşte" pentru pricinile ce am vorbit.

## *Capitolul 327*
### Pentru psalmii ceasului al treilea, al şaselea şi al nouălea

Deci la fiecare ceas: întâi, al treilea, al şaselea şi al nouălea, zicem: "Veniţi să ne închinăm" de trei ori, pentru Sfânta Treime, şi trei psalmi care se cuvin la acel ceas, pentru cinstirea Treimii şi pentru cunoştinţa tainei ce s-a făcut într-acel ceas. Precum la ceasul întâi se zic psalmii care pomenesc dimineaţa şi dumnezeiasca Luminare din strălucirea Soarelui celui văzut, aşa şi la ceasul al treilea se zic psalmii cu care pomenesc vicleşugul iudeilor şi şiretenia lor asupra lui Hristos; iar cel mai de apoi fiind psalmul al cincizecilea, pomeneşte venirea dumnezeiescului Duh. Psalmii ceasului al şaselea arată năvălirea iudeilor şi că au cerut sufletul Domnului, ca să-l omoare pe El, de vreme ce la al şaselea ceas L-au răstignit şi L-au scârbit cu ocări şi batjocoriri şi L-au vrăjmăşit cu mânie, şi pentru că s-a făcut cutremur pe pământ şi l-a acoperit pe el întunericul, şi celelalte. Cei de pe urmă psalmi însă pomenesc ajutorul cel de la Tatăl când se scârbea, căci zice: "Cel ce locuieşte într-ajutorul Celui de sus" şi arată biruinţa asupra iadului, că călca peste aspidă şi peste vasilisc. Psalmii ceasului din urmă arată mântuirea noastră cea prin moartea lui Hristos şi

prin omorârea Sfântului Său Trup şi că Dumnezeu este viu, deşi a murit cu Trupul pentru noi, căci S-a făcut jertfă şi folosire celor vii şi celor morţi din iad, care erau la locul plângerii, şi a făcut pe pământ bună voire, a întors robia noastră, a iertat fărădelegile noastre şi întorcându-Se ne-a înviat, a veselit poporul Său cu Învierea Lui, a zis "Pacea, Mila şi Adevărul s-au întâmpinat şi s-a plecat din cer Dreptatea"; şi de vreme ce Hristos a sfărâmat cu moartea pe moarte, pământul va da roada sa, adică pe cel înviat cu trupul. Iar psalmii cei mai de pe urmă: "Pleacă, Doamne, urechea Ta", însemnează toate acestea şi că Cel ce s-a răstignit şi a murit pentru noi este Prea Cuvios şi fără păcat, Îndurat, mult Milostiv şi Adevărat, Care a dat stăpânirea şi semn bun Fiului celui ce S-a născut din roaba Sa, Maica lui Dumnezeu; şi Crucea şi învierea Lui prin care s-au ruşinat vrăjmaşii.

Deci zice troparele şi celelalte şi mai pe urmă, precum am zis, rugăciunile care sunt după cuviinţa fiecărui ceas. Iar Vecernia se face astfel: să ştie că mai înainte de aceasta, împreună cu ceasul al treilea şi cu al şaselea se cântă şi obedniţa, ceea ce dovedeşte buna rânduială şi cunoştinţă drept slăvitoare şi mare a Bisericii, căci dacă s-ar citi slujbele Bisericii fiecare după urmarea ceasurilor, adică ceasul întâi la ceasul întâi, ceasul al treilea la ceasul al treilea şi celelalte asemenea, s-ar pricinui oarecare lenevire şi mâhnire mai ales în sufletele cele ce nu sunt desăvârşite. Dumnezeieştii noştri Părinţi, dar, îndemnaţi de Duhul Sfânt s-au gândit bine şi au aşezat a se face slujbele Bisericii împreună una după alta la vreme orânduită, adică ceasul întâi cu Utrenia, ceasul al treilea şi al şaselea cu Obedniţa şi ceasul din urmă cu Vecernia. Cu chipul acesta a ridicat lenevirea şi mâhnirea, înţelepţeşte.

## *Capitolul 328*
## **Cum că toate slujbele s-au orânduit a se face în trei timpuri, pentru cinstea Treimii şi ca să nu ne lenevim**

Drept aceea s-a orânduit a se face neîncetat toate slujbele în trei timpuri sau părţi, întru slava şi cinstea Dumnezeieştii noastre Treimi Celei mai presus de fiinţă. În timpul sau partea întâi după miezul nopţii până dinspre ziuă s-a orânduit a se face trei slujbe întru propovăduirea slavei Treimii, care slujbe sunt: Miezonoptica, Utrenia şi ceasul întâi, care, deşi este deosebit, se zice împreună cu Utrenia, fără a se număra singur în cele şapte Laude. Al doilea timp sau parte orânduită este după al treilea ceas din zi, când se cântă slujba ceasului al treilea, ceasul al şaselea şi Obedniţa, care de asemenea sunt întru cinstea Treimii. Orânduiala Obedniţei nu se împreună cu cele şapte Laude, se cântă pururea cu ceasul al şaselea sau cu

ceasul al nouălea, deşi este deosebit; despre aceasta vom vorbi în curând. Al treilea timp sau parte se face la sfârşitul zilei, zicându-se ceasul al nouălea, Vecernia şi Pavecerniţa. Şi această slujbă fiind despărţită în trei şi cântându-se unele cu altele tot într-o vreme, însemnează Treimea. Trei sunt timpii zilei şi ai nopţii, şi trei sunt şi Laudele fiecărei vremi. Deci cu cele trei timpuri urmează Biserica marelui Daniel, care s-a rugat lui Dumnezeu în fiecare zi de trei ori, după cum este scris în "vedenie". Săvârşirea celor trei slujbe în fiecare zi, din cele trei vremi, urmează celor nouă cete care sunt cu numărul în trei întreiri şi neîncetat laudă pe Dumnezeu.

## *Capitolul 329*
## **Pentru slujba Obedniţei**

Slujba Obedniţei însemnează închipuirea Sfintei Liturghii, când se cântă fără Liturghie, iar când se face Liturghia, o săvârşeşte înainte, precum cântă din început doi psalmi, având laudă către Dumnezeu şi pomenind bunătăţile Lui cele către noi şi mai ales cele pentru întruparea Cuvântului: "Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul" şi "Laudă, suflete al meu, pe Domnul". Apoi se zice cântarea întrupării: "Unule născut, Fiule".

## *Capitolul 330*
## **Explicarea pe scurt a Fericirilor**

Apoi se zic Fericirile cele de la Mântuitorul, care ne arată pe Domnul Cel ce este singur fericit şi a sărăcit în adevăr pentru noi, blând şi smerit cu inima, singur drept şi flămând şi însetoşat de dreptate, pe care o lucrează Milostivul, Înduratul şi Singurul curat cu inima, Sfântul şi Nespurcatul, făcător de pace, începătorul de pace, însuşi Pace, Fiul lui Dumnezeu cu firea, Cel gonit în adevăr pentru dreptate, ocărât şi batjocorit, pârât prin minciuni, pătimind pentru noi, pentru slava Părintelui Său şi pentru mântuirea noastră, având bucurie şi veselie negrăită şi mărturisind pe cei ce au urmat Lui ca fericiţi. Aceşti fericiţi sporesc din treaptă în treaptă şi se arată a fi săraci şi blânzi pentru Hristos, trecând la milă, iar de la milă la curăţia sufletului; şi dintr-aceasta spre a iubi pe vecinul şi a îngriji pentru pacea lui, apoi se suie la desăvârşita dragoste a lui Dumnezeu şi sunt prigoniţi pentru că râvnesc adevărul şi dreptatea, pătimesc mai multe încă, sunt batjocoriţi pentru credinţă, sunt prigoniţi pentru slavoslovie şi, clevetiţi fiind, rabdă pentru Dânsul. Drept aceea, pătimind se bucură şi se

vor bucura şi se vor veseli atunci când va fi plata lor în ceruri. Deci aceste Fericiri se zic ca o învăţătură a Mântuitorului şi ca o Evanghelie, în loc de Apostol şi Evanghelie. După aceea cântă de trei ori dumnezeiasca cuvântare a tâlharului de pe Cruce şi rugăciunea prin care a aflat Raiul. Deci mai pe urmă zic cele ce cântăreţii zic la Liturghie afară: cântarea îngerilor "Sfânt, Sfânt, Sfânt" şi Mărturisirea credinţei şi "Slăbeşte, lasă", ca să ni se ierte nouă toate păcatele. Rugăciunea cea învăţată de Mântuitorul, "Tatăl nostru", la al cărei sfârşit se zic troparele zilei şi "Doamne, miluieşte" de patruzeci de ori, după rânduiala slujbei. Apoi îndată se zic psalmii cei de mulţumire de toate cele de la Dumnezeu şi de cele ce sunt pentru hrană: "Bine voi cuvânta pe Domnul" şi "Înălţate-voi, Dumnezeul meu". După aceea, dându-se anafura spre sfinţirea noastră, se face sfârşitul.

## *Capitolul 331*

## Pentru Vecernie şi cum că trei slujbe se încep din Altar şi iar în Altar se sfârşesc, Utrenia, Liturghia şi Vecernia

Cântarea Vecerniei se săvârşeşte ca şi a Utreniei, mai luminat şi mai cu nevoinţă. Vom zice iarăşi că în fiecare zi se aduc Sfintei Treimi trei doxologii întru mărturisirea şi slava Ei, începându-se din Altar şi săvârşindu-se de preot iarăşi în Altar. Şi acestea sunt: Utrenia, Taina Tainelor sau Sfânta Liturghie şi Vecernia. Fiecare dintre credincioşi este dator să asculte negreşit aceste slujbe, şi pentru celelalte să aibă grijă pe cât îi va sta în putinţă. Deci preotul zicând în altar "Bine este cuvântat Dumnezeu", ca înaintea lui Dumnezeu în cer, zice unul: "Veniţi să ne închinăm" de trei ori, pentru cucernicia şi înţelegerea celor ce vor să zică. Dacă este zi de rând se zice tot psalmul "Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul", psalm care binecuvintează pe Domnul, arată toată facerea zidirii şi mulţumeşte de toate, căci urmează neapărat ca sfârşindu-se ziua, să mulţumim pentru toate. Iar dacă este zi de sărbătoare, se citeşte până la "deschizându-Ţi Tu mâna", şi atunci toţi cântă luminat, slavoslovind la fiecare stih Treimea care este făcătoarea tuturor. Preotul însă zice ecteniile şi lăudând cu ecfonis se citesc şi ceilalţi psalmi din Psaltire, precum se citesc şi cei de la Utrenie, dacă este zi de rând, pentru că Psaltirea fiind rânduită între laudele lui Dumnezeu, trebuie a se sfârşi în toată săptămâna, iar în Paresimi de două ori, spre mai multa noastră osteneală, spre slava lui Dumnezeu şi pentru milostivirea Lui către noi.

## *Capitolul 332*
## Cum că cei dintâi trei psalmi ai Psaltirii se înţeleg pentru Domnul

Dacă este zi de sarbătoare mare, după lauda Treimii, care se face după ce se zice "deschizându-Ţi Tu mâna", se cântă cei dintâi trei psalmi ai Psaltirii, care se cuvin mai cu seamă Domnului, căci făcându-se Cuvântul lui Dumnezeu Însuşi om, cu adevărat unul a fost fericit Bărbat care n-a păcătuit şi este pomul vieţii, ne-a dat pe noi ca roadă multă, căci am crezut într-Însul, trăieşte fără a se usca, căci este fără de moarte, şi pe noi, care suntem pururea înfloriţi şi roadă a Lui, nu ne leapădă ca pe nişte frunze, iar pe cei păgâni şi pe draci îi va vântura ca praful. Împăraţii şi domnii care s-au întărâtat asupra Lui, i-a batjocorit biruindu-i, iar El s-a făcut Împărat al Bisericii şi este Fiul lui Dumnezeu, pe neamuri le-a luat moştenire, a cuprins marginile pământului şi este Păstor puternic. Vrăjmaşii Lui şi cei ce-L batjocoreau şi-L goneau s-au înmulţit şi-L omoară pe Cruce, iar El, pătimind cu trupul, era împreună cu Tatăl, fiind cu Dumnezeirea fără patimă, s-a arătat folositor şi slava noastră şi, deşi a adormit, murind, dar ca din somn s-a sculat.

Drept aceea zice: "Scoală-te şi mă mântuieşte, Dumnezeule, că Tu ai sfărmat pe toţi vrăjmaşii mei"; şi de la Domnul este mântuirea şi binecuvântarea Ta cea prin Cruce este peste noi, poporul Tău cel credincios. Iar după psalmi, preotul mulţumind după obicei zice ectenia cea mare şi slăvind Treimea cu ecfonis se cântă "Doamne, strigat-am" cu ceilalţi psalmi, aducându-se ca unii ce sunt făcuţi pentru seară şi ca o tămâie simţitoare, începându-se din altar în toată biserica, pentru slava lui Dumnezeu şi dându-se nouă spre sfinţire, căci prin laudă ni se dăruieşte de la Dumnezeu dumnezeiescul Dar.

Deci fiindcă am ajuns aici, trebuie să zicem după putinţă şi pentru ecteniile care se zic, adică ectenia cea mare şi cea mică, despre rugăciunea cea cu dinadinsul, adică: "Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule" şi despre cererile cele mai de pe urmă, adică: "Să plinim rugăciunile noastre". De vreme ce acestea se zic de preot şi de diacon în toată vremea tainei şi la Sfânta Liturghie, urmează să avem cunoştinţă de aceasta cât se va putea mai mult şi să nu socotim despre dânsele fiecum. Să arătăm dar întâi pentru ce acestea se numesc ectenii, adică împăciuiri, şi sinapti adică împreunătoare. Se numeşte dar astfel, întâi pentru că cere pacea de la Dumnezeu între dânşii, după aceea fac rugăciune împreunată pentru toţi, zicând preotul: "Bine este cuvântat Dumnezeu", după cum se cuvine a-L propovădui întâi şi a-L lăuda ca pe un pricinuitor şi dătător de tot binele. Apoi zice: "Cu pace Domnului să ne rugăm", arătându-ne printr-aceasta pacea pe care am făcut-o cu Dumnezeu în credinţa cea dreaptă şi în

cunoştinţă, pentru că aceasta este pacea cu Dumnezeu: a avea pace cu toţi şi a sta fără mânie şi fără cugete, precum zice Pavel, ridicând mâini curate, şi precum a zis Mântuitorul: "Când staţi de vă rugaţi, iertaţi orice aveţi asupra cuiva" şi: 'Pace las vouă" şi "Pace vouă", ceea ce trebuie a fi noi mai înainte de toate şi pentru că mai ales cu pace se cade a ne ruga. Drept aceea, îndată zice la început "Cu pace Domnului să ne rugăm", de vreme ce zice: "De nu veţi ierta voi, nici Părintele vostru nu va ierta vouă păcatele voastre", şi că pacea cea adevărată este de la Dumnezeu care Se împacă cu noi şi ne dă mântuire după mila Lui.

Apoi adaugă zicând: "Pentru pacea de sus şi pentru mântuirea sufletelor noastre". Că Dumnezeu dacă Se va uita cu blândeţe şi Se va împăca cu noi, ne va şi mântui. Deci zicând "Pentru pacea a toată lumea", se roagă pentru pacea tuturor, căci şi aceasta se dă pentru cea de la Dumnezeu şi pentru noi, care ne gătim cu totul pentru pace. Iată cât de trebuincioasă este pacea, pentru că pentru dânsa S-a pogorât Dumnezeu. Mai zice încă: "Pentru buna stare a sfintelor lui Dumnezeu Biserici". Aceasta se zice pentru pacea ce trebuie să fie în credinţă şi pentru vieţuirea cea bisericească. Ceea ce zice apoi: "Pentru unirea tuturor", asemenea se reduce la credinţa cea dreaptă, la dragoste şi în petrecerea cea iubitoare de Dumnezeu. Sfânta Biserică pomeneşte şi pe cei ce intră într-însa, pentru buna întocmire, pentru a iubi bunăcuviinţa casei lui Dumnezeu, pentru a fi în unire şi cucernicie şi pentru ca să aducem din cele ce luăm de la Dumnezeu. Pe Arhiereu îl pomeneşte ca pe cel ce este izvorul Preoţiei şi a toată creştinătatea, pe preoţi, ca pe cei ce sunt împreună lucrători ai Sfintelor Taine, pe diaconii cei întru Hristos, ca pe nişte slujitori ai Tainei, pe tot clerul ca pe nişte slujitori ai cântărilor şi ai celeilalte bune întocmiri, iar pe popor, ca pe cel credincios şi unit preoţilor cu credinţa şi viaţa, sfinţindu-se printr-înşii. Iată dar ceea ce se cheamă: "Sinapti" adică împreunare, fiindcă pe toţi îi aduce într-una, precum s-a rugat Mântuitorul. Împreună cu poporul a împreunat şi pe împăraţi şi pe cei mari şi oştirea, de vreme ce sunt pentru toţi, dar pe aceştia îi pomeneşte şi deosebit, numai dacă vor fi dreptslăvitori.

Vezi că şi aici şi la rugăciunile cele din taină ale Sfintei Liturghii şi la pomelnice şi la rugăciunea cea mai de pe urmă, care se cheamă a Amvonului, Biserica pomeneşte mai întâi pe arhierei, pe preoţi, pe diaconi, pe tot clerul şi apoi pomeneşte pe împăraţi. Aceasta este hotărâre dumnezeiască, căci cel ce dă sfinţenie se cinsteşte înaintea celor ce se sfinţesc, fiindcă cel mai mic se binecuvintează de la cel mai mare. Nu ştiu la unii în ce chip s-a schimbat de tot rânduiala, arătându-se cei hirotoniţi în mai mică treaptă decât mirenii, fără a fi de rânduială mai de jos, ci fiind siliţi la aceasta ca şi într-altele de unii, nebăgând în seamă cele dumnezeieşti. Deci Biserica, păzind porunca lui Pavel, se roagă pentru

împăraţi şi pentru cei ce sunt în dregătorii, mai cu seamă acum când aceştia sunt creştini, pentru ca să fie Dumnezeu cu dânşii şi să le supună pe vrăjmaşi, ca şi noi să petrecem viaţă liniştită şi fără ceartă, păzind cu cinste drept-slăvitoarea credinţă. Iar de vreme ce avem trebuinţă de pază, precum ne rugăm pentru domnii cei ce ne păzesc, asemenea să ne rugăm şi pentru cetatea care ne păzeşte, şi pentru dragoste să ne rugăm, şi pentru celelalte cetăţi, precum asemenea şi pentru toate oraşele şi satele, căci nu locuim numai în cetăţi, ci şi în oraşe şi sate. Fiindcă ne rugăm să se păzească cetăţile pentru cei ce locuiesc într-însele, să ne rugăm şi pentru cei ce cu credinţă locuiesc într-însele, pentru că nu trebuie să ne rugăm şi pentru cei necredincioşi. Având trebuinţă şi de cele ce ne ţin trupurile, care şi acestea, ca şi noi, sunt de la Dumnezeu, ne rugăm "Pentru buna linişte a văzduhului, pentru sănătatea trupurilor, pentru înmulţirea roadelor pământului, pentru cele trebuincioase hranei şi pentru vremi cu pace", pentru că aceste vremi paşnice sunt de trebuinţă vieţii petrecerii noastre, căci tulburările sunt de supărare şi de stricăciune, şi iarăşi pentru că multe se întâmplă între cei vii şi viaţa e de multe feluri, iar meşteşugul şi întâmplările asemenea sunt de multe feluri. Deci Biserica rugându-se pentru toţi împreună, zice: "Pentru cei ce umblă pe ape, pentru cei ce călătoresc" adică se duc pe uscat, "pentru cei bolnavi" şi pătimesc orice fel de boală, pentru cei ce se ostenesc şi pe cei care sunt în nevoi şi pe cei ce sunt în robie, împreunându-i, se roagă pentru mântuirea lor. Iată dar că Biserica urmează lui Hristos şi poartă grijă de toţi; pentru aceea această rugăciune se cheamă Sinapti, adică împreunătoare.

Deci după ce cheamă pe toţi la rugăciunea cea din porunca Apostolului, se întoarce şi tinde către Domnul, Care poate da toate, şi zice: "Apără, mântuieşte", că Tu eşti folosirea noastră a celor neputincioşi şi pieriţi; "Mântuieşte", că Tu eşti Mântuitorul celor aflaţi în primejdie şi celor deznădăjduiţi; "miluieşte", că nimic n-ai de la noi de nu vei milui, Milostive, şi păzeşte-ne, căci mulţi sunt cei ce ne împresoară şi ne necăjesc, Tu Singur poţi să ne păzeşti pe noi Dumnezeule cu Darul Tău, nu din lucrurile noastre, nici din rugăciunea noastră, căci suntem necuraţi şi ale noastre sunt necurate, ci numai cu Darul Tău, care Dar ales este întruparea Unuia Născut, care se numeşte şi Har, cu acesta preotul făcând pe Dumnezeu milostiv. Iar dacă zice diaconul acestea, preotul porunceşte înăuntru, prin rugăciunea cea de taină, să ne dăm lui Dumnezeu şi recunoaşte lucrul de mântuire şi minunat, căci zice: "Prea Sfântă, Curată" şi celelalte, lăudând cât se poate pe Prea Mărita Născătoare de Dumnezeu şi lăudând-o împreună cu toţi sfinţii. Iată că rugăm pe cea dintâi dintre sfinţi, dătătoare de sfinţire, solitoarea cea de obşte şi dumnezeiescul organ prin care ne-am mântuit, împreună cu toţi cei sfinţiţi printr-Însa, ca pe ceia ce sunt din firea noastră şi poartă grijă de noi şi pot s-o facă, ca unii ce s-au

luptat pentru slava lui Dumnezeu; sau pomenindu-i noi pe ei care ne pomenesc pe noi, ca unii ce suntem datori pe noi înşine a ne da lui Dumnezeu, şi unul pe altul, precum avem şi poruncă a ne iubi unul pe altul şi toată viaţa noastră, ca una ce ni se dă de Dumnezeu.

Şi cele ce avem noi în viaţă, precum gândurile, cuvintele, faptele, sufletele şi trupurile noastre, să le dăm lui Hristos Dumnezeu, Celui ce S-a jerfit pentru noi; să ne aducem pe noi jertfă vie Aceluia Care s-a dat pe Sine nouă, şi noi înşine pe noi cu totul să ne aducem şi să ne încredinţăm Celui ce Şi-a pus sufletul pentru noi şi S-a dat pe sine spre hrană, poartă grijă de noi, ne iubeşte, ne mântuieşte şi singur ne este Mântuitor, pentru că fără Dânsul nu putem fi, sau vieţui, sau gândi sau lucra cu totul ceva; nici pe cel dat Lui nu poate cineva a-l răpi din mâinile Părintelui Său, iar mâinile sunt înseşi braţele, Fiul şi Duhul Sfânt. Iată dar că această rugăciune pentru cei ce pricep este de mare folos şi mai desăvârşită decât toate. Drept aceea, la celelalte cereri, cei ce stau înainte zic numai "Doamne, miluieşte", chemând dumnezeiasca milă, iar aici zic "Ţie, Doamne" adică Ţie, Hristoase Dumnezeule, ne dăm pe noi, căci această dare a noastră lui Dumnezeu este totdeauna de trebuinţă a o mărturisi prin cuvinte, arătând credinţa cea dreaptă către Hristos şi darea noastră prin credinţă la Dânsul, Cel care ne uneşte pe noi cu Dumnezeu, ne dă ajutorul Lui, ne aşază împreună cu Sfânta Maică a Cuvântului şi cu sfinţii, şi solirea lor cea pentru noi o face a o asculta Dumnezeu. A se săvârşi în faptă acest lucru din partea noastră este foarte de trebuinţă şi a o săvârşi prin lucruri este: a crede drept, a vieţui creştineşte, în curăţie, adevăr şi dreptate şi a ne îndeletnici cu rugăciunea, pentru că noi suntem daţi lui Dumnezeu, sfinţiţi cu Tainele şi dăruiţi Lui cu mărturisirea; şi ca nişte daţi lui Hristos şi cumpăraţi de Dânsul, nimic altceva nu suntem datori a lucra decât numai ale lui Hristos; pentru aceasta, adică pentru a ne da lui Dumnezeu, pomenesc toţi sfinţii şi pe Mântuitorul, şi această dare întâi El a făcut-o atunci când a voit să ne primească, dându-ne pe noi Tatălui, că a zis: "Păzeşte-i pe ei întru numele Tău şi sfinţeşte-i pe ei cu adevărul Tău", şi celelalte, iar Adevărul El este.

Săvârşind preotul acestea, cu ecfonisul săvârşeşte lauda Treimii zicând: "Că Ţie se cuvine", adeverind cele mai sus zise cu dumnezeiasca cuvântare şi cu slavoslovie şi mărturisind că ne vor fi nouă acestea de la Dumnezeu; iar cântările troparelor sau luminândele care se zic împreună cu stihuri, dacă este Duminică le pune pe zece stihuri pentru săvârşirea numărului, iar la serbarea vreunuia din sfinţi, pe opt stihuri, pentru cea de a opta şi necontenita zi întru care vor fi ai lui Dumnezeu pururea, acum însă fiind cu duhurile împreună cu Hristos. Pe fiecare zi le pune pe şase stihuri, pentru sfinţi, care sunt mai presus de simţiri, care sunt cinci, şi de două ori trei însemnând Treimea, cântându-se acele cântări de amândouă părţile.

Aceste cântări sunt ori pentru Înviere ori pentru altă sărbătoare sau pentru sfântul care s-a întâmplat în aceea zi. La stihul cel din urmă se împreună stranele, arătând unirea a toată lumea, care s-a făcut prin Mântuitorul. Drept aceea, plecându-se împreună către altar, zice: "Că s-a întărit mila Ta spre noi", arătând mântuirea neamurilor cea întru Hristos şi că din mila Lui a pătimit pentru noi şi cu Crucea Lui dând putere şi biruind, ne-a adunat întru Sine.

Apoi iarăşi împreună cântă: "Slavă... şi acum", cuvântând cu mărire nedespărţită Treimea cea nedespărţită şi pe Fecioara, Maica lui Dumnezeu, pentru mărturisirea întrupării Celui ce S-a întrupat dintr-Însa şi pentru multa şi puternica ei solire.

## *Capitolul 333*
## Ce însemnează vohodul Vecerniei, ce însemnează a se pleca preotul, a se ridica şi a intra în altar

Atunci şi preotul face vohodul, ieşind din altar cu capul descoperit, cu cădelniţa şi cu tămâie, plecându-se în mijlocul bisericii, rugându-se, apoi ridicându-se şi însemnând cu mâna şi cu tămâia şi suindu-se iarăşi în altar. Cu aceasta se arată că Unul născut, Fiul lui Dumnezeu, pogorându-Se până la noi din crugurile cerului, iarăşi la cer S-a înălţat şi pe noi ne-a suit. Drept aceea, cu ieşirea aceasta, cu plecarea capului, cu ridicarea şi cu zicerea "Înţelepciune, drepţi" înseamnă cu cădelniţa sau înalţă Evanghelia dacă va fi vohodul Evangheliei şi merge în altar arătând toate ale întrupării, pentru că a ieşi şi a se pogorî însemnează pogorârea şi smerenia lui Hristos; a fi îmbrăcat cu veşminte însemnează întruparea; a sta în mijlocul bisericii şi a pleca capul însemnează că Mântuitorul s-a răstignit în mijlocul pământului, a murit şi S-a pogorât la iad pentru noi. Drept aceea, se roagă plecându-se în tăcere, ca dându-Se pe Sine Părintelui, pogorându-Se în iad şi de acolo ne-a izbăvit. Pentru aceea preotul sau tămâiază, închipuind Sfântul Său Suflet şi viaţa care cu adevărat sunt bine mirositoare, sau ţine Evanghelia, ca pe însuşi Domnul, şi împreună cu dânsa se pleacă de vreme ce El S-a pogorât pentru noi, şi se ridică, căci Hristos a înviat şi pe noi împreună Însuşi ne-a ridicat. Aceasta se propovăduieşte şi se arată sau făcând cruce cu cădelniţa şi zicând: "Înţelepciune, drepţi" sau înălţând Evanghelia.

A merge şi iarăşi a intra în altar însemnează că de pe pământ S-a înălţat şi unde a fost S-a suit cu trupul pe care l-a luat, ridicând jertfa cea pentru noi prin Sine şi pe noi înălţându-ne şi sfinţindu-ne. Fiecare vohod însemnează aceasta şi totdeauna mai înainte de toate trebuie să învăţăm

aceasta, căci trebuie să o pomenim totdeauna, fiindcă cu pogorârea lui Dumnezeul la noi ne-am mântuit.

## *Capitolul 334*
## Pentru ce sâmbăta seara şi la celelalte sărbători ale sfinţilor sau la praznice se face vohodul mai cu podoabă

Vohodul vecerniei mai însemnează şi pogorârea lui Dumnezeu ce se va face în veacul cel mai de apoi. Drept aceea, mai cu seamă sâmbăta facem aceasta, pentru pogorârea în iad şi pentru Înviere; la sărbători facem pentru că Cel ce S-a pogorât a săvârşit Taina care se prăznuieşte; la pomenirea sfinţilor facem pentru că, suindu-Se El la cer, i-a suit şi pe dânşii cu sufletele şi luându-i îi are cu Sine şi-i va învia şi cu trupurile, ca să-i aibă cu Sine pururea, desăvârşit.

## *Capitolul 335*
## Ce însemnează vohodul de dimineaţă?

Vohodul de dimineaţă la Biserica cea mare însemnează mai cu seamă pogorârea lui Hristos la iad cu sufletul, că a înviat cu Trupul şi Învierea Lui s-a propovăduit de îngeri. De aceea se face dimineaţa şi deasupra amvonului, precum s-a făcut pe piatră vestirea Învierii de înger, şi mai ales preotul fiind ca un înger, vesteşte Învierea.

## *Capitolul 336*
## Cum că şi la mânăstiri se face vohodul Duminică dimineaţă pentru închipuirea Învierii

Vohodul acesta se face şi la mânăstiri, mai înainte de a se cânta canoanele, citindu-se Dumnezeiasca Evanghelie a Utreniei, ca una ce arată cele ce s-au făcut dimineaţa, aproape de zori, în ziua Învierii Domnului. Preotul iese ca din mormântul Sfintei Mese, ţinând ca un înger Evanghelia şi arătând pe Hristos pe care L-a propovăduit. Toţi venind către dânsul se închină ca şi ucenicii şi mironosiţele femei, sărută Evanghelia şi cântă "Învierea lui Hristos văzând". Acestea se fac la Utrenie. Cu toate că aici trebuie să vorbim pentru vohod, am vorbit însă şi de aceasta. La Vecernie, făcându-se vohodul, se cântă cântarea cea de demult, adică "Lumină lină", care se zice că a fost făcută de dumnezeiescul sfinţitul mucenic Antinogen şi care se zice cu cuviinţă seara, când se face vohodul, căci propovăduieşte

Treimea şi întruparea Cuvântului. Apoi diaconul zice: "Înţelepciune", iar arhiereul, şezând, zice: "Pace", căci această pace ne-a lăsat-o Hristos mai înainte de patimă şi înviind ne-a dat-o asemenea şi, suindu-Se la cer, ne-o dă pururea.

## *Capitolul 337*
## Ce însemnează prochimenele care se zic în fiecare zi

Îndată se cântă prochimenul. Acesta este proorocie pentru sărbătoare, căci pentru acea zi învaţă acele stihuri din psalmi, iar sâmbătă seara mărturiseşte pentru Înviere. Drept aceea, sâmbătă seara se cântă: "Domnul a împărăţit", pentru că a biruit şi a împărăţit asupra morţii Cel ce a înviat şi S-a îmbrăcat întru bună cuviinţă şi întru nestricarea firii şi înviind a întărit lumea care a crezut într-Însul. Duminică seara, zice: "Iată, acum binecuvântaţi pe Domnul", pentru îngerii care-L binecuvintează pe El necontenit, şi pentru sufletul robilor Lui.

Luni seara se zice: "Domnul mă va auzi când voi striga către Dânsul", pentru credincioşii care strigă cu credinţă şi pentru Mergătorul înainte propovăduitorul ei.

Marţi seara, pentru ajutorul mântuitoarei patimi şi pentru mila cea prin Cruce către noi, zice: "Mila Ta, Doamne, mă va urma în toate zilele vieţii mele".

Miercuri seara, zice ale apostolilor: "Dumnezeule, întru numele Tău, mântuieşte-mă", căci întru numele Domnului ne-am mântuit printr-înşii, care s-au arătat propovăduitori dumnezeieşti, şi ajutând Dumnezeu şi întărind cuvântul, precum scrie, ne-a mântuit pe noi.

Joi seara, cântăm înainte ajutorul cel mare al Crucii, căci Însuşi ne-a ajutat nouă, răstignindu-Se cu trupul, Cel ce a făcut cerul şi pământul.

Vineri seara, zicem: "Dumnezeule, sprijinitorul meu eşti Tu", pentru mulţimea sfinţilor, cu folosinţa Celui ce a murit pentru noi şi a înviat, şi pentru sufletele credincioşilor celor ce au adormit, pentru că şi sfinţilor le-a folosit şi de cei ce s-au dus din lume îi este milă, dându-le lor mântuire.

Iar în zilele posturilor se cântă "Aliluia" în loc de prochimen, ceea ce însemnează lauda lui Dumnezeu şi venirea lui Dumnezeu, propovăduind cea dintâi şi cea de a doua venire şi însemnând Patima şi Învierea Lui, că adică vine Domnul să pătimească pentru noi şi să învieze şi va veni iarăşi mai apoi, să judece tot pământul; ca având noi grijă de noi, îngrijindu-ne de păcatele noastre şi aşteptând pe Domnul, să ne curăţim şi să nu ne sârguim a prăznui şi a serba; ci plângând să strigăm către Dumnezeu, să-L lăudăm, să-L rugăm şi să aşteptăm venirea Lui. Prochimenele se fac ca nişte începături ale sărbătorilor şi ale zilei care urmează.

## *Capitolul 338*
### **Pentru rugăciunea ecteniei, pentru cereri și cum că sunt foarte de trebuință**

După acestea, preotul zice ectenia și cererile. Ectenia, adică, cerând milă pentru toți: pentru credincioșii împărați, pentru arhiereului locului, pentru egumenul mânăstirii sau pentru cei ce poartă grijă de Biserică, pentru dreptcredincioșii ce sunt de față și pentru credincioșii de pretutindenea. Iar cererile se zic cerând ca seara și toată noaptea să o trecem fără de păcat și cu pace, sau ziua, precum zicem la Utrenie; înger de pace, păzitor sufletului și trupului; să aflăm iertare de păcate; să se dea nouă cele bune și de folos și pace lumii; și cealaltă vreme a vieții noastre să o săvârșim în pace și în pocăință, după cum se cuvine creștinilor, și sfârșitul vieții noastre să fie cu pace, credincios și sfânt, ca, atunci când va veni Hristos, să avem a da bun răspuns. Lângă acestea se zice: "Pe Prea Sfânta, Curata", adică cele mai sus zise să le dobândim prin Născătoarea de Dumnezeu, care pe toate le poate, și prin toți sfinții, ca unii care au îndrăzneală, pentru durerile și nevoințele lor. Apoi, "pe noi înșine", de vreme ce suntem datori a ne da lui Dumnezeu, fiind de la Dânsul, "și unul pe altul", ca unii ce suntem datori a folosi și pe aproapele, căci zice: "să iubești pe Dumnezeu și pe aproapele tău ca pe tine însuți", și "toată viața noastră", ca una ce ne este dată de la Dumnezeu, să o dăm lui Hristos Dumnezeu, ceea ce facem îndată atunci, zicând: "Ție, Doamne", adică pe noi înșine ne dăm, fiind datori a face aceasta și cu fapta, căci cel ce se dă pe sine este dator a fi sub stăpânirea Celui căruia i s-a dat, ca să aibă și paza Lui și să dobândească și purtarea Lui de grijă.

Iată, dar, că prin cererile acestea se cer pentru noi cele mai mari binefaceri de la Dumnezeu și se dau lucruri mari celor ce le cunosc. Am văzut pe oarecari bărbați dumnezeiești spăimântându-se când auzeau acestea și cerșind cu tot sufletul și dându-se pe ei lui Dumnezeu. Precum am văzut și pe alții nepricepând cele ce se zic, din nesimțirea sufletului.

Deci după obicei zicându-se ecfonisul, preotul slavoslovește pe Dumnezeu, cere pace pentru toți și toți își pleacă capetele în semn că suntem slugi și robi; și mărturisindu-se rob smerit el întâi se pleacă și se roagă pentru preoție, că nu îndrăznește a se ruga pentru sine, având trebuință de milă. Drept aceea se roagă cu cucernicie și tăcere, cucerindu-se și nevoindu-se când vorbește și solește către Dumnezeu, și zice: "Doamne Dumnezeule, Cel ce ai plecat cerurile și Te-ai pogorât spre mântuirea oamenilor, nu punem înainte ale  noastre, ci lucrul dragostei Tale și al smereniei, caută spre moștenirea Ta, că și-au plecat capetele nu oamenilor,

ci Ţie cerând mântuire, pe care-i păzeşte în toată vremea şi într-acest veac, de toată împotrivirea cea văzută şi nevăzută". Şi nădăjduind că va dobândi cererea, se ridică şi cântă cu ecfonisul, zicând: "Fie stăpânirea Împărăţiei Tale binecuvântată", şi celelalte, adică: Tu singur eşti Împărat preaslăvit şi binecuvântat, Care poţi toate. Atunci se săvârşeşte Litia.

## *Capitolul 339*
## Pentru Litia care se face în tinda Bisericii şi pentru celelalte Litii, care se fac afară din biserică

Aceasta se face în fiecare sâmbătă şi la sărbători în tinda bisericii, iar la vremea vreunei urgii de la Dumnezeu sau la alte întâmplări se adună mai mulţi în mijlocul cetăţii sau afară din cetate sau la zidiri. Litia este o rugăciune către Dumnezeu care se face de toţi sau pentru vreo mânie a lui Dumnezeu sau pentru mulţimea bunătăţilor ce ni se dăruiesc. Deci fiind noi afară din biserică, arătăm căderea din rai şi că ni s-a încuiat raiul şi cerul; iar a trece prin mijlocul cetăţii şi a striga plângând arată că noi am adus cetatea în stricăciune împreună cu toate cele dintr-însa; asemenea a striga afară din ea şi a ne ruga, însemnează că ne smerim şi ne socotim nevrednici a striga din cetatea în care, locuind, o am spurcat, şi precum am fost goniţi din moşia cea dumnezeiască călcând poruncile, aşa şi dintr-această cetate în care ne-am zidit – sau, ca să zic mai bine, ne-am zidit din nou – şi ne-am învrednicit de cele dumnezeieşti, dar fiind înşelaţi de şarpe ne-am stricat şi ne-am urât nebuneşte, am spurcat locul cel sfânt, ne sălăşluim în pustiile cercetării lui Dumnezeu şi trecem în locuri nepăzite. Deci atunci facem Litiile în tinda bisericii, căci Mântuitorul a venit jos şi la micşorarea noastră, pentru ca să-L îmblânzim cu aceasta. Stând înaintea uşilor sfintei biserici, ne închinăm ca înaintea uşilor cereşti, căci nu suntem vrednici a căuta la înălţimea cerurilor de nu ne vom întoarce strigând "greşit-am"; la care şi El ieşind şi întâmpinându-ne cu milosârdie ne va îmbrăţişa. Deci a ne ruga şi a face preotul rugăciune înaintea uşilor însemnează că ne rugăm ca să ni se deschidă raiul şi cerul şi mai cu seamă dumnezeiasca milostivire, pe care rău o am închis. Astfel dar, stând noi afară, se cântă cele după obicei şi preotul face rugăciunile cele obişnuite pentru tot poporul şi pentru moştenirea lui Dumnezeu, ca să se mântuiască şi să se înalţe poporul nostru al creştinilor, zicând: "Mântuieşte, Dumnezeule, poporul Tău", şi celelalte; şi zicându-se rugăciunea cea de obşte, se cântă "Doamne, miluieşte", apoi se roagă pentru împăraţi ca pentru nişte oameni mari ai drept slăvitorilor şi îngrijitori de credinţă, pentru arhiereul sau egumenul locului şi pentru tot sufletul creştinesc, pentru pacea bisericilor şi pentru credincioşii cei ce au adormit mai înainte, pentru izbăvirea

robilor, pentru vindecarea bolnavilor, pentru cei ce se ostenesc întru Hristos şi pentru toţi fraţii împreună, zicându-se: "Doamne, miluieşte", care e rugăciunea de umilinţă, precum este obiceiul, de multe ori, şi mai pe urmă zicându-se de trei ori, pentru slava Treimii, pentru că către dânsa se aduce rugăciunea.

## *Capitolul 340*
## Pentru rugăciunea cea din urmă care se zice la Litie

Preotul se roagă să audă Bunul şi iubitorul de oameni Dumnezeu pe toţi şi tuturor să le fie milostiv, blând şi să-şi trimită mila Lui. Deci zice să-şi plece capetele cu smerenie, şi întorcându-se către apus se roagă lui Dumnezeu; cu această întoarcere arată că se roagă pentru cei ce s-au depărtat de la Dumnezeu, Răsăritul cel de sus, şi cheamă pe milostivul Stăpân Hristos, Dumnezeul nostru, punând înainte sfintele rugăciuni ale Prea Sfintei Fecioare Maria, Născătoarea de Dumnezeu, punându-le înainte spre solire; asemenea şi ale îngerilor, ale apostolilor, ale mucenicilor, ale arhiereilor, ale prea cuvioşilor şi ale tuturor sfinţilor împreună, rugându-se să fie primită rugăciunea pentru dânşii, iar nu pentru noi, şi să ne dea iertare greşelilor, să ne acopere pe noi sub aripile Sale şi să-i îndepărteze pe vrăjmaşii noştri, să împace viaţa noastră şi să miluiască lumea şi pe noi, mântuindu-ne Însuşi Iubitorul de oameni şi Bunul Dumnezeu, Care S-a făcut om pentru singură bunătatea Sa şi Care singur este milostiv.

## *Capitolul 341*
## Pentru ce duc înainte făclii aprinse

Săvârşind acestea, preotul intră prin uşa cea Împărătească, mergând cu sfeşnicele înainte, ca la fiecare vohod, în chipul dumnezeieştii lumini şi al sfinţilor. Împreună cu dânsul intră egumenul, ca în cer, şi după dânsul intră ceilalţi. Egumenul merge înainte, ca Iisus Hristos, stă în mijloc ca şi cum s-ar fi deschis cerul pentru noi şi ca cum ne-ar fi unit cu îngerii prin Hristos; amândouă stranele se unesc în cântare şi se cântă stihoavna şi împreună cu dânsa stihurile care se cuvin sărbătorii; dacă este Duminică, se zic stihurile Învierii: "Domnul a împărăţit"; dacă este o altă oarecare sărbătoare, se zic stihurile cuvenite acelei sărbători şi luminândele ei; iar dacă este vreunul dintre sfinţi, ori arhiereu, ori mucenic, ori prea cuvios, se zic stihurile cele din psalmi şi stihurile lui. Pentru aceasta se numesc şi stihuri, căci cele dinafară ale Litiei se cântă fără stihuri, pentru care se

numesc stihoavne. Deci "Slavă... Şi acum", se zice luminânda, adică una dintr-ale sărbătorii sau dintr-ale unuia dintre sfinţi sau una dintr-ale Născătoarei de Dumnezeu, pentru folositoarea ei rugăciune ce se face pentru noi. Şi îndată zice: "Acum slobozeşte", care e cântarea lui Simeon, primitorul de Dumnezeu, care, după ce a văzut mântuirea lui Dumnezeu, cere slobozirea sufletului din trup, iar noi cerem slobozirea trupului de patimi şi de ispitele vrăjmaşului. Să nu se pară nouă de mirare însă dacă cerem şi ieşirea sufletului din trup, de va fi cu pace şi spre mântuirea dată de la Dumnezeu, când îi va fi voia Lui. Aceasta însemnează şi sfârşirea cântărilor, ca şi cum ne-ar da nouă lumina Darului şi slava mântuitoare. După această rugăciune se zice: "Sfinte Dumnezeule" şi "Tatăl nostru", ca o pecetluire dumnezeiască. Preotul lăudând cu ecfonisul Împărăţia lui Dumnezeu, se cântă troparul sărbătorii şi "Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te", cu glas mai sus, ca şi cum ar fi glasul îngerului care bine a vestit dumnezeiasca zămislire a Fecioarei, de vreme ce aceasta este începătura mântuitoarei întrupări şi, ca Învierea, s-a întâmplat Duminica. Drept aceea, se zice aceasta mai cu seamă la deniile Duminicilor şi la sărbătorile sfinţilor, afară de sărbătorile cele împărăteşti, pentru că este mai mare decât toţi sfinţii şi s-a făcut sfinţenie sfinţilor de la fecioreasca Ei naştere.

## *Capitolul 342*
## **Pentru frângerea pâinii**

Atunci dar se face şi altă orânduială, care este dată dintru început de Însuşi Mântuitorul. Astfel pun pe o masă cinci pâini şi în nişte vase mici puţintel grâu, vin şi untdelemn, pe care le tămâiază preotul împrejur, în chipul crucii, cântând "Născătoare de Dumnezeu", nu ca pe unele ce sunt sfinte, ci ca pe cele ce vor să se sfinţească şi mai ales ca cum ar sfinţi acestea mai înainte cu crucea şi cu tămâia. Drept aceea, tămâind nu-şi pleacă capul. Apoi, dând cădelniţa, stă şi chemându-L pe Mântuitorul, de vreme ce Îl închipuieşte pe El, ia una dintre pâini; atunci diaconul zice: "Domnului să ne rugăm", şi preotul zice: "Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Cela ce ai binecuvântat cele cinci pâini şi ai săturat cinci mii de oameni, Însuţi binecuvintează şi pâinile acestea", făcând cu pâinea aceea deasupra celorlalte patru semnul crucii şi arătând că Hristos a făcut aceasta luând cele cinci pâini în mâinile Sale. Punând pâinea, binecuvintează cu mâna cruciş, mărturisind că Hristos le binecuvintează pe ele şi adaugă zicând: "Grâul, vinul şi untuldelemnul le înmulţeşte în această sfântă mânăstire şi în toată lumea pururea, căci Însuţi deschizându-Ţi mâna Ta vei sătura pe tot ce este viu de bunătăţi", precum scrie. Apoi

zicând slavoslovia cuviincioasă: "Că Tu eşti Cel ce binecuvintezi şi sfinţeşti toate câte sunt, precum şi Pâinea vieţii", împreună cu Părintele şi cu Duhul Îl slăveşte. Astfel se zice de toţi mulţumirea lui Iov: "Fie numele Domnului binecuvântat", şi psalmul lui David: "Bine voi cuvânta pe Domnul", pentru cele ce ne dă nouă Dumnezeu şi de care avem trebuinţă. Apoi preotul binecuvântând pe toţi, cere binecuvântarea lui Dumnezeu asupra tuturor, pentru că aceasta este adevărata hrană şi băutură, fiindcă nu mâncarea ne va pune pe noi înaintea lui Dumnezeu, şi pentru că El este dătător de tot binele. Făcându-se citania se zice dimpreună şi Utrenia, iar pâinile şi vinul, ca nişte sfinţite cu binecuvântarea, se dau celor ce se află acolo, ca unele ce sunt dătătoare de tămăduire şi de multe alte daruri celor ce le iau cu credinţă.

Deci acestea se fac de va fi denie, iar dacă nu va fi denie, după plecarea capetelor nu se face nici Litie, nici binecuvântarea pâinilor, ci se cântă numai stihoavna şi se zice "Acum slobozeşte", rugăciunea "Sfinte Dumnezeule" şi otpustul. Unii care se nevoiesc mai mult spre aceasta, chiar nefăcându-se denie din neputinţă sau din lipsa fraţilor, fac la Vecernie Litia. De aici fac stihoavna şi îndată otpustul, iar binecuvântarea pâinilor nu o fac, pentru că aceasta mai cu seamă s-a rânduit pentru osteneala deniei, ca fraţii, dobândind binecuvântarea lui Hristos şi puţină mângâiere pentru osteneală, să-şi facă rugăciunea mai pe urmă pentru Cuminecarea cu Sfinte Taine; şi mai cu seamă preotul.

## *Capitolul 343*
## **Pentru Pavecerniţă**

Pavecerniţele la mănăstirile mari, precum am zis, se cântă împreună cu Vecernia înaintea uşilor bisericii, ca nişte rugăciuni de obşte. Iar în obşteştile vieţi, la fiecare dintre călugări, preoţi sau cucernici mireni, se citeşte după cina cea de seară. La sfintele Paresimi şi în mănăstirile cele mari şi în toate celelalte, se citesc Pavecerniţele după Vecernie şi după mâncare, fiindcă atunci se mănâncă numai o dată. Deci Pavecerniţa Păresimilor este şi se numeşte mare. Ea se împarte în trei părţi întru închipuirea Sfintei Treimi şi a milostivirii spre noi. Pentru aceasta arată Tipicurile şi n-avem trebuinţă a vorbi mai pe larg, de vreme ce am explicat mai toate rugăciunile. Psalmii de la Pavecerniţă şi rugăciunile sunt de umilinţă şi de mărturisire, pentru iertare, pentru cerere de îmblânzire, pentru ca să trecem noaptea cu pace, fără nălucire, fără spurcăciune şi fără asupreală, să ne sculăm bine la vremea rugăciunii Miezonopticii şi a Utreniei, cu umilinţă şi cu osârdie. Iar cea care se numeşte Pavecerniţă mică, pentru că este mai pe scurt şi slujba ţine una, nu se desparte în trei:

ea se citeşte în toate zilele şi aceşti psalmi au aceeaşi putere şi sunt cei aleşi din Pavecerniţa cea mare şi trei sunt aceştia, pentru Treime. Şi Prea Sfântul Simbol al Credinţei se citeşte pentru mărturisirea dreptslăvitoarei credinţe, şi "Cuvine-se cu adevărat", pentru întruparea Cuvântului şi solirea Maicii lui Dumnezeu.

Iar după Simbol, precum ne-am învăţat de la Părinţii noştri, o chemăm pe Dânsa, pe îngeri şi pe sfinţi spre rugăciune pentru noi, ca şi la Pavecerniţa cea mare, care este foarte de trebuinţă celor ce se apropie de Dumnezeu a-i chema solitori şi ascultători. După aceea se citeşte rugăciunea "Sfinte Dumnezeule", ca una ce este începtul, mijlocul şi sfârşitul rugăciunilor. Apoi "Doamne, miluieşte" de patruzeci de ori, pentru zeciuiala zilelor vieţii noastre, apoi se citeşte rugăciunea cea către Neîntinata, Nespurcata şi Prea Curata Născătoare de Dumnezeu, cea plină de Dar, care este rugăciunea pentru bunătăţile cele din viaţa aceasta şi pentru cele de la sfârşitul vieţii noastre şi pentru cele din veacul ce va să fie. Îndată apoi, după obicei, se face chemarea Aceleia ce este mai cinstită decât Heruvimii, pentru ca sub acoperământul aripilor Ei să fim păziţi; şi preotul zice rugăciunea după obicei, ca să fim miluiţi de Dumnezeu. Astfel se zice rugăciunea cea din urmă: "Şi ne dă nouă, Stăpâne, celor ce mergem spre somn". Iar mai cu seamă după "Doamne, miluieşte"; se zice "Cela ce în toată vremea" şi "Ceea ce eşti mai cinstită" şi "Dumnezeule, milostiveşte-te spre noi"; apoi rugăciunea către Născătoarea de Dumnezeu "Nespurcată, neîntinată", "Şi ne dă nouă, Stăpâne", după obicei.

## *Capitolul 344*
## Cum că trebuie să se păzească Tipicul cel de obşte

Unii, care au osârdie, cântă şi altele, însă nu de obşte, ci în parte, pentru că după datorie trebuie a se păzi Tipicul cel de obşte, pentru rânduială şi linişte, ca să nu se facă sminteală; iar în parte are voie osârdnicul a citi în chilia sa sau cu ucenicii lui îndeosebi sau cu fraţii cei ce se vor îndemna cu dânsul spre osârdie. Însă aceasta trebuie să se facă cu povaţa şi sfatul Părinţilor, căci, precum am înţeles, mântuirea este din sfatul mai multora. Să ştiţi că, pentru umilinţă, la Pavecerniţă se cântă şi canoane, precum şi Canonul cel mare. Iar în fiecare seară unii cântă prin sfintele mânăstiri canoanele Născătoarei de Dumnezeu, şi mulţi citesc în fiecare seară de vineri slujba Acatistului. Şi fiecare osârdnic şi ostenitor după osteneala lui îşi va avea mare plată; şi acelea sunt la voia şi osârdia fiecăruia. Acelea însă care sunt după Tipic nu trebuie să le lase cineva, afară de vreo nevoie şi slăbiciune. Cei neputincioşi au a face rugăciune cu gândul, ceea ce e mai folositor decât toate, şi mai cu seamă rugăciunea e folositoare celor ce sunt

în nevoi şi primejdii, pentru scăparea către Dumnezeu. Pentru că cine ne va izbăvi pe noi de necaz fără numai Dumnezeu? Deşartă este toată mântuirea de la om şi puterea o vom face cu Dumnezeu. "Striga-va către Mine, şi-l voi auzi", şi altele asemenea zice David.

Sunt unii care împreună cu cele ce se zic după Tipic mai au şi alte fapte deosebite şi se lipesc pururea cu sufletul de Dumnezeu, iar trupul îl sfărâmă cu ajunările, cu posturile, cu privegherile, cu culcările pe jos, cu golătatea, cu suferinţele şi cu metaniile, care se vor împreuna într-o ceată cu mucenicii. Să urmăm acestora pe cât vom putea, pentru ca şi noi cu oarecare puţină osteneală să ne împreunăm în ceata lor şi chiar de nu vom putea săvârşi toate, dar câte puţin şi pe scurt; să urmăm lor în toate, măcar că Dumnezeu va întări pe cei osârdnici a săvârşi toate faptele, ca şi pe aceia: căci şi aceştia de la Dumnezeu cu tărie sau şi puţină faptă bună făcând, pentru neputinţă îi va milui şi-i va dărui a fi într-o ceată cu aceia, căci astfel este Stăpânul, cere puţin de la noi, fiind Bun, plineşte singur toate, ne mântuieşte şi ne împreună cu robii Lui ca un Prea Bun. Acestea sunt ale Tipicului de la Ierusalim.

## *Capitolul 345*
## Începătura rânduielilor şi a Vecerniei ce se numeşte a cântărilor

Să vedem mai lămurit cele ale întrupării lui Hristos, închipuite mai cu seamă la slujba care se numeşte a cântărilor. Această slujbă s-a dat, precum am zis dintâi, de Părinţii noştri. Toate Bisericile cele soborniceşti în toată lumea săvârşesc în versuri acestea, nu zic nimic fără versuri, afară de rugăciunile preoţilor şi citaniile diaconilor, şi mai cu seamă în Bisericile cele mari ale Constantinopolului, Antiohiei şi Solunului. Acum însă se face numai în Biserica Dumnezeiască a Sfintei Sofii. Această Vecernie se face în chipul următor:

## *Capitolul 346*
## Pentru Vecernia cântărilor

Mai de mult era obicei ca la Vecernia dinaintea slujbei să se umple bisericile de fum de tămâie, întru slava lui Dumnezeu şi în chipul Dumnezeieştii slave a lui Dumnezeu, care a umplut oarecând cortul, încât Moise şi Aaron n-au putut intra până ce nu s-a ridicat slava aceea. Asemenea şi Templul lui Solomon, când s-a umplut de slavă de n-au putut sta preoţii să slujească înaintea Domnului, până ce nu s-a făcut nevăzut

norul acela. Iar la Utrenie, aşişderea, biserica se umplea mai înainte de fum de tămâie.

## *Capitolul 347*
## Ce însemnează a se tămâia în tăcere, înaintea Vecerniei şi a Utreniei

Altădată nu se făcea aceasta decât numai la Liturghie, şi numai după proscomidie diaconul sau preotul tămâiază jertfelnicul în tăcere sau toată biserica, în chipul acelei slave. Aceasta se face în mânăstiri mai înainte de Vecernia cea mare, însemnând preotul Dumnezeiasca slavă şi darul cel dat prin îngeri şi că lăcaşul Domnului este plin de slavă.

Deci înaintea Vecerniei cântărilor, stând preotul înaintea Sfintei Mese ca în cer, înaintea Scaunului lui Dumnezeu, binecuvintează pe Dumnezeu Cel în Treime, fără a zice "Bine este cuvântat Dumnezeu", căci nu e obiceiul acesta la rânduiala cântăreţilor, căci aceasta este numai a Scripturii celei vechi, ci zice ca şi la dumnezeiasca Liturghie: "Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh totdeauna...", binecuvântând unirea Împărăţiei, a firii şi a Treimii dumnezeieşti, care este propovăduirea Darului, cunoştinţa şi mărturisirea Unuia în Treime Dumnezeu. Îndată zice ecteniile, dând întâi pace de la Domnul şi învăţând preotul pe toţi să o ceară. Să se ştie dar că numai slujba Liturghiei a rămas de se face după rânduiala cea dintâi. Drept aceea, preotul astfel binecuvintează pe Dumnezeu şi îndată zice ecteniile şi cele ale Treimii şi care sunt ale slujbei celei vechi ale cântării. Unii neştiind această Vecernie de cântări, zicându-se cele trei antifoane şi "Sfinte Dumnezeule", numesc aceasta Liturghie. Cei ce au avut mai cu seamă această slujbă dintâi, constantinopolitenii, acum se minunează de aceasta, neştiind că prigoana latinilor a făcut a se părăsi aceste obiceiuri bune, precum şi Păresimile, sfânta slujbă cea de demult şi rânduiala ceasului al treilea şi al şaselea şi rânduiala ce se făcea oarecând în toate serile, a deniei de toată noaptea, şi mai vârtos în Sfintele şi mari Păresimi şi în cea dintâi săptămână a acestor Păresimi şi în săptămâna cea mare, ale căror rugăciuni care sunt scrise la denii la ceasul al treilea, având după aşezământul cel dintâi închipuirea ceasurilor şi sunt trebuincioase, numindu-se astfel şi având închipuirea Sfintei Liturghii, despre care vom şi vorbi pe scurt peste puţin. Acum însă să vorbim despre Vecernie.

Preotul zicând: "Bine este cuvântat Dumnezeu", toate ecteniile şi "Apără, mântuieşte", cântăreţii cântă îndată "Auzi-mă" şi "Slavă Ţie, Dumnezeule". Această cântare este de trebuinţă căci cuprinde împreună rugăciunea şi lauda lui Dumnezeu, şi una este din psalmul: "Pleacă,

Doamne, urechea Ta şi mă auzi", iar cealaltă de la îngeri "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu" şi "Plin este cerul şi pământul de slava Lui" şi "Bine este cuvântată slava Domnului". Deci preotul zice: "Pe Prea Sfânta, Curata" şi cântă cu glas tare pe Dumnezeu în Treime, zicând: "Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea"; şi aşa fiecare psalm se zice cu "Slavă Ţie, Dumnezeule". Apoi "Auzi-mă" fiind din acelaşi psalm, precum s-a zis, este obiceiul a se cânta şi la alte slujbe. Mai întâi zice oarecare parte din stih din psalm sau cu "Aliluia" sau cu "Slavă Ţie, Dumnezeule" sau pripeală mai pe urmă. Se numeşte pripeală mai pe urmă pentru că se cântă cu psalmul după stih; şi întâi se zice stihul, apoi acesta: "Pleacă, Doamne, urechea Ta şi mă auzi", "Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie", şi celelalte asemenea.

Deci la toate Vecerniile se cântă "Pleacă, Doamne, urechea Ta", pentru că şi Soarele dreptăţii a plecat cerurile şi S-a pogorât rămânând neapus, şi soarele cel văzut plecându-se, apune, însă şi acesta plecându-se, apunând şi răsărind, vesteşte pe acel Soare neînserat care S-a arătat nouă cu trupul, adică Însuşi Dumnezeu Cuvântul lui Dumnezeu a venit din cer pe pământ şi a strălucit nouă în ziua venirii Sale celei dintâi şi S-a pogorât până la iad, sub pământ, şi a înviat şi S-a înălţat şi iarăşi Se va arăta din cer şi va străluci şi va săvârşi ziua cea neînserată şi va lumina toată lumea. Drept aceea şi tot psalmul acesta, "Pleacă, Doamne, urechea Ta", se zice după stih de fiecare strană, şi la fiecare stih se zice "Slavă Ţie, Dumnezeul nostru". Acest obicei al slujbei este vechi şi această vechime se dovedeşte din rugăciuni, căci cea dintâi dintre rugăciunile care se numesc ale Vecerniei cuprinde tot înţelesul psalmului, cu cuvinte luate chiar dintr-însul: "Doamne îndurate şi milostive".

Celelalte rugăciuni poţi vedea că au înţeles tot asemenea cu psalmii, antifoanele şi cu cuvinte dintr-înşii, precum arată şi Vohodul Vecerniei, al cărui început este: "Seara, dimineaţa şi amiază-zi", de vreme ce la "Doamne, strigat-am" şi la stihurile lui se face Vohodul, se zice rugăciunea şi cuvinte din psalmii cei ce se cântă. Înţelesul lor este a se aduce toate către Dumnezeu prin preot, adică "îndreptează rugăciunea noastră ca tămâia înaintea Ta"; şi: "nu pleca inimile noastre spre cuvinte de vicleşug"; şi "către Tine, Doamne, Doamne, ochii noştri". Căci şi la acest stih se suie preotul chemându-se la Vohod. Aceasta ni se pare că arată rugăciunea cea prin prooroci, împreună cu proorocia că va să vie Domnul să se întrupeze şi să ne mântuiască pe noi din iad şi din stricăciune, cu patima şi cu învierea. Drept aceea, cel dintâi dintre cântăreţi cheamă pe preot, ca şi David: "Doamne, pleacă cerurile şi Te pogoară, trimite puterea Ta şi vino să ne mântuieşti pe noi" şi strigă ca din iad: "Căci către Tine Doamne, Doamne, ochii mei, spre Tine am nădăjduit, nu lua sufletul meu".

Drept aceea preotul atunci se suie la stihul acesta, arătând cea către noi pogorâre până la iad şi Învierea lui Hristos prin care ne-am izbăvit din iad şi iarăşi suirea la Cer. Deci şi mai înainte în fiecare seară se citea Psaltirea, ca şi acum la Utrenie, şi după aceasta urmând, şi mânăstirile citesc totdeauna la Vecernie o catismă, şi la Utrenie două. Iar acum, la Vecernia cea cu cântare, pentru neputinţă şi pregetare, nu se zic antifoanele din Psaltire decât la Sfintele Păresimi şi în fiecare sâmbătă seara numai la Sfânta Sofia, unde, pentru că murmură unii leneşi, au aşezat a se zice cu cântare după glas numai un psalm "Fericit bărbatul", iar la Sfintele Păresimi a se zice iarăşi după obicei cele şase antifoane sau numai o catismă.

Psalmul "Pleacă, Doamne, urechea Ta" cuprinde şi rugăciune şi slavoslovie către Dumnezeu, laudă pe Domnul nostru Iisus Hristos Cel ce a pătimit pentru noi şi-L numeşte Îndurat, Mult-milostiv şi Adevărat şi cere ca să ne dea semn spre bine, adică Crucea, pe care Mântuitorul răstignindu-Se cu trupul, către seară a murit; şi cere ca să ni se dea nouă stăpânire şi să ne mântuim. Apoi cântă "Slavă" şi cealaltă strană, "Şi acum" cu "Slavă Ţie, Dumnezeule". Preotul zice ectenia cea mică: "Iară şi iară" şi "Apără", iar cântăreţul cântă "Aliluia"; căci de vreme ce preotul a zis către Dumnezeu: "apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi, Dumnezeule, cu darul Tău", cântăreţul zice atunci că Dumnezeu apără, mântuieşte, miluieşte şi păzeşte lumea cu venirea Sa, ceea ce arată "Aliluia", căci "Aliluia" însemnează venirea şi arătarea lui Dumnezeu. Aceasta este lauda cea mai aleasă a întrupării, drept aceea se cântă aceasta adesea de noi înaintea Evangheliei, ca şi cum "Aliluia" ar fi arătând venirea lui Hristos, că zice: "Vine Dumnezeu, Care a şi venit şi va veni iarăşi din ceruri".

Preotul apoi zice: "Pe Prea Sfânta, Curata" şi dând lui Dumnezeu pe toţi, prin toţi sfinţii, zice: "Că a Ta este stăpânirea", cuvântând cu slavă pe Unul în Treime Dumnezeu; şi îndată cântăreţul cântă prochimenul zilei, care se numeşte şi antifonul cel din urmă, după celelalte antifoane care se zic mai înainte, ceea ce acum s-a părăsit. Sâmbătă seara se zice un stih, "Să învie Dumnezeu" şi "Slavă... Şi acum" împreună cu "Doamne, strigat-am" şi cu pripeala aceasta purtătoare de viaţă: "Învierea Ta, Doamne, slăvim", care se zice într-o Duminică, iar într-alta: "Mântuitoarea Ta, Doamne, Înviere slăvim", zicându-se şi celelalte stihuri. Preotul face Vohodul singur sau cu mai mulţi împreună cu dânsul, mergând înainte diaconii după obicei, cu lumânări şi cădelniţa cu tămâie, în chipul rânduielii celei de sus, a aducerii Darului lui Dumnezeu cel de la jertfelnic, şi pentru a se înălţa rugăciunea noastră sus, ca o tămâie curată bine mirositoare; precum zice şi psalmul care se cântă şi rugăciunea care se zice plecându-se preoţii: "seara, dimineaţa şi amiază-zi", potrivindu-se cu cele ce se cântă, căci zice:

"Îndreptează rugăciunea noastră ca tămâia înaintea Ta" şi "nu abate inimile noastre spre cuvinte de vicleşug", ci izbăveşte-ne pe noi de toţi cei ce vânează sufletele noastre; şi: "Către Tine, Doamne, Doamne, sunt ochii noştri"; şi: "să nu ne ruşinezi pe noi, Dumnezeul nostru". Apoi ecfonisul şi ridicându-se preoţii se face însemnare de cruce şi zice: "Bine este cuvântată intrarea sfinţilor Tăi, Doamne", şi se zice: "Înţelepciune, drepţi", făcând cu cădelniţa semnul crucii. Toate acestea însemnează pogorârea din cer a Mântuitorului în veacul de apoi şi la apusul vieţii acesteia, viaţa Lui cea sfinţită ca o tămâie, şi aducerea noastră către Părintele prin Prea Sfântul Său trup, ce s-a făcut smerindu-Se El până la cruce şi la moarte şi biruind cu crucea, pogorându-Se la iad şi înviind şi suindu-Se la Sfintele Sfintelor celor cereşti, ne-a făcut nouă intrare. Drept aceea, la acest stih cântăreţul zicând: "către Tine, Doamne, Doamne", se întoarce către apus şi închinându-se cheamă pe preot care închipuieşte pe Domnul şi zice cu glas tare: "către Tine, Doamne, Doamne, ochii mei, spre Tine am nădăjduit să nu iei sufletul meu". Acestea arată nădejdea spre Domnul şi mântuirea şi izbăvirea sufletelor noastre de la El, precum s-a zis mai înainte. Într-acest chip preotul se suie la Jertfelnic ca Mântuitorul la ceruri şi se cântă la amvon cântările Învierii, după închipuirea îngerilor care au cântat Învierea Mântuitorului, şi a Apostolilor, care au propovăduit lumii. Cântându-se acestea, preotul sau diaconul face tămâierea, pentru că de la Hristos, Cel ce a înviat şi S-a înălţat, s-a trimis nouă Darul Duhului.

După "Slavă... Şi acum" se cântă prochimenul: "Domnul a împărăţit", biruind moartea şi pe diavolul împreună cu toţi dracii, şi în bună cuviinţă S-a îmbrăcat cu nemurirea şi cu nestricăciunea trupului şi a întărit lumea cu credinţa în El. Preotul sau diaconul îndată face rugăciunea ecteniei pentru credincioşi, împăraţi şi preoţi, şi după rugăciune ecfonisul "Că milostiv eşti", ca să miluiască pe toţi, căci cineva n-are dreptul de la sine a fi miluit. După ectenia cea mare se zice îndată altă ectenie mică şi ecfonisul: "Că Ţie se cuvine a ne milui".

## *Capitolul 348*
## Pentru cele trei antifoane mici care se zic la Vecernia cea cu cântări

Se cântă cele dintâi din cele trei antifoane, care se numesc mici, ca unele ce n-au psalmi deplini, ci numai patru stihuri din fiecare, după alegere, şi "Slavă... Şi acum". Iar trei sunt în chipul şi cinstea Sfintei Treimi, şi cel dintâi este "Iubit-am, că va auzi Domnul"; şi cheamă pe Născătoarea de Dumnezeu, zicând: "Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mântuitorule, mântuieşte-ne pe noi", căci aceasta mai presus

de toată făptura cea cuvântătoare iubind pe Dumnezeu, l-a avut sălăşluit cu smerenia şi curăţia Ei cea covârşitoare, arătându-se vrednică, şi prin Sine ne-a făcut pe noi ai lui Dumnezeu şi ai Părintelui, dând trup Fiului celui iubit. După stihirile cele zise de fiecare strană şi după "Slavă... Şi acum", se zice iarăşi ectenia mică şi ecfonisul: "cu bunăvoinţă şi bunătate", căci a binevoit Unul născut Fiul a Se pogorî până la noi.

Al doilea antifon, "Crezut-am, pentru aceea am şi grăit", şi pe Dumnezeul cel întrupat îl cheamă şi zice: "Mântuieşte-ne, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce ai înviat din morţi, pe noi, care Îţi cântăm". Sau se zic ale sărbătorii, sau: "Cela ce eşti minunat întru sfinţi", dacă nu va fi duminică sau sărbătoare, ci pomenire a vreunui sfânt. "Crezut-am, şi pentru aceea am grăit" arată credinţa Apostolilor şi a sfinţilor, prin care a atras toate neamurile de la necredinţă la credinţă; şi: "paharul mântuirii voi lua şi numele Domnului voi chema" arată împărtăşirea cu Hristos şi mântuirea prin sânge; Căruia Hristos împărtăşindu-se sfinţi prin mucenicie şi prin silinţă fiind mântuiţi, ne mântuiesc pe noi şi printr-înşii ne-am unit cu Dumnezeu. Drept aceea şi la "slavă" zicem: "Unule născut, Fiule", arătând împărtăşirea Lui cu noi, şi aceasta s-a dat de la dumnezeiescul Chiril. Iar la "şi acum", zicem: "pe Prea Slăvita Maica lui Dumnezeu", de vreme ce printr-însa s-a unit cu noi Cel Unul născut, şi Aceasta este sfinţenie şi mai presus decât toţi sfinţii, decât îngerii şi decât oamenii.

După stihuri şi după "Slavă... şi acum", se zice iarăşi ectenie mică şi ecfonisul: "că sfânt eşti Dumnezeul nostru"; şi cântăreţul zice al treilea antifon, care este: "Lăudaţi pe Domnul toate popoarele", chemând pe toată lumea la slava Treimii şi la cântarea îngerească. După aceea zice "Sfinte Dumnezeule", apoi stihurile de fiecare strană şi "Slavă... şi acum", apoi se zice ceea ce se cheamă "peresi" adică ceea mai de apoi după "Slavă... şi acum" şi cântarea cu glas "Sfinte Dumnezeule", stând toţi cu capetele descoperite ca cei ce laudă pe Dumnezeu.

Iată dar întru aceste trei antifoane buna orânduială a cântărilor Bisericii, căci la antifonul dintâi cheamă rugăciunea Maicii Domnului; la al doilea, roagă pe Cel întrupat dintr-Însa să fie milostiv cu solirea sfinţilor; iar la al treilea şi cel mai din urmă, cântă împreună cu îngerii pe singur Dumnezeu Cel de trei ori Sfânt, cerând milă şi suindu-se către cele mai înalte ca pe nişte trepte.

La sfârşitul acesteia, arhiereul binecuvintează din scaunul său, adică din jilţ, închipuind pe Domnul cel ce binecuvintează din cer. După aceasta, ectenia cea mare, cererile "Să plinim rugăciunile noastre", "pace tuturor" şi rugăciunea plecării capetelor de la preot, arată robia noastră către Dumnezeu şi smerenia, precum şi smerenia lui Dumnezeu cea până la chip de rob. Ridicându-se preotul, ceea ce înseamnă ridicarea noastră din cădere şi din moarte, şi mulţumind Mântuitorului, zice cu glas: "Fie stăpânirea

împărăției Tale" și îndată se face litia de pe amvon, ca să se îmblânzească Dumnezeu pentru toți credincioșii. Cântându-se stihoavna învierii și "Slavă... Și acum", preotul face rugăciunea ecteniei și zice "Doamne, miluiește", după obicei, ca înaintea mormântului lui Hristos. După "Auzi-ne pe noi, Dumnezeule", se zic troparele și otpustul. Iar dacă este zi de rând, nu se face litie, însă se zice troparul, pogorându-se preotul de pe amvon în chip de litie și cântându-se "Născătoare de Dumnezeu, Fecioară". După aceasta preotul zice: "Domnului să ne rugăm", "Că Tu ești luminarea noastră, Hristoase, Dumnezeul nostru și Ție slavă îți aducem", adică Tu ne-ai dat lumina cea văzută și cea nevăzută și faci a apune și a răsări soarele; Tu ești lumina cea adevărată, și arătându-ne nouă și înălțându-Te, iarăși ne strălucești pe noi viind; și astfel se face otpustul. Rugăciunea cea mai din urmă decât toate este a plecării capetelor și a otpustului. Asemenea și la Utrenie și la orice altă rugăciune.

Deci din cele zise mai sus este arătat că slujba cântării este mai cinstită ca cealaltă și mai de demult, și de la aceea își are începutul acesta. Iată rânduiala. După rugăciune face a pleca capetele și a arăta că este rob și așa săvârșește rugăciunile. Trebuie să ne smerim spre toate, să ne închinăm Stăpânului, și să mărturisim robia. Iar dacă se va întâmpla sărbătoare, sau pomenirea vreunui sfânt ce se serbează, după ecfonisul plecării capetelor, se zic după tipic paremiile, ca și cum prin acestea s-ar propovădui și s-ar mărturisi serbarea și de sfinții cei mai de demult. Drept aceea, la cântări se zic întâi psalmii lui David și ai altor prooroci, pentru că ei au fost mai înainte. Apoi împreună cu aceea se cântă cântările darului, săvârșindu-se aici toate cântările, se citesc și cuvintele care mărturisesc asupra serbării. Și Vecernia care într-acest chip se face și Utrenia s-au orânduit duhovnicește și cu cuviință, înțelegând toate de la începutul lumii, și cu cântările și cu lucrările cele ce sunt de mântuirea noastră închipuiește și însemnează toate ale Legii, ale proorocilor și ale întrupării Mântuitorului, așezându-le și învățându-le; și mai arată că prin Mântuitorul nostru am aflat intrarea și suirea la cer.

## *Capitolul 349*
## **Pentru Utrenia cea cu cântări**

Să vorbim și despre Utrenia duminecii, căreia urmează și Utreniile cele din toate zilele și se va vedea și din această rânduială. Închizându-se ușile cele împărătești ale bisericii, care biserică închipuiește Raiul cel de demult și cerul și mai cu seamă este cu adevărat Rai și cer, pentru că are ca un Rai în mijlocul Altarului, la Sfântul Jertfelnic, Lemnul vieții, pe Hristos jertfindu-Se și crucea Lui cea Prea Sfântă; și ca un cer are scaun Sfânta

Masă şi pe Hristos Împăratul slavei şezând prin Taine şi prin Evanghelii, înconjurând pe lângă aceasta puterile îngereşti, rânduielile preoţeşti, ungerea cea prea sfântă, sfintele moaşte ale mucenicilor, mulţimea sufletelor apostoleşti şi prooroceşti care se trimit şi stau acolo şi, ca să zic aşa, ei înşişi prin sfintele lor scripturi se află acolo de faţă. Iar îngerii vin cu adevărat ca nişte slujitori împreună cu noi şi prin aceeaşi cântare, ca de la dânşii şi de la noi se cântă şi aceeaşi singură şi unică slujire se săvârşeşte şi sus şi jos.

Deci închizându-se uşile acestei dumnezeieşti biserici ale noului Rai şi cer, de vreme ce şi Raiul şi cerul cu călcarea poruncii le-am închis împotriva noastră şi pururea le închidem, preotul stă înaintea uşilor ca un împăciuitor şi ca cel ce are chipul îngerului şi binecuvintează pe Dumnezeu în Treime zicând: "Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh". Şi îndată zice toate ecteniile şi "Apără, mântuieşte". Cântăreţul apoi cântă o parte din psalmul care trebuie să se cânte după cuvântul cel Dumnezeiesc şi "Slavă Ţie, Dumnezeule"; şi preotul zice: "Pe Prea Sfânta, Curata", dându-ne pe toţi lui Dumnezeu şi laudă cu glas pe Dumnezeu, zicând: "Că Ţie se cuvine toată mărirea"; şi cântăreţul zice cu vers: "Eu m-am culcat şi am dormit...", "Slavă Ţie, Dumnezeule" şi astfel începându-se psalmul "Doamne cât s-au înmulţit" şi împreună cu ceilalţi psalmi săvârşeşte toate după stih, zicând fiecare strană: "Mărire Ţie, Dumnezeule"; şi se zic trei psalmi împreună, în chipul, Sfintei Treimi, care aceştia sunt: "Doamne, cât s-au înmulţit...", "Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mânec..." şi "Iată, binecuvântaţi pe Domnul".

Între aceşti trei psalmi se cântă la sărbători şi treimice: "Slavă Ţie, Părinte, Slavă Ţie, Fiule, Slavă Ţie, Duhule Sfinte" şi cele asemenea. Iar în zilele cele de rând şi în duminici, afară de a Moşilor şi a Părinţilor, se zice numai: "Slavă Ţie, Dumnezeule", apoi "Slavă", şi iarăşi "Slavă Ţie, Dumnezeule", "Şi acum" tot aceiaşi şi Peresi iarăşi, cu glas mai mare. Iar preotul zice: "iară şi iară" şi "apără"; şi cântăreţul zice: Aliluia. Preotul apoi zice: "Pe Prea Sfânta, Curata" şi ecfonisul iar cântăreţul zice "Cei nevinovaţi în cale... Aliluia". "Fericiţi cei nevinovaţi în cale", celălalt stih şi "Aliluia". Astfel iarăşi se cântă stihurile de amândouă stranele cu "Aliluia", plinindu-se toată starea cea dintâi. După aceea zice: "Slavă... Şi acum" Peresi "aliluia"; şi preotul iarăşi zice ectenia cea mică. Cântăreţul zice: "Înţelepţeşte-mă, Doamne". Preotul zice: "Pe Prea Sfânta, Curata" şi ecfonisul. Cântăreţul atunci zice: "Caută spre mine şi mă miluieşte... aliluia". Îndată preotul deschide o uşă a altarului arătând că s-au deschis pentru noi cerurile odată cu întruparea Mântuitorului, căutând către noi din cer şi făcându-Se om din Uşa cea cerească şi vie, Născătoarea de Dumnezeu, care şi mai înainte de patimă şi de Înviere ne-a deschis nouă

cele cereşti, precum scrie şi la Botezul Lui, că a văzut deschizându-se cerurile, pe care în adevăr noi le închisesem, şi mai pe urmă suindu-se El ne-a dus acolo şi pe noi. Apoi amândouă stranele zic stihurile până la "Să ajungă înaintea Ta, Doamne, cererea mea". Atunci, ca şi cum s-ar fi săvârşit socotinţa întrupării, pătimind Mântuitorul şi aducându-Se jertfă prin Cruce şi izbăvindu-se cu învierea Domnului toţi cei din iad şi cei de pe pământ şi intrând cu înălţarea Lui la ceruri, preotul deschide uşile şi cântă cu glas mare cântarea numită a Vohodului cu "aliluia", intrând toţi înăuntru ca în cer, cu preotul înainte, ţinând crucea şi închipuind pe Domnul Care ne-a mântuit pe noi cu crucea. Pe Cruce însă sunt lipite trei lumânări, însemnând Lumina cea cu trei străluciri care s-a arătat prin cruce şi a strălucit slava şi cunoştinţa Sfintei Treimi.

Intrând preotul, pleacă capul mulţumind Stăpânului. Dacă va fi acela şi arhiereu şi el pleacă capul împreună cu preotul şi fac rugăciunea Vohodului, iar arhiereul binecuvintează, zicând: "Binecuvântată e intrarea Sfinţilor Tăi, Doamne". Deci numai arhiereul intră prin uşa cea mare, mergând înainte preotul şi diaconii, în chipul dumnezeieştilor îngeri, închipuind precum s-a zis pe Hristos, Cel ce ne-a deschis uşile Raiului şi ale cerului; şi intrând Îl laudă pe Dânsul şi Îi mulţumeşte Celui ce ne-a deschis cu Crucea cele de sus şi singur El este povăţuitor ca un Împărat şi Dumnezeu şi singur a intrat în lume prin Uşa care caută spre răsărit, prin Maica Sa pururea Fecioară, şi printr-Însa ne-a înnoit intrarea cea de sus. Iar ceilalţi intră prin celelalte uşi sau pe urmă, pentru că printr-Însul toţi urmându-I intrăm în cer. Celelalte ale psalmului le cântă stranele de amândouă părţile; acestea învaţă despre învierea şi viaţa lui Hristos şi despre mântuirea noastră şi stând în mijlocul bisericii zic: "Vie mâna Ta ca să mă mântuiască şi viu va fi sufletul meu şi Te va lăuda" şi "rătăcit-am ca o oaie pierdută, caută spre robul Tău". Apoi se cântă "Slavă" "Şi acum" şi "Aliluia" cu glas mai mare, întru lauda Celui ce a înviat şi ne-a ridicat pe noi împreună. Apoi îndată zice: "Binecuvântaţi, toate lucrurile, pe Domnul, cântaţi şi Îl prea înălţaţi pe El în veci", şi se cântă cu cântare şi bună glăsuire.

Pe când se cântă aceasta, preotul ţine crucea, ca un înger, iar arhiereul, închipuind pe Domnul, se suie către Jertfelnic, urmând toţi, ca la chiar scaunul lui Dumnezeu; şi arhiereul se suie în scaun arătând suirea şi şederea în cer a Mântuitorului; acel scaun este jilţul. Atunci se pune crucea pe amvon dinaintea Jertfelnicului, mărturisind tuturor moartea şi învierea Mântuitorului şi propovăduirea Treimii prin cele trei lumini aprinse. Aici se zice toată cântarea celor trei sfinţi coconi, cu "binecuvântaţi", cu cântare şi cu glas, care în cuptor au închipuit Treimea pe care au lăudat-o şi întruparea Cuvântului. Apoi: "Binecuvântăm pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh Domnul", "şi acum şi pururea" şi cea din urmă Peresi: "Lăudăm,

binecuvântăm şi ne închinăm Domnului". Căci de la Sfânta Treime Unul Dumnezeu şi de la socotinţa întrupării Cuvântului Unuia din Treime ni s-au dat nouă tot binele şi ne-am ridicat din căderea cea mare, ne-am sculat şi ne-am strălucit de Lumina cea adevărată şi ne-am suit la cer. Drept aceea, îndată cântăm pe pricinuitoarea întrupării Cuvântului, pe Maica lui Dumnezeu, zicând: "Pe Tine, zidul cel nebiruit, întărirea mântuirii...".

## *Capitolul 350*
## Pentru rugăciunile care se citesc în tinda bisericii, pentru tămâierea ce se face acolo şi pentru intrarea în biserică, şi ce însemnează aceasta

Să se ştie dar că la cei trei psalmi preotul întâi aduce către Dumnezeu rugăciunile dimineţii. Apoi începându-se "Fericiţi cei fără prihană", ia cădelniţa şi punând tămâie şi blagoslovind-o – iar de este arhiereu binecuvintează el însuşi tămâia – începe a cădi preotul din partea dreaptă a tindei bisericii, unde este zugrăvit chipul cel sfânt al Arhanghelului Mihail, apoi cădeşte împrejur tinda la temeliile şi zidurile bisericii, dându-se în lături cei ce stau lângă zid şi iarăşi venind la loc; şi întorcându-se preotul de unde a început, face cu cădelniţa chipul crucii, zicând "Înţelepciune, drepţi", mergându-i înainte un sfeşnic, însă numai la sărbători. Atunci se aprind în tindă puţine lumânări micşoare. Cântăreţul apoi chemându-l pe El zice: "Bine eşti cuvântat, Doamne", căci este obicei a se zice acest stih la sfârşitul tămâierii, şi preotul zice cu glas mai lin: "Înţelepciune, drepţi". Îndată apoi venind cădeşte pe arhiereu şi de rând pe ceilalţi toţi. Apoi intrând în biserică prin uşile cele de alături cădeşte în tăcere toată biserica, fiind închisă precum am zis; şi intrând în altar tămâiază şi acolo şi lasă cădelniţa, ia cinstita Cruce, care stă dinapoi de Sfântul Jertfelnic, fără a merge cineva înainte şi nefiind lumini, ci numai el sau şi diaconul; şi ieşind pe cealaltă parte şi plecând capul arhiereului, aducând Crucea, stă de-a dreapta, aproape de uşile cele mari ale dumnezeieştii biserici, unde şi stă până la sfârşitul psalmilor. Atunci aprinzându-se cele trei făclii şi deschizându-se uşile, intră cu lumânare. Acestea nu se fac aşa, oricum, ci cu minunată şi înaltă înţelegere a sfinţilor celor ce au rânduit şi au aşezat toate cu cunoştinţă, cu bună tocmeală şi socotinţă dumnezeiască. Drept aceea, recapitulând cele ce am zis, le vom pricepe mai bine.

A sta afară şi a cânta arată, precum am zis, ieşirea noastră din Rai, a fi pentru noi cerul închis şi a fi în iad cu sufletele toţi cei ce mor şi drepţii chiar. Drept aceea, stăm spre apus de biserică, ca cei ce suntem către întunericul iadului şi al stricăciunii şi ţinuţi cu rătăcirea necunoştinţei, şi de aceea nu se aprind lumini mari, căci şi atunci era oarecare luminare

firească în noi, zic prin cunoştinţa drepţilor, a proorocilor şi a Legii, dar nu putea să lumineze de tot, fiindcă încă nu strălucise pentru noi Lumina cea mare şi neapusă, Soarele dreptăţii, nici se arătase Darul lui Dumnezeu cel mântuitor; ci fiind întunecoasă, ca într-o temniţă, ni se arata printr-o ferestruie puţină rază; pe care rază o arată tămâierea care se face numai în tindă, arătând slujba Legii şi a umbrei, care s-a dat atunci numai la un neam, adică al iudeilor, care era mai mic decât neamurile. Se tămâiază întâi pe la ziduri şi pe la temelii, pentru că pe temelia Apostolilor s-a zidit Biserica, a început Legea şi s-a săvârşit adevărul; şi precum s-a săvârşit Cortul de Moise cu Duhul Sfânt şi de Veseliil, cu atât mai mult s-a săvârşit cu Dumnezeiescul Dar şi s-a întemeiat Biserica lui Hristos, care închipuieşte Prea Sfântul Său Trup ce s-a alcătuit în Fecioară din prea curatul Ei sânge, cu puterea Duhului Sfânt.

Drept aceea a se da alături de la zidurile bisericii cei ce stau când tămâiază preotul temeliile, şi a veni iarăşi, însemnează că întâi s-a zămislit Domnul în Fecioara şi S-a întrupat şi apoi, noi fiind departe, ne-a unit cu Sine, şi de la Dânsul ne-am sfinţit; mai însemnează că întâi se sfinţeşte biserica şi apoi noi printr-însa, precum s-a făcut la Cort şi la Biserica cea de demult, care închipuia pe Domnul. După aceea intră preotul în biserică tămâiind, cinstind cu aceasta pe Dumnezeu şi urmând tămâierii cei de demult, aceea de la Sfânta Sfintelor, fiind mai cinstit decât preotul acela, ca cel ce are darul Marelui Arhiereu, cel după chipul lui Melchisedec. Preotul este ca un înger al lui Dumnezeu Atotţiitorul, precum scrie, care îmblânzeşte pe Dumnezeu cu tămâia ca şi poporul cu psalmi, care sunt şi de îmblânzire şi de mulţumire către Dumnezeu; şi se roagă de a Se arăta şi a veni către noi, punându-ne înainte petrecerea chiar a Mântuitorului nostru şi mai cu seamă viaţa Sa cea fără prihană, despre care ne învaţă şi ne spune foarte lămurit psalmul care se cheamă "Fericiţi cei fără prihană", arătând încă şi vieţuirea sfinţilor Lui, încă şi pentru patimile Mântuitorului şi pentru Înviere. Drept aceea, acesta se cântă mai ales duminica şi de multe ori la pomenirea sfinţilor psalmul cel dintâi, al doilea şi al treilea, adică: "Fericit bărbatul", că bărbat fericit şi fără prihană în cale este chiar Mântuitorul, cu darul Lui şi cu sfinţii Lui.

Deci intrând preotul înăuntru cu tămâia, ca în Sfânta Sfintelor, şi mai vârtos decât acelea şi mai mari, mărturisind cu aceasta şi urmând tămâierii Zahariei, care tămâiind singur întru cele neintrate a luat pe propovăduitorul Darului, ca un dar, pe Ioan, care a fost mergător înaintea Mântuitorului şi Dumnezeului nostru cu propovăduirea, cu Botezul, şi cu patima. Apoi ia preotul Crucea şi iese în tăcere, fără a purta lumină, pentru că şi Iisus Dumnezeul nostru săvârşind cele ce erau ale Legii şi propovăduind Crucea prin patimile şi propovăduirile proorocilor, cu smerenie, iar nu cu mărire a venit către noi, a arătat viaţa cea răstignită, a petrecut cu sfinţenie şi a

arătat viaţa aceasta care are patimile Crucii că este aproape de cer şi de viaţa îngerească. Drept aceea, după ce a săvârşit toate cele propovăduite prin prooroci, s-a răstignit şi murind şi înviind a trimis să propovăduiască şi să se boteze în numele Tatălui, al Fiului şi al Duhului Sfânt. Pentru aceasta se aprind trei lumini la Sfânta Cruce, de vreme ce, fiind răstignit şi înviind, S-a arătat nouă cu semnele piroanelor, S-a suit la cer şi ne-a dus şi pe noi împreună, fiindcă aceasta arată Crucea, dimpreună cu arhiereul. Deci ţinând preotul Crucea, intră toţi împreună, pentru că Însuşi ne-a înnoit calea prin perdeaua Trupului Său, şi printr-Însul am aflat intrare întru cele sfinte; şi Însuşi fiind mare Arhiereu a intrat o dată întru cele sfinte, aflând pentru noi Izbăvitorul izbăvire veşnică. Deci astfel intrăm împreună cu Dânsul purtând ocara Lui, Care a pătimit pentru noi afară de Ierusalim. De aceea se poartă Crucea afară de biserică, pentru că El pătimind şi scârbindu-se afară pentru Adam cel ce s-a ispitit înăuntrul Edemului, care s-a biruit, s-a omorât şi s-a scos afară dintr-însul, noi să intrăm înăuntru prin Iisus cel ce a pătimit afară de Ierusalim, şi să ne suim în cer împreună cu Dânsul, ca un împărat al cerurilor. Unele ca acestea sunt şi ale Utreniei. Iar făcându-se Utrenia mai cu seamă a Sinaxarului, care arată cele ce sunt ale celor ce au pătimit pentru Hristos sau cele ce vor fi pentru sărbătoare sau ale celor ce s-au săvârşit cu cuviinţă pentru Hristos, care au urmat lui Hristos, Celui ce a murit şi a înviat, se face iarăşi rugăciunea ecteniei şi se cântă cu cuviincioasa iuţeală "Miluieşte-mă, Dumnezeule", care se cheamă cincizecer.

## *Capitolul 351*
## **Pentru psalmul al cincizecelea**

Acest psalm care se cheamă cincizecer pentru că e al cincizecelea şi care s-a zis la păcatul desfrânării şi uciderii pe care le-a făcut David, este trebuincios a fi citit de oamenii drept-slăvitori ca un psalm al pocăinţei. Acest psalm s-a făcut mai cu seamă pentru Adam, începătorul neamului, care s-a ucis pe sine şi pe tot neamul pământesc şi a făcut preacurvie, ca cela ce a mâncat din pomul care nu i s-a dat spre mâncare şi a gândit a se face întocmai cu Dumnezeu, ceea ce nu putea a avea după fire, căci nu era Dumnezeu, ci făptură. Asemenea trebuie să-l citească şi toţi oamenii care greşesc. Drept aceea acest psalm se cântă mai înainte decât toate în biserică, chemând mila lui Dumnezeu, iertarea păcatelor şi a ni se zidi inimă curată şi a se înnoi întru noi Duhul Sfânt pe Care l-am pierdut spurcându-ne, şi roagă a nu-L lua pe El de la noi, şi a aduce duhul zdrobit ca o jertfă, adică pocăinţă în locul jertfei celei vechi de dobitoace; însemnând aici înainte ale Evangheliei şi stricând ale Legii, ca cele ce sunt

umbrite, iar nu desăvârşite, căci nu se poate mântui cel ce are suflet cuvântător prin jertfă de dobitoc necuvântător, dacă nu se va îndrepta iarăşi tot prin acelaşi suflet, aducând jertfă pe omul fără de păcat, Care este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce S-a făcut om pentru noi, şi care Se dă jertfă cuvioasă pentru toţi; şi nădăjduieşte a se zidi Noul Ierusalim, adică Biserica, când şi proorocii zic jertfa de laudă a se aduce atunci, adică mărturisirea lui Hristos, şi viţelul cel gras, Însuşi Domnul. Deci acest psalm al cincizecilea se zice cu cuviinţă în fiecare strană pe stihuri şi apoi se zice troparul sau al zilei sau al sărbătorii sau al sfântului, şi la sărbătorile cele împărăteşti 'Slavă... şi acum", al sărbătorii. Iar în fiecare zi: al zilei şi la "Nu mă lepăda pe mine de la faţa Ta", zice: "Ceea ce eşti folositoare creştinilor"; iar la "Slavă", "Unule Născut" şi la "Şi acum", "Pe Prea Slăvita Maica lui Dumnezeu". Îndată apoi canoanele sărbătorii sau ale sfântului pe care le-am pus noi pentru împodobirea şi buna tocmeală a Bisericii, întru slava lui Dumnezeu şi a sfinţilor, care se cântă pe opt de vor fi două canoane, pe şase dacă va fi sfânt mare, şi pe patru dacă nu va fi sărbătoare.

Iar aceasta este pentru folosul, mângâierea şi aşteptarea creştinilor, fiindcă sunt obişnuiţi a asculta canoane, căci mai înainte la Utrenia cea cu cântări nu se cântau canoanele, ci după psalmul al cincizecilea făcându-se ectenie, îndată se ziceau laudele, iar acum după canoane se zic svetilnele, şi apoi ectenie mică şi laudele. Cântăreţul stranei celei mari zice: "Lăudaţi pe Domnul din cer, Ţie se cuvine cântare, Dumnezeule" iar celălalt cântăreţ zice tot acesta la celălalt stih, şi astfel zic şi celelalte şase stihuri. Dintr-aceasta dar este arătat că şi mănăstirile s-au obişnuit de la slujba cea cu cântări a zice la început "Ţie se cuvine cântare, Dumnezeule"; iar la: "Lăudaţi pe Domnul de pe pământ", zic: "Daţi mărire lui Dumnezeu", asemenea şi la celelalte şase stihuri. Iar la: "Că s-a înălţat numele Lui" zic: "Lui se cuvine laudă", asemenea şi la celelalte stihuri. Iar la: "Să laude numele Lui", zic: "Mărire Ţie, Părinte Sfinte", şi la celelalte stihuri asemenea. Iar la "înălţările lui Dumnezeu", "Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi" la celălalt stih, şi la "să lege pe împăraţii lor cu cătuşe de fier, "miluieşte-ne pe noi, pentru Duhul Tău Cel Sfânt" (iar Domn, zice Pavel, este Duhul), pentru ca să se laude Treimea, asemenea şi la celelalte stihuri. Iar la "Lăudaţi pe Domnul întru sfinţii Lui", zice "Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi", pentru întrupare şi celelalte asemenea.

Iar la: "Lăudaţi pe El în chimvale bine răsunătoare", zice: "Mărire Ţie, Celui ce ne-ai arătat lumina" şi după aceasta celelalte stihuri; apoi "Bine este cuvântat Dumnezeul lui Israel, că a cercetat şi a făcut izbăvire poporului Său", şi aceasta o zic la toate stihurile; cântarea aceasta este proorocia întrupării Cuvântului şi începătura acesteia şi mulţumire, s-a zis la naşterea Botezătorului şi pe aceasta o cântă Biserica luminat ca o

mulţumitoare. Iar la "Slavă Ţie" zice: "Bine este cuvântat Domnul Iisus Împăratul că a cercetat" şi apoi urmează cu glas mai mare "Şi acum" tot aceiaşi, şi Peresi "Să cântăm toţi pe Maica lui Dumnezeu", prin care ne luăm iertare păcatelor şi folosirea sufletelor noastre. Acestea măresc întruparea lui Hristos cea propovăduită mai înainte şi mai cu seamă prin naşterea Botezătorului, precum am zis mai înainte. Îndată apoi se zice de citeţ pe amvon "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu", ţinând Crucea în mână; şi stând în amvon cântăreţul zice slavoslovia cea mare. Aceasta se face în fiecare zi, iar duminica se zic Laudele după glas împreună cu pripealele şi la sfârşit stihurile învierii sau ale vreunui sfânt mare sau ale sărbătorii, şi apoi Slava Învierii, la care se face vohodul preoţilor cu crucea şi cu Dumnezeiasca Evanghelie, însemnând aceasta vohodul Învierii Mântuitorului care s-a făcut spre dimineaţă. Drept aceea, preoţii plecându-se la Înviere, zic rugăciunea vohodului la stihira Evangheliei, care arată smerenia şi pogorârea Domnului cea către noi şi până în iad; şi ridicându-se, arată Învierea, precum am zis de multe ori, şi aşa se înalţă Evanghelia propovăduind Învierea şi se zice "Înţelepciune, drepţi" asemenea întru propovăduirea Învierii. Apoi se cântă la "Şi acum", "Prea Binecuvântată eşti, Născătoare de Dumnezeu", de vreme ce prin Născătoarea de Dumnezeu ni s-a dat mântuirea şi s-a stricat blestemul Evei, şi intrând preotul înăuntru, întâi se zice de citeţul cel ce ţine crucea pe amvon "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu", care apoi se cântă cu cântare de cântăreţi. După aceea preoţii înăuntru Sfântului Altar cântă toată slavoslovia: "între oameni bunăvoire", cântându-se slavoslovia şi de cei dinafară şi de cei dinăuntru, deopotrivă, că o Biserică ne-am făcut prin Iisus Hristos, şi sus şi jos. Aceasta se face întru propovăduirea şi slava Învierii lui Hristos. Drept aceea se zice şi troparul Învierii Duminica: "Astăzi este mântuirea a toată lumea". Iar într-altă zi se zice: "Înviind din mormânt şi rupând legăturile", care se cântă de trei ori cu glas dulce de cântăreţii de afară, şi de către preoţii dinăuntru. Această rânduială arată Învierea Mântuitorului. Drept aceea şi îndată se cântă "Înviază Doamne, Dumnezeul meu" şi se citeşte de către preot Evanghelia Utreniei în amvon, arătând cea mai desăvârşită rânduială a îngerilor şi după aceea rugăciunea ecteniei, cererile cele mari, plecarea capetelor şi otpustul. Şi astfel s-a săvârşit rânduiala Utreniei. Cele ce sunt ale Liturghiei celei desăvârşite s-au scris în celelalte capete.

"

## *Capitolul 352*

### Pentru al treilea şi al şaselea ceas şi pentru Liturghia darurilor mai înainte sfinţite

Acum vom vorbi pentru ceasurile al treilea şi al şaselea, care se citesc în posturi şi care sunt împreunate cu Liturghia ce se face la Sfintele Păresimi în soborniceştile biserici de preoţii mireni, care are şi Tipicul Sfintei şi Marii Liturghii celei soborniceşti până la vohodul cel mare. Aceasta s-a socotit de Părinţii cei de demult, să nu se facă Liturghie desăvârşită în Sfintele Păresimi. Şi se săvârşeşte al treilea ceas şi al şaselea într-acest chip: diaconul zice: „Binecuvintează, Stăpâne" şi preotul zice: "Binecuvântată este Împărăţia". Diaconul zice ecteniile, preotul zice rugăciunea antifonului celui dintâi: „Dumnezeule, cela ce şezi pe Heruvimi" şi ecfonisul „Că Tu eşti Dumnezeul nostru, Dumnezeu care miluieşte", şi cântăreţii zic tot psalmul: „Către Tine, Doamne, am ridicat sufletul meu", după stih cântând: „Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu", „Slavă... şi acum", tot aceiaşi. Diaconul zice „Iară şi iară"; preotul în taină zice rugăciunea antifonului al doilea: „Rugămu-Te, Doamne, Dumnezeul nostru" şi ecfonisul: „Că s-a preaslăvit Prea Cinstit numele Tău"; şi cântăreţii cântă al doilea antifon psalmul tot: „Domnul e luminarea mea şi Mântuitorul meu", zicând după stih amândouă stranele „Mântuieşte-ne, Fiul lui Dumnezeu, pe noi, cei ce-Ţi cântăm Aliluia". „Slavă... Şi acum", tot aceiaşi, şi diaconul zice: „iară şi iară", şi preotul în taină zice a treia rugăciune: „Doamne Dumnezeule, Atotstăpânitorule" şi zice ecfonisul „Că Bun...", şi se cântă antifonul al treilea, zicând pe stih Aliluia de două ori, iar la stihul ce zice: „Cel ce umblă fără prihană" până la sfârşitul psalmului se face vohodul între icoane şi între sfeşnice, ieşind din Altar diaconul şi preotul fără lumini şi fără cădelniţă, arătând mergerea Domnului la Cruce, care s-a făcut la al şaselea ceas.

Drept aceea şi acest vohod se săvârşeşte la al treilea şi la al şaselea ceas. Diaconul zice: „Binecuvintează, Stăpâne, sfânta intrare", iar preotul zice: "Binecuvântată este intrarea Sfinţilor Tăi, Doamne". Acest vohod, precum s-a zis, arătă aducerea Mântuitorului la Cruce, care s-a făcut la al şaselea ceas, ducându-se şi răstignindu-se, când pe tâlharul cel răstignit împreună prin puţine cuvinte ale pocăinţei l-a băgat în rai. Drept aceea şi cu veşminte roşii sunt îmbrăcaţi; şi diaconul zice ecteniile, iar preotul rugăciunea "Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri", care este la al şaselea ceas, şi se roagă să ne păzească de "săgeata ce zboară ziua, de lucrul ce trece în întuneric, de întâmpinarea de dracul de amiază-zi" şi alte multe cere de la Dumnezeu şi zice ecfonisul "Că Ţie se cuvine"; şi îndată cântăreţii cântă troparul proorociei şi citeţul în amvon citeşte paremia. După aceea, diaconul zice: "Să zicem toţi", iar preotul în taină zice

rugăciunea ecteniei şi ecfonisul: "Că milostiv" şi celelalte care se fac după închipuirea Sfintei Liturghii; în urma Evangheliei se zic citirile Isaiei, care a propovăduit mai arătat decât alţii pentru Mântuitorul şi mai cu seamă pentru patima Lui. Iar că acest obicei este de demult, de la Părinţi, este arătat pentru că şi în mănăstire, la al şaselea ceas, se citeşte proorocia Isaiei în toate Păresimile, iar a lui Iezechiel în săptămâna cea mare, pentru că şi el propovăduieşte patimile şi Învierea Mântuitorului.

Şi diaconul zice: "Rugaţi-vă, cei chemaţi", iar preotul face rugăciune pentru cei chemaţi; şi diaconul zice cererile pentru cei ce se gătesc către Sfânta Luminare de Miercurea mijlocului Păresimilor, iar preotul zice rugăciunea pentru dânşii: "Doamne, Dumnezeul nostru, arată-Ţi îndurările Tale" şi ecfonisul "Că Tu eşti luminarea noastră". Diaconul iarăşi zice cele obişnuite: "Câţi sunteţi chemaţi", preotul zice rugăciunea credincioşilor cea dintâi: "Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, care..."; diaconul: "înţelepciune, drepţi"; preotul: "Că Tu eşti Dumnezeul nostru". Diaconul ecteniile; preotul a doua rugăciune a credincioşilor: "Doamne, Dumnezeul nostru, care întru puţină vreme"; diaconul "Înţelepciune"; preotul ecfonisul: "Că s-a binecuvântat şi s-a proslăvit"; diaconul: "Să plinim rugăciunile noastre Domnului" şi celelalte, iar preotul rugăciunea cea mare: "Doamne, Dumnezeul nostru, Cela ce Însuţi eşti Bun", întru care şi de răstignirea, de Învierea şi de Înălţarea Mântuitorului pomeneşte, şi se roagă ca să vie Darul lui Dumnezeu peste noi, să ne întărească şi să ne lumineze, şi multe altele de la Dumnezeu, ca cele trebuincioase şi de folos; şi mai apoi se roagă ca Darul şi mila Lui Dumnezeu să fie cu noi pururea şi zice: "Că a Ta este stăpânirea".

Preotul zice rugăciunea plecării capetelor: „Doamne, Dumnezeul nostru, Cela ce şezi pe scaunul slavei" şi zice ecfonisul „Fie Prea Sfântul nume al iubirii Tale de oameni binecuvântat şi preaslăvit". Diaconul: "Cu pace să ieşim"; şi ieşind preotul, merg împreună de pe amvon pentru ca în mijlocul tuturor să slavoslovească pe Dumnezeu şi începe Vecernia. Diaconul zice: "Domnului să ne rugăm". Preotul căutând spre răsărit zice: "Bine e cuvântată slava Domnului din locul cel sfânt al Lui, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin". Aceasta la Litanii este începutul Litaniilor, zicând-o arhiereul de pe amvon, iar aici este începutul Vecerniei. Şi îndată despre o parte a bisericii, se cântă de cântăreţii Vecernia ca un Paraclis, unde se zice şi psaltirea, stihurile Triodului şi ale Mineiului, după Tipicul mănăstirilor, şi "Lumină lină" şi „Învredniceşte-ne, Doamne", ca o slujbă de umilinţă şi monahicească. Şi la stihoavna însuşi glasnica: „Acum slobozeşte pe robul Tău", "Sfinte Dumnezeule" şi "Născătoare de Dumnezeu, Fecioară", iar "Doamne, miluieşte" nu se zice, nici se fac metanii, nici otpust, nici se aprind lumini până la paremii, la

Liturghia darurilor mai înainte sfinţite, că după "Născătoare de Dumnezeu" şi după celelalte, după datorie, merg toţi la locurile lor.

## *Capitolul 353*
## Pentru ce Litaniile se fac afară şi ţinem cruci şi sfinte icoane

Să se ştie că Litaniile toate care se fac afară sau în tinda bisericii sau împrejurul mănăstirilor sau a cetăţilor, se fac pentru aducerea aminte a căderii noastre, că ne-am scos din Rai afară, ca să ne smerim şi să ne înţelepţim, că nevrednici suntem de Sfintele Locuri şi căzuţi din rai şi din cer. Şi suntem datori a urma vameşului, care a stat departe, pentru multa cucernicie, şi a închipui noi pe Adam cel izgonit şi pe fiul cel risipitor, care a plecat într-altă parte. Iar pe la uliţe, pe la răspântii şi pe la drumuri, facem rugăciunile pentru ca să se curăţească acestea pe care le-am spurcat cu păcatele noastre. Iar şi sfintele icoane, cinstitele cruci şi sfintele moaşte ale sfinţilor scoţându-le din biserici le purtăm pentru ca să se sfinţească împreună cu oamenii şi cele ce sunt de trebuinţă lor, casele, drumurile, apele, văzduhul şi pământul cel spurcat, ca cela ce este călcat de noi, şi cetăţile şi satele să se împărtăşească de Dumnezeiescul Dar, şi puterea de stricăciune şi de boală să se lepede şi să se facă nouă milostiv Cel ce S-a întrupat pentru noi şi a luat chip de rob, pe care Îl închipuiesc şi Îl poartă dumnezeieştile icoane şi închipuirile sfinţilor Lui care au vieţuit curat pe pământ.

Şi că Dumnezeu Care a umblat cu trupul pentru noi pe pământ şi s-a răstignit pentru noi, ne va mântui pe noi, care mărturisim lucrul dragostei şi al bunătăţii Lui celei desăvârşite, adică că Şi-a vărsat sângele prin Cruce şi a murit Însuşi pentru noi. Pentru aceea ţinem şi arătăm aceleaşi semne ale patimii Lui: chipul cinstitei Cruci, cu care a surpat pe vrăjmaşul cel ce ne-a omorât prin pom, şi de moarte ne-a izbăvit. Diaconul zice: "Binecuvintează, Stăpâne", iar preotul zice: "Binecuvântată e Împărăţia Tatălui, a Fiului şi a Sfântului Duh"; şi diaconul zice ecteniile şi se cântă Vecernia cea cu cântare, adică după ecfonisul: "Pleacă, Doamne" până la sfârşit, la care zice preotul rugăciunile Vecerniei. Apoi zice "Doamne, strigat-am" şi stihurile după rânduială şi vohodul diaconului şi al preotului, sau şi preotul singur făcând vohodul fără lumini, însemnând cea dintâi venire cu tăcere, când şedeam întru întuneric. Şi la: "Către tine, Doamne, Doamne", îl cheamă cântăreţul şi intră în Sfântul Altar, şi stihurile se săvârşesc cu iuţeala lor: "Cu glasul meu către Tine am strigat". Apoi "Slavă... Şi acum", "Peresi" şi pripeala. Şi îndată şezând toţi se citeşte Cartea Facerii pe amvon; şi aceasta citindu-se, se gătesc în altar două sfeşnice, iar de este arhiereu să fie şi mai multe, şi cădelniţe, dacă slujeşte

Liturghia; şi diaconul iese singur ţinând cădelniţa şi făclia aprinsă; iar citeţii merg înainte cu sfeşnicele, iar de nu este diacon, iese singur preotul, ţinând făclia cu cădelniţa, şi mergându-i înainte citeţii, trece prin uşa cea din alături şi vine la marginea bisericii.

### *Capitolul 354*
### Pentru ce la Vecernii şi la paremii se aprind făclii şi ce însemnează "Lumina lui Hristos luminează tuturor"

Săvârşindu-se de citit Cartea Facerii, îndată se arată preotul intrând cu luminile între uşile împărăteşti; toţi se scoală şi stând în mijlocul bisericii face chipul Crucii cu cădelniţa, zicând cu glas: "Înţelepciune, drepţi: Lumina lui Hristos luminează tuturor" şi se suie în sfântul altar. Deci citeţul citeşte în amvon paremia, iar în biserică după rânduială se aprind luminile. Aceasta arată că la sfârşitul veacului a strălucit cu trupul Lumina cea adevărată, Iisus Hristos, pentru noi, care şedeam întru întuneric şi a umplut lumea de lumina Darului Lui. Drept aceea şi la sfârşitul a toată Vecernia se zice aceasta: "Că Tu eşti luminarea noastră, Hristoase Dumnezeule"; aceasta se face după citirea Facerii, începându-se Pildele lui Solomon, pentru că Facerea spune de la început, adică facerea acelora ce sunt şi căderea lui Adam, iar Pildele lui Solomon arată cu cuvinte umbrite pentru Fiul lui Dumnezeu şi pe cei făcuţi fii printr-Însul îi învaţă ca pe nişte fii. Şi "Înţelepciune" pe singur Fiul lui Dumnezeu îl numeşte, şi casă a-i zidi zice pentru Prea Sfântul Său Trup, în care şi şapte stâlpi are, adică toate darurile Duhului, precum şi cu a Sa pâine a Trupului şi cu paharul Sângelui hrăneşte şi adapă pe toţi; şi Lumină este, luminând şi cele de sus şi cele de jos. Că Dumnezeu cu Înţelepciunea a întemeiat pământul şi a gătit cerurile cu Înţelepciunea, precum cântă şi David: "Toate cu Înţelepciunea le-ai făcut". Iar că chipul Luminii celei adevărate a lui Iisus Hristos însemnează lumina aceasta este arătat pentru că el sau Arhiereul, de va sluji, aprinzând făclia mai înainte până a ieşi, zice: "Binecuvintează, Stăpâne, lumina", iar arhiereul sau preotul, binecuvântând lumina, zice: "Că Tu eşti luminarea noastră, Hristoase, Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin". Şi aşa mai înainte de paremie iese diaconul; iar după paremie îndată se cântă: "Să se îndrepteze rugăciunea mea" şi se face şi cealaltă slujbă a Liturghiei darurilor mai înainte sfinţite.

## *Capitolul 355*

## Cum că trebuie să cădem mai mult la vohodul Liturghiei darurilor mai înainte sfinţite

Când şi trebuie să cădem mai mult la vohodul Sfintelor Daruri, căci sunt săvârşite Sfintele Daruri şi este însuşi Mântuitorul nostru cu adevărat. Că ceea ce este pe Disc este Prea Sfântul Său Trup, împreună cu Dumnezeiescul Sânge. Iar la sfârşitul Liturghiei se zice rugăciunea cea de pe amvon, ca una ce este de îmblânzire şi se roagă de a vedea noi Învierea şi să prăznuim şi aici şi acolo. Aceasta se citeşte de pe amvon, în mijlocul bisericii, pentru ca să audă toţi şi să se roage împreună cu cel ce citeşte şi că se roagă înaintea lui Dumnezeu pentru toţi. Astfel săvârşindu-se Liturghia, se face Denia. Iată dar şi rânduiala Deniei.

## *Capitolul 356*

## Pentru Denie de la săptămâna cea mare a Păresimilor

După rugăciunea cea de pe amvon, la săptămâna dintâi binecuvintează preotul pe cântăreţ, iar de va fi arhiereu, însuşi îl binecuvintează. Şi cântăreţul îndată cântă: "Cel ce locuieşti întru ajutorul Celui Prea Înalt", iar preotul zice rugăciunea la proscomidie şi potriveşte Sfintele Daruri. Iar la "Slavă... Şi acum", face ectenie şi ecfonisul: "Că Ţie se cuvine", iar cântăreţul zice antifonul cel dintâi: "Către Domnul când am...", cu pripeala cea după urmă: "Că milostiv eşti, Doamne". Şi se cântă stihurile cu aceasta de amândouă stranele. Iar preotul zice rugăciunea antifonului celui dintâi, după vremea zilei. După "Slavă... şi acum" şi după Peresi, preotul face ectenia mică şi ecfonisul: "Că s-a sfinţit şi s-a proslăvit", şi strana cea mică zice al doilea antifon: "Către tine, Doamne, am ridicat sufletul meu", cu pripeala: "Uşile milostivirii". Şi zicându-se stihurile cu aceasta, preotul zice rugăciunea antifonului al doilea: "Ţie, Luminii cei pururea fiitoare şi neînserate". Şi împreunează şi celelalte două rugăciuni: "Cel ce e slavoslovia cea neîncetată" şi "Stăpâne, Atotţiitorule, necuprins". Iar acestea minunate mai ales sunt rugăciunile Deniei. După "Slavă... şi acum" şi după Peresi, preotul face ectenia cea mică şi ecfonisul "Că Bun şi iubitor de oameni". Al treilea antifon se cântă: "Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis..." cu "Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne". Când şi preotul ţinând făclia aprinsă şi cădelniţa, cădeşte întâi Jertfelnicul, apoi biserica şi poporul, precum este rânduiala cea de demult. Iar de este diacon, el ţine făclia şi merge înaintea preotului. După "Slavă... şi acum", Peresi nu se zice, ci numai sfârşitul troparului: "Doamne, miluieşte-ne pe noi". Şi îndată cântăreţul zice psalmul al cincizecilea: "Miluieşte-mă,

Dumnezeule"; după stih zice rugăciunea "Doamne, miluieşte-ne pe noi". Şi se cântă de amândouă stranele tot psalmul. "Slavă... şi acum" şi Peresi. Cunoaşte dar şi psalmii cei ce se cântă şi troparele cele împreună cu dânsele şi le vei afla că întreit se află. Că trei antifoane sunt şi trei tropare, pentru cinstea Treimii şi pentru că la Dânsa se aduc. Apoi sunt şi pline de smerenie, de mărturisire şi de umilinţă. Încă şi cel mai de apoi, Psalmul al cincizecilea, cu "Doamne, miluieşte-ne", în umilinţă cheamă pe Dumnezeu spre milă. După aceea zice diaconul: "Domnului să ne rugăm". Iară preotul: "Că Sfânt eşti, Dumnezeul nostru". Şi se cântă "Toată suflarea" şi citeşte Evanghelia cel mai întâi din preoţi pe amvon. Şi îndată se cântă "Firea cea fără de trup a Heruvimilor", care este formată din stihuri şi cuvintează Treimea dumnezeieşte şi cheamă toate cetele sfinţilor spre solire. Cântăreţul zice cu glas: "Doamne, miluieşte" de trei ori şi toţi cântă aceasta împreună, cu glas, de o sută de ori, iar preotul zice în taină rugăciunea plecării capetelor: "Doamne, Dumnezeul nostru, pleacă inimile noastre". La sfârşitul lui "Doamne, miluieşte-ne", diaconul zice: "încă ne rugăm ca să audă", şi iarăşi de trei ori "Doamne, miluieşte-ne". Preotul: "Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mântuitorul nostru". Oare vezi ce lucru minunat al rânduielii? Că prin solirea preotului rugându-se înăuntru în taină, se aduce rugăciunea poporului către Dumnezeu. Apoi: "Fie numele Domnului binecuvântat". Pentru că venim şi către trebuinţa trupească, adică să ne hrănim. Deci şi acesta să nu fie fără sfinţire, căci hrană sfinţită luăm începătură. Pentru că zicându-se: "Bine voi cuvânta pe Domnul", se dă anafora şi sfârşitul.

Această slujbă a cântării fiind trebuincioasă, veche şi cu preotul făcându-se, care este solitor către Dumnezeu, închipuind pe Iisus, precum am zis de multe ori, are putere să solească cu Darul lui Dumnezeu cel de la hirotonie. Ci şi cea de şapte ori laudă o păzeşte această rânduială; şi cele din tindă se fac în locul rugăciunii Miezului nopţii. Iar din cele dinăuntru este rânduiala Utreniei. Al treilea şi al şaselea ceas împlineşte tot aceiaşi, adică: pe al treilea şi pe al şaselea ceas împreună. Iar ale Vecerniei celei cu cântare, pe însăşi Vecernia. Iar ale Deniei închipuiesc ale Pavecerniţei; iar acum pentru lene s-au lăsat, care trebuia a se păzi măcar în Bisericile cele soborniceşti sau totdeauna sau după vreme, ca să rămână aşezământul cel dintâi nestricat. La mănăstiri şi la celelalte biserici se fac slujirile Bisericii celei monahiceşti, care se poate cânta şi de unul. Însă noi rânduielile acestei slujbe le-am arătat către voi, care încă cu darul lui Dumnezeu o faceţi şi o păziţi; pe scurt am descoperit pentru aceasta, întru slava Domnului nostru Iisus Hristos.

## *Capitolul 357*
## **Pentru sfânta pâine care se înalță întru cinstea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu**

Acum să vorbim pe cât vom putea și pentru sfânta pâine care se înalță întru cinstea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, de vreme ce am venit cu învățătura până aici; și după toate vom arăta pentru sfârșitul nostru, pentru ca să sfârșim cuvântul cu cele ce sunt pentru sfârșitul vieții noastre. Pâinea ce se înalță întru numele Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu s-a orânduit a se înălța mai ales la sfârșitul mesei fraților, întru sfințirea lor și întru pecetluirea hranei de care s-au împărtășit, și mai vârtos întru slava Maicii lui Dumnezeu, care a născut nouă pe Pâinea cea cerească, cea vie, veșnică și pururea hrănitoare sufletelor noastre. Se înalță în fiecare vreme când are cineva trebuință, spre ajutorul nostru; și la Sfânta Liturghie de multe ori se înalță cerând-o cineva, măcar că se și săvârșește de mai mulți preoți, după obicei, care doresc să cheme și să cânte pe Cea întru tot cântată, și mai ales când se jertfesc Sfintele Taine ale Fiului și Dumnezeului nostru, pentru ca de la Dânsul să dobândim mai mare ajutor. Se înalță atunci când pomenește pe Dânsa la Dumnezeiasca Liturghie, adică atunci când zice: "Mai ales pe Prea Sfânta", și la toate treburile și nevoile o chemăm pe Dânsa, ca una ce este ajutătoare și păzitoare. Și mult ajutor dobândim din înălțarea pâinii acesteia, precum și noi de multe ori am cunoscut prin încercare; și de la mulți alții vrednici de credință am înțeles că nu sunt așa fiecum cuvintele ce se zic la înălțarea Pâinii, ci al tuturor Unul în Treime Dumnezeul nostru, se cheamă și se cântă și a Născătoarei de Dumnezeu cei adevărate se face chemare și i se cere ajutor, întru care este taina credinței, mărturisirea și așteptarea mântuirii noastre. La masa fraților, pentru că nici aceasta nu este fără binecuvântare, fără socoteală și rânduială, căci cum ar putea fi așa cea care este masa robilor lui Dumnezeu Cuvântul, ai Pâinii celei singură curată, sfântă și vie, care a și făcut și face toate cu socoteală, ca Cela ce este singur Înțelepciune vie a lui Dumnezeu. Făcându-se mai întâi mulțumirea și rugăciunea "Tatăl nostru", pentru pâinea cea firească, zicându-se aceasta, se scoate pâinea în trei cornuri din pâinea care este acolo, închipuind pretutindenea peTreimea și unirea Ei. Că părțile și cu cornurile însemnează întreirea. Cornul de sus însemnează unirea. Drept aceea, încotro o vei întoarce, pâinea aceasta are trei cornuri și marginea ei este un corn ascuțit. Această tăiere de pâine, cu așezământ apostolesc, care s-a dat dintâi de la Părinți nescris, fiindcă se făcea în fiecare zi, o aducem în numele Născătoarei de Dumnezeu Unuia în Treime Dumnezeului nostru, de vreme ce prin Dumnezeiasca Ei Naștere, pe Treimea am cunoscut, și pentru că pe Unul din Treime L-a născut cu

trup, fiind cu adevărat şi cântându-se Născătoare de Dumnezeu, şi Ea ne este dătătoare de Mana cea vie şi Maica băuturii Dumnezeieşti.

## *Capitolul 358*
## Pentru buna rânduială la mâncarea fraţilor şi a rugăciunii

Punându-se pâinea aceasta în oarecare vas sfânt rânduit spre aceasta, binecuvântându-se de preot, se aprinde făclia la ea. Şi preotul binecuvintează bucatele, chemând pe Dumnezeul nostru Iisus Hristos ca să le binecuvinteze. Şi când mănâncă, se citesc cuvinte dumnezeieşti pentru ca, precum ne-am învăţat, toate să le facem spre slava lui Dumnezeu. Că zice: "Sau de mâncaţi sau de beţi, toate întru slava lui Dumnezeu să le faceţi". Şi pentru că se sfinţesc toate prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune. Pentru aceea şi binecuvântare şi rugăciune se face. Iar şi cuvinte dumnezeieşti se citesc, pentru ca să nu căutăm numai la pântece, ca dobitoacele cele necuvântătoare, ci ca nişte cuvântători cu trup, să întărim trupul cu cele ce se mănâncă, iar sufletul cu cele se ce citesc. După scularea de la masă, făcându-se rugăciune, cu mărire cuvântăm toţi, împreună cu David, binecuvântând pe Cel ce ne miluieşte şi ne hrăneşte din tinereţe. Şi zicem: "Slavă Ţie, Sfinte! Slavă Ţie, Doamne, că ne-ai dat nouă bucate întru veselie" şi celelalte zice, câte şi Gură de Aur pentru aceasta luând de la alţii învaţă.

## *Capitolul 359*
## Pentru înălţare

Cel ce a citit şi a slujit cele duhovniceşti fraţilor, bine să slujească acestui duhovnicesc lucru, care s-a săvârşit cu slavoslovie, şi cerând iertăciune, şi luând. Că trebuie cel curat a sluji cele curate, că iertăciunea curăţeşte. Şi toţi tăcând, înalţă pâinea şi zice: "Mare este numele" şi răspund toţi "al Sfintei Treimi", care este numele cel înfricoşat al Unuia în Treime, Dumnezeul tuturor. Şi făcând chipul Crucii zice: "Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne", şi cu un glas zic toţi "cu rugăciunile Ei, Doamne, miluieşte şi ne mântuieşte pe noi. Tu eşti cel mărturisit şi cântat de noi Sfântă Treime, Unul cu adevărat Dumnezeu, că nu este altul afară de Tine, Cel ce ne-ai făcut pe noi". Atunci se zic cântările Născătoarei de Dumnezeu: "Una fericimu-te toate neamurile", pentru proorocia Ei; iar la sfârşitul acesteia, glasul îngerului: "Bucură-te, Cea plină de Dar, Domnul este cu tine". Graiul acesta este începutul mântuirii noastre, şi se roagă ca, pentru tine, să fie şi cu noi Domnul, adică cu Darul.

Apoi cu bună laudă şi cu cântare, cu capetele descoperite cântă, arătând că Ea este Capul nostru, născând pe Capul nostru Hristos; este acoperământul din cer, purtătoare de grijă şi mântuire. Şi cântă Axionul şi Născătoare de Dumnezeu o mărturisesc pe Dânsa şi mai cinstită decât Heruvimii o cântă, ca pe cea care a primit pe Dumnezeu în pântece cu ipostas şi fără stricăciune L-a născut şi cu adevărat Născătoare de Dumnezeu o mărim. Iar acest cuvânt: "o mărim şi o fericim", din cântările Ei le-am luat; căci Ea a zis acestea "măreşte, sufletul meu, pe Domnul", şi: "Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile". Deci a înălţa însemnează a aduce către Dumnezeu; iar a zice: "mare e numele Sfintei Treimi" propovăduieşte mărturisirea Dumnezeului tuturor Celui în Treime, şi Acestuia aduce pâine şi a-I mări numele Lui. Iar a zice "Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne", propovăduieşte întruparea Cuvântului, că aceasta însemnează glasul Născătoarei de Dumnezeu, şi se face chemarea acesteia. Şi credem că bine fiind gata spre ajutor, şi pâinea i se aduce ca un dar. Iar mai ales printr-Însa, Se aduce pentru noi Fiul ei Cel ce S-a întrupat dintr-Însa, şi pentru noi a răbdat de voie răstignirea, Care cel ce o înalţă şi pe Cruce o închipuieşte.

Deci pâinea aceasta ca ceea ce s-a făcut pe dânsa Dumnezeiască numire şi dintâi însemnarea Crucii şi apoi iarăşi Născătoarei de Dumnezeu s-a propovăduit pe Dânsa şi întruparea Cuvântului s-a mărturisit, iar mai ales de toate şi însăşi Născătoarea de Dumnezeu s-a chemat întru ajutor, că mult poate şi din multe răutăţi izbăveşte, o umple de toate bunătăţile şi mântuieşte pururea. Pentru care lucru în zi şi în noapte şi mai în tot ceasul trebuie să facem aceasta, şi pururea aceste glasuri a zice şi a slăvi Treimea şi pe Născătoarea de Dumnezeu a o chema întru ajutor. Căci cine este mai mare decât ajutorul Ei? Sau cine are îndrăzneală mai mare? Sau cine poate mântui mai mult decât Dânsa?

Deci eu, aceasta socotind-o foarte de folos, adesea zic cu aceste dumnezeieşti glasuri, şi pentru aceasta multora am arătat ca să o facă adesea, şi voi ştiţi că şi în Bisericile cele soborniceşti am aşezat a se face acestea în toate zilele, şi la fiecare Utrenie după sfârşitul cântării a noua, am zis a se înălţa de preot pâinea aceasta. Şi a zice aceste obişnuite glasuri, care sunt aşezate de la Părinţi, întru mărturisirea Sfintei Treimi a Unuia Dumnezeului nostru al tuturor, precum am zis, şi al întrupării Cuvântului; încă şi întru cinstea Maicii Lui, Una pururea Fecioară şi cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, şi a se chema ajutorul Ei, de vreme ce şi mult ajutor am aflat dintr-aceasta. Şi aceasta poruncesc întru Hristos, îndemn şi vă rog pe toţi a o face pentru mântuirea noatră. Deci de se nevoiesc oarecare din cei de altă credinţă a zice pururea seara şi dimineaţa: "Bucură-te, cea plină de Dar", socotind a fi aceasta întru cinstea Prea Curatei Născătoarei de Dumnezeu, precum vei înţelege peste puţin, cu mult mai

ales trebuie noi, dreptslăvitorii, a face aceasta neîncetat şi cu osârdie. Iar că este obişnuit de demult a se cânta în biserică: "Bucură-te, cea plină de Dar", să o cunoaşteţi de la Vecerniile cele din Păresimi, că mai înainte de toate celelalte, după "Tatăl nostru", zicem aceasta: "Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te, ceea ce eşti plină de Dar, Domnul este cu tine". Şi de la Vecerniile deniilor, mai înainte de blagoslovenia pâinilor, aceasta se zice totdeauna. Şi la rânduiala cea cu cântare, la toate Vecerniile, precum ştiţi că este obiceiul a se zice aceasta în fiecare seară la această mare Biserică a solonenilor; este dar de trebuinţă a se zice: "Bucură-te, cea plină de Dar" şi întru cinstea şi slava Maicii lui Dumnezeu, pentru că este glasul îngerului cu care s-a stricat blestemul şi s-a dat bucuria, Mântuitorul tuturor, Dumnezeu, Cuvântul lui Dumnezeu, sălăşluindu-Se întru Dânsa şi întrupându-Se dintr-Însa, cu mult mai ales trebuie a se săvârşi acest dumnezeiesc şi prea vechi lucru, ca unul aşezat de la Părinţi, după cum mărturisesc toate tipicurile şi obiceiurile de la Părinţi care dintâi au dat aceasta, care şi ca o Taină Dumnezeiască este, înălţarea pâinii, aducându-se lui Dumnezeu mărturisirea Treimii, chemarea şi lauda Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, care se face într-ajutorul nostru. Şi "Fericimu-te toate neamurile, Născătoare de Dumnezeu, Fecioară", cu cuviinţă i se cântă şi bine primită va fi, pentru că Ea a proorocit pentru dânsa şi Ea I-a dat; şi precum a zis Ea, aşa se zice şi acest cuvânt "mărim"; iar cu glasul îngerului: "Bucură-te, cea plină de dar, Domnul este cu tine", trebuie a-i zice, că a fost cu ipostasul într-Însa întrupându-Se, şi acum locuieşte cu darul mai mult decât întru toţi, şi prin care (precum zice Isaia) cu noi Dumnezeu a fost şi este. Iar aceasta şi de la Dânsa o cerem, şi zicem: "Pentru Tine, să fie cu noi", care să şi fie cu noi printr-Însa pururea. Amin.

**Clericul:** Adevărat, părinte, prea de trebuinţă şi de folos ne este nouă a lucra toţi aceasta şi mai ales după ce ne-ai arătat şi ne-ai dat a lucra, şi noi mare silinţă avem. Şi în Bisericile cele soborniceşti o lucrăm precum ai poruncit. Să ne fie nouă a lucra fără de lene cele dumnezeieşti totdeauna, prin sfintele rugăciunile tale.

**Arhiereul:** Fie aceasta de la Dumnezeu, prin rugăciunile Maicii lui Dumnezeu, şi vouă şi mie, căci tuturor ne trebuieşte ajutorul cel din rugăciune, şi suntem datori adesea a face acestea şi solitori nouă a chema pe sfinţi şi mai înainte de toţi pe Cea mai sfântă decât toţi, pe Prea Curata Maică a lui Dumnezeu, ca una ce poate mai mult decât toţi a ne mântui pe noi, că multe greşim fiecare. Să venim acum şi către acest sfârşit al nostru, pentru ca să săvârşim şi cele ce sunt ale făgăduinţei noastre.

*Capitolul 360*

**Pentru sfârşitul nostru şi rânduiala îngropării şi pentru pomenirea ce se face după obicei**

Pentru sfârşitul nostru cel înfricoşat şi hotărât suntem datori pururea a purta de grijă în toată vremea, neîncetat. Grija aceasta ne este trebuincioasă ca şi vederea, precum şi a ne aduce aminte de Dumnezeu este de trebuinţă, ca şi a respira aer, că zice: "adu-ţi aminte de cele de apoi ale tale, şi nu vei greşi nici odată"; şi: "găteşte-ţi către ieşire lucrurile tale". Pentru aceasta ne este toată grija, fugirile din lume, pustiile, mănăstirile şi sihăstriile, pentru ca viind sfârşitul să ne aflăm gata, căci şi Cel ce a venit ca să ne mântuiască şi ne-a mântuit pe noi, astfel ne învaţă, zicând: "Fiţi gata, că nu ştiţi în care ceas vine Domnul vostru". Şi: "de-ar şti stăpânul casei în care ceas vine furul, ar priveghea şi n-ar lăsa să-i sape casa lui"; şi voi fiţi gata că "întru care ceas nu gândiţi va veni Fiul Omului". Pentru aceasta ne trebuieşte tuturor a fi gata către ieşire, şi să nu ne grijim numai pentru aceste de aici, pe care le lăsăm altora, ci pentru cele ce merg cu noi, căci ele sunt ale noastre; ca nu cumva astăzi sufletele noastre să se ceară de la noi, şi ce folos ne va fi pentru cele ce avem atâta grijă. Drept aceea trebuie a nu ne îngriji de acestea de aici, ci a ne smeri, a ne pocăi, a ne mărturisi lui Dumnezeu şi a-L chema spre milostivire, a ne sârgui ca să ne împărtăşim cuminecăturii celei de taină şi a o face aceasta adesea, cu socotinţă şi cu smerenia sufletului, că aceasta este a fi noi cu Dumnezeu şi Dumnezeu a fi cu noi, pentru care S-a întrupat.

*Capitolul 361*

**Pentru a ne cumineca toţi adesea**

Drept aceea, pentru Tainele acestea ni le-a dat pentru ca să fim una cu Dânsul, noi arhiereii şi preoţii adesea cu socotinţă, cu umilinţă şi cu spovedanie slujind Liturghie, să ne împărtăşim cu înfricoşatele Taine; iar ceilalţi şi ei adesea prin spovedanie, prin sfărâmarea inimii şi cucernicia sufletului să se cuminece, şi nimenea dintre cei ce se tem şi iubesc pe Domnul să nu treacă peste patruzeci de zile; şi dacă se va păzi, pe cât va putea, să se apropie şi mai curând de cuminecătura lui Hristos; şi dacă se va putea, şi în toate duminicile, mai ales cei bătrâni şi cei bolnavi, pentru că aceasta ne este viaţa şi tăria, iar dacă va fi cineva cuprins de frica morţii să fie mai sârguitor către cuminecătură, iar nu ca unii fără minte să se teamă a se împărtăşi cu Viaţa, zicând ca nu cumva să murim, căci mai vârtos vei muri dacă nu te vei împărtăşi înfricoşatei cuminecături. Pentru

că aceasta este Viaţa, sănătatea, puterea şi lucrul trebuincios spre călătoria cea veşnică. Dacă îţi va fi să trăieşti aicea, dintr-aceasta mai ales vei dobândi această viaţă, care nu este de nici un folos, căci aceasta este numai cale cu durere, care duce la sfârşit şi la stricăciune, luptă nemăsurată, plată fără de folos şi cărare plină de toată frica şi tulburarea; şi celor ce o cunosc le este neiubită, ca o nearătată câtă este şi stricăcioasă şi foarte îngrijată. Iar tu mai ales vei afla împărtăşirea Tainelor lui Hristos solitoare de viaţă şi de putere pentru tine: căci aceasta este aceea de Care atingându-se cea căreia îi curgea sânge, s-a tămăduit, şi buboşii numai cu atingere de Acesta s-au curăţit, şi de morţi atingându-se mâna Lui s-au sculat; şi pe tine mai ales te va învia, iar nu te va omorî. Iar de ţi-a sosit sfârşitul şi ţi-a venit vremea, apropie-te mai ales către Dânsul, pentru ca să-L ai de aicea ca arvună; căci Acela-ţi este acolo viaţă, hrană, lumină şi odihnă. Şi de te vei împărtăşi cu Dânsul aici, te va milui, şi dintr-aceasta vei avea începăturile vieţii Lui şi împreună cu Dânsul vei fi pururea şi vrăjmaşii vor fugi departe de tine, căci nu vor avea putere asupra ta, luând cu tine focul cel nesuferit.

Deci cel ce este spre sfârşit, spovedindu-se, pocăiască-se de toate, gătească-se şi cel nesăvârşit cu chipul călugăresc săvârşască-se, ca să nu se ducă de aicea nesăvârşit şi fără Taina cea săvârşitoare a chipului; căci ştiu pe mulţi care, neîngrijindu-se întru aceasta, ca şi pe alţii orecare mai înainte care, prelungind vremea de a se boteza, nu s-au botezat. Pentru că precum cel ce nu s-a botezat nu este creştin, aşa şi cel ce nu s-a săvârşit cu chipul, nu va fi călugăr. Cele ce sunt către aceasta le vei înţelege de la învăţătorii Bisericii, şi mai ales de la Vasile, de la Grigorie şi de la cuvintele lor cele pentru Botez, care acum să-ţi fie către chipul călugăriei şi către pocăinţă. Cel ce n-a ajuns să fie călugăr, să se facă la sfârşitul său, căci mare este Darul, împărătească este pecetea. Este al doilea Botez, curăţeşte de păcate. Dăruieşte daruri şi haruri, înarmează, scoate de la vrăjmaş şi duce la Împăratul, cu Care-L face prieten. Dacă te vei apropia, te vei lumina şi nu te vei ruşina. Dacă te temi, nu te pocăieşti şi eşti leneş, cum vrei să vezi pe Împăratul? Cel puţin cu cuvintele pocăieşte-te şi spovedeşte-te cu adevărat, că se apropie de tine mai ales Împărăţia Cerurilor. Cere iertăciune, miluieşte din ceea ce ai şi întoarce strâmbătăţile. Dacă este cu putinţă, dă de patru ori, ca Zaheu, cele ce ai luat; cu socoteală pune hotar ca să nu mai faci rău, goneşte şi depărtează curvia de la tine; împacă-te cu cel ce te-ai certat, fă lucrurile milosteniei, ca să dobândeşti dumnezeiasca milă; fă Sfântul Maslu după porunca cea apostolească, crezând că vei afla curăţie păcatelor, te vei scula din boală, vei dobândi iertare.

Dacă ţi se va tămădui trupul prin dumnezeiasca milă şi te vei scula, mulţumeşte-I şi împlineşte făgăduinţa pocăinţei, pocăindu-te, şi aşteaptă sfârşitul, că va veni şi este aproape şi nu vei scăpa de dânsul niciodată; şi

către acest sfârşit găteşte-te pururea. Îţi aduc aminte de multe ori aceasta, fii gata, de vreme ce şi Mântuitorul zice pururea aceasta, "Fiţi gata", adică în toată vremea; că de te va chema la moarte, gata să te afli, pentru ca să fii într-o ceată cu Dumnezeu şi cu prietenii Lui şi vei dobândi bucuria şi îndulcirea care doreşti. De această ticăloasă dulceaţă de aici, cu înşelăciune te amăgeşti, reştiind dulceaţa. Deci de doreşti adevărata dulceaţă, urăşte cele de aici şi dulceaţa trupului, ca să dobândeşti dulceaţa cea adevărată şi nesfârşită. Acestea s-au zis pentru cei ce ies din această lume, ca unele ce sunt pentru dânşii trebuincioase.

## *Capitolul 362*
## **Pentru îngroparea arhiereilor, preoţilor, monahilor şi mirenilor**

Biserica aşa s-a obişnuit astfel a îngropa pe fratele cel ce s-a sfârşit în credinţă, adică pe cel ce este arhiereu sau preot: mâinile preoţilor îl aşază ca cela ce este cu totul sfinţit, îl îmbracă cu haine curate ale chipului său, spălându-i mai întâi trupul numai cu burete cu apă cruciş în chipul Sfântului Botez, la frunte, la ochi, la buze, la piept, la genunchi şi la mâini. Deci încingându-l pe deasupra, îl îmbracă cu odăjdiile cele arhiereşti sau cu cele preoţeşti şi-l încalţă cu încălţăminte nouă şi-i dă în mâini Sfânta Evanghelie, care se şi citeşte atunci mai înainte când moare sau şi după moarte, de va avea vreme, ca la cela ce a vieţuit după Evanghelie, se mai citeşte şi întru curăţirea şi sfinţirea lui din prea Dumnezeieştile cuvinte. Care altele ar fi mai mari pentru cel mort, spre milostivirea lui Dumnezeu, decât acestea? Căci Evanghelia vesteşte întruparea lui Dumnezeu, învăţături, taine, iertarea păcatelor, patimile cele pentru noi, moartea cea făcătoare de viaţă şi învierea. Deci aceste cuvinte au mai multă putere ca toată slujba şi trebuie a se zice celor hirotoniţi. La monahi se citeşte Psaltirea, care încă se păzeşte de mulţi şi până acum se zice; şi astfel se zice "Sfinte Dumnezeule", precum este obiceiul, şi face tămâiere, pentru că şi-a dat sufletul lui Dumnezeu, şi trupul cel sfinţit îl dă pământului. Căci aducându-se tămâie lui Dumnezeu, este întru îmblânzire pentru cel răposat, întru arătarea bunei şi bine credincioasei sale vieţi, fiind ca o curată, cu bun miros. Deci îl ridică şi-l aduc în biserică cu făclii, închipuind acea Dumnezeiască şi neîncetată Lumină. Iar dacă cel ce s-a sfârşit este monah, după ce-l şterg cu buretele cruciş, îl îmbracă cu ale chipului său şi cos pe deasupra mantia, care-i este ca un mormânt, făcând pe deasupra cruci, pentru Hristos Căruia I s-a răstignit.

## *Capitolul 363*
## Pentru ce se pune icoană deasupra mortului

Pune deasupra lui icoana aceluia pe Care L-a iubit şi zicând preotul rugăciunea, îl ridică pe el şi-l duc la dumnezeiasca biserică cu sfeşnice. Asemenea se face şi la mireni. Pe aceştia-i îmbracă cu haine curate, de cele obişnuite, iar pe deasupra lor pun sfânta pânză, pentru că e credincios şi sfânt şi se află sub acoperământul lui Hristos. Deasupra lui se pune icoana, pentru credinţa care e întru Hristos şi pentru că Lui şi-a dat sufletul. Astfel zicându-se rugăciunea, se ridică şi se aduce cu sfeşnice la dumnezeiasca biserică.

## *Capitolul 364*
## Pentru ce se cântă de trei ori "Sfânt", când se aduce mortul la biserică

Când se aduc preoţii sau mirenii cei răposaţi la biserică, se cântă de trei ori cu glas "Sfânt", arătând că cei ce s-au sfârşit sunt slugi ale Treimii, pe Care o au propovăduit, întru care s-au sfârşit şi la care merg, şi că vor fi într-o ceată cu îngerii care cântă neîncetat cântarea cea de trei ori sfântă, adică de trei ori "Sfânt". Arhiereii se pun în biserică înaintea sfintelor uşi împărăteşti, mai aproape de dânsele. Sfântul Dionisie zice că arhiereii şi preoţii să se pună în altar, unde este şi slujba lor, călugării să se pună înaintea sfintelor uşi împărăteşti, unde este şi starea lor, iar mirenii în mijlocul bisericii, unde îşi au rânduiala stării lor. Acum însă nu se face astfel, căci pe toţi îi pun în mijlocul bisericii. Aceasta socotesc că o fac pentru ca să poată încăpea mai mulţi din cei care doresc să-i vadă şi să stea împrejur, sau de vreme ce şi cei hirotoniţi din altar înconjoară prin biserică cu vohodurile şi sfinţesc pe toţi cu tămâierile, încă sfinţesc lui Dumnezeu dumnezeiasca biserică. Pentru aceea şi aceştia se pun în mijlocul bisericii aducându-se ca în cer. Cu toate acestea, trebuie a se păzi şi ale Marelui Dionisie, care a arătat rânduiala şi treapta fiecăruia cu aşezarea, pentru că şi Pavel zice aceasta: "Fiecare întru a sa rânduială".

## *Capitolul 365*
## Pentru gropniţe şi cum se pun într-însele trupurile morţilor

Rânduiala cea de demult era astfel precum o arată cele ce se cheamă gropniţe, că în Constantinopol, la Biserica cea mare a Sfinţilor Apostoli, se puneau arhierei înăuntrul altarului mai înainte, ca şi moaştele sfinţilor, pentru Darul dumnezeieştii hirotonii, şi mulţi scriu aceasta că astfel a fost,

vorbind despre trupurile arhiereilor. Iar în biserică şi împrejurul bisericii se îngroapă împărații, fiindcă şi ei sunt mireni, măcar că au şi luat ungerea împărăției, încredințându-li-se domnia stăpânirii acesteia lumeşti. La mănăstiri, gropnițele cele rânduite deosebit au mormânturile călugărilor celor hirotonisiți dedesubtul altarului, şi deosebit al monahilor. Drept aceea, şi aici trebuie a pune pe arhierei mai aproape de altar, pe preoți după dânşii, şi apoi pe toți ceilalți clerici, iar pe mireni la uşile bisericii, ceea ce se păzeşte încă mai cu seamă la mănăstiri. Pe egumeni şi pe cei hirotonisiți îi slujesc în mijlocul bisericii, iar pe călugării monahi şi pe mireni, în tinda bisericii. Aceasta am văzut-o făcându-se încă şi la noi, în oarecare mănăstiri. Acum însă toate cele cu evlavie, pentru negrijă, nu se bagă în seamă, s-au stricat obiceiurile şi toate se fac amestecate, căci neorânduiala şi trufia sunt din început încolțite şi mai mult biruiesc, cu singura iubire de agoniseală şi socotelile cele lumeşti, pentru patimile fiecăruia, iar nu cele ce sunt ale Sfinților. Mulți la aceasta filozofesc neînțelepțeşte sau, ca să zic mai bine, fără socoteală şi dobitoceşte. Ce este aceasta? Ce este aceea? Pentru ce nu bagă înăuntru pe cel mirean? Au nu este creştin? Este cu adevărat creştin, frate, dar nu este preot. Căci alta este preotul, şi alta este mireanul. Şi dacă n-ar fi nici o deosebire, şi mireanul ar putea boteza, ar putea sluji Liturghia şi ar intra în altar.

## *Capitolul 366*
## **Pentru cei ce fac toate fără orânduială**

Iată ce este aceasta: Cei care tulbură toate şi fac amestecături, nefăcând osebire între cel hirotonisit şi nehirotonisit, îndrăznesc a face aceasta şi lasă pe cei nevrednici de altar a intra şi poruncesc fără însemnarea şi fără binecuvântarea arhiereului a citi în biserici Sfintele Scripturi. Până într-atâta s-a ajuns, încât s-a făcut obicei această neorânduială şi nu le trebuie să aibă mulți sfânta însemnare, ci de abia când vor să se hirotonisească, atunci o caută şi abia atunci o iau ca după un obicei oarecare. Omule, nici socoteşti acestea? Şi nu iei seama la hotărârile Sfinților Părinți, cele aşezate dintâi? În Biserica Marelui Dumnezeu şi Mântuitorului Iisus Hristos nu sunt lucruri mici, nimic nu este fără socoteală, căci Biserica este a Însuşi Cuvântului celui viu. Drept aceea, toate sunt cu mare socoteală şi cum poate îndrăzni cineva cu ale sale porniri a nu le băga de seamă cu totul cele ce sunt ale lui Dumnezeu Cuvântul şi a se face pe sine înființătorul acestor stricări! Nu ştii că rânduiala le ține pe toate, precum scrie? Şi că Dumnezeu nu este al neorânduielii, precum zice grăitorul de Dumnezeu, ci al păcii şi al tocmelii? Şi că buna tocmire cea din cer este şi în Biserică? Deci dar nu strica rânduiala cea dintâi, ci mai vârtos păzeşte-o

pe dânsa şi pentru dânsa râvneşte cât îţi este cu putinţă. Nu te sârgui a păzi numai cele ai luat, ci cu adăugiri sfinte să adaugi şi să împodobeşti acestea, ca şi Părinţii noştri. Ajută dar sfintelor rânduieli, pentru ca să iei de la Dumnezeu plată înmulţită, ca cela ce iubeşti buna cuviinţă a casei Domnului; şi păzeşte sfânta rânduială, cinsteşte pe cei ce sunt ai altarului mai mult decât pe ceilalţi, după vrednicia trupului; cu starea, cu Cuminecătura, cu luarea anaforei şi a sfeştaniei, şi cu închinarea cinstitelor icoane şi a Prea Sfintei Cruci, ca pe cei ce au sfântă însemnare.

## *Capitolul 367*
## Pentru cei ce intră în altar fără nici o socoteală, nefiind nici hirotoniţi, nici însemnaţi, şi pentru cei ce şed cu trufie din susul preoţilor şi monahilor

În altar să intre numai cei ce s-au învrednicit hirotoniei şi s-au ales spre slujirea veşnicului Împărat, şi nimeni altul să nu intre. După aceasta să se rânduiască călugări şi după dânşii mireni, fără a se da loc trufaşilor să-şi bată joc de cele sfinte, umblând fără cunoştinţă şi la cele fără patimă şi dumnezeieşti nelăsându-şi patimile lor cele omeneşti şi care, în loc de a se sfinţi, sunt osândiţi şi vrednici de urâciune, pentru că vor a se împărtăşi de cele Dumnezeieşti după neamul lor cel stricăcios şi se aşază după bogăţie mai sus, urând pe săraci, şi după cele omeneşti a covârşi pe toţi, după puterea lumească. Dumnezeu n-a ales acestea, de vreme ce zice: "Nu sunt mulţi înţelepţi după trup, nu sunt mulţi puternici, nu sunt mulţi de neam bun", adică sunt puţini aceştia care se arată între oameni că se înalţă şi covârşesc. Dumnezeu n-a ales dintr-acestea, de vreme ce sunt ale lumii puteri, iar nu ale lui Dumnezeu, căci Dumnezeu un om a făcut şi dintr-acest om a făcut pe toţi ceilalţi. Astfel, pentru ca să ruşineze pe cei ce gândesc la cele pământeşti, zice: "Cele nebune, cele slabe şi cele de neam prost ale lumii a ales Dumnezeu"; asemenea a ales şi pe cele nesocotite şi pe cele ce nu sunt şi se par de nimica ca pe cele ce sunt, adică pe cele ce se par a fi mari şi înalte să le strice cu smerenia şi cu adevărul, ca să nu se laude, zice, tot trupul înaintea lui Dumnezeu; nici vreun înţelept sau de bun neam, sau tare, sau bogat să zică că ar fi făcut cele ce sunt ale mântuirii noastre. Căci chiar Cel ce S-a smerit până la întrupare, din fecioară smerită, dar sfântă, S-a întrupat; Cel ce s-a numit Teslar şi Fiul teslarului şi s-a osândit până la Cruce, Însuşi prin pescari, curelari, vameşi şi păgâni, care au crezut, ne-a mântuit pe noi şi pe toată lumea. Deci oricine ai fi, nu te lăuda cu trupul, căci eşti din pământ şi cu cât te îmbogăţeşti pe pământ, cu atât mai multă stricăciune tragi. Prin urmare, văzându-te că eşti mirean şi n-ai hirotonie, nici eşti călugăr, smereşte-te şi fii judecător adevărat, şi

astfel, nefiind din preoţi, nici din călugări, te apropie ca un mirean către Cel adevărat, curat şi singur judecător. Fiind mirean dar, roagă-te, vezi cine este mai mare decât tine din cei mireni şi cine e mai curat – căci la Dumnezeu nu încape făţărnicie – şi cine e mai mare decât tine prieten al lui Dumnezeu. Aceasta mai cu seamă să o priceapă toţi de la împărăţie: căci de vreme ce numai prietenii se apropie de împăratul, cu mult mai vârtos vor fi mai aproape de Dumnezeu prietenii Lui. Deci greşind, apropie-te ca un greşit, iar nu veni înaintea călugărilor, defăimându-i, căci am şi văzut în lume pe unii de neam bun, fiind înţelepţi la cele dumnezeieşti, punând înaintea lor pe călugării cei de rând, când mergeau la anaforă şi la sfeştanie. Nu merge nici înaintea clericilor, ci rămâi întru rânduiala în care eşti, cu smerenie şezi, stai şi te apropie de Domnul, căci zice: "Domnul stă împotrivă trufaşilor, iar smeriţilor le dă Dar.

Acestea dar ajung pentru rânduiala cea din sfânta biserică care urmează cerului, şi pentru buna cucernicie spre cele dumnezeieşti. Punându-se mortul după rânduială, preotul binecuvintează pe Dumnezeu, căci trebuie atunci mai cu seamă a binecuvânta pe Dumnezeu, Care a adus pe om la sfârşit şi i-a primit sufletul lui şi trupul l-a dat pământului, prin moartea lui ne-a făcut luare-aminte, din viaţa aceasta l-a mutat într-altă viaţă pururea fiitoare, şi a făcut pe moarte, care este pedeapsa păcatului, iubire de oameni; mai cu seamă că Hristos întrupându-Se şi murind pentru noi, ne-a înviat şi ne-a mântuit şi iarăşi ne va scula şi ne va mântui, ca un Iubitor de oameni. Deci îndată şi cântăreţii zic asemenea cântare: "Bine eşti cuvântat, Doamne, învaţă-ne pe noi îndreptările Tale" şi psalmul: "Fericiţi cei fără de prihană", care se fac pe trei staţii, spre închipuirea şi slava Treimii. Aceşti psalmi arată mai înainte petrecerea Mântuitorului şi viaţa sfinţilor, după care viaţă fiecare din drept credincioşi este dator a vieţui. La fiecare staţie, se face rugăciune de către toţi preoţii şi iarăşi se încep psalmi, zicându-se la fiecare stih "Aliluia", care înseamnează "Vine Domnul", adică arată a doua venire a Lui, la care arătându-Se ne va învia pe noi toţi cei morţi. La cealaltă staţie se zice: "Odihneşte pe robul Tău". Iar la cealaltă: "Miluieşte-mă, Doamne", ca de la faţa mortului se zice rugăciunea cea trebuincioasă şi de folos.

Iar rugăciunea preoţilor se face într-acest chip: luând diaconul cădelniţa, punând tămâie şi luând binecuvântare de la preot, stă la capul mortului şi tămâiază deasupra trupului ca şi cum s-ar ruga pentru dânsul şi aducând tămâie lui Dumnezeu zice cu glas: "Iară şi iară cu pace Domnului să ne rugăm"; prin moartea aceea ce s-a întâmplat învăţându-ne păciuirea, că şi noi vom muri, ca împăcându-ne să ne rugăm pentru cel mort şi ca doară să-l folosim pe el ceva cu rugăciunea şi ca să aibă el pace cu Dumnezeu care s-a împăcat cu el. Apoi se roagă pentru odihna sufletului celui adormit şi pentru ca să-i se ierte lui toate greşalele, să aşeze Domnul

sufletul lui în odihna drepţilor, şi toţi într-un glas zic rugăciunea cea de folos: "Doamne, miluieşte", şi pe toţi îi îndeamnă ca să ceară de la Hristos pentru cel adormit milele Lui, Împărăţia cerurilor şi iertarea păcatelor. Iar preotul în taină aducând rugăciune cu cucernicie lui Dumnezeu, zicând: "Dumnezeul duhurilor", adică al îngerilor, al sufletelor, "şi a tot trupul", adică al oamenilor celor cu trupuri, se roagă Celui ce a deşertat moartea cu moartea Sa, şi a călcat pe diavol prin Cruce şi a dăruit lumii viaţă prin omorârea Sa, să odihnească şi sufletul celui adormit în loc de odihnă, de unde a fugit toată scârba şi suspinul şi să-i ierte lui toată greşeala făcută cu lucrul, cu cuvântul şi cu gândul, de vreme ce nimeni nu este fără păcat, decât numai Însuşi Cel ce S-a întrupat fără de păcat, pentru că El este Drept şi cuvântul Lui adevărat, fiind chiar El adevărul şi Însuşi a zis: "Eu sunt viaţa şi învierea". Aceasta dar zicând preotul, zice către Dumnezeu: "Că Tu eşti Învierea", pentru că nădăjduim că şi acela care a murit va învia, se va scula şi va afla odihnă pe Domnul. Deci aceasta se face şi la cele trei staţii ale psalmilor: "Fericiţi cei fără prihană", iar şi tropare trebuincioase de rugăciune către Dumnezeu pentru cel adormit se zic după "Fericiţi cei fără de prihană". Apoi şi o parte din Apostol, pentru nădejdea Învierii. Pentru aceea Apostolul nu numeşte pe credincioşi morţi, ci adormiţi, ca unii ce vor învia. Apoi se zice "Aliluia", ca un semn al venirii lui Dumnezeu şi ca o propovăduire a venirii lui Hristos şi printr-Însul a Învierii noastre din morţi. Se aduce şi tămâie pentru Darul lui Dumnezeu care vine spre trupul celui adormit, ca al unui credincios. Evanghelia se citeşte de preot, ca prin îngerul lui Dumnezeu, arătând aceasta învierea noastră, şi îndată după aceasta se zice iarăşi rugăciunea şi după dânsa darea sărutării.

## *Capitolul 368*
## **Ce înseamnează sărutarea ce o facem la morţi**

Această sărutare, care e cea mai de apoi, este pentru mutarea şi despărţirea de viaţa aceasta, ca o împreunare şi unire, pentru că murind nu ne despărţim unii de alţii, fiindcă toţi vom urma tot această călătorie; şi ne vom rândui să fim împreună de unde nu ne mai despărţim niciodată, pentru că pentru Hristos vom vieţui. Şi acum mergând către Hristos, ne vom uni cu Dânsul, şi mâine vom fi unii cu alţii, şi noi cei vii adormind ca şi dânşii şi făcându-se înviere, cu unirea credinţei celei drepte vom fi toţi credincioşii împreună cu Hristos. Deci sfârşindu-se sărutarea, se face iarăşi cea mai de înainte zisă rugăciune la sfârşit, ca o pecete, fiind a cântărilor, şi astfel se face sfârşitul.

## *Capitolul 369*
## Ce însemnează aceea ce se zice "Veşnica pomenire"

După ce se face sfârşitul se zice acest cuvânt celui adormit "Veşnica lui pomenire". Sfântul Dionisie ne vorbeşte şi pentru sărutare şi pentru veşnica pomenire. Pentru sărutare zice că însemnează unirea noastră a celor vii cu cei ce se duc întru Hristos. Iar pentru "veşnică pomenire" zice că s-a împreunat într-o ceată cu sfinţii şi sunt vrednici moştenitori ai acelora precum au fost şi credinţei. Noi credem una ca aceasta, fiind şi ca o punere înainte a celui adormit către Dumnezeu, şi ca o rugăciune a noastră pentru el. Iar rugăciunea cea de apoi este ca un Dar şi o săvârşire, căci se roagă ca să câştige pe Dumnezeu, dând lui Dumnezeu sufletul şi trupul celui adormit. Drept aceea mergem împreună cu trupul până la mormânt şi cântăm de trei ori "Sfânt", întru lauda Treimii lui Dumnezeu. Trupul îl punem în mormânt şi îl dăm pământului, prin rugăciuni, împlinind dumnezeiasca poruncă aceea care a zis "pământ eşti şi în pământ vei merge". Însemnând trupul cu Crucea, sau vărsând asupra-i cruciş untdelemn din candelă, sau aruncând pământ cu vreun vas oarecare, propovăduim învierea. Căci măcar că ne-am făcut şi muritori, dar vom învia, pentru Cel ce s-a întrupat pentru noi şi a murit cu trupul, a înviat şi învierea ne-a dat-o nouă, şi că acesta ce se îngroapă va învia precum a înviat Mântuitorul nostru. Drept aceea, după ce se pune în mormânt se toarnă deasupra lui untdelemn în chipul Crucii, precum au rânduit apostolii şi despre care scrie Dionisie; iar mai cu seamă când se îngroapă trebuie să se ungă mortul, căci precum la Botez este apă şi untdelemn, se cade ca în chipul acelora să dăm acestea celor ce au vieţuit cu credinţă şi cu bună cinste. Pentru aceasta dar spală în chipul Crucii trupul cu buretele cu apă, la ochi, la gură, la piept, la genunchi şi la mâini şi îl ung cu untdelemn, căci untdelemnul este semn al silinţelor şi suferinţelor, şi că cel ce a adormit s-a sfârşit bine şi creştineşte şi se va învrednici milei celei dumnezeieşti şi luminatei linişti a luminii dumnezeieşti.

## *Capitolul 370*
## Pentru ce se fac numai douăsprezece închinăciuni la cel adormit

Atunci aruncându-se pământ peste mort se zice rugăciunea de mulţumire ca cela ce s-a dat pământului, şi ca o pecete şi săvârşire. Şi închinându-se toţi de douăsprezece ori lui Dumnezeu pentru cel ce s-a sfârşit, pentru pacea vieţii lui, care a fost de douăsprezece ceasuri în zi şi

de douăsprezece ceasuri în noapte, se duce fiecare gândindu-se la unele asemenea şi pentru dânsul. Dacă cineva are grijă pentru aceasta, nu încetează a se ruga seara şi dimineaţa pentru cel ce s-a sfârşit. Apoi face şi cele obişnuite, şi mai înainte de toate în fiecare zi jertfa cea fără de sânge, afară de care nimic nu este mai de folos celui adormit. Nimic nu este de veselie, de luminare şi de unire cu Dumnezeu ca însuşi dumnezeiescul Sânge care se varsă şi dumnezeiescul Trup care se jertfeşte pentru noi, netrebnicii. În toate zilele, în tot anul şi în toată viaţa lor aduc această jertfă cei ce sunt rudă după trup şi cei uniţi după duh, aceştia din urmă iubind mai mult decât rudele cele după sânge, ca nişte uniţi cu duhul; şi cu cât mai mult o aduc, cu atât mai mult foloseşte celui răposat şi lor. Ce altceva este mai de folos decât a Se jertfi Hristos pentru noi. Alţii însă, pe cât vor putea şi vor avea dorinţă câtuşi de puţin, măcar patruzeci de zile să aducă această Jertfă în fiecare zi.

## *Capitolul 371*
## Cum că Sfânta Jertfă este mai de folos decât toate celor adormiţi

Este arătat că Jertfa aceasta este mult de folos şi că slobozeşte din legături şi din moarte, dovedindu-se din multe semne şi întâmplări, care sunt şi scrise. De vreme ce şi Grigore a Romei, unul din Sfinţi Părinţi, care se numeşte Dialogul, a izbăvit din muncă pe un oarecare frate făcând Liturghie pentru dânsul vreme de patruzeci de zile.

## *Capitolul 372*
## Pentru colivele ce se aduc pentru cei morţi

A treia zi se fac cele de trei zile, din seminţele grâului şi a altor roduri cele de multe feluri, aducându-le lui Dumnezeu. Ce înseamnează rodurile? Cum că şi omul este sămânţă, ca o roadă din pământ, şi semănându-se în pământ ca grâul, va învia iarăşi cu puterea lui Dumnezeu, răsărind în veacul ce va să fie desăvârşit, aducându-se viu lui Hristos. Căci precum se îngroapă în pământ această sămânţă şi după aceea răsare şi produce mult rod, tot astfel şi omul dându-se pământului cu moarte va învia iarăşi. Pavel zice asemenea, arătând învierea prin pilda semănătorilor. Deci unii zic că noi facem această colivă din roduri numai pentru minunea bunului şi biruitorului mucenic Teodor, însă nu este numai pentru aceasta, care este dumnezeiască şi de la Dumnezeu, ci pentru glasul lui Pavel mai cu seamă, precum am zis, care a închipuit seminţele cu trupurile noastre cele ce se roagă şi vor să învieze şi care sunt mai cinstite decât acelea.

Drept aceea, aducem nu numai grâu, ci şi multe dintre alte seminţe, precum şi vin din roada viei, căci această roadă este de lemn şi s-a ales pentru Jertfa lui Hristos. Acestea aducem şi la pomenirile sfinţilor, căci şi ei sunt roadă sfântă şi daţi pământului cu sfinte moaşte şi vor învia. Mai mult decât toate celelalte semănături se aduce grâu, pentru că şi Mântuitorul Şi-a asemănat Sfântul Său Trup cu grâul. Că zice: "De nu va putrezi grăuntele de grâu căzând în pământ, singur rămâne", arătând şi dintr-aceasta învierea Lui. "Iar de va putrezi, mult rod va aduce". Iată dar pentru ce punem grâul înainte, căci din grâu este toată pâinea cea adevărată. Pentru aceea că şi Hristos este Pâinea cea adevărată şi Însuşi viu, Care s-a numit pe Sine Pâinea vieţii. Pentru aceea, precum cred, aceasta este pricina pentru care s-a dat din început grâul ca mâncare oamenilor şi încă mai cu seamă pentru că a vrut a se da să se facă tainele cu pâine de grâu.

Iar cele de a treia zi şi a noua zi şi celelalte pomeni se fac mai ales pentru Treime, căci de la Dânsa avem fiinţa şi viaţa; şi venindu-ne moartea pentru folosul nostru, iară se face învierea. Unii zic că şi pentru naşterea omului, căci aruncându-se sământă în pântecele muierii, se închipuieşte copilul a treia zi, iar a noua zi se încheagă şi la patruzeci de zile se face viu şi se plineşte; în a treia lună saltă şi în a şasea copilul este desăvârşit, iar într-a noua se naşte.

Pomenile în an se fac pentru că pruncul cel născut simte la a treia lună şi câte puţin creşte, schimbându-se omul în fiecare an. La întreirea anilor, şi încă mai cu seamă când se începe a treia întreire, care este anul al şaptelea, pentru că omul este zidit şi nu poate să plinească întreirea Treimii, care este nouă, întru care este numărul cetelor îngereşti. Aceştia, ca nişte fără trupuri, fiind numai gânduri, vieţuind fără de moarte, cu acest număr închipuiesc mai desăvârşit Sfânta Treime; care cele nouă cete sunt trei Treimi. Iar viaţa noastră, ca a unor zidiţi, este înşeptită şi schimbările asemenea, şi noi ne atingem de întreita treime prin şapte; nu putem însă arăta desăvârşit, pentru trup, cu toate că într-alt chip, pe cât se poate, ne închipuim Treimii, fiind zidiţi după chipul lui Dumnezeu, cu mintea, cu cuvântul şi cu duhul. Drept aceea, făcându-se acestea, cele de a treia zi şi celelalte arată şi propovăduiesc Treimea şi că printr-Însă ni se dau nouă toate ale vieţii şi ale mântuirii, şi acestea sunt socoteli bune de vreme ce şi naşterea noastră şi fiinţa noastră sunt de la Dumnezeu, şi acestea sunt socotite pentru slava Lui. Mai bisericeşte este însă ca să socotim toate duhovniceşte şi dumnezeieşte, şi să nu întărim ale Bisericii cu cele simţitoare. Drept aceea, a aduce la biserică pe cel ce a murit arată că de la Dumnezeu s-a zidit şi, sfârşindu-se, iar la Dumnezeu se aduce.

## *Capitolul 373*
## Pentru ce se face pomenire în a treia, a noua, a patruzecea zi şi în celelalte

A treia zi se face pentru că luând fiinţa prin Treime, mutându-se, va lua cele bune. A noua zi, pentru că duhul acestuia, fără de trup, fiind împreună cu sfintele duhuri şi cu îngerii, să se împreune cu ceata lor, fiind asemenea lor după fire, adică a cetelor cu numărul nouă. Printr-însele propovăduiesc întreit pe Cel în Treime Dumnezeu şi-L laudă; şi ca să se unească împreună cu înseşi duhurile sfinţilor. Iar la patruzeci de zile se face pentru înălţarea Mântuitorului, care s-a făcut într-această zi, după Înviere, pentru ca şi el atunci înviind, să se înalţe răpindu-se în nori şi să întâmpine pe Judecătorul, şi astfel fiind împreună cu Domnul, să fie pururea. Cele dintr-a treia, a şasea şi a noua lună propovăduiesc tot astfel pe Cel în Treime Dumnezeu al tuturor şi sunt întru slava Lui, pentru cel ce s-a sfârşit. Şi dintr-aceasta s-a alcătuit omul, şi într-aceasta dezlegându-se din trup, se duce, şi dintr-aceasta iarăşi nădăjduieşte să învieze. Iar cele de la sfârşitul anului e arătat că tot aceasta însemnează, prin întreirea lunilor, încă şi pentru săvârşirea cea de acolo, pentru că singură Treimea Dumnezeul nostru va fi Viaţa tuturor, pricinuitorul fiinţei, tocmirea tuturor şi înnoirea firii omeneşti.

## *Capitolul 374*
## Pentru ce la an facem pomenirea răposaţilor

Drept aceea la an se face pomenirea celui ce s-a sfârşit de către ai săi arătând că trăieşte, că este cu sufletul fără de moarte, şi că oarecând se va înnoi, când va vrea Ziditorul. Aceasta mărturisesc prin colivele cele aduse. Precum Hristos murind cu trupul a înviat şi trăieşte, asemenea şi noi, precum zice Pavel, vom învia întru Dânsul şi vom trăi. Iar că a înviat şi trăieşte, mărturisesc lucrurile Lui şi Jertfa ce se aduce pentru toţi ca un Fiu, fiind făcută precum a poruncit El. Deci pomenirile se fac în vremile mai sus zise, pentru motivele spuse mai sus. Multora dintre sfinţi s-a arătat şi s-a descoperit folosul ce au cei adormiţi de la acestea, şi pentru aceea toţi trebuie să săvârşească aceste pomeniri şi mai cu seamă înfricoşata Jertfă, căci pentru aceasta s-au orânduit, fiindcă prin rugăciunile, liturghiile şi milosteniile care se fac, nu numai că se dă iertare de păcate celor ce ar fi păcătuit şi ar fi murit în pocăinţă, dar încă şi celor ce au vieţuit întru bunătate şi au luat sfârşit bun li se dăruieşte mai mare înălţare întru slava Domnului. Astfel zice şi Gură de Aur la explicarea Faptelor. Fiecare credincios să ştie că dacă iubeşte pe al său, multe bunătăţi îi va face când

va aduce pentru dânsul jertfe, şi de multă veselie îl va umple făcând milostenie, şi mai cu seamă când va aduce pentru dânsul Jertfa fără de sânge, căci mirida care se scoate la Liturghie şi pomenirea care se face pentru cel mort, uneşte pe cel mort cu Dumnezeu şi îl împărtăşeşte cu Dânsul nevăzut.

Drept aceea, dintr-aceasta folosindu-se foarte mult nu numai se mângâie fraţii cei ce cu pocăinţă s-au mutat întru Hristos, dar încă şi sfintele suflete ale sfinţilor se bucură pentru aceste pomeniri, când se fac pentru dânşii, unindu-se cu Hristos şi împărtăşindu-se prin Sfânta Liturghie mai curat şi mai luminat; şi împărtăşindu-se mai mult cu darurile Lui se roagă pentru noi, căci şi pentru aceasta Dumnezeu a lucrat această Jertfă şi a dat-o spre mântuirea şi luminarea trupurilor, ca să fim cu Dânsul toţi una, precum s-a făgăduit. Drept aceea se roagă cei ce-i pomenesc pe dânşii, săvârşesc jertfe întru cinstea lor şi se fac mijlocitori şi solitori pentru dânşii. Şi se roagă ca şi aceştia să se împărtăşească cu Hristos, ca şi dânşii. Pentru aceea trebuie să facem pomenire celor răposaţi, ca să facă şi pentru noi alţii; şi să pomenim pe sfinţi ca, veselindu-i, să se facă şi ei pentru noi rugători veseli către Dumnezeu.

## PARTEA A VII – A

**Explicare a aceluiaşi Sfânt Părinte, pentru sfânta biserică şi pentru cei ce slujesc într-însa, diaconi, preoţi, arhierei, şi pentru odăjdiile cu care slujesc fiecare dintr-înşii. Pentru Dumnezeiasca Taină a Sfintei Liturghii, arătându-se pricina fiecăreia din cele ce s-au săvârşit la dânsa; şi care explicare s-a trimis la creştinii cei din Crit.**

Din dragostea cea dumnezeiască îndemnându-ne a şti ce însemnează semnele cele ce se fac în dumnezeiasca Biserică şi ce însemnează sfintele odăjdii, primiţi cu dragoste pricinile cele ce vom arăta pentru acestea. Iar mai vârtos pentru Marele Dumnezeu al lucrurilor, Cel ce singur este Dragoste, Care atât ne-a iubit (precum scrie), încât şi pe Unul născut Fiul Său L-a dat pentru noi. Acesta dar a venit cu dragoste şi Cel ce este pretutindenea S-a sălăşluit întru noi. S-a născut prunc din Fecioară şi a împlinit vârstele, ca eu cu totul să mă curăţesc şi prin lucrurile şi cuvintele Lui să mă sfinţesc. Mai apoi şi pe Sine S-a dat mie întru împărtăşire, căci de vreme ce cu pârga trupului s-a unit cu mine Cel ce s-a luat din Fecioară, era trebuinţă ca unirea cu lucrarea să ajungă la toţi cei ce cred. Căci aceasta este a mă zidi din nou şi a mă învia. Că zice: "De nu veţi mânca Trupul Fiului Omului şi de nu veţi bea Sângele Lui, nu veţi avea Viaţă întru voi". Şi: "Eu sunt viu, şi cel ce Mă va mânca pe Mine, viu va fi, pentru Mine". Aceasta cu Tainele bine a lucrat-o.

### *Ce însemnează Sfântul Botez*

Botezul este naştere de a doua oară, dându-ne nouă şi naşterea Sa cea fără patimă. Iar cu punerea mâinilor şi cu suflarea şi cu mirul, dă darul harului Lui.

*Ce însemnează Sfântul Mir*

Acest Mir este însuşi El, că zice: "Mir vărsat îţi este numele", adică ungându-Se pe Sine ca un Dumnezeu şi ungându-se ca un Om. Drept aceea şi pe noi bine ungându-ne, ne dăruieşte puterea cea vie şi buna mireasmă a Duhului. Iar al treilea dar şi cel mai mare este că ne dă tuturor să ne împărtăşim cu El, ceea ce a arătat cu darea Tainelor, luând pâine şi sfinţind-o şi paharul asemenea. Şi zicând la pâine: "Acesta este trupul Meu", iar la pahar: "Acesta este sângele Meu", nu numai a sfinţit-o, ci şi spre sfinţire i-a chemat; că zice: "Luaţi, mâncaţi" şi "beţi dintr-acesta toţi". Şi nu numai atunci a făcut aceasta Însuşi, ci a dat a se face pururea de ai Săi. Că zice: "Aceasta să o faceţi întru pomenirea Mea". Şi precum se cade s-au făcut. Că de vreme ce şi Însuşi asemenea cu noi S-a făcut părtaş trupului şi sângelui şi s-a arătat Om ca noi, fiind Dumnezeu neschimbat, socotinţa a fost ca să ne împărtăşim şi noi de Dumnezeirea Lui, însă aceasta a săvârşit-o cu un mijloc dumnezeiesc şi mai presus de cuvânt, căci cu cele care ne hrănim şi ne adăpăm, într-acelea pe Sine Se uneşte pretutindenea cu dumnezeiască putere, fiind şi pâinea şi paharul, pe care le preface în trup şi în sânge, fiind atotputernic. Deci printr-acestea Se uneşte cu noi şi se împreună, şi fiind Soare al dreptăţii ne străluceşte, dându-ne şi strălucirile după vrednicia curăţiei. Şi nu lucrează aşa fiecum, ca soarele, dând numai razele, ci şi pe cele necurate le curăţeşte şi le face primitoare de lumină. Deci de vreme ce într-acest chip este Taina Liturghiei, acesta este sfârşitul pentru care S-a întrupat Dumnezeu, că prin ea ne facem părtaşi lui Dumnezeu şi dumnezei după har; şi Biserica lui Hristos mai mare şi mai dumnezeiască sârguire are spre aceasta. Drept aceea, ceea ce a luat din început pururea lucrează, şi prin sfintele semne învaţă cele mai presus de cuget. Iar atâta slavă a luat, cât şi cele ce văzut se lucrează, tuturor le sunt minunate. Ci nu ajunge mintea tuturor spre cunoştinţa celor ce se săvârşesc. Drept aceea, mulţi nu se pricep şi caută să afle pricinile pentru care se fac acestea, dar cele ce se săvârşesc sunt cu totul mai presus de tot cugetul, şi nu numai mintea omenească, dar nici îngerească nu poate să arate în ce chip este întruparea lui Dumnezeu sau în ce chip este împărtăşirea cu Dumnezeu sau şi altceva din câte Biserica predică şi lucrează.

Însă Dumnezeu nu ne-a lăsat de tot a fi necunoscători pentru cele ce sunt ale Sale, ci ne-a dat pricini a şti pe cât este cu putinţă şi pe cât se cade a cerca, a afla şi a pricepe unele dintr-ale Sale, de vreme ce pentru noi s-au făcut acestea. Deci şi noi cât am putut cunoaşte şi cu cât ni s-a dat nouă, celor ce suntem mici şi smeriţi, pentru acele ce voi întrebaţi socotindu-ne pe noi a fi ceva, vom zice cu dragoste adunând cele mai multe de la Sfinţii Părinţi; că nici noi altceva mai nou nu avem afară de cele aşezate de Sfinţii Părinţi, nici cele ce am luat nu le-am schimbat, ci le-am păzit, ca şi

Simbolul Credinței. Drept aceea, precum de la singur Mântuitorul și de la Apostoli și de la Părinți ni s-a dat, astfel săvârșim Liturghia; și precum Domnul a săvârșit Liturghia fiind împreună cu ucenicii, frângând pâine și dându-le lor și paharul asemenea, tot așa face și Biserica, arhiereul împreună cu preoții slujind Liturghia și dând tuturor; sau și preotul împreună cu ceilalți. Aceasta o mărturisește și diadohul apostolilor, Sfântul Dionisie, învățând într-acest chip a sluji Liturghia, precum slujim noi. Asemenea și grăitorii de Dumnezeu: Vasile și Gură de Aur, învățând mai pe larg rânduiala Liturghiei, astfel au dat a o săvârși precum lucrează Biserica noastră, și aceasta mărturisesc rugăciunile lor cele de la Liturghie care învață vohodul cel dintâi și cel de al doilea și celelalte Sfinte Taine.

Dar în Sfânta Biserică n-au lăsat Părinții a intra fiecine, ca să o arate că este vrednică de evlavie, și mai vârtos la înfricoșatul Jertfelnic, căci arătat este că scoate afară pe cei chemați (pe catehumeni), precum și Sfântul Ambrozie a scos din altar și din biserică pe Împăratul Teodosie; și cel dintre sfinți Grigorie Dialogul nu numai mărturisește că se cade, ci, vrând să cinstească Biserica, n-a lăsat a se înmormânta în biserică trupul oricărui mort; și marele Isidor Pelusiotul vechi fiind din Părinți, în multe din scrierile lui pentru rânduiala Liturghiei noastre se vede că învață mai arătat; și înțeleptul întru cele dumnezeiești Maxim arată toată taina Sfintei Liturghii pe care o lucrează Biserica noastră și cele ce se fac în dânsa le explică. De la care și noi luând, ca de la niște Părinți, și orice altceva de vom ști de la cei de mai înainte le vom scrie vouă, nădăjduindu-ne darului lui Dumnezeu. Și întâi vom vorbi pentru dumnezeiasca biserică; de vreme ce organele Liturghiei sunt biserica și preotul, numai preotul slujind Liturghia, și numai biserica având Jertfelnicul, se cade să vorbim pentru amândouă.

### *Ce este dumnezeiasca biserică*

Deci biserica, măcar că este alcătuită din materii, însă are Darul cel mai presus de nume, care se săvârșește cu rugăciuni de taină ale arhiereului, și se unge cu dumnezeiescul Mir, și se face cu totul locaș al lui Dumnezeu, și are locuri deosebite pentru preoți și mireni.

### *Pentru ce este Biserica îndoită*

Biserica este îndoită prin cele dinlăuntru și prin cele dinafară, prin Însuși Hristos, care este îndoit, Dumnezeu și Om, după una văzut, și după alta nevăzut. Asemenea închipuiește pe om, care este din trup și din suflet. Închipuiește și Taina Treimii, care este neapropiată cu Ființa, și cunoscută cu purtarea de grijă și cu puterile. Mai închipuiește și însăși lumea aceasta

văzută: cerul prin Sfântul Altar, iar cele de pe pământ, prin sfânta biserică. După altă socoteală, toată dumnezeiasca Biserică întreită se vede, cu cele dinaintea Altarului, vreau să zic, cu biserica şi cu Altarul, care însemnează Treimea şi cetele cele de sus cu rânduială întreită; şi adunările drept slăvitorilor, care întreit sunt împărţite: a celor hirotonisiţi zic, a credincioşilor celor desăvârşiţi şi a celor ce sunt în pocăinţă. Încă şi cele ce sunt pe pământ, în cer şi mai presus de ceruri. Aceasta învaţă cinul dumnezeieştii Biserici. Amvonul cel dinaintea Bisericii închipuieşte cele de pe pământ, biserica cerul, iar Sfântul Altar, cele mai presus de ceruri.

### *Ce însemnează Sfântul Prestol*

Drept aceea, în Altar, dumnezeiasca biserică prin înfricoşatul Jertfelnic, adică prin Sfânta Masă, arată pe Stăpânul cerului, care este şi Sfânta Sfintelor şi se cheamă Scaun, locul lui Dumnezeu, odihna, curăţirea, locaş Jertfei celei mari, Mormântul lui Hristos şi sălăşluirea Slavei Lui.

### *Ce este catepeteasma*

Prin catepeteasma cea de la Jertfelnic închipuieşte cerescul Cort cel de la Dumnezeu, unde sunt adunările îngerilor şi odihna sfinţilor.

### *Ce este Canghelul*

Prin canghel, adică prin tâmplă, însemnează uciderea celor văzute de cele nevăzute.

### *Ce însemnează numele Evangheliştilor care sunt scrise pe pânză*

Patru părţi de pânză are Sfânta Masă, pe cele patru colţuri, că din patru margini ale lumii s-a adunat plinirea Bisericii, şi numele celor patru Evanghelişti sunt într-însele, căci printr-înşii s-a alcătuit Biserica, şi în toată lumea a ajuns Evanghelia.

### *Ce însemnează cămaşa Mesei şi alta ce se pune pe deasupra*

Cămaşa se pune peste această îmbrăcăminte a Mesei, pentru că este mormânt şi scaun al lui Hristos, şi una este ca giulgiul cu care s-a înfăşurat trupul mort, iar alta ca o îmbrăcăminte de slavă, precum arată şi psalmul care se cântă când se pune, zicând: “Domnul a împărăţit, întru podoabă S-a îmbrăcat”.

*Ce înseamnează Jertfelnicul cel de piatră*

Iar Jertfelnicul fiind de piatră închipuieşte pe Hristos, Care este şi Piatră, ca o temelie a noastră, şi Cap al unghiului, şi piatra cea de demult, care a închipuit Jertfelnicul acesta. Acest Jertfelnic pe noi, noul Israel, ne adapă nu cu apă, ci cu izvor de viaţă veşnică, cu Sângele cel viu al Cuvântului. Iar prin Sfântul Său Tron, adică prin scaunul arhiereului, însemnează pe Cuvântul cel întrupat şezând în ceruri de-a dreapta Părintelui.

*Ce însemnează treptele Altarului*

Prin trepte însemnează rânduiala şi înălţarea fiecăruia dintre cei hirotonosiţi şi a îngerilor.

*Ce însemnează arhiereul intrând la Jertfelnic*

Prin arhiereu se închipuieşte Hristos.

*Ce însemnează Evanghelia şi Crucea stând pe masă*

Sfânta Evanghelie, care se vede pe Jertfelnic, închipuieşte pe Hristos, iar Crucea arată Jertfa Lui.

*Pentru ce sub Masă se pun sfinte moaşte*

Sub Masă sunt sfinte moaşte ale mucenicilor, ca ale celor ce sunt cu duhurile pururea împreună cu Hristos, Marele Mucenic al Părintelui, avându-i Jertfelnicul ca pe nişte temelii ale Bisericii. Mai întâi cu Sângele lui Hristos, şi prin urmare prin Sine, şi apoi cu al mucenicilor s-a alcătuit.

*Pentru ce Sfânta Masă se unge cu Sfântul Mir*

Sfânta Masă este unsă cu Mir pentru că este plină de lucrarea Duhului şi se jertfeşte Mirul cel viu pe ea.

*Pentru ce se acoperă Sfânta Masă*

Sfânta Masă este acoperită cu veşminte şi împodobită pentru că şi cele de pe ea nu sunt slobode a se vedea de orişicine.

*Pentru ce este Sfânta Masă înaltă*
Sfânta Masă este înaltă şi luminată ca un scaun a lui Dumnezeu.

*Ce închipuiesc slujitorii Altarului*
Prin cei ce intră în Altar închipuieşte puterile cele mai presus de lume.

*Ce însemnează tămâia*
Tămâia cu care se tămâiază începând de la Jertfelnic însemnează darul Duhului cel dătător şi bine mirositor.

*Ce însemnează făcliile aprinse*
Luminile aprinse însemnează luminarea Duhului ce se dă sfinţilor neîncetat.
Şi aceasta biserica le închipuieşte prin Altar.

*Ce închipuieşte biserica cea din afară de Altar*
Biserica cea din afară de Altar arată această lume văzută sau şi cerul cel văzut, căci atunci când facem rugăciune înaintea Altarului zicem că are atunci Biserica rânduiala cerului şi a Raiului celui din Eden. Drept aceea, la sfintele mânăstiri şi cu oarecare perdele când cântă dinafară închid biserica şi le trag pe ele când intră, arătând cu aceasta că Hristos S-a pogorât până la noi şi spărgând zidul cel din mijloc al îngrădirii şi dând pace, ne-a ridicat pe noi la ceruri, şi cei ce au căzut în păcate nu cutează a intra înăuntru. Iar făcând rânduiala înnoirii bisericii, tot aceasta face. Iar când facem rugăciunile înăuntru, şi mai înainte de toate înfricoşata Liturghie, Altarul îl avem ca alt Cer, iar biserica se aseamănă cu cele de pe pământ, căci în ea toţi veghează şi stau împreună, şi Lui Dumnezeu aduc împreună rugăciunile.

*Ce închipuieşte amvonul?*
Amvonul dinaintea Altarului arată piatra cea răsturnată de pe mormânt, unde şi chipul îngeresc păzindu-l diaconii şi preoţii propovăduiesc dumnezeiasca Evanghelie: diaconii la Liturghie, iar preoţii la Utrenie.

*Ce însemnează podoaba bisericii*
Podoaba bisericii însemnează frumuseţea zidirii, candelele însemnează stelele, iar cupola bisericii închipuieşte tăria cerului.

*Ce închipuiesc cele ce se aduc la biserică*

Aducem untdelemn, ceară şi tămâie, adică untuldelemn în chipul milei celei Dumnezeieşti, ceara ca ceea ce este adunată din mii de flori, întru al nostru prinos desăvârşit şi întru jertfă de către toţi, iar tămâia în chipul dragostei celei Dumnezeieşti şi întru buna mireasmă a Duhului Care se dă tuturor.

*Cui se închipuiesc preoţii*

Preoţii începând dumnezeieştile cântări înăuntrul Sfântului Altar închipuiesc cele dintâi cete care sunt împrejurul lui Dumnezeu.

*Ce închipuiesc ceilalţi slujitori*

Diaconii, cântăreţii şi citeţii, primind dumnezeieştile cântări şi Sfintele Scripturi, după rânduială, unii de la alţii, închipuiesc ceata cea de mijloc a celor cereşti.

*Ce închipuieşte poporul cel credincios*

Tot poporul drept fiind la credinţă, cu osârdia sufletului se împreună cu cei ce chemă mila lui Dumnezeu. Aceasta arată rânduiala cea mai de pe urmă, cu care nu se cade a sta împreună făcătorul de rău sau cel ce este de altă credinţă, căci Lumina nu are împreunare cu întunericul. Iar de se va întoarce cineva către Lumină, atunci trebuie să înţeleagă şi să cunoască cei ce au putere de la Dumnezeu. Preotul încă se numeşte de Dumnezeiasca Scriptură, Îngerul lui Dumnezeu Atotţiitorul, ca un vestitor al celor Dumnezeieşti şi ca un plinitor al voilor lui Dumnezeu; închipuieşte încă şi pe Iisus, căci a câştigat puterea Lui cu hirotonia.

*Cu ce se aseamănă arhiereul*

Arhiereul mai mult decât preotul se numeşte Îngerul lui Dumnezeu, fiindcă şade în scaunul lui Hristos, şi are putere să lege şi să dezlege cu Darul lui Dumnezeu Celui ce toate le poate, căci arhiereul are dregătoria Apostolilor. Drept aceea, ca acela ce închipuieşte pe Hristos, când slujeşte Liturghie, se îmbracă cu sfintele veşminte, care toate au însemnare şi explicaţie duhovnicească, despre care şi noi după putinţă vom vorbi mai dinainte.

*Care sunt rânduielile celor ce se hirotonisesc la Altar*

Cei ce se hirotonisesc la Altar se împart în trei orânduieli: arhiereul, preotul şi diaconul. Unul, adică arhiereul, se numeşte luminător şi dătător al dumnezeieştilor lumini, pentru că şi preoţi şi clerici şi bisericile iau prin el hirotoniile, însemnările şi sfinţirile. Iar Botezul, iertarea, sfinţirea şi împărtăşirea Tainelor le iau mirenii pe toate ca dintr-un izvor de lumină, fiind din darul arhieriei.

*Ce înseamnează săvârşitorii*

Preotul se numeşte săvârşitor, ca acela ce are numai darul săvârşirii de Taine, iar nu dătător, căci botează şi slujeşte Liturghie. Dar nu poate hirotoni, nici a face alt preot sau pe altul din cei ce se împărtăşesc sfintelor rânduieli.

*Ce înseamnează slujitor*

Diaconul se numeşte slujitor, ca acela ce are rânduiala ascultării şi nu poate sluji ceva fără preot. El este din rânduiala îngerească cea mai de pe urmă, căci fiecare dintre cei ce sunt într-aceste trei rânduieli, după vrednicia rânduielii se îmbracă şi cu odăjdii. Diaconul se îmbracă cu cele ce închipuiesc rânduiala cea îngerească, cu orarul, iar preotul se îmbracă şi cu acestea, de vreme ce şi darul diaconului l-a luat mai înainte, dar are şi ale darului celui săvârşitor, pe care le arată epitrahilul, iar arhiereul şi cu acestea se îmbracă şi încă pune şi omoforul, care arată pe Fiul lui Dumnezeu întrupat. Drept aceea, îmbrăcându-se cu sfintele veşminte, mai înainte se îmbracă cu stiharul.

*Ce înseamnează stiharul*

Stiharul arată îmbrăcămintea cea luminată a îngerilor, căci de multe ori s-au arătat îngerii îmbrăcaţi într-acest chip, cu veşminte strălucitoare, precum şi cel de la mormânt, îmbrăcat cu veşmânt alb. Asemenea arată şi curăţia şi nespurcarea orânduielii celei preoţeşti, prin care curăţie şi preotul se învredniceşte Darului acestuia. Încă arată şi Dumnezeiasca strălucire, pe care o vesteşte credincioşilor prin Evanghelie şi prin celelalte. Şi mărturiseşte aceasta când se îmbracă, zicând: "Bucura-se-va sufletul meu de Domnul, că m-a îmbrăcat cu haina mântuirii", şi celelalte.

*Cum că diaconul are stihar şi orar*

Iar diaconul, având rânduială îngerească, precum s-a zis, se îmbracă cu stihar şi pune pe umeri orarul.

*Ce însemnează orarul*

Iar acesta diaconul îl arată ca pe nişte aripi, pentru cea netrupească şi cugetătoare rânduială îngerească.

*Pentru ce diaconul se încinge cu orarul când se cuminecă*

Cu aceasta diaconul urmează Heruvimilor, care-şi acoperă ochii, şi încingându-se, se închină când vrea să se cuminece. Pe orar este scris "Sfânt, sfânt, sfânt", care arată rânduiala cea slujitoare a îngerilor.

*Ce închipuiesc râurile stiharului arhieresc*

Iar stiharul arhiereului are pe el cele ce se cheamă râuri, pogorându-se de sus, care însemnează darul învăţăturii ce-l are întru dânsul şi osebirea darurilor celor de sus ce sunt întru dânsul, care prin el se varsă întru toţi. Întru toţi îngerii nu este tot aceeaşi rânduială, ci şi acolo celor mai mici lăsându-se alţii învăţători şi dătători de lumină. Iar râuri se cheamă pentru glasul din Evanghelie al Mântuitorului care zice: "Cel ce crede în Mine râuri de apă vie vor curge din pântecele lui".

*Ce închipuiesc râurile şi tăbliţele mantiei*

Aceasta arată şi mantia cea arhierească, având râuri pentru cele zise mai înainte, iar tăbliţele avându-le în chipul Legii celei vechi şi cei noi a Darului, care stau deasupra râurilor, arătând că din amândouă Legile trebuie să ia dascălul şi să dea învăţătură. Deci stiharul într-acest chip este.

*Ce închipuieşte epitrahilul*

Epitrahilul arată harul Duhului cel săvârşitor şi pogorât de sus. Drept aceasta şi arhiereul, şi preotul, punându-l pe grumaji, zic: "Bine e cuvântat Dumnezeu, Cel ce varsă harul Său peste preoţii Săi". Drept aceea fiecare preot şi arhiereu pune acest epitrahil la toată Sfânta Taină. Încă însemnează că preotul are grumajii plecaţi lui Hristos, fiind dator a lucra Tainele sub stăpânirea Începătorului Tainelor, şi a se supune jugului lui Hristos cu smerenie şi a face ale Lui împreună cu El; căci nimic fără de Dânsul nu se poate face, fiindcă toate printr-Însul s-au făcut şi se fac.

*Ce închipuieşte brâul*

Brâul arată slujirea Mântuitorului pentru noi, ceea ce şi aici a făcut şi în veacul ce va să fie s-a făgăduit a face pentru noi. Că zice: "Încinge-se-va şi-i va pune pe ei să şază şi trecând va sluji lor". Mai închipuieşte tăria şi vârtutea puterii lui şi încă şi curăţia trupului. Brâul ce-l are peste mijloc închipuieşte dimpreună sfinţirea sufletului şi sfinţirea trupului, şi aceasta o mărturisesc cuvintele ce le zice. Că zice: "Bine e cuvântat Dumnezeu, Cel ce m-a încins cu putere şi a pus calea mea nevinovată".

*Ce însemnează bederniţa*

La brâu arhiereul pune şi bederniţă, care arată biruinţa asupra morţii şi nestricăciunea firii noastre şi tăria lui Dumnezeu cea mare asupra vicleanului celui muncitor, pe care o a săvârşit Domnul întrupându-Se din Fecioară fără păcat, vieţuind fără de păcat, răstignindu-Se, biruind pe cel ce a născut păcatul şi ridicând cu Învierea pe Adam cel căzut cu păcat. Drept aceea, este în chip de armă şi se atârnă la coapsă, unde zic unii că stă puterea şi curăţia omului. Cuvintele care se zic când pune aceasta mărturisesc asemenea, căci zice: "Încinge sabia ta peste coapsa ta, puternice". Şi: "Domnul s-a îmbrăcat cu putere şi s-a încins".

*Ce însemnează rucaviţele*

Rucaviţele închipuiesc lucrarea lui Dumnezeu cea atotfăcătoare şi că Însuşi Iisus prin mâinile Sale Şi-a adus Jertfa Trupului şi Sângelui Său. Drept aceea, cele ce se zic când se pun rucaviţele la mâini sunt foarte cuviincioase, căci zice: "Dreapta Ta, Doamne, s-a proslăvit întru putere". Şi: "Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit". Unii mai zic că rucaviţele închipuiesc şi legăturile de la mâini ale Mântuitorului, cu care legându-se a fost dus la Pilat.

*Ce însemnează sfita*

Iar sfântul felon, adică sfita, arată puterea şi strălucirea Duhului cei dată de sus, că mai presus este strălucirea decât rânduielile cele mari. Mai însemnează şi puterea lui Dumnezeu cea cuprinzătoare a toate, cea purtătoare de grijă, cea lucrătoare a toate şi făcătoare de bine, pentru care S-a pogorât Cuvântul până la noi şi a unit cele de sus cu cele de jos; Care întrupându-Se, răstignindu-Se şi înviind, prin Sine ne-a adunat la Sine. Drept aceea, sfita mai cu seamă închipuieşte haina cu care s-a îmbrăcat

Mântuitorul fiind batjocorit. Pentru aceea şi este în chip de sac, căci nu are mâneci, arătând cu aceasta cuprinderea a toate. Aceasta mai arătat însemnează acea sfită care se cheamă sacos, cu care se îmbracă cei mai aleşi dintre arhierei; şi sfita cea plină de cruci cu care se îmbracă ceilalţi arhierei, şi care se cheamă polistavros, tot aceasta arată, fiindcă este arătătoare de patima Mântuitorului şi urmează Aceluia care prin patimă şi prin Cruce a săvârşit dreptatea cea adevărată şi ne-a dat slobozenie din muncă şi pe toţi dimpreună ne-a mântuit. Drept aceea şi îmbrăcându-se zice: "Preoţii Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate şi cuvioşii Tăi cu bucurie se vor bucura". Căci cu adevărat dreptatea cea prin Cruce ne-a dat bucuria. Acestea sunt cele cu care se îmbracă diaconul şi preotul, afară de bedernită.

***Ce însemnează omoforul şi pentru ce e de lână***

Arhiereul cu bederniţa şi cu celelalte (fiindcă are Darul tuturor, şi mai vârtos puterea cea aerhierească), pune şi sfântul omofor, care este de lână şi se înfăşoară împrejur peste umeri, dinainte şi dinapoi. Aceasta închipuieşte învederat singura cea pentru noi întrupare şi omenire a Cuvântului. Pentru aceasta este de lână, că închipuieşte oaia cea rătăcită pe care a luat-o pe umeri Mântuitorul, adică firea noastră. Şi că pogorându-Se din ceruri S-a întrupat, şi că Însuşi s-a chemat Mieluşel, junghiindu-Se pentru noi. Chiar cuvintele care se zic, înfăşurându-se peste umeri, adeverează explicarea, că zice: "Pe umeri luând, Hristoase, firea noastră cea rătăcită şi înălţându-Te, la Părintele o ai adus".

***Pentru ce preoţii şi arhiereii slujesc Liturghia cu capul descoperit, afară de Patriarhul Alexandriei. Şi cum că mai bine este a sluji cu capul descoperit***

Toţi arhiereii şi preoţii Răsăritului săvârşesc Liturghia cu capul descoperit, afară de Alexandrinul. Nu după vreo părere oarecare, ci cu socoteală mai înainte şi mai dumnezeiască, pe care dumnezeiescul Pavel o arată şi o învaţă, numind pe Hristos Cap, iar pe noi, mădulare ale Lui; şi că se cuvine a cinsti pe Hristos, Capul nostru, descoperindu-ne capetele când ne rugăm; şi nu numai pentru aceasta, ci şi pentru că având capul descoperit primeşte hirotonia cel ce se hirotoniseşte. Şi aşa precum este hirotonisit, aşa este dator să se roage şi să săvârşască Liturghie, şi mai vârtos arhiereul. De vreme ce hirotonisindu-se, pe cap i se citesc dumnezeieştile cuvinte, adică Sfânta Evanghelie, nu trebuieşte să aibă altă punere pe cap când slujeşte cele prea dumnezeieşti. Dar poate că va zice cineva: deci Alexandrinul având capul acoperit şi mulţi alţii, după aşezământul cel vechi, au nu fac creştineşte? Eu nu zic aceasta. Căci şi

așezământul cel vechi este către cei ce o lucrează. Dar oarecum după Legea veche, căci arhiereul Legii purta pe cap chidar, pe care o numea și mitră, cum o numesc și arhiereii noștri. Poate fi, căci o aseamănă pe ea și cu cununa cea de spini a Stăpânului sau cu mahrama care era pe capul Lui. Dar încă, de vreme ce și aceștia o iau din cap la Liturghie, la unele vremi, mărturisesc că mai cu cale este așezământul Fericitului Pavel. Căci chipul cununii celei de spini se închipuiește pe capul celor ce se hirotonisesc făcându-li-se sfânta însemnare prin tunderea părului. Iar acesta mai vârtos o arată cei hirotonisiți din călugări, având pe cap răsătura mai ca o cunună, care încă arată și cununa fecioriei lor. Iar sudariul, adică mahrama de la cap a lui Hristos, o închipuiește antimisul. Drept aceasta, se înfășoară, căci "iliton" va să zică înfășurat. Deci mai bine este cu capul descoperit a se ruga și a sluji Liturghie. Să avem dar grijă de aceasta și mai vârtos în vremile în care se cuvine.

### *Ce însemnează a se pogorî arhiereul din jeț*

Deci arhiereul când va să slujească Liturghie, pogorându-se din scaunul său pe care stă, arată pogorârea lui Dumnezeu Cuvântul către noi.

### *Ce însemnează a se îmbrăca cu odăjdii arhiereul*

Iar îmbrăcându-se cu veșminte arhierești însemnează sfânta întrupare a lui Hristos.

### *Ce însemnează a se pogorî spre Apus, până la ușile bisericii*

Iar pogorându-se până la ușile bisericii însemnează venirea Lui pe pământ, arătarea și pogorârea Lui până la moarte și la iad, că aceasta însemnează mergerea către Apus și pogorârea până la uși. Iar începându-se Sfânta Liturghie, dând arhiereul semn, căci fără dânsul nu se poate face ceva, preoții înăuntru zic rugăciunile, închipuind rânduielile cele cerești.

### *Pentru ce împreună cu psalmii se zic și cântările Legii celei noi*

Închipuind ceata proorocilor, și acestea le împart în trei, cinstind Treimea, zicând mai întâi din psalmi, și împreunând cântări și din Legea nouă. Prin psalmi vestesc întruparea lui Dumnezeu Cuvântul, cea propovăduită prin cântări. Arată singurul Dar desăvârșit și pe Fiul lui Dumnezeu, Carele S-a întrupat și a făcut toate pentru noi.

*Pentru ce chemăm întâi pe Născătoarea de Dumnezeu*

Drept aceea, cinstind pe cea care L-a născut pe El întru feciorie, cer folosirea Ei, că întâi și numai printr-Însa ne-am mântuit, zicând: "Cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mântuitorule, mântuiește-ne pe noi".

*Pentru ce apoi chemăm pe sfinți*

Iar după aceea pomenim pe sfinți, care bine nevoindu-se pentru taină, s-au săvârșit cu sfințenie, și astfel chemăm rugăciunile lor.

*Pentru ce chemăm pe Însuși Mântuitorul nostru*

Iar mai pe urmă chemăm pe Hristos, începătorul și săvârșitorul mântuirii noastre, cântând cu glas mare, și zicem: "Mântuiește-ne, Fiul lui Dumnezeu".

*Ce închipuiește arhiereul ieșind afară din Altar și stând*

Săvârșind Arhiereul sfintele rugăciuni, stă afară din Altar și împreună diaconul fiind cu el închipuiesc nu numai pe Apostoli, ci și pe îngerii cei ce slujesc Tainelor Lui.

*Ce însemnează cea dintâi ieșire din Altar a preoților și intrarea cu arhiereul prin ușile împărătești, cu Evanghelia*

Preoții înăuntru în Altar săvârșindu-și rugăciunile și ieșind arată pogorârea dumnezeieștilor îngeri, la Învierea și la Înălțarea lui Hristos; când și arhiereul plecându-și capul împreună cu preoții se roagă, ca să afle îngerii intrând și slujind împreună cu el, și când pleacă capul și se ridică, arată tuturor Învierea Domnului. Aceasta o propovăduiește și diaconul înălțând Evanghelia, vestește și el Învierea Mântuitorului, și cu glas mare strigă: "Înțelepciune, drepți", prin lucru și prin cuvinte mărturisind Învierea. Iar după aceasta îndată se face închipuirea Înălțării, cu sfeșnicile mergând înainte diaconii, câte doi, ținând Sfânta Evanghelie, și arhiereul fiind ținut de diacon de amândouă părțile, și pe urmă ceilalți preoți.

*Ce însemnează: " Veniți să ne închinăm" și lăudarea arhiereului la vohod*

Cântându-se foarte luminat: "Veniți să ne închinăm" și lăudarea arhiereului însemnează, precum scrie, Învierea și Înălțarea Mântuitorului. Că diaconul, precum s-a zis, zicând: "Înțelepciune, drepți" propovăduiește

Învierea Mântuitorului, iar ceata preoţilor şi a diaconilor, precum s-a zis mai sus, închipuieşte pe Apostoli, care au fost împreună cu Domnul şi care s-au primit de El şi de prea sfinţiţii îngeri.

***Ce închipuieşte intrarea arhiereului în Altar***

Arhiereul închipuieşte pe Însuşi Domnul, Care a înviat, S-a arătat Ucenicilor şi S-a suit de pe pământ la cer. Drept aceea, precum am zis că biserica cea dinafară de Altar este închipuirea pământului, iar Sfântul Altar închipuieşte cerul, tot astfel prooroceşte şi David, cum că atunci când Se înălţa, petreceau cu cinste îngerii pe Domnul şi strigau celor mai pe deasupra: "Ridicaţi porţile" şi îl numeau Împărat al slavei, Domn şi Puternic îl mărturiseau.

***Ce înseamnează a se închide şi a se deschide uşile împărăteşti***

Într-acest chip şi Biserica face lăudarea arhiereului petrecându-l cu cinste când intră în Sfântul Altar, fiind sfintele Uşi ale Altarului închise, arătând mai înainte de a intra tot aceasta.

***Ce înseamnează a tămâia Sfânta Masă împrejur***

Intrând şi tămâind Sfânta Masă împrejur se închipuieşte venirea Duhului printr-însul; Care, înălţându-Se Hristos la ceruri, a venit din ceruri către noi.

***Ce înseamnează dicherul şi pentru ce se însemnează Evanghelia cu el***

Cu dicherul arhiereul însemnează Sfânta Evanghelie, arătând luminarea lui Iisus cel în două firi, făcându-se prin întrupare, în cer şi pe pământ, întru mântuirea noastră cea pentru Dânsul, sufletească şi trupească; căci Cuvântul lui Dumnezeu cu a Sa întrupare nu numai pe oameni i-a strălucit îndoit, ci şi pe îngerii Lui. Şi cum că Cel ce s-a întrupat, Acela este Fiul lui Dumnezeu.

***Ce înseamnează de trei ori "Sfânt"***

Zicându-se îndată de trei ori cântarea "Sfinte Dumnezeule" arată taina Treimii, Care s-a propovăduit oamenilor prin întruparea Unuia din Treime, căci prin Cuvântul cel întrupat am cunoscut pe Tatăl şi pe Duhul. Asemenea arată unirea şi întocmirea îngerilor şi a oamenilor. Drept aceea

se cântă şi înăuntru, de către preoţi, şi afară, de către clerici şi mireni, căci una s-a făcut Biserica prin Hristos, a îngerilor şi a oamenilor.

***Pentru ce iarăşi însemnează arhiereul cu tricherul Evanghelia***

Propovăduind aceasta şi arhiereul, cu tricherul iarăşi însemnează Evanghelia, arătând întru Evanghelie propovăduirea Treimii şi rugându-se să se întărească aceasta prin Treime, numind-o pe Dânsa vie, ca o solitoare a veseliei celei adevărate, şi rugându-se împreună cu Dumnezeiescul Părinte David să se învrednicească de dumnezeieştile cercetări şi îndreptări.

***Ce însemnează suirea arhiereului în dumnezeiescul sintron***

Arhiereul suindu-se în dumnezeiescul scaun, mărturiseşte şederea lui Hristos cea de-a dreapta Tatălui, şi de acolo binecuvântând cu tricherul, adevereazâ sfinţirea noastră prin Treime, şi că Hristos suindu-Se la cer ne-a dat binecuvântarea şi strălucirea Treimii (pe care o închipuieşte lumina tricherului).

***Ce însemnează a şedea în sintron şi a zice "Pace tuturor"***

Iar şezând în scaun, urmează lui Hristos, având împreună şezători şi pe ceilalţi episcopi şi preoţi, care urmează Apostolilor; şi zice: "Pace tuturor". Cu aceasta arată unirea, căci Hristos este Cel ce a stricat vrajba prin Trupul Său şi a făcut, după cum zice Pavel, amândouă una, pe cele din cer şi pe cele de pe pământ.

***Pentru ce se citeşte întâi Apostolul, apoi Evanghelia***

Apostoleştile cuvinte se citesc arătând trimiterea Apostolilor la neamuri.

***Pentru ce, citindu-se Apostolul, arhiereii şi preoţii şed, iar diaconii nu***

Arhiereii şi preoţii (afară de diaconi) şed când se citeşte Apostolul, pentru că şi aceştia au darul cel apostolesc.

***Pentru ce se zice "Aliluia" înaintea Evangheliei***

Înaintea Evangheliei se cântă "Aliluia", ceea ce arată lauda lui Dumnezeu şi venirea Dumnezeiescului Dar, care este citirea Evangheliei.

***Ce înseamnă citirea Evangheliei***

Citirea aceasta înseamnă propovăduirea Evangheliei în toată lumea, ceea ce s-a arătat după Înălțarea Domnului, de către ucenici. Drept aceea, se citește întâi Apostolul, și după aceea se propovăduiește Evanghelia, pentru că întărindu-se întâi s-au trimis ucenicii, care după aceea, înconjurând lumea, au propovăduit Evanghelia.

***Pentru ce se tămâiază înaintea Evangheliei***

Înaintea Evangheliei este tămâierea, pentru darul Duhului cel dat din Evanghelie în toată lumea.

***Pentru ce, citindu-se Evanghelia, scoate arhiereul omoforul***

Citindu-se Evanghelia, arhiereul scoate omoforul, arătând că este rob Domnului, căci Domnul este ca și cum ar fi acolo de față, de vreme ce grăiește prin Evanghelie. Atunci nu cutează să poarte omoforul, chipul întrupării Lui, ci, luându-l de pe umeri, îl dă diaconului.

***Pentru ce diaconul ține omoforul îndoit pe mână***

Diaconul ține în dreapta omoforul, fiind strâns, stând aproape de arhiereu, și mergând înaintea Sfintelor Daruri, ținând tricherul în mână înseamnă că în veacul ce va să vină va fi vedere tuturor Iisus întrupat și jertfit pentru noi, Unul fiind din Treime și strălucindu-ne cu razele Dumnezeirii.

***Ce înseamnă a se da arhiereul jos din sintron și a binecuvânta de trei ori cu tricherul***

Pogorându-se arhiereul din scaun, arată purtarea de grijă cea din cer a Mântuitorului și facerea de bine pentru noi; pentru că înălțându-Se, nu S-a despărțit de noi. Drept aceea și la rugăciunea pentru împărați, după Evanghelie, binecuvântând poporul cu tricherul arată că întărește bine cinstita împărăție cu a sa preoție și prin Evanghelie și se roagă să rămână aceasta prin darul Treimii. De vreme ce și împreună a fi cu noi Însuși s-a făgăduit. Ci și că se va pogorî Însuși la noi la a doua venire a Lui aceasta mărturisește, care și mai lămurit o arată prea slăvitul vohod al Sfintelor Daruri.

### *Ce înseamnează a veni arhiereul la Jertfelnic şi a se ruga*

Apropiindu-se arhiereul de Jertfelnic, începe rugăciunea, arătându-se pe sine slujitor Tainei.

### *Ce înseamnează a scoate afară pe cei chemaţi*

Îndată se scot cei chemaţi, şi rămân credincioşii, pentru că vremea aceasta arată vremea sfârşitului lumii. Că zice: "După ce se va propovădui Evanghelia în toată lumea, atunci va veni sfârşitul". De vreme ce zice că la sfârşit va trimite pe îngerii Lui şi va despărţi pe cei răi de cei buni, aceasta face şi Biserica şi zice să iasă cei chemaţi, să rămână numai credincioşii. Dintre care se şi cade a cunoaşte câtă luare-aminte trebuie să aibă credincioşii, ca să nu facă părtaşi Sfintelor Taine pe cei neîmpreunaţi credinţei, şi mai vârtos (să aibă grijă) preoţii. Că de vreme ce nu se cuvine a-i face părtaşi rugăciunii, cu cât mai vârtos Sfintei Jertfe.

### *Cum trebuie să aducem miridele şi pentru cine*

Nici prescurile care le aduc pentru Jertfă credincioşii care păcătuiesc la arătare nu se cade oricum preoţii a le primi. Ci mai înainte să ceară de la dânşii pocăinţă, că cu mirida ce se aduce se face împărtăşire şi nu trebuie pe cei ce sunt nevrednici a-i face părtaşi Jertfei. Ştiu că şi într-aceasta vor murmura unii, zicând: Cum zicem să iasă cei chemaţi, nefiind cei chemaţi în biserică? Deci precum într-altele se înşală neştiind Scripturile, nici Tainele Bisericii, şi într-aceasta asemenea rătăcesc. Că pururea sunt cei chemaţi în Biserică. Şi întâi pruncii credincioşilor, cei nebotezaţi, care, născându-se şi citindu-li-se sfintele rugăciuni, nefăcându-se încă credincioşi, nici desăvârşiţi cu Botezul, cei chemaţi sunt; pentru dânşii dar pururea ne rugăm; iar şi la Sfintele Păresimi, pentru cei gătiţi pentru sfânta luminare cereri şi rugăciuni facem. Iar în al doilea rând avem pe cei ţinuţi de păgâni, care credinţa o ţin în inimile lor şi cuget au ca să se depărteze de la păgâni şi să vină către Biserică. Cei chemaţi sunt şi cei ce au venit şi nu s-au uns cu Dumnezeiescul Mir. Iar al treilea, cei chemaţi avem pe cei ce au căzut în păcate sau în ucidere sau într-alt oarecare păcat mare, pe care nu se cade a-i împărtăşi cu Dumnezeieştile Taine, ci numai pot asculta dumnezeieştile cuvinte. Aceasta mai pe urmă s-a făcut, cu iubirea de oameni a Părinţilor. Că mai înainte, precum zic canoanele, se scoteau afară şi aceştia.

*Pentru ce înaintea vohodului cu Sfintelor Daruri se spală arhiereul*

Vrând să iasă cu Dumnezeieştile Daruri, mai înainte se spală arhiereul înaintea tuturor, arătând a sa curăţie şi nevinovăţie la Liturghie, şi că fără nici o întinare, pe cât se poate, cel curat să slujească prea curatelor Lui Taine.

*Cum că vohodul Sfintelor Daruri se face cu lăudare*

Iar vohodul Sfintelor Daruri cu lăudare se face, de cititeţi, de diaconi, de preoţi, cu făclii, cu vase sfinte mergând înainte şi mai pe urmă. Că aceasta arată venirea lui Hristos cea mai de apoi, precum am zis, la care va veni cu slavă multă. Drept aceea şi înainte duc omoforul care are Crucea, care arată semnul lui Iisus ce va să se arate din cer. După care vin diaconii având rânduiala îngerilor. După aceea, cei ce ţin Dumnezeieştile Daruri, după care şi ceilalţi toţi, şi cei ce ţin pe cap Sfânta pânză care are închipuit pe Iisus gol şi mort.

*Pentru ce preoţii care intră în Altar se roagă pentru arhiereu pomenind Împărăţia lui Dumnezeu*

Aceştia înconjurând prin biserică şi rugându-se pentru norod, intră în Altar, rugându-se toţi pentru arhiereu, când alta nu zic, ci Împărăţia lui Dumnezeu pomenesc. Iar acestea toate învaţă că şi la sfârşit, după despărţirea celor răi şi după înstrăinarea lor de la Dumnezeu, arătându-Se Mântuitorul, nu va fi alta moştenire credincioşilor fără decât Împărăţia lui Dumnezeu. Iar Împărăţia lui Dumnezeu este Însuşi Hristos, şi cunoştinţa întrupării Sale, adică a Se smeri până la moarte, şi a Se junghia pentru noi, a vedea junghiatul, de viaţă făcătorul şi Dumnezeiescul Trup al Aceluia, arătând ranele trupului ce s-a făcut nemuritor, şi asupra morţii dând nouă biruinţă. Din locurile cuielor ne dă nestricăciunea, viaţa şi îndumnezeirea, împreună cu îngerii; şi hrană, băutură, viaţă şi lumină, spre singura Pâine a vieţii, Lumina adevărată, Viaţa cea veşnică, Care este Iisus Hristos. Drept aceea vohodul acesta, împreună, şi a doua venire a Mântuitorului însemnează, şi îngroparea, pentru că acesta va fi cunoştinţa veacului ce va să fie, şi împărăţia şi moştenirea, pe care şi tâlharul pe Cruce luminându-se, înainte a cunoscut şi a propovăduit zicând: "Pomeneşte-mă, Doamne, întru Împărăţia Ta".

*Pentru ce credincioşii la vohodul cel mare cad înaintea preotului*

Cu dreptate, toţi credincioşii cad înaintea preoţilor, întâi cerând rugăciunile lor, şi rugându-se să-i pomenească la Liturghie, iar apoi

cinstind Dumnezeieştile Daruri. Că încă nu s-au şi săvârşit, dar la proscomidie s-au pus înaintea lui Dumnezeu, şi preotul acolo a adus rugăciune şi a zis să le primească în Jertfelnicul cel de sus. Deci, deşi nu sunt încă săvârşite, spre a se săvârşi sunt gătite şi puse înaintea lui Dumnezeu, şi în închipuirea stăpânescului Trup şi Sânge. Deci trufaşii cei ce ne pizmuiesc, ca şi Cain pe Abel, şi cu mândrie stăruind în a huli asupra Sfintelor Daruri să se ruşineze şi să se teamă de osânda cea de la Dumnezeu, că noi căzând înaintea Sfintelor Daruri nu facem slujire de idoli, să nu fie! Ci Darurilor celor puse înaintea lui Dumnezeu prin rugăciuni (şi încă nesăvârşite) le dăm cinste ca acelora ce sunt închipuiri ale Trupului şi Sângelui lui Hristos. Iar cei ce zic: "dar acestea aduse de dânşii ca nişte idoli sunt mai înainte de cuvintele Domnului", le spunem: Ce răspuns vor avea aceştia care numesc idoli darurile cele puse înaintea lui Dumnezeu la proscomidie? Vai! Mai răi sunt aceştia decât luptătorii împotriva icoanelor! Că dumnezeieştile icoane sunt sfinte ca nişte închipuiri ale celor adevăraţi; iar Darurile sunt puse înaintea lui Dumnezeu şi aduse ca să se facă Trupul şi Sângele lui Hristos. Deci dacă suntem datori să dăm cinste şi închinăciune sfintelor icoane, cu mult mai vârtos Darurilor acestora, care sunt închipuiri, precum zice Marele Vasile, şi aduse ca să se facă Trupul şi Sângele lui Hristos. Iar şi pentru dumnezeieştile vase trebuie a se pleca înaintea preoţilor, măcar de ar fi vreunele dintre acelea şi deşarte, că toate se împărtăşesc de sfinţire, slujindu-se într-acelea Sfintele Daruri.

### *Pentru ce preoţii duc la vohod şi sfintele vase*

Nu e mirare dacă unele din aceste vase sunt deşarte, căci acestea se poartă în cinstea Dumnezeieştilor Daruri, pentru ca şi cei ce le văd şi cei ce se apropie, toţi să se sfinţească.

### *Pentru ce se acoperă Sfintele Daruri pe Sfânta Masă*

Punându-se Dumnezeieştile Daruri pe Sfânta Masă, se acoperă, pentru că Iisus nu a fost tuturor de la început cunoscut, şi întrupându-Se nu S-a schimbat de a nu fi ascuns Dumnezeirea şi purtarea Lui de grijă, ci pururea este neajuns şi necuprins, şi numai atâta se cunoaşte, cât Însuşi Se arată.

### *Pentru ce arhiereul cere de la toţi rugăciunea*

Arhiereul cere de la toţi rugăciunea, plecându-se pe sine, cunoscându-se, cutremurându-se către dumnezeiescul lucru, smerindu-se, îndeplinind

porunca cea apostolească, mărturisind unii altora păcatele şi rugându-se unii pentru alţii, căci şi el fiind om, nu-şi pune nădăjdea în sine însuşi.

### *Ce însemnează a binecuvânta după vohod pe popor cu tricherul*

După ce ia rugăciunea de la preoţi, binecuvintează poporul pentru care se roagă. Drept aceea poporul nu zice "Doamne, miluieşte" ci "Întru mulţi ani, Stăpâne", rugându-se pentru ca să petreacă cu bine la Liturghie şi să trăiască multă vreme arhiereşte.

### *Pentru ce se încuie sfintele uşi după ce binecuvintează*

Iar intrând, se închid uşile împărăteşti, căci nu se cuvine tuturor să vadă tainele, ci numai preoţilor. Astfel este rânduială şi la îngeri, căci şi acolo cei dintâi se împărtăşesc fără mijlocire de lumina cea dumnezeiască, iar cei de al doilea se împărtăşesc prin cei dintâi, şi cei mai de apoi prin cei de ai doilea, precum zice înţeleptul întru cele dumnezeieşti Dionisie să se vază şi în biserică. Astfel, arhiereul se apropie de Sfânta Masă fără mijlocire, şi printr-însul se apropie preoţii şi diaconii, iar prin preoţi şi diaconi se împărtăşesc de Dumnezeiasca Cuminecătură şi de sfintele cântări, ceilalţi ai poporului.

### *Pentru ce se zice Sfântul Simbol şi se face sărutare*

După întâia rugăciune zicându-se Sfântul Simbol, se face sărutare, căci prin mărturisirea cea dreaptă către Treime şi către Unul din Treime, care S-a întrupat, s-a făcut unirea, care unire este mărturisirea care ne-a unit cu îngerii; şi că trebuie să ne iubim unul pe altul, pentru că şi Hristos S-a jertfit din dragoste; şi că cei ce vor să se împărtăşească cu Dânsul nu trebuie a se apropia de ţin mânie; şi că în veacul ce va să vină toţi vor fi prieteni, lipsind vrăjmăşia, căci vrăjmaşii se vor goni.

### *Pentru ce se ţine aerul deasupra Sfintelor Daruri când se citeşte Simbolul*

Sfântul aer se ţine peste Daruri când se citeşte Simbolul, pentru că trebuie ca toate cele ce sunt pentru Iisus să se mărturisească curat, şi a-L vedea astfel neacoperit. După acestea, arhiereul slujind Sfânta Liturghie, cântând dumnezeieştile lucruri şi mulţumind pentru toate, se uneşte cu arhanghelii.

***Cum se cântă de trei ori "Sfânt" înăuntru şi afară***

Cântarea de biruinţă se cântă împreună cu arhanghelii: "Sfânt, Sfânt, Sfânt". Aceasta zice şi poporul, arătând întocmai lauda noastră cea împreună cu îngerii în veacul ce va să fie, şi unirea cu ei. Apoi cântând arhiereul lucrul cel mai mare din toate lucrurile lui Dumnezeu, întruparea Unuia născut, şi iarăşi cel mai mare lucru al socotinţei Lui, moartea cea pentru noi, pomeneşte Tainele şi zice sfintele cuvinte pe care le-a zis Însuşi Mântuitorul făcând Sfânta Liturghie: "Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu" şi "Beţi dintru acesta toţi, acesta este Sângele Meu", şi celelalte. După aceea mulţumind pentru toate şi aducând Darurile pentru toţi, cheamă asupra sa şi asupra Darurilor ce stau înainte Dumnezeiescul Dar al Duhului, prin care săvârşind acestea cu însemnarea Crucii şi cu chemarea Duhului, vede îndată pe Iisus pus înainte viu, fiind Însuşi Pâinea şi Paharul. Pentru că Pâinea este chiar Trupul Lui şi cele din Pahar, chiar Sângele Lui. Şi Jertfa a toată lumea, curăţirea cea de obşte, hrana cea vie, nesfârşita veselie, Împărăţia cerească şi însuşi binele cel cu adevărat stă înaintea tuturor pe Dumnezeiasca Masă. Drept aceea, arhiereul se roagă cu îndrăzneală pentru toţi, căci îndrăzneşte văzând pe Iubitorul de oameni şi fără răutate fiind înainte jertfit; şi-L laudă, Îl roagă pentru toţi şi pomeneşte pe sfinţii cei trecuţi la El.

***Pentru ce arhiereul pomeneşte la săvârşirea Tainei pe Maica lui Dumnezeu şi pe sfinţi***

Mai ales pe Fecioara, Maica lui Dumnezeu, care L-a născut întru feciorie, mărturisind şi întru aceasta că ne-am unit cu sfinţii, şi că prin jertfirea Acestuia suntem părtaşi acelora; şi că ei având îndrăzneală către Cela ce îi iubeşte şi este iubit, pot să ne împace şi pe noi cu El şi să ne unească.

***Răspuns împotriva celor ce hulesc. În ce chip credem noi că se săvârşesc Sfintele Taine prin rugăciunea preotului***

La acestea unii dintre cei ce nu cred drept chemarea Duhului şi nu se pricep la săvârşirea Darurilor, împotrivindu-se mai cu seamă spre cele date de Mântuitorul, de Apostolii Lui, şi încă de următorii lor purtători de Dumnezeu Părinţi, hulesc zicând că nu sunt de ajuns numai dumnezeieştile cuvinte la săvârşirea Dumnezeieştilor Daruri, ci nădăjduim şi la rugăciunea noastră. Aceştia cu multă îndrăzneală şi hulă lăsând chemarea Dumnezeiescului Duh, asemenea şi puterea Lui şi lucrarea pe care Însuşi Mântuitorul o a făgăduit Apostolilor a o da şi a o dărui, şi prin care lucrătorii de cele sfinte şi păstorii aceştia s-au hirotonisit viind peste ei

Prea Sfântul Duh şi dând lor puterea prin limbile cele de foc, prin care făcea şi Liturghia, hirotoniile prin punerea mâinilor, tămăduirile şi minunile. Căci dânşii au putere nu numai a zice şi a face pâinea aceasta cinstitul Trup al lui Hristos, săvârşind Taina, ci preotul zice cuvintele acestea cu Duhul, adică cu puterea preoţiei. Arătat este dar dintr-aceasta că dacă ar zice de mii de ori graiurile Stăpânului şi toată Dumnezeiasca chemare, ori împăraţii, ori sihaştrii, ori toţi cucernicii, ori toţi credincioşii de peste tot pământul, dar neavând hirotonie, nefiind preoţi, nu pot săvârşi nimic, şi nicidecum nu vor fi săvârşite Tainele cele puse înainte de dânşii, nici nu vor fi Trup şi Sânge ale lui Hristos. Deci cel ce lucrează prin preotul care cheamă Darul Duhului, nu este om, ci Dumnezeu şi orice ar zice preotul este lucrat cu puterea preoţiei. Aceasta însă este puterea lui Dumnezeu, pe care nu o câştigă fiecare credincios, ci numai cel ce a primit hirotonia.

Toate rugăciunile acestuia sunt făcătoare de săvârşire cu Dumnezeiescul Dar. Iar cel ce nu crede aceasta, nu primeşte nici Botezul şi nici Taina Mirului, nici hirotonia rânduielilor preoţeşti, nici dezlegarea păcatelor, nici sfânta rugăciune la chipul călugăresc. Acesta este aproape de cel necredincios şi se scoate pe sine din rândul creştinilor, căci toate acestea se săvârşesc prin rugăciunile preoţeşti. Deci astfel precum am luat, botezând în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh săvârşim pe cel ce se botează cu chemarea Treimii. Măcar că nu facem numai această chemare pe care a dat-o Mântuitorul, ci curăţim mai înainte pe cel ce se botează, cu însemnarea Crucii şi cu suflarea, cu lepădările de diavol şi împreunările cu Dumnezeu, cu rugăciunile, cu ungerea untuluidelemn celui sfinţit, cu binecuvântarea şi suflarea, şi cu chemarea Sfintei Treimi; şi sfinţim apa Botezului cu chemarea Duhului Sfânt şi cu binecuvântare. Sfântul Mir îl sfinţim asemenea cu rugăciuni arhiereşti şi cu însemnarea Crucii, şi după Botez pe cel botezat şi uns cu Mirul săvârşim sfintele rugăciuni. Apa care se sfinţeşte la Dumnezeiasca Arătare o sfinţim cu rugăciuni ca şi pe cea care se sfinţeşte în toate zilele de preoţii care au câştigat puterea de la Cel ce s-a botezat în apa Iordanului, când S-a pogorât Duhul, Şi pe cel hirotonisit arhiereu sau preot, îl primim din rugăciunile cele arhiereşti şi din chemarea Duhului, care toate acestea au putere din Darul şi dăruirea Mângâietorului, Care a venit în Apostoli în chip de limbi de foc, precum am zis. Astfel dar credem arătat a se lucra şi a se face Pâinea şi Paharul Trupul şi Sângele lui Hristos cu rugăciunile cele preoţeşti, cu însemnarea Crucii şi cu chemarea Sfântului Duh, fiindcă cuvintele Domnului: "Luaţi, mâncaţi"; "Beţi dintru acesta toţi" şi "Aceasta faceţi întru pomenirea Mea" le-a dat odată apostolilor şi diadohilor Darului lor, ca să poată lucra prin rugăciuni. Drept aceea şi preotul zicând către Stăpânul şi lăudând cele ce sunt ale socotinţei întrupării, zice întâi

Dumnezeieştile cuvinte ale lui Hristos, pentru că aceasta Însuşi a dat-o, şi "Ţie aducem acestea pentru toţi", după a Lui poruncă. Deci "rugămu-ne Ţie, trimite Duhul Tău peste mine şi peste Darurile acestea şi le fă pe dânsele Trup şi Sânge a Tău – precum a zis El – prefăcându-le pe ele cu Duhul Tău cel Sfânt"; şi zicând, binecuvintează. Astfel binecuvântându-le de trei ori, crede preotul că pâinea şi vinul sunt însuşi Trupul şi Sângele Lui, de vreme ce însuşi Hristos este Cel ce lucrează prin preot, împreună cu Părintele şi cu Duhul. Însuşi este Cel ce aduce şi Cel adus, Cel ce jertfeşte şi Cel jertfit, Cel primit şi Cel împărţit; zicem aceeaşi ca şi la sfânta rugăciune a vohodului cel mare. Pentru ca să arătăm aceasta şi mai bine, ia aminte că, atunci când zice preotul "Luaţi mâncaţi" şi "Beţi dintru acesta toţi", zice acestea către Părintele prin vorbe, iar nu binecuvântând. Căci şi după aceste cuvinte, zice Marele Vasilie, "darurile sunt închipuiri". După ce aduce Darurile şi zice: "Ale Tale dintru ale Tale", cheamă Darul Duhului, şi atunci crede că a venit Darul prin rugăciunea preoţească; şi ridicându-se binecuvintează Dumnezeieştile Daruri şi binecuvintează pâinea, zicând: "Fă pâinea aceasta cinstitului Trup al Hristosului Tău". Iar zicând: "Cinstitul Sânge al Hristosului Tău, cel din Pahar", binecuvintează Paharul. Şi binecuvântându-le a treia oară pe amândouă, zice: "Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin", adeverind Taina şi mărturisind cu îndrăzneală că Darurile acestea sunt Trupul şi Sângele lui Hristos. Aici nu este nicidecum lucru omenesc, ci puterea Fiului, Părintelui şi Duhului, şi toate se fac cu Dumnezeiescul Dar. Pentru aceea şi cel ce le aduce pe ele este hirotonisit, şi Jertfelnicul pe care sunt puse Darurile este sfinţit, şi fără acestea nimic nu se săvârşeşte.

Deci temelia Liturghiei, precum am zis, întâi sunt cuvintele Domnului, care lucrează prin rugăciunile preotului, încât cel ce lucrează nu este om şi pentru aceasta preotul nu lucrează ca om, ci Hristos lucrează cu Duhul Sfânt prin preoţia preoţilor. Precum odată a zis Dumnezeu să crească pământul iarbă, şi pururea creşte, Cuvântul este pururea lucrător; şi: "Să se facă lumină", şi pururea luminează lumina, tot astfel şi "Aceasta faceţi întru pomenirea Mea", şi aici Cuvântul pururea lucrează prin preoţi. Drept aceea, şi "Fă pâinea aceasta Trupul lui Hristos", este lucrător prin preoţi. Pentru acesta mai cu seamă cele jertfite sunt în adevăr, iar nu în închipuire Trupul şi Sângele lui Hristos, căci Însuşi este Cel ce lucrează prin preoţi; şi aceasta Însuşi a dat-o a se face întru acest chip prin rugăciuni, căci a luat pâinea şi privind către cer precum scrie, a mulţumit Părintelui şi frângând-o a dat-o ucenicilor zicând: "Luaţi, mâncaţi" şi "Beţi dintru acesta", şi celelalte asemenea. Dumnezeul cel Atotputernic a slujit Însuşi acestea prin rugăciuni, netrebuindu-I rugăciunile, cu aceasta arătând că una este puterea Treimii. Şi când El Însuşi lucrează are şi pe Părintele împreună voind şi pe Duhul Sfânt împreună lucrând, precum a fost şi la Dumnezeiasca

întrupare. Căci Însuşi a fost singurul Cel Unul născut întrupându-Se, şi Părintele bine a voit şi Duhul Sfânt a lucrat împreună la întrupare, precum arată şi glasul îngerului către Fecioară, de vreme ce una este puterea şi lucrarea Treimii. Nici una nu este din câte a făcut Fiul întrupându-Se întru care să nu fi binevoit Părintele sau să nu fi lucrat împreună Duhul Sfânt.

Deci cel ce leapădă rugăciunile cele preoţeşti la săvârşirea Tainelor, acela nu primeşte nici celelalte rugăciuni săvârşitoare la toate Sfintele Taine, şi nu este creştin, de vreme ce, precum am zis mai înainte, nu primeşte nici Botez, nici ungere, nici Sfântul Mir, nici iertarea păcatelor, sau dumnezeiască preoţie sau chip călugăresc sau Biserică sfântă sau nuntă cinstită sau oricare altă câtuşi de mică sfinţire; căci toate acestea se lucrează prin rugăciunile cele preoţeşti. Deci să nu zică nicidecum rugăciune la Liturghie sau mai înainte sau mai pe urmă. Drept aceasta nici să cheme Darul Duhului, ca nici să aibă împărtăşire cu Hristos; asemenea nici la Botez sau la alte Taine, să nu cheme Darul Duhului, pentru ca să nu aibă nicicum Taina Bisericii şi nici să fie creştin. Sau zicând a fi creştin şi primind rugăciunile preoţilor, să primească aceste cuvinte săvârşitoare, care sunt către Părintele şi se fac săvârşitoare cu chemarea Dumnezeiescului Duh, precum a dat Mântuitorul, mulţumind către Părintele, precum s-a zis, când a lucrat Tainele. Aceasta şi Apostolii se arată că au făcut, mulţumind împreună şi frângând Pâinea. Asemenea au aşezat şi Părinţii Vasilie şi Gură de Aur. Cei ce stau însă împotrivă, aceia să se mustre şi din Liturghia lor, căci şi ei se roagă, ca să se facă darurile cele puse înainte Trup şi Sânge a lui Hristos, binecuvintează darurile şi suflă afară din Dumnezeiescul aşezământ, socotind că nu sunt destule numai graiurile Domnului. Toate acestea sunt izvodiri.

Iar noi, păzind aşezământurile pe care le-am luat, precum le-a aşezat Mântuitorul prin Sine Însuşi, prin Apostoli, şi prin Părinţi, să săvârşim Tainele înfricoşatei Cuminecături cu chemarea Dumnezeiescului Duh, prin graiurile cele preoţeşti. Toate Dumnezeieştile Taine cu rugăciunea preotului pentru Dumnezeiasca chemare şi cu însemnarea Crucii, credem că se săvârşesc, după Dumnezeiescul aşezământ.

### *Ce învaţă rugăciunea "Tatăl nostru"*

Iar mai apoi, după ce se roagă ca cu o rugă şi cu o inimă să lăudăm noi pe Dumnezeu, chemând mila marelui nostru Iisus, ne face pe noi fii ai Părintelui ceresc, rugându-se ca, curăţindu-ne prin Fiul Său cel după fire, să ne facem fiii Lui după Dar şi să chemăm cu vrednicie pe Părintele nostru cel ceresc. Aceasta arată unirea noastră şi unirea către Dumnezeu pe care voim să o avem prin Unul născut Fiul Său întru Duhul Sfânt în veacul ce va să fie. Drept aceea, arhiereul rugându-se pentru pace şi mulţumind,

cheamă pe Iisus ca să Se dea pe Sine luişi din Sfintele Taine şi să-l învrednicească a împărtăşi şi pe ceilalţi, de vreme ce a săvârşit Liturghia şi vine către Cuminecătură.

### *Pentru ce-şi pune arhiereul omoforul*

Arhiereul îşi pune omoforul, arătând că întâi slujea şi se smerea a se îmbrăca cu acea sfântă îmbrăcăminte, iar de vreme ce s-a săvârşit lucrul şi vine ca să înalţe Pâinea şi să o sfarme în părţi, ca să se cuminece şi să dea şi altora, trebuie să se îmbrace cu toate sfintele odăjdii ale arhiereului. Omoforul fiind cea mai aleasă îmbrăcăminte, trebuie ca aceasta să fie luată de arhiereu şi îmbrăcat cu el a se împărtăşi cu Dumnezeieştile Taine. Deci înfăşurându-se cu omoforul, înălţând Pâinea şi zicând: "Sfintele, sfinţilor", cheamă la acea Dumnezeiască hrană vie a Sfintei Mese aceştia pe toţi sfinţii, zicând: "Sfintele, sfinţilor".

### *Ce însemnează "Unul Sfânt, Unul Domn"*

Poporul zice cu glas "Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl". Aceasta zice Pavel că se va propovădui în ziua de apoi, când se va pleca lui Iisus tot genunchiul şi va mărturisi toată limba că Domnul Iisus Hristos este întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Dintr-aceasta dar, se mărturiseşte unirea de obşte a tuturor credincioşilor şi întocmirea în gând de la toţi a propovăduirii Fiului lui Dumnezeu, Cel ce S-a întrupat, Care împărăţeşte peste toţi şi, precum scrie, nu va fi sfârşit Împărăţiei Lui; ci şi către glasul "Sfintele, sfinţilor" răspunzând: Unul Sfânt, întâi vestesc singura Sfinţenie a lui Dumnezeu şi că de la Dânsul este sfinţenia tuturor celor sfinţiţi. Asemenea cuprinde şi cuvântul smereniei, căci zice: cine este din noi curat, sau cine este sfânt? Unul este sfânt, Unul Hristos, Care ne sfinţeşte pe noi cu iubirea Sa de oameni.

### *Ce însemnează a înălţa Sfânta Pâine*

A înălţa Sfânta Pâine arată înălţarea lui Hristos pe Cruce. Drept aceea şi Paharul stă înainte având acelaşi Sânge şi Apă care au curs din sfânta Lui coastă.

### *Pentru ce împarte Sfânta Pâine în patru şi o pune cruciş*

Deci împarte Pâinea în patru şi o aşază în chipul Crucii, văzând într-aceasta pe Iisus cel răstignit. Nu poate fi vedere mai mare şi mai minunată ca aceasta, unde se vede Dumnezeul cel înalt smerindu-Se pentru noi în

acest chip. Luând părticica de sus şi făcând cu dânsa semnul Crucii, o pune în Potir, şi face unirea Tainelor.

***Pentru ce pune apă caldă în Potir***

După aceea toarnă în Potir apă caldă, mărturisind cu aceasta că Trupul Domnului şi mort fiind, despărţindu-se Dumnezeiescul Său Suflet, a rămas făcător de viaţă, nedespărţindu-se de Dânsul Dumnezeirea şi toate lucrările Duhului. Căci apa caldă arată că dă prin căldură semnul vieţii, şi se pune atunci la vremea cuminecăturii, pentru ca, atingându-se buzele de Potir şi cuminecându-ne, socotim că bem din Sângele făcătoarei de viaţă coaste; fiindcă Dumnezeu nu s-a despărţit, ceea ce închipuieşte turnarea căldurii, căci scrie “foc este Dumnezeu nostru”. Despre aceasta sunt şi alte cuvinte ale Bărbaţilor mai înalţi, care sunt cuvinte minunate, însă pentru noi ajunge această explicare. Aceasta o putem pricepe din cuvintele ce se zic, când se toarnă apa cea caldă, fiind socoteala Bisericii, căci zice: "Căldura Duhului Sfânt".

***Pentru ce se aduce apa caldă la cele Prea Sfinte Daruri***

Aceasta o arată mai luminat şi turnarea apei calde în Darurile mai înainte sfinţite, căci dacă ar fi fost altă socotinţă, n-ar fi mai trebuit a se turna apă caldă în Potir la Liturghia cea săvârşită.

***Cum că a sfărâma Pâinea urmează Liturghiei lui Hristos***

Arhiereul împărţind în mai multe părţi celelalte miride, urmează cu aceasta Liturghiei lui Iisus, căci, precum scrie, a frânt pâinea şi a dat-o ucenicilor Lui.

***Cum se cuminecă arhiereii şi preoţii***

Întâi arhiereul se cuminecă cu Pâinea şi Vinul din Dumnezeiescul Potir, căci lui nu îi dă altul, dacă nu va fi vreun alt arhierul din cei de o rânduială cu dânsul.

***Ce înseamnează a se săruta preoţii când se cuminecă şi a săruta mâna şi obrazul arhiereului***

Deci dându-le şi tuturor celorlalţi, sărutându-i-se lui mâna şi obrazul, propovăduieşte împărtăşirea cea după trup cu Hristos în veacul ce va să fie şi unirea cea nedespărţită cu Dânsul. Iar mâna şi obrazul primesc sărutare.

Mâna, ca cea care a slujit şi s-a atins de Tainele cele înfricoşate; şi obrazul, pentru că este organ al cuvântului, de unde ies rugăciunile, şi pentru dragostea şi împărtăşirea cu Hristos, care o adeverează şi ceea ce grăieşte. Căci zice: "Hristos în mijlocul nostru". Asemenea şi pentru pălmuirea peste obraz pe care a răbdat-o Domnul, pentru ca arhiereul să fie întru aducerea aminte a adâncului smereniei în care s-a făcut învăţător Stăpânul, şi ca să nu se înalţe spre ceva în minte săvârşind lucruri aşa de mari şi dumnezeieşti.

***Pentru ce preoţii se cuminecă în Altar luând cu mâna lor şi bând din Potir, iar mirenii afară, cu linguriţa***

Cei ce sunt ai Altarului, în Altar se cuminecă şi cu orânduială după stare, precum zice Pavel că în veacul de apoi "fiecare va sta în a sa rânduială". Deci luând în mâini Dumnezeiasca Pâine se cuminecă, luând cu mâinile paharul. Apoi acoperind Prea Sfintele Daruri se arată poporului. Aceasta adeverează că nu se cade a vedea toţi Sfintele Taine descoperite, precum s-a zis. Iar dacă este cineva vrednic a se cumineca, se apropie cu cucernicie şi cu frică, cuminecându-se prin mijlocirea mâinii arhiereului, cu linguriţa.

Sfintele Taine se arată şi poporului, pentru ca toţi să se închine Celui ce S-a jertfit pentru noi şi S-a adus Părintelui, şi pentru ca prin închinăciune, prin mulţumire şi prin vedere, credincioşii să se sfinţească cu totul şi să dobândească curăţire cei ce sunt de faţă, cei ce au răposat creştineşte şi toţi credincioşii din toată lumea. Încă şi cei ce s-au sfârşit mai înainte cu bună cinstire să se învrednicească odihnei. Drept aceea, tot credinciosul să se roage pentru sine şi pentru viii lui şi pentru morţii lui, văzând pe Stăpânul împăciuitor făcându-Se Jertfă şi curăţie pentru toţi. Tot credinciosul (arătându-se Dumnezeieştile Daruri) să privească la Dumnezeieştile Daruri cu capul descoperit şi cu toată frica şi dragostea, şi să se închine cu cucernicie şi cu cutremur, şi să se roage pentru sine, pentru ai săi şi pentru toţi credincioşii, precum am zis, până ce, tămâind preotul, le va duce la proscomidie. Într-acea înfricoşată vreme nimeni să nu fie cu neîngrijire, căci Însuşi Hristos este Cel ce se arată, şi în Potir este chiar Sfântul Său Trup şi prea Dumnezeiescul Sânge, şi orice se va ruga cu credinţă cineva atunci, va primi, pentru numele Lui cel sfânt, precum Însuşi a zis.

Această închinăciune şi rugăciune suntem datori a o face cu evlavie şi la vohodul Liturghiei Darurilor mai înainte sfinţite, ca şi cum am vedea pe Însuşi Hristos, pe capul preotului.

*Ce înseamnează a tămâia mai pe urmă Sfintele Taine şi a zice: "Înalţă-Te, Dumnezeule"*

Astfel rugându-se arhiereul pentru popor şi pentru moştenirea lui Dumnezeu, merge tămâind Darurile şi zicând toate câte înseamnează înălţarea Mântuitorului şi cea după ea lăudare a propovăduirii Lui la toată făptura, ca cum ar vorbi cu Mântuitorul; şi zice: "Că Tu Te-ai pogorât până la noi şi Te-ai arătat ca noi, Te-ai suit la cer şi, suindu-Te, ai umplut tot pământul cu slava puterii Tale, prin care şi noi, slujind Tainele şi împărtăşindu-ne cu Tine, Te avem pururea cu noi". Şi ducându-se Sfintele Daruri la proscomidie, diaconul duce discosul pe cap, iar preotul duce în mâini Potirul, şi mulţumind şi spălându-şi mâinile, scoate anafora şi o dă oamenilor.

*Ce este anafora, şi ce înseamnează darea ei*

De vreme ce, precum am zis, arhiereul închipuieşte pe Hristos şi pe Dânsul L-a jertfit, s-a împărtăşit, şi a dat şi celor hirotonisiţi, trebuie a împărtăşi cu această sfinţire şi pe popor. Deci câtă sfinţenie aduc rugăciunile şi Sfânta Liturghie, s-a dat credincioşilor în chip nevăzut. Trebuie dar a lua sfinţirea şi prin cele văzute, ca unii ce sunt îmbrăcaţi cu trup; astfel aceasta se dă prin anaforă. Aceasta este pâinea sfinţită adusă la proscomidie, din care se scoate mijlocul şi se slujeşte Liturghie. Aceasta mai apoi, ca cea care este însemnată cu copia şi a primit Dumnezeieştile cuvinte, se dă celor ce nu se împărtăşesc cu Sfintele Taine în locul Darurilor celor înfricoşate, adică al Sfintelor Taine. Astfel făcându-se, dându-se binecuvântare şi rugându-se arhiereul pentru popor, se face sfârşitul Sfintei Taine.

*Pentru ce se aduc sfintele miride*

Apoi se aduc lui Dumnezeu şi miride: una în cinstea Maicii Domnului, iar celelalte pentru sfinţi, şi altele pentru credincioşii cei vii şi cei adormiţi. Deci este întrebarea: ce putere au miridele? Şi oare se schimbă în Trupul Stăpânului? şi ce lucruri fac acelora pentru care se aduc? Deci este cuvânt de la Părinţi, care a ajuns până la noi, că miridele cele ce se aduc sunt de mult folos, căci sunt în locul acelora pentru care se aduc, şi este Jertfă adusă lui Dumnezeu pentru dânşii, precum zice şi preotul când le aduce: "Primeşte, Doamne, Jertfa aceasta". Unele sunt aduse întru cinstea şi slava sfinţilor şi înălţarea lor la vrednicia Dumnezeieştii lumini, iar cele pentru credincioşi, adică pentru cei adormiţi, întru iertarea păcatelor şi întru unirea cu Dumnezeiescul Dar. Iar celor vii, numai dacă-şi vor îndrepta viaţa cu pocăinţă, le este spre izbăvirea de răutăţi, spre iertarea păcatelor şi

întru nădejdea vieţii de veci, pentru că şi sfinţilor li se face înălţare prin Sfânta Liturghie, şi credincioşilor, precum s-a zis, li se dă Darul de Dumnezeiasca milă.

***Cum că trebuie să ia aminte pentru cine aduce mirida***

Cu cât este de mare folos când se aduce pentru cei vrednici, cu atât este de mare vătămare când se aduce pentru cei nevrednici, încât e cu neputinţă oamenilor a avea vrednicie. Căci mirida care se aduce pentru cineva, punându-se aproape de Dumnezeiescul Agneţ, când se slujeşte acela şi se face Trupul lui Hristos, îndată şi mirida se împărtăşeşte de sfinţire. Iar punându-se şi în Potir, se uneşte cu Sângele. Drept aceea şi sufletului aceluia pentru care s-a adus îi dă Darul, deci se face împărtăşire gânditoare, şi dacă este pentru cei ce petrec cu cucernicie sau pentru cei ce au făcut păcate şi s-au pocăit, precum am zis, omul primeşte cu sufletul nevăzut împărtăşirea Duhului Sfânt. De multe ori însă află şi folosul cel trupesc, precum am înţeles. Iar dacă este cineva care lucrează păcatul şi de la dânsul nu se depărtează nicidecum, fiind nevrednic de Cuminecătură, Jertfa cea pentru dânsul îi va fi spre osândire.

Drept aceea trebuie a cugeta preotul şi a nu lua prescure de la fiecine, nici să aducă pentru unii ca aceştia, care lucrează păcatul fără ruşine, ca nu cumva şi el împreună cu dânşii să se osândească. Dintr-aceasta urmează şi ispitele şi scârbele, căci pentru aceasta zice "mulţi sunt între voi neputincioşi şi bolnavi şi mulţi mor". Trebuie ca şi preotul, la nişte lucruri aşa de mari ale lui Dumnezeu, să ia seama la sine să se socotească pe sine, precum scrie, ca să fie băgător de seamă pe cât se va putea. Căci dacă aceasta este trebuincioasă pentru alţii, cu atât mai mult e trebuincioasă pentru el, şi de vreme ce cela ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, adică, cuminecându-se, mănâncă şi bea osândă pentru sine, cu mult mai vârtos cel ce slujeşte Liturghia cu nevrednicie.

Pentru aceasta din toate puterile să luăm seama la noi înşine cei ce vom fi preoţi, să ne nevoim în tot chipul spre curăţie, să nu ţinem minte răul, ci să crească smerenia în sufletele noastre, căci acestea sunt lucrurile Celui Jertfit de noi. Pentru ca în veacul de acum cu vrednicie făcându-ne Lui părtaşi, să ne învrednicim de împărtăşirea cu El cea neapusă şi veşnică, şi în veacul ce va să fie, cu Darul şi cu iubirea de oameni a lui Hristos Însuşi, Fiul lui Dumnezeu celui viu, Căruia I se cuvine slava, cinstea şi închinăciunea, împreună cu Părintele Lui Cel fără de început şi cu Prea Sfântul şi de Viaţă Făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin.

# PARTEA A VIII – A

## Scurtă explicare a dumnezeiescului şi sfinţitului simbol al credinţei noastre dreptslăvitoare, făcută tot de acest sfânt ierarh

Pentru prea Sfântul Simbol al uneia şi adevăratei noastre credinţe a creştinilor, este de trebuinţă şi de mântuire mai înainte de toate cele de la noi, până la o iotă şi o cirtă, tot credinciosul să le păzească nestricat şi să le propovăduiască cu tot sufletul şi să dea cuvânt după vreme, cât îi va fi puterea. Iar celor ce au cunoştinţă mai mare şi celor ce au luat vrednicia învăţătorilor, aceasta trebuie mai ales să o săvârşească înaintea altor datorii, şi a-şi pune chiar sufletul, dacă ar fi cu trebuinţă. Deci şi noi cu cunoştinţa şi cu învăţătura fiind mai mici decât cei mai mici ai Bisericii, dar fiind învredniciţi lucrurilor celor mari ale Bisericii, cei chemaţi întru rânduiala învăţăturii şi arhieriei cu Darul cel iubitor de oameni al lui Dumnezeu, pentru cei ce se apropie şi doresc să ştie şi pentru cei ce stau împotrivă sau cu minte păgânească sau cu credinţă eretică, socotim a fi drept ca ceea ce cu sufletul credem şi ţinem, să propovăduim cu limba şi să învăţăm, şi cu scrieri să mărturisim şi să explicăm acest Simbol pe cât ne va sta în putinţă, întru dovedirea uneia şi adevăratei drept slăvitoarei noastre credinţe, pentru ca să fie mai cu seamă celor credincioşi veselie şi întărire, iar necredincioşilor şi ereticilor, mustrare şi dojană, dându-ni-se şi nouă de la Dumnezeu plecăciunea cea către Sfinţii Părinţi, întemeindu-se mărturisirea lor, Sfântul Simbol, adică semnul credinţei, pe care cu învăţătura lor şi cu graiurile acelea le-a alcătuit aceştia. Cu totul neîndoit îl păzim şi noi şi-l mărturisim cu sufletul, cu cuvântul şi cu lucrurile, precum îl propovăduim în Biserică în toate zilele; voi să zic de Simbolul credinţei, pe care l-a scris şi l-a adeverit cel dintâi Sobor din Niceea al celor 318 Sfinţi Părinţi, în zilele binecinstitorului împărat Constantin, şi cel de al doilea Sobor al celor 150 de Sfinţi Părinţi, în zilele iubitorului de Hristos împărat Teodosie, în Constantinopol, iarăşi l-a scris şi săvârşindu-l l-a

adeverit. Acestora au urmat şi cele cinci Soboare dumnezeieşti din toată lumea şi n-au adăugat nici au scăzut ceva, ci au păzit creştinătatea curată.

Acest Simbol este temelia Bisericii şi mărturisirea dreptslăvitorilor creştini, semnul adevăratei şi drept slăvitoarei credinţe, stâlp şi hotărâre întărită şi neclintită. Această mărturisire, luptătorul cel dintâi luptând din început, precum şi mai demult s-a nevoit ca să scoată pe om din Sfatul cel Dumnezeiesc, şi acum împreună cu cei fără Dumnezeu şi cu mulţi alţii de altă credinţă s-a luptat şi se nevoieşte iarăşi ca să scoată pe om de la cunoştinţa cea adevărată, căci cu toate că nu sunt nevinovaţi de păcate cu totul, cu pocăinţă şi cu credinţă, nădăjduiesc a se mântui toţi. Trebuie dar a mărturisi mărturisirea cea bună şi a Tatălui, cât se poate cunoştinţa ei.

Iar Tu, Treime şi Unime, Dumnezeul nostru, Cela ce singur eşti prea veşnic, Cel mai presus de fire, Cel neajuns, Părinte, Bunule şi nepricinuit, Fiule, Unule Născut şi Cuvântul al lui Dumnezeu, Sfinte Duhule, care purcezi din Părintele, o Putere, o începătură a tuturor, învăţătoare şi luminătoare a celor cuvântătoare, dă-ne nouă ca să arătăm Dumnezeiasca Ta cunoştinţă, cât se poate, cu lucrarea şi bunătatea Ta. Deci noi sfinţindu-ne şi însemnându-ne cu chemarea Treimii, să începem Simbolul mărturisirii Ei.

***Cred întru-Unul Dumnezeu Tatăl Atotţiitorul***

Cât este de minunată dumnezeiasca cuvântare a Părinţilor, căci începutul ei este împotriva tuturor păgânilor, punând înainte cuvântul "Cred", pentru întărirea credinţei. "Într-Unul Părintele Atotţiitorul", zice, pentru că Dumnezeu este Unul, şi acest Părinte este ca un izvor al celor dintr-Însul, al Fiului şi al Duhului. Acesta este "Atotţiitorul", ca Cel ce este împreună cu Fiul şi cu Duhul făcătorul tuturor fapturilor. Chiar Scriptura lui Moise care este foarte adevărată şi veche şi căreia lipsindu-i Sfânta şi Dumnezeiasca Evanghelie este umbră şi nedesăvârşită, chiar aceasta, zic, învaţă şi scrie că este numai Un Dumnezeu, adică Părinte; iar Cuvântul şi Duhul acoperit se mărturisesc într-însa. Că cerul şi pământul şi toate câte sunt într-însele sunt făcute din nefiinţă, cu Cuvântul şi cu Duhul lui Dumnezeu. Mulţi alţii ziceau a nu fi Dumnezeu cu adevărat şi că toate sunt supuse norocului şi ursitorilor, alţii au izvodit mulţime de dumnezei şi puteri ale lor şi au făcut slujire de idoli şi nebunie şi păgânătate, iar alţii au socotit că e vrăjitorie mişcarea stelelor şi naşterea şi li s-a părut că lumea aceasta este veşnică şi nestricată, şi slujitori dracilor s-au făcut, şi fapturii.

Biserica lui Hristos însă mărturisind Cuvântul lui Dumnezeu, pe Fiul Cel Unul născut, pe Înţelepciunea cea vie şi ipostatică, Care îndreptează toate, şi Adevărul, leapădă împreună cu David, pe cei ce nu mărturisesc pe Dumnezeu, căci acela a zis: "Zis-a cel nebun întru inima sa, nu este

Dumnezeu". Asemenea leapădă cu David şi cu Pavel rătăcirea dumnezeilor ce or mulţi, căci David zice: "Toţi dumnezeii neamurilor sunt draci", iar Pavel zice: "Slujit-a celor ce nu sunt cu firea dumnezei şi, înţelepţi fiind, s-au nebunit şi au slujit făpturii mai vârtos decât Făcătorului". Iar plinind şi lipsa Legii vechi, care nu învaţă la arătare pe Fiul şi pe Duhu , arătat şi cu bună cinstire zice: "cred într-Unul Dumnezeu Tatăl Atotţiitorul". Zice "cred", pentru ca să propovăduiască din inimă mărturisirea cea către Dumnezeu, după cum zice Pavel: "Cu inima se crede întru dreptate, iar cu gura se mărturiseşte întru mărturisire". Iar "Într-Unul Dumnezeu" zice spre lepădare împreună şi a celor ce nu mărturisesc pe Dumnezeu şi a celor fără Dumnezeu, care zic că sunt mulţi dumnezei. Apoi: "Părintele Atotţiitorul" zice, Părinte: pentru Unul născut Cuvântul Lui şi pentru Duhul Cel dintr-însul; căci pe Cuvântul şi pe Duhul i-au lepădat unii din cei ce mărturisesc pe Dumnezeu, iudeii, precum şi alţii care sunt fără Dumnezeu. Dacă ar fi Dumnezeu fără Cuvânt şi fără Duh, n-ar fi desăvârşit, şi dacă n-ar fi desăvârşit, n-ar fi adevărat; şi astfel aceştia necrezând în Dumnezeul cel adevărat, sunt fără Dumnezeu. De vreme ce întru noi cei cuvântători, întru îngeri şi oameni, este cuvânt şi duh, cum să nu fie aceasta întru Dumnezeul tuturor, şi mai vârtos al celor cuvântători care-L cunosc? Iată că aceasta mai cu seamă dovedeşte păgânătatea celor ce leapădă Cuvântul lui Dumnezeu şi Duhul; căci cu cuvântul lor cel născut dintr-înşii, se ispitesc a strica naşterea cea fără de început a Cuvântului celui viu al lui Dumnezeu, Aceluia ce este întru Părintele. Icoana cea zidită, adică omul, mărturisind chipul său cel dintâi, adică pe Dumnezeu şi Făcătorul, pe care necunoscându-l, se porneşte asupra Lui fără socotinţă şi astfel zidirea leapădă pe Ziditorul şi făptura pe Dumnezeu. Şi dacă zice a nu avea Dumnezeu ipostatic pe Cuvântul şi pe Duhul, precum şi omul ale sale, şi aşa mai vârtos păgân este, mărturisind Sfânta Scriptură pe Cuvântul lui Dumnezeu viu petrecând în Cer, pe Acesta-L mărturiseşte a fi Înţelepciunea cea vie şi a avea într-însa Duhul cel nevăzut şi Sfânt; şi iarăşi mărturiseşte pe Sfântul Duh al lui Dumnezeu făcător de viaţă şi viu.

Prin urmare, cel ce leapădă cu nedumnezeire pe Cuvântul cel viu al lui Dumnezeu şi pe Duhul, face păgânătate, neştiind ticălosul că el însuşi, fiind zidire, cu toate că Ziditorul este închipuit după oarece asemănare, aceea ce are întru sine are ca o însemnare, iar nu adevăr. Căci Dumnezeu fiind pururea, este şi are pe Cuvântul pururea fiitor şi viu, pe Duhul cel Sfânt. Iar îngerii şi oamenii făcându-se din ceea ce n-au fost, nu sunt pururea şi de aceea se şi schimbă şi au cuvânt nu ipostatic, ci schimbător.

Drept aceea, Părinte adevărat numai Dumnezeu este, ca Cel ce este Părinte pururea, şi Părinte nu al nostru celor ce ne-am făcut mai pe urmă, căci de ar fi aşa, poate zice cineva că s-a făcut Părinte cândva, şi deşi se

naştere de Dumnezeu întru Părintele. Deci cel ce-L lipseşte pe Dânsul de acesta, cu multă nebunie Îl arată pe El nedesăvârşit.

Dar zidirea pe cât se poate asemănându-se Ziditorului, propovăduieşte pe Ziditorul, cea înţelegătoare mai de aproape şi netrupeşte, iar cea simţitoare, mai cu grosime, cu stricăciune şi după simţire. Deci de vreme ce caută toate spre aceasta a naşte roadă asemenea, cele cuvântătoare mai vârtos cu cugetarea nasc înţelepciunea întru ele cu Duhul cel viu, iar cele simţitoare cu simţire, precum s-a zis, şi toate sunt de la Dumnezeu. Dar cum poate fi mai mic decât acestea Dumnezeu Cel ce a zidit acestea? Pentru aceasta, Părintele fiind Unul, un Fiu are nedespărţit, pe Acesta Care este Unul născut dintr-Însul şi pururea Fiu al Său născut netrupeşte. Drept aceea, bine zice: "Şi într-Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul născut"; şi trebuie a mai spune aceasta a doua oară. Deci zice "într-Unul", pentru că nu sunt mulţi, ci Unul este Fiul lui Dumnezeu; iar "Domn", pentru că este Domn al tuturor şi pentru că este de o Fiinţă, căci şi Părintele se numeşte Domn. Precum Părintele este pururea Dumnezeu, asemenea şi Fiul este şi se cheamă Dumnezeu, căci zice Evanghelia: "Şi Dumnezeu era Cuvântul"; şi iubitul ucenic zice pentru Fiul: "Acesta este Dumnezeul cel adevărat", nu cum ar fi doi Dumnezei, să nu fie; ci fiindcă Unul este Dumnezeu Părintele împreună cu Fiul şi cu Duhul, fiind aceştia fără de despărţire, într-Însul cuprinzând toate, precum am zis, cu o putere şi cu o lucrare.

Pe Fiul lui Dumnezeu Cel Unul născut Îl numeşte Iisus Hristos, pentru că s-a întrupat din Fecioara în adevăr Cuvântul lui Dumnezeu şi s-a chemat Iisus şi s-a propovăduit Hristos, căci întrupându-Se a rămas cu trupul nedespărţit. Deci pe Fiul lui Dumnezeu Unul născut Îl numeşte Iisus Hristos, ca pe Cel ce este însuşi Dumnezeu şi S-a făcut om, iar "Unul născut", pentru căci El este cu naşterea Unul din Unul Părintele, precum şi arată.

### *Cela ce din Tatăl s-a născut mai înainte de toţi vecii*

Căci nu este de aiurea, ci din Părintele, şi nu cum zic cei fără Dumnezeu, din maică dumnezeoaie sau din muiere fără Dumnezeu, precum prooroceau dracii celor rătăciţi pentru ceva minciuni, întru lepădare de cel Unul născut şi întru lepădarea de socotinţa întrupării Lui. Ci Fiul este Unul din Tatăl cel pururea viu şi Unul Dumnezeu.

Şi zice "mai înainte de toţi vecii", căci nu este născut mai pe urmă de Tatăl, pentru ca să nu se socotească despre Părintele că a fost timp când n-a fost Părinte, şi pentru aceasta nu este desăvârşit; sau Fiul să se socotească că a fost timp când n-a fost Fiu, şi pentru aceea nu este desăvârşit, ci precum este Părintele desăvârşit, căci şi pururea fiind este Tată, şi Fiul este

desăvârşit, pururea fiind Fiu. Pentru aceasta este mai înainte de veci, căci şi vecii El i-a făcut, chemându-se şi fiind Fiu, ca să nu se pară cuiva că s-a născut cu patimă.

*Lumină din Lumină*

Biserica zice că de este raza din soare nedespărţită şi fără patimă, strălucirea, din foc şi din mintea noastră cuvântul cel lăuntric, cu mult mai mult Cel ce este Dumnezeu al minţii şi al soarelui, Dumnezeu Cuvântul, este din Dumnezeu Tatăl fără despărţire şi fără patimă. Drept aceea, Acestuia-I zice Sfântul Simbol "Lumină din Lumină", şi încă: "Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat". Fiindcă la început a fost Cuvântul lui Dumnezeu şi la Dumnezeu a fost, şi a fost Dumnezeu, şi întru început a fost la Dumnezeu, şi aceeaşi Fiinţă, Slavă şi Putere are a Părintelui, nedespărţit de El, nici mişcându-se deosebi, ci în Părintele a fost şi este pururea, şi împreună cu El lucrează şi nu face altceva decât ceea ce voieşte Părintele, de vreme ce şi voia Părintelui şi a Fiului este una, ca şi Puterea şi Dumnezeirea Lor

Drept aceea zice: "născut, iar nu făcut". Căci Cuvântul fiind de o Fiinţă, nu s-a făcut ca zidirile, ci s-a născut, şi nu numai că nu este făptură, ci şi tuturor Făcător împreună cu Părintele şi cu Duhul. Pentru că zice: "Cela ce ai făcut toate cu Cuvântul Tău", şi: "fără de Dânsul nu s-a făcut nici una din câte sunt făcute". Şi Pavel zice: "Prin care şi vecii s-au făcut". Apoi zice: "De o fiinţă cu Părintele". Cu acest unic grai surpă toată păgânătatea şi hula, nu numai a lui Arie, ci şi a tuturor păgânilor. Aceasta o zice cu mărturii din Scripturi, căci şi Părintele şi Fiul se numeşte Lumină şi Strălucire a Slavei şi Fiu adevărat care se arată de o Fiinţă, căci la o Lumină nu este o fire, şi la altă Lumină altă fire, sau altă fire la Lumină şi altă fire la Strălucire, sau alta a Părintelui şi alta a Fiului.

*Cel ce este de o Fiinţă cu Tatăl*

Deci dacă este un Dumnezeu, şi acesta Părinte, este aşadar Părinte al Celui de o fiinţă, al Unicului Fiu, căci este Părinte al Unuia născut. Drept aceea, cu drept cuvânt este Fiul de o fiinţă şi Dumnezeu adevărat, iar nu dintr-altă fiinţă. Căci în ce chip ar fi Fiu dacă ar fi dintr-altă fiinţă? De vreme ce Dumnezeu fiind Părintele deplin, a născut din Sine fără de patimă pe Cuvântul acesta, pe Înţelepciunea cea vie; cum dar Fiul cel născut să nu fie de o fiinţă cu Părintele? Deci de o fiinţă este in adevăr, şi Părinţii aşa zic.

***Prin Care toate s-au făcut***

Dacă este de o fiinţă cu Părintele şi pururea întru Părintele cu adevărat, printr-Însul este ziditor şi cuvânt viu. Căci David zice: "Toate cu Înţelepciunea le-ai făcut", şi la Cartea pildelor zice: "Dumnezeu cu Înţelepciunea a întemeiat pământul". Solomon la Înţelepciune zice: "Cela ce ai făcut toate cu Cuvântul Tău şi cu Înţelepciunea Ta ai săvârşit pe om". Evanghelistul zice: "Toate printr-Însul s-au făcut şi fără El nimic nu s-a făcut din câte s-a făcut". Pavel zice: "Prin Carele şi vecii s-au făcut", şi multe altele care sunt de zic pentru aceasta din Dumnezeiasca Scriptură.

Deci acestea sunt pentru naşterea Cuvântului cea mai înainte de veci, pe care şi drept învăţând Biserica, pune şi aceasta pentru socotinţa omenirii Lui. Iată aşezământul şi cunoştinţa bunei-cinstiri celei adevărate! Căci mărturiseşte naşterea Cuvântului cea mai înainte de veci, fără de nici o pricină, pentru că după fire este Fiul din Părintele, iar nu născut pentru altcineva. Drept aceea şi scrie: "La început era Cuvântul ", "Care era din început" şi "Care era strălucirea Slavei şi chipul ipostasului Său". Iar la întruparea Cuvântului, de vreme ce aceasta s-a făcut mai apoi şi a avut pricină mântuirea noastră, aceasta învaţă şi Dumnezeiescul Simbol şi zice:

***Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire S-a pogorât din cer***

Iată taină minunată, şi prea minunată, pentru necuprinderea Dumnezeieştii Puteri: căci a se pogorî atâta Dumnezeu Cuvântul, ca să se unească cu sufletul amestecării omeneşti, este lucru mai presus de toată mintea. Însă a putea El să facă aceasta nu este minune şi cu neputinţă, căci este Atotputernic şi nu s-a schimbat cu Dumnezeirea, nici a avut vreo întinare pentru că s-a unit cu omul, ci mai vârtos a sfinţit pe om. Iar omul în lumea aceasta este cea mai de cinste fiinţă cuvântătoare, având suflet înţelegător şi mintea spre cunoştinţă, iar cuvântul având spre lauda lui Dumnezeu, fiind închipuirea Dumnezeieştii frumuseţi, pentru care s-a şi făcut lumea, precum zic toţi. Dar dacă se zice că Dumnezeu locuieşte în cer, şi este întru toate şi plineşte toate, ce minune este că a luat trup omenesc cu suflet, locuieşte într-însul şi-l are nedespărţit osebit în sine nehotărându-se, precum a zis oarecare din cuvântătorii de Dumnezeu; şi pentru ce l-a făcut pe acesta Biserică Luişi şi sălaş nedespărţit? Pentru că zice că Se odihneşte întru Sfinţi; şi scrie: "Sălăşlui-Mă-voi întru dânşii" şi voi umbla "întru oamenii cei sfinţi", care, aceştia, sunt supuşi stricăciunii şi păcatului, dar s-au curăţit oarecum cu bunătăţile şi de aceea se numesc lăcaşuri iubite ale lui Dumnezeu şi sfintele sfinţilor cele făcute de mână ale Legii şi neînsufleţite, şi cea zidită de Solomon casă sfântă şi Biserică Domnului; cu cât mai vârtos Trupul Domnului zidindu-se întru Sine şi alcătuindu-se cu Duhul Sfânt fără de păcat, care îndumnezeindu-Se, toate

le sfinţeşte cu unirea, fiind casă sfântă însufleţită şi nedespărţită. Astfel, dar, zice că Dumnezeu locuieşte în cer, nu pentru mărirea cerului, căci cerul este ca trup, iar Dumnezeu este fără de trup, de şi este Dumnezeu mai presus de toate şi mai înainte de a se face cerul şi cele de sub cer, Dumnezeu era mai înainte de veci. Ce cuvânt pot avea cei ce zic: în ce chip s-a întrupat Dumnezeu? şi cum este cu trup?, căci arătându-Se întrupat, netrupimea Lui o poartă întru Sine, şi cu trupul este într-un loc, iar cu Dumnezeirea cuprinde toate, aflându-se mai presus de toate. Prin Sfântul Său Trup, pe care l-a luat ca dintr-un izvor, cu Darurile şi cu lucrurile Dumnezeirii Sale sfinţeşte toate. Nici îngerii pe Acesta mai înainte nu-L puteau vedea (căci cum ar fi putut ei vedea pe Cel ce este mai presus de firea lor?), acum însă îl văd cu Dumnezeiescul Trup, şi mai cu seamă se împărtăşesc întru asemănare Lui cu nematerialul şi Dumnezeiescul Lui Suflet, precum şi cu Darurile Lui.

Aceasta ni s-a întâmplat şi nouă, oamenilor, căci precum neîncetat au dorit mai înainte Proorocii să-l vadă, aceasta fiindu-le rugăciunea şi mângâierea: ca să-L vadă pe Dânsul în vedenii sau în oarecare cât de puţine închipuiri; precum aceasta o arată rugându-se şi cerând Iezechiel şi Isaia şi Daniel şi mulţi alţii dintre prooroci, socotind a fi lucru mare să se învrednicească prin oarecare umbrite vedenii să vadă pe Dumnezeu. Pe Acesta (o, multă iubire de oameni şi bunătate prea covârşitoare!) ca să-L putem avea cu noi, a-L vedea întru asemănare şi a ne împărtăşi de unirea cu El, ne-am învrednicit a-L cunoaşte făcându-Se om desăvârşit ca noi şi rămânând Dumnezeu desăvârşit, pe Care L-am văzut cu trupul, dar, iarăşi, Dumnezeirea Lui este nevăzută de noi. Pogorârea aceasta este minunată şi pentru altele, şi pentru aceasta căci pe Cel nevăzut Îl vedem cu trup, de vreme ce pe Dumnezeu nu L-a văzut nimenea nici odinioară, şi pentru că prin Dumnezeiasca şi prea Sfânta întrupare acum suntem asemenea către dânsul. Drept aceea L-am şi văzut pe El cu ochii noştri, precum zice iubitul Ucenic, şi putem a ne uni cu El şi a ne împărtăşi, când vom voi. Şi cu adevărat L-am văzut pe El, că S-a arătat pe pământ şi a petrecut cu oamenii; şi şezând sus cu lucrarea trupului, nădăjduim a-L vedea iarăşi, şi să fim una cu mila Lui, precum S-a rugat către Părintele pentru noi. Aceasta dar adeverează şi Dumnezeiescul Simbol după naşterea Cuvântului Celui fără început şi întruparea cea mai de apoi, zicând:

***Care pentru noi oamenii***

Căci pe noi cei căzuţi a venit să ne ridice, iar nu pe îngeri, căci deşi au căzut unii dintre ei, căderea lor este netămăduită, căzând din voia lor, silindu-se din voie a face rău şi făcându-se nouă solitori de răutate. Îngerii trăgând mare folos din socotinţa întrupării Cuvântului şi având mai mare

înălţare către dragostea şi unirea cu Dumnezeu, se veselesc de mântuirea noastră. Drept aceea şi la slujbele cele pentru noi se sârguiesc şi se bucură. iar cei mântuiţi şi cei ridicaţi numai noi suntem. Pentru aceea şi zice:

***Şi pentru a noastră mântuire***

Noi suntem cei pierduţi şi nouă ni s-a făcut mântuire a ne ridica iarăşi către Dumnezeu, noi cei căzuţi şi omorâţi, ca să avem pe Dumnezeu întru noi şi a ne înnoi şi a trăi prin aceasta viaţă. Drept aceea S-a pogorât Viaţa şi până la noi, ceea ce şi propovăduieşte Biserica zicând:

***S-a pogorât din cer***

Nu dintr-un loc, ci din plecarea voii, căci nu e într-un loc, de vreme ce nu e în timp; şi fiind tuturor ziditor, plineşte toate, precum scrie. Deci pogorârea este a voii, a se smeri atâta a se face cu trupul Fiu omenesc şi a petrece în lume cu foarte mare smerenie şi sărăcie. Aceasta este pogorârea.

***Şi S-a întrupat***

Căci în adevăr a luat toată firea noastră, afară de păcat, precum a zidit pe om din început fără de păcat şi fără împreunare bărbătească, de vreme ce a zidit pe Adam din pământ. Deci zice "întrupat", iar nu arătat cu nălucire, precum zic unii dintre cei păgâni, căci dacă s-ar fi arătat nălucire, toată Taina iconomiei ar fi în zadar, şi sufletelor şi trupurilor noastre nu li s-ar fi făcut nouă zidire, nici nu s-ar fi zămislit în Fecioară, nici s-ar fi născut şi nici nu ar fi pătimit, sau, murind, nu ar fi înviat. Dacă S-ar fi întrupat după nălucire, noi cei ce mai înainte am luat moartea prin neascultare, cum ne-am fi înviat printr-Însul. Deci piară cei ce cred astfel, căci fiind fiii tatălui minciunii celui din început, bârfesc lucruri mincinoase spre cele ce nu sunt năluciri.

Cuvântul lui Dumnezeu fiind Adevărul, toate le face cu adevărat şi precum din nefiinţă a făcut cerul şi pământul, asemenea şi acestea sunt cu adevărat, este adevărat că din început a zidit pe om, asemenea şi de a doua oară l-a zidit cu adevărat întrupându-Se şi El, şi fără de sământă cu adevărat S-a zămislit în Fecioara şi S-a născut prea cu adevărat, rămânând aceasta Fecioară, de vreme ce şi cu adevărat Fecioară a fost, şi aşa iarăşi a rămas; şi a petrecut împreună cu oamenii cu adevărat, fiind Dumnezeu adevărat, şi pentru noi S-a arătat om adevărat întru ipostas îndoit cu aceleaşi firi şi cu toate cele fireşti, cu ale Dumnezeieirii şi cu ale omenirii, cunoscându-se având două voi şi lucrări neîmpotrivindu-se în El, ci ale omenirii Lui supunându-le Dumnezeirii Lui. Drept aceea şi câte a făcut

pentru noi adevărate, le-a făcut spre mântuire, şi aceasta este mai vârtos arătarea iubirii Lui de oameni. Aceasta s-a făcut întru slava Lui cea mare. Căci dacă cerurile ca nişte făpturi spun slava lui Dumnezeu, câtă slavă va fi lui Dumnezeu Cel ce S-a întrupat pentru mântuirea zidirii Sale şi Şi-a dat Trupul, a pătimit pentru oameni, ca prin rănile Lui să ne tămăduim noi, precum scrie? Apoi zice:

***Şi s-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara***

Că Părintele bine a voit şi împreună a lucrat Trup Cuvântului Său, iar Duhul Sfânt a slujit împreună, că una este Puterea şi lucrarea a câtor trei. Numai Cuvântul s-a întrupat, iar nu Părintele sau Duhul. Aceasta este precum zice Marele Atanasie, pentru ca să rămână Fiul Fiu. Precum este Fiu din Părintele fără patimă, şi din Fecioară Fiu adevărat, născut să rămână cu adevărat fiind şi numindu-se Fiu. Pricinile întrupării sunt sângiuirile Fecioarei; căci precum putea Dumnezeu din început să facă pe om din altă materie, dar n-a voit, şi aceasta cu dreptate a făcut, pentru ca, neavând împărtăşire către această zidire, să nu poată a rămâne sau a avea împărtăşire într-însa, aşa şi a doua zidire a omului făcând, n-a voit să ia altă materie, pentru ca firea noastră cea căzută să nu rămână în cădere. Pentru că de n-ar fi fost Trupul luat din sângiuirile Fecioarei, care se trage din Adam, cum ar fi avut împărtăşire cu oamenii? Sau cum am fi luat sfinţirea de la Dumnezeu, sau cum ne-am fi înviat noi cei omorâţi nefiind viaţă la noi? Drept aceea şi S-a întrupat, zice, de la Duhul Sfânt. Că fără stricăciune şi fără patimă s-a născut şi trupeşte, cu lucrarea Dumnezeiescului Duh.

***Şi din Maria Fecioara***

Că dintr-Însa S-a şi întrupat şi S-a şi născut cu adevărat, precum mai înainte au zis Isaia şi ceilalţi prooroci. Asemenea şi de o fiinţă cu noi, iar nu trup străin a luat.

***Şi S-a întrupat***

Aceasta pentru căci El S-a făcut om deplin, şi în pântece îndată S-a arătat Prunc deplin şi S-a hrănit fireşte şi S-a născut Prunc; că n-a stricat firea, ci a îndreptat (precum zice Marele Atanasie), după vârstă crescând, hrănindu-Se şi dormind, plecându-se Maicii Lui celei adevărate şi celui ce i se socotea tată. Deci deşi sunt mai presus de fire lucrurile Lui, ci însă pe cât se poate de patimile firii celei nedefăimate nu s-a lepădat şi era desăvârşit cu trupul şi cu sufletul, având sufletul înţelegător şi cuvântător,

de Sine stăpânitor şi voitor. Deci aceasta zicându-se: "Şi s-a făcut om", arată că este împotriva hulitorilor care zic că n-a luat Domnul suflet. Care şi necuvântător nebuneşte socoteau pe prea sfânt trupul Lui; şi nu cu libertatea sufletului a se pleca Părintelui. Şi încă zicând că Cuvântul n-a desăvârşit omenirea şi să o ducă la Părintele pentru omul cel desăvârşit care a căzut; ci, după cum zic păgânii, ceea ce avem mai de cinste a rămas netămăduit, adică sufletul. Dacă este sufletul omului mai de cinste fiind înţelegător şi cuvântător, şi printr-însul mai înainte am făcut neascultarea. căci sufletul acestuia a urmat trupul; dacă n-a luat Cuvântul întrupându-Se suflet înţelegător împreună cu trupul, suntem iarăşi netămăduiţi, n-am luat nestricăciunea şi nici cu totul ne-am înnoit, iar mai vârtos nici cu trupul nu ne-am sfinţit dacă a luat de la noi trup necuvântător.

Pentru aceea trebuie a fugi de aceia care bârfesc acestea, iar noi precum din început îndoiţi ne-am zidit de la Cuvântul, luând trupul împreună cu sufletul, şi din nou de Acelaşi Cuvânt îndoit ne-am şi zidit, luând El omenirea desăvârşit: trupul împreună cu sufletul.

***Şi s-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont***

Aceasta este Taina cea mare şi multora este multă mirare de aceasta, şi, mai mult, în ce chip fiind Dumnezeu, a suferit a Se întrupa; că aceasta zice. pentru ca să sfinţească firea cu unirea, precum se zice, către îndreptarea ei toate să le facă, precum a şi făcut, că S-a născut din Fecioară, a crescut după vârstă, petrecând în sărăcie şi umblând pedestru. Cu smerenia surpând pe cel înalt, precum scrie: "Şi neavând unde să-Şi plece capul". Acestea toate a făcut, pentru ca să zidească din nou firea, de vreme ce şi minunat o îndrepta cu cele prea slăvite ce lucra şi cu cuvintele pe care le-a zis. Iar că a pătimit într-acest chip mai mult se minunează, pentru că a pătimit patimă aşa de ocărâtă, prin Cruce. Cu adevărat acestea sunt lucruri ale lui Dumnezeu, iar a se mira de acestea nu este minune, pentru că minunate sunt lucrurile Domnului şi neurmate căile Lui. Noi primim acestea cu credinţă, iar nu ne lăudăm întru cuvintele înţelepciunii omeneşti, ca să nu fie deşertăciune Crucea lui Hristos, precum scrie. Ci însă sunt dintr-acestea cuvinte cereşti şi fapte peste fire ale lui Dumnezeu celui ce S-a întrupat şi s-a răstignit, care mărturisesc adevărul. Elinii de Cruce neînţelegând, râd, iar iudeii şi mulţi alţii din cei fără Dumnezeu hulesc. Ci să se ruşineze cei ce fac fărădelege în zadar. Că în Crucea lui Hristos, în rană şi moarte se arată mărimea tăriei şi Dumnezeirii Lui.

Iată ce a săvârşit răstignindu-Se: au n-a gonit cu Crucea toată rătăcirea elinilor celor neînţelegători? Au n-a surpat toată mulţimea dumnezeilor? Cine este acum rătăcindu-se cu mulţimea dumnezeirii? Cine dă acum Dumnezeiasca cinste celor defăimate şi fiarelor? Au n-a arătat nebună

înțelepciunea înțelepților celor dinafară? Au n-a făcut atunci minciunile filosofilor a înceta? Că pescarii, apostolii Celui răstignit, au plecat pe toți a mărturisi pe Acest răstignit Dumnezeu. Unde este acum capiște? Unde idol necurat? Unde vrăjitură? Unde junghierea de dobitoace și de oameni și jertfele dracilor cele necurate? Unde acum în lume altă slujire a diavolului și a dracilor lui? Toate acestea le-a scos din lume Cel ce s-a răstignit. Numai chipul Crucii gonește pe dracii pe care elinii îi socoteau că sunt dumnezei.

Mai ales întru aceasta este minunată puterea Celui ce s-a răstignit. Că într-acest chip arătându-Se sărac, și așa îmbrăcându-Se cu sărăcia trupului, arătându-Se lumii smerit și sărac cât și pe Cruce osândindu-se să pătimească și să moară. Și așa de ucenici mărturisit și chemat Răstignitul, unele ca acestea poate, încât a tras toată lumea la Sine, fără sabie, fără oaste, fără stăpânire, fără bogăție și fără altele prin care izbândesc oamenii. Nu numai pe cei din neamul Lui trăgându-i întru dragoste, ci și pe toată lumea; că Moise pe cei ce erau din neamul lui, încă și dintr-aceștia puțină parte a folosit, pentru că Moise a fost om și întru închipuire Mântuitorului; legea cea dată lui nu era deplină, ci ca o umbră, și pe toți cei din Iacov n-a putut a-i domoli. Iar Hristos fiind Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu al tuturor a adus la Sine toate popoarele, tot neamul, și tot felul de seminții. Fiecare la locul lui și în limba lui slăvește pe Dumnezeu Părintele. Pe Care nu-l știau mai înainte, foarte l-au cunoscut prin Cuvântul Unul născut, Cel ce s-a răstignit cu trupul. Că prea Sfântul Trup al Acestuia, ca un Trup al lui Dumnezeu Cuvântului, unindu-se cu El nedespărțit și neamestecat, cu totul Dumnezeiesc și fără de păcat și singur fiind Sfânt, pentru mărturisirea Părintelui și pentru mântuirea noastră osândindu-se de oameni a murit de voie, și cu trupul pe care l-a luat El, S-a adus la Părintele, și jertfă singură curată s-a făcut acest Trup pentru toți, vrând a pătimi Stăpânul, arătând cei vicleni răutățile lor, aducându-I ocări, rane și moarte. Însuși Mântuitorul lucra bunătățile Sale cele pentru noi. Drept aceea, vărsându-se Sângele Său pe Cruce, pământul, văzduhul și toată zidirea o a sfințit ca niște Sânge prea Sfânt din Trupul Cuvântului celui ce este pretutindenea. Deci îndată spălându-se omul, s-a închipuit de a doua oară. Apă cu Sânge curgând din Coasta Sa, cu apa preface pe cel ce vine către El, iar cu Sângele îl înviază. Tot pământul și toată limba acum se mărturisește Domnului Celui ce a făcut cu Crucea unele ca acestea mari și minunate.

***Și a pătimit***

Căci în adevăr a pătimit cu Trupul rămânând ca un Cuvânt, de vreme ce s-a răstignit cu adevărat, iar nu cu nălucire, precum zic unii păgâni. Și fiind bătut cu biciul, s-a rănit, și a avut Trup cu adevărat, și legându-se, s-a

legat, suindu-Se pe Cruce a stătut pe treapta ei, Şi-a întins mâinile pe care le-au pătruns piroanele prin mijloc, asemenea şi picioarele, S-a amărât gustând fiere şi oţet, şi a suferit dureri; căci arătându-Se ca un Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit, avea patimile omeneşti cele nedefăimate, şi mai cu seamă a pătimit însuşi mai mult plinind datoria noastră a tuturor, precum zic unii dintre cei iubiţi de Dumnezeu.

***Şi s-a îngropat***

Căci pătimind şi murind, măcar că nu S-a despărţit cu Dumnezeirea de prea sfântul Său trup şi de îndumnezeitul Său suflet, s-a despărţit cu sufletul de Trup şi astfel a murit cu trupul, s-a rănit în coastă şi a izvorât cele ce sunt ale vieţii, iar cu sufletul S-a pogorât în iad şi surpând iadul şi pierzând moartea, S-a arătat Izbăvitorul sufletelor celor de acolo, nepătimind stricăciune trupul Său cel înfăşurat cu giulgiu, uns cu smirnă şi îngropat, pe care l-a înviat ca un Dumnezeu, împreunându-se cu trupul a treia zi Dumnezeiescul suflet, precum am zis mai înainte.

***Şi a înviat***

Iată toată socoteala Tainei celei pentru noi, învierea şi ridicarea firii noastre şi împărtăşirea cu Dumnezeu. Căci nu ne-a zidit ca să murim, nici ne-a făcut ca să nu fim, ci ca să rămânem şi să fim, precum şi Cel ce ne-a zidit pe noi este pururea fiind; că pe noi ne-a zidit şi din nefiinţă ne-a ridicat, ca să rămânem. Drept aceea, făcându-ne noi muritori, El luând moartea ne-a ridicat, şi luând trup muritor şi făcându-l nemuritor cu Dumnezeirea Sa, ne-a făcut pe toţi nemuritori. Şi precum Cuvântul întrupându-Se a înviat cu trupul, şi noi printr-însul am înviat. Când cu totul va pieri din lume moartea, adică stricăciunea, atunci şi noi înviind vom fi împreună cu Hristos cel viu.

***A treia zi***

Învierea lui Hristos arată Taina Treimii, căci a treia zi este învierea Lui, precum a proorocit Însuşi şi a arătat cu lucrurile, înviind a treia zi, arătându-Se şi suflând în noi Dumnezeiescul Duh. A învia pentru noi, a se arăta şi a da pace, şi a ne dărui Darul Duhului Sfânt aceste trei daruri mari dăruindu-ne la învierea Lui cea de a treia zi, cu adevărat Învierea Mântuitorului de a treia zi este însemnarea Treimii. De vreme ce prin Treime avem toate bunătăţile şi chiar întruparea Lui Hristos şi Învierea, căci însuşi Cuvântul S-a făcut Trup cu bunăvoinţa Părintelui şi cu lucrarea

Duhului Sfânt. Şi întru celelalte Taine aşa se întâmplă, binevoind Părintele şi lucrând împreună Duhul Sfânt.

Ci şi pentru lumea cea întreită s-a folosit: cea cugetătoare, adică îngerii, cea simţitoare, adică cele văzute, şi omul, cel ce este alcătuit din amândouă acestea, care a luat cunoştinţa Treimii prin învierea Mântuitorului, la sfârşit se va schimba împreună cu lumea văzută şi va moşteni nestricăciunea, căci şi însuşi zidirea se va izbăvi (zice) din robia stricăciunii, întru slobozirea slavei fiilor lui Dumnezeu.

***Şi a înviat a treia zi, după Scripturi***

Părinţii tuturor propovăduiesc că nu sunt de la dânşii acestea, ci din Scripturi, şi că ei au martori pe prooroci şi apostoli; unii, adică, cu faptele iar alţii, cu Scripturile vestind cele ce sunt pentru venirea lui Hristos, pentru viaţă, pentru moarte şi pentru înviere.

***Şi S-a suit la ceruri***

Şi aici mare lucru şi minunat! Că firea pământească s-a suit la locul cel de sus. Că Cel ce S-a pogorât pentru noi şi a petrecut întru Părintele, însuşi este şi Cel ce S-a suit, una arătându-Se nouă cu trup şi pe pământ petrecând. Iar alta, înălţând firea pe care a luat-o de la noi, şi mai presus decât toate stăpânirea şi puterea cea cerească punând-o, şi aşezând-o în Scaun împreună cu Părintele. Căci însuşi fiind Cuvântul cel din sânul lui Dumnezeu, şi trupul acesta luându-l şi unindu-l cu Sine desăvârşit, i-a dat aceeaşi cinste, de vreme ce este nedespărţit de El şi l-a făcut trup al Său. Şi Unul este însuşi cu ipostasul, măcar că este îndoit cu firile, Unul fiind singur născut, Unul Hristos Domnul, cunoscut în două firi şi în două fireşti lucrări şi voinţe.

***Şi şade de-a dreapta Tatălui***

Căci nu stă înainte împreună cu îngerii îmbrăcat cu trupul, nici slujeşte Părintelui, ci mai vârtos ca un Fiu al lui Dumnezeu întrupat este închinat împreună cu Părintele şi cu Duhul, şi nu se adaugă Treimii mai mult nimic. De vreme ce nici nu este altul cel ce s-a întrupat, ci însuşi Cuvântul, Care mai înainte de a Se întrupa petrecea întru Părintele, şi întrupându-Se, petrece tot astfel acelaşi.

***Şi iarăşi va să vie cu slavă să judece vii şi morţii***

Căci atunci când a venit de S-a întrupat din Fecioară S-a arătat în prea multă sărăcie şi smerenie, şi nu numai oamenii, dar nici toţi îngerii nu-L cunoşteau. Aceasta a fost când S-a suit El la ceruri. Căci cetele cele mai de sus necunocându-L, ziceau: "Cine este Acesta Împăratul slavei?" Iar când va veni mai pe urmă Se va arăta cu slavă multă. Tot Acelaşi fiind împărat cu trupul precum s-a şi suit, cu razele Dumnezeirii strălucind făpturile, stând îngeri înainte, oameni înviind, dracii ruşinându-se şi în focul cel veşnic trimiţându-se, păgâni şi păcătoşi în veci osândindu-se, şi credincioşii şi drepţii în veci încununându-se. Pe dreptate va să vie dară cu slavă, pentru că este Domn al slavei, ca să se slăvească toţi de la slava Lui, după cum a şi făcut şi i-a şi chemat. Deci cei ce n-au vrut slava Lui, nici l-au slăvit pe El, ori din firea îngerilor, ori dintr-a oamenilor, osândindu-se pe dreptate se vor goni. Şi că arătându-Şi slava Sa celor ce sunt ai Lui, nu o va mai ascunde nicicum de dânşii, ci va fi, precum scrie, Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor care se strălucesc de la El.

***Să judece viii şi morţii***

Viii şi morţii, adică pe toţi oamenii, nu că atunci vor fi unii nemuriţi, adică să fie vii, sau cu sufletele să fie vreunii vii, iar cu trupurile morţi, nici va fi cineva neînviat cu trupul atuncea, căci toţi se vor scula, şi nimenea dintre oameni nu va fi ca să nu fi murit şi ca să nu fi înviat. Căci de a răbdat moarte cu trupul Domnul, Cel ce ne-a dat nouă învierea, cu mult mai vârtos cei supuşi morţii; şi precum se cade, toţi cei din Adam, ca ceia ce suntem dintr-acela muritori, vom şi muri. Şi luând învierea de la Mântuitorul, vom învia. Viii zice, şi morţii, cei ce au murit din început şi de demult vor învia, iar cei vii atunci, în veacul învierii, murind într-o clipită, cât ai clipi din ochi, precum zice dumnezeiescul Pavel, schimbându-se, vor învia. Să judece, adică: Acesta va judeca pe toţi, ca Cela ce este adevărat Judecător, fiind Cuvântul lui Dumnezeu cel viu, Cel ce a făcut toate. Cel ce judecă gândurile şi cugetele inimii, Cel ce iscodeşte până la oase şi până la măduvă, precum scrie, Cel ce este însuşi Stăpânitor, Cel ce ştie ale tuturor şi poate că răsplătească fiecăruia după voie şi după mişcare şi după facere, pe Care şi mai vârtos îl mărturiseşte Dumnezeu adevărat, precum am zis mai înainte, ca un Fiu al lui Dumnezeu după fire. Căci Judecătorul acesta este singur Drept, Adevărat, Judecător al robilor lui, Cela ce poate răsplăti, ca un Stăpân al tuturor.

*A Cărui Împărăţie nu va avea sfârşit*

Acum măcar că a stricat păcatul cu trupul Său, arătându-Se numai El singur om fără de păcat, răstignindu-Se şi înviind, a împărăţit asupra morţii şi pe vicleanul cu legături l-a legat. Încă şi Împărat este ca un Dumnezeu, căci cu adevărat împărăţeşte numai întru cei ce-L cunosc pe El şi-I slujesc. Iar întru cei necredincioşi, întru eretici şi întru cei ce vieţuiesc în fărădelegi, măcar că le este lor Ziditor şi purtător de grijă, însă nu împărăţeşte peste dânşii desăvârşit, pentru că nu se supun, având stăpânirea de sine, şi mai vârtos se pleacă diavolului. Încă şi păcatul l-a lăsat după însuşi voia sa a se lucra până când stă această stricăcioasă lume, spre ispita şi alegerea celor buni. Iar când Se va pogorî din cer Stăpânitorul acesta, şi lumea se va înnoi, precum scrie, şi începătorul răutăţii ce va lega desăvârşit, atuncea păcatul va conteni, şi pe tot vrăjmaşul îl va pune sub picioarele Sale, şi tot omul rău se va scoate afară împreună cu dracii. Numai Lumina cea adevărată, Hristos, împreună cu îngerii şi cu sfinţii va fi, făcându-se viaţă veşnică. Drept aceea şi Împărăţia nu va avea sfârşit, precum zice Daniel, pe norii cerului văzându-L ca un om pe acesta Fiu omenesc, viind până la Părintele cel vechi de zile, şi luând toată puterea, adică stăpânirea peste toţi ca un om, stăpânire pe care ca un Cuvânt din veci o are împreună cu Părintele; când şi toţi Îl vom mărturisi pe El Domn, tot genunchiul se va pleca şi toată limba va mărturisi. Şi Pavel zice că Domnul Iisus Hristos este în slava lui Dumnezeu Tatăl; şi nimenea nu va sta împotrivă.

*Şi întru Duhul Sfânt*

Alcătuirea credinţei cea din Niceea, adică a Sfinţilor Părinţi celor 318, până la aceasta propovăduind Treimea şi nimica lipsă având, a propovăduit întâi pe Dumnezeu Părintele şi îndată pe Fiul născut mai înainte de veci şi de o fiinţă cu Părintele, a Cărui şi întruparea care s-a făcut cu Duhul Sfânt o a arătat mai sus, pentru mântuirea noastră, din prea nevinovata Fecioară Născătoare de Dumnezeu; şi pe Duhul Sfânt L-a mărturisit, cu toate că nu a arătat mai pe larg cele despre El, nefiind trebuinţă. De unde şi desăvârşirea Dumnezeirii s-a propovăduit de la acea Dumnezeiască ceată a Părinţilor, că Treime şi o Unime este Dumnezeul nostru, pentru că Părintele este fără început, Fiul este de o fiinţă, întrupându-Se mai apoi pentru noi, după cum s-a zis, Duhul Sfânt este al lui Dumnezeu, şi una este Dumnezeirea şi puterea câtortrele Feţele, câtetrele sunt Unul Dumnezeu, şi alt Dumnezeu nu este. Pentru Fiul a zis mai pe larg, căci nu era atunci cineva care să se lepede de Duhul, iar asupra Fiului era păgânul Arie, care hulea.

Macedonie, îndemnat fiind de vicleanul duh al diavolului, a hulit asupra Duhului Sfânt, dar a fost combătut de slugile Dumnezeiescului Duh. Locul luptelor a fost Constantinopolul, drept aceea locul acesta este al Duhului şi până acum nevoindu-se pentru Duhul rabdă toată răutatea, şi acesta este mucenicie Dumnezeiescului Duh, şi prigonitor celor ce se împotrivesc Duhului, iar celor ce iau Duhul şi pot să-L dea, le este slujitor şi povăţuitor.

Deci întru acest loc adunându-se al doilea Sobor, şi arhiereii fiind îndemnaţi de Duhul Sfânt ce săvârşeşte Sfântul Simbol, pentru însuşi Dumnezeiescul Duh, şi asupra lui Apolinarie, şi a lui Macedonie scriind mai pe larg, ca cei ce au hulit, unul, adică, întruparea Cuvântului, iar altul pe Duhul Sfânt; care Simbol şi prooroceşte l-au alcătuit Sfinţii, stricând şi ruşinând nu numai eresurile cele mai înainte de dânşii şi cele de atuncea şi pe cele mai din urmă. Acest Simbol şi celelalte Sfinte Soboare l-au primit ca un Dumnezeiesc, şi s-au plecat lui, neadăugând la el, nici scăzând ceva dintr-însul, şi măcar că multe sminteli s-au arătat Bisericii de ereticii cei după vremi, care şi stricându-se, cu Duhul Sfânt Părinţii Bisericii cei ce l-au adunat cu alte hotaruri au întărit adevărul. Acest hotar al credinţei l-au păzit ca o începătură a tot hotarul, neclătit cu totul până la un cuvânt, şi au poruncit tuturor a-l păzi într-acest chip neschimbat şi pe cei ce ar cuteza a-l mişca cu ceva i-au dat sub anatemă. De vreme ce şi cei ce l-au aşezat pe acesta, n-au fost fieşte cine, ci următori următorilor apostolilor, care şi până la sânge s-au nevoit pentru Hristos, şi rănile Lui le-au purtat, cu durerile mărturisirii sunt încununaţi şi cu Dumnezeieştile Daruri strălucesc.

***Şi întru Duhul Sfânt Domnul***

Pentru că Domn este Duhul, şi plinitorul Treimii, că Domnul nostru a trimis pe ucenici ca să boteze în numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt. Iar Duhul Sfânt s-a propovăduit de prooroci, ca şi Fiul. Fiindcă este de o fiinţă cu Tatăl şi cu Fiul, căci precum Părintele este Domn, asemenea şi Fiul şi Duhul Sfânt se scrie Domn, şi nu sunt trei Domni, ci un Domn, că Una este Dumnezeirea, firea, domnia, puterea, lucrarea şi voirea a câtor trei Feţele.

***De viaţă făcătorul***

Căci întru El trăim, ne mişcăm şi suntem, de la Părintele prin Fiul cu Duhul Sfânt făcându-ne şi vieţuind, că toate stau cu aceeaşi voie, mişcare şi lucrare a Unei Dumnezeiri în Treime. Deci de la Duhul avem viaţa şi mişcarea, pentru că şi îngerii sunt duhuri vieţuitoare de la Sfântul Duh, Care înviază toate, şi sufletele printr-însul sunt duhuri vii. Drept aceea şi

scrie că a suflat Dumnezeu în faţa lui Adam suflare de viaţă şi s-a făcut omul întru suflet viu, mărturisind Scriptura cu aceasta pe Dumnezeiescul Duh că este făcător de viaţă.

*Care din Tatăl purcede*

De vreme ce Fiul nu este cu naşterea dintr-altă Fiinţă sau Ipostas, ci din Părintele, pentru aceea este Unul născut. Iar Duhul Sfânt cu purcederea într-alt chip, şi acesta negrăit. De vreme ce şi chipul naşterii Cuvântului este nespus, precum şi al Tatălui este negrăit, pentru că noi pe Dumnezeu numai cu credinţa Îl putem cunoaşte că este Tatăl, măcar că-L mărturiseşte zidirea. Şi pe Fiul şi Cuvântul numai cu credinţa Îl putem pricepe, cu toate că zidirea Îl mărturiseşte, fiind făcută şi înfrumuseţată cu Cuvântul. Pe Duhul Sfânt trebuie să Îl pricepem numai cu credinţa, măcar că toată făptura propovăduieşte lucrarea Lui şi facerea de viaţă.

Din Tatăl, adică, aşa Părinţii dumnezeieşte cuvântează, precum a zis Dumnezeu Cuvântul, nefiind îndrăzneţi sau semeţi şi înălţaţi la cuget, căci nu ziceau cele ale lor, ci câte au învăţat de la Dascălul lor, căci Cuvântul cel din Tatăl zice: "Nu din Mine purcede Duhul, ci din Tatăl". Iar tu, cela ce izvodeşti, cutezi a zice aceasta pe care El pentru Sine n-o zice? Şi oare cine ar cunoaşte mai bine purcederea cea fără început a Dumnezeiescului Duh, tu, sau El? În adevăr, ai fi cunoscut dacă ai fi avut cât de puţină minte, că Cuvântul care este din Tatăl fără început, împreună cu Duhul fără început, ştie cele ce sunt pentru Duhul şi El învaţă mai arătat şi mai cu credinţă decât tine. Iar neurmând Mântuitorului te arăţi împotrivitor şi zici că nu grăieşte adevărul Cel ce este Adevărul, şi te faci alt explicător cuvintelor Lui mai nou decât Părinţii. Că de nu cutează aceia a zice afară din ceea ce a zis El, şi pun hotar cuvintele Lui cinstindu-le, şi Diadohii acestora n-au aşezat alt hotar afară dintr-acesta. Iată până la ce semeţie şi îndrăzneală ai ajuns, omule!, zicând pentru Cel necuprins ceea ce El n-a descoperit, şi lepădând pe tăinuitorii şi dumnezeieştii cuvântători ai Aceluia. Dacă zici că arăţi izvodirea ta din oarecare cuvinte, sau ale Scripturii sau ale Părinţilor, aceasta nu este nicidecum, că nici ar fi zis ei cele împotrivă loruşi. Adică: cu Simbolul să mărturisească aceea care au primit, şi Botezul şi Preoţia şi sfârşitul vieţii, iar prin scriere să zică altele; ci cugetul acelora este tocmai la Simbol, de vreme ce acela este temeiul dreptei slăviri. Iar tu prea mult îndrăznind zici unele peste altele, arătându-ţi cu aceasta trufia şi minţind asupra sfinţilor şi mutând hotare veşnice, pe care le-a pus Părinţii tăi; căci dacă ar fi ştiut aceştia că tu însuţi vii să explici cele zise de ei, într-alt chip, ar fi pus şi la acest hotar al credinţei altă adeverinţă, ca să nu-i faci pe dânşii martori mincinoşi. Dacă ei au păzit hotarul care ni l-au dat nouă, sfârşindu-se într-acesta şi proslăvindu-se de

la Dumnezeiescul Duh, este arătat că şi toate cărţile lor învaţă astfel după cum s-a pus hotarul credinţei.

Şi iată ce răutate faci că strămuţi hotarul cel de obşte al dreptei slăviri, Simbolul Credinţei, pecetea dumnezeieştii cuvântări a Părinţilor, cu cele ce adaugi: te scoţi din unirea Sfintele Soboare şi te arăţi pe tine mai înalt decât bărbaţii cei mulţi şi dumnezeieşti; strici Dumnezeiasca cuvântare a Mântuitorului cea pentru Duhul Sfânt, scriind altfel de cum au scris, au explicat şi au hotărât purtătorii de Duh Părinţii; şi schimbi unirea Dumnezeieştii cuvântări de la Apostoli şi până la noi şi aşezământul cel vechi al credinţei; strici pacea Bisericii, pe care ne-a dat-o Mântuitorul ca un odor; şi te faci pricinuitor de sminteală şi de dezbinare Bisericii. Asupra Duhului Sfânt te porneşti cu izvodirile şi cu cuvintele tale, arătându-L mai mic decât Fiul şi decât Tatăl; tulburi Taina Treimii, şi-i aduci două începuturi; numai tu însuţi şezi tuturor judecător, ceea ce nu primesc Părinţii, căci ei toţi dimpreună au învăţat cu mare socotinţă cele ce sunt pentru Dumnezeu; te lauzi a avea stăpânire asupra tuturor, ceea ce numai Mântuitorul are. Petru şi cu Cornelie se numesc împreună pe sine robi, şi se sfătuiesc împreună cu Iacov şi cu ceilalţi. Pavel aleargă să plinească Evanghelia, aşa şi ceilalţi, căci au învăţat de la Mântuitorul şi au păzit: "Cel ce va să fie întâi întru voi să fie sluga tuturor". Aceasta este arătat de la fericiţii arhierei chiar ai Romei, pe vremea Soboarelor, căci aceştia fiind ai lui Hristos şi smerindu-se ca ucenici ai ucenicilor Lui nu îndrăzneau spre întărirea dreptei slăviri numai după socoteala lor, ci spre cunoştinţa cea de obşte a fraţilor. Aceştia împreună cu ceilalţi hotărau, urmând unirii Bisericii. Căci aceia au ştiut că Mântuitorul Hristos a zis: "Unde sunt doi sau trei adunaţi întru numele Meu şi Eu sunt în mijlocul lor".

Iar tu, pornindu-te asupra tuturor, te-ai ridicat nu numai asupra Simbolului, ci şi asupra Botezului şi a celorlalte obiceiuri ale Bisericii, făcând Botezul fără ungere, ungerea nedându-o la vreme, şi mulţi din cei ce se botează fără ungere să săvârşesc de voi şi neîmpreunaţi cu Cuminecătură. Dionisie cel întocmai cu Apostolii nu scrie astfel. Nici a sluji Liturghia cu azime, nici a se hirotonisi episcopi şi preoţi cu untuldelemn al ungerii, nici un episcop să hirotonisească episcop, ci precum scrie Canonul cel apostolesc prin Clement, şi Biserica, precum a luat dintâi, aşa păzeşte până astăzi, şi mai marii cei dintâi mărturisesc împreună cu ea, şi mai vârtos Dionisie şi Maxim, unul arătându-se Diadoh Apostolilor, luând mucenicia în Apus şi scriind despre Tainele şi obiceiurile Bisericii, altul arătându-se mare între mărturisitori şi înţelept întru cele Dumnezeieşti, petrecând multă vreme la Roma, scriind şi explicând mai cu seamă pentru Tainele Bisericii şi pentru Liturghie (precum facem noi), mirându-se şi minunându-se de către Dumnezeiescul Dionisie. Deci şi aici vina voastră este mare, căci schimbaţi dumnezeieştile

aşezămintele cele dintâi, pentru care zice Apostolul: "Păziţi aşezămintele voastre pe care le-aţi luat prin cuvânt sau prin epistolie". Iar pentru credinţă şi pentru Sfintele aşezăminte astfel zice: "Oricine va binevesti vouă într-alt chip decât cum aţi apucat, anatema să fie". Au nu este înfricoşat cuvântul acesta asupra voastră, care izvodiţi altele şi la credinţă şi la obiceiurile Bisericii? Ci şi hotărârile Sfintelor Soboare sunt asupra voastră, adică ale celui dintâi şi ale celui de al doilea care au pus Simbolul, şi după acestea a celor cinci ca cele ce au urmat acestora, fiindcă au dat anatemei pe cei ce se vor ispiti să adauge sau să scază. Dar oare nu te ruşinezi şi nu te mustri?

Că se ştie că Treimea este mai înainte de veci! Singur Părintele este Izvorul Dumnezeirii, precum zice Dionisie, şi Părinte al Luminilor, precum zice Fratele Domnului. Iar Luminile sunt Fiul şi Duhul şi împreună fiitoare dintr-Însul fireşte. Deci dacă este Duhul împreună fără început întru Părintele şi este din Părintele, unit cu Fiul şi nu se desparte de El, căci Treimea este nedespărţită, purcederea Lui dar este fără început. Iar cuvântul ce zice: "Lua-va dintr-al Meu" şi "Duhul lui Hristos" şi "Trimis-au Domnul Duhul Fiului Său" şi a suflat şi a însufleţit şi varsă şi izvorăşte, şi celelalte, acestea se zic pentru trimiterea Duhului care se face mai pe urmă după vremi şi pentru noi; însă Duhul nu ia mai pe urmă ceva, şi este desăvârşit din început. Darurile acestea care ni se dau nouă după vremi sunt dăruiri ale singurei Treimi, date de la Tatăl prin Fiul, cu Duhul, precum s-au întărit cerul şi pământul cu Cuvântul lui Dumnezeu şi cu Duhul Sfânt şi cu puterea cea lucrătoare, căci lucrarea a câte trele Feţele este una, Unul este fireşte pricinuitorul, Părintele şi al Fiului şi al Duhului. Iar după facere Părintele este pricinuitor şi ziditor cu Cuvântul şi cu Duhul. Deci Darurile se dau oricând după vrednicie. Isaia spune de numărul darurilor Duhului, şi Pavel asemenea, care şi pentru Hristos zice: "Întru care locuieşte toată plinirea Dumnezeirii trupeşte", numind într-aceasta nu numai Ipostasul Cuvântului, ci şi Dumnezeieştile Daruri cele fireşti pe care le are de la Părintele şi le dă cu Duhul. Drept aceea şi pogorându-Se peste El s-a arătat Duhul şi a rămas peste El, nu că s-a întrupat şi El sau a locuit cu Ipostasul într-acel Dumnezeiesc Trup, ci pentru că toate Darurile le-a vărsat într-acea Dumnezeiască Biserică, adică în Trupul Său, precum şi Părintele binevoind întru Dânsul asemenea, numindu-l pe El "Fiu iubit". Precum şi proorocul zicea: "Cel iubit al Meu întru care bine a voit sufletul Meu, pune-voi Duhul Meu peste El".

Deci Cuvântul cu Ipostasul s-a unit cu Dumnezeiasca întrupare, iar Părintele şi Duhul nu sunt cu ipostasurile într-însul, căci numai Cuvântul s-a întrupat. Dacă este dar într-însul toată plinirea Dumnezeirii trupeşte, Duhul s-a pogorât peste El şi a rămas, şi după lucrări şi dăruirea a rămas, fiindcă lucra împreună cu Fiul. Deci purcede la Fiul fără Ipostas. Iar şi noi

ceea ce luăm Dar luăm, căci zice: "Din plinătatea Lui noi toţi am luat dar peste dar". Mulţi suntem noi şi multe feluri de Daruri luăm. Deci aceste cuvinte le explică Sfinţii Părinţi zicând: "Dintr-al Meu va lua şi va vesti vouă", adică din cuvintele Mele şi din ştiinţa Mea, şi a suflat şi a zis lor: "Luaţi Duh Sfânt", care se înţelege pentru dar, a lega şi a dezlega. Duhul lui Hristos nu-L au toţi, căci întru Dânsul locuieşte cu toate Darurile şi trupeşte; şi "Trimis-a Duhul Fiului Său" pentru că într-Însul este ca Cel ce este de o fiinţă şi nedespărţită rămâne de Dânsul, şi se zice că se trimite cu Darurile. Deci unele ca acestea sunt din care zice acum că se arată purcederea Duhului Sfânt, precum şi aceasta: "Eu voi trimite vouă de la Părintele", arătând şi într-aceasta că este de la Părintele şi vine cu voia Acestuia şi cu a Sa pentru ca să ne dea darul şi Înţelepciunea cea mai presus de minte către cunoştinţa şi împărtăşirea Părintelui şi a Fiului şi a însuşi Duhului pe cât se poate; ceea ce s-a mai făcut crezând toate neamurile cele din lume şi împărtăşindu-se Darul Treimii. Aceasta se arată din Botezul ce se săvârşeşte în Treime şi din celelalte Sfinte Taine. Duhul Sfânt dar este din Părintele fără început, precum şi Fiul, şi este nedespărţit de Părintele şi de Fiul ca Cela ce este de o fiinţă, şi îngerilor şi nouă se arată după vremi.

Fiinţa Sa însă nu o are de la Fiul, precum scrie şi Dumnezeiescul Damaschin, căci numai Părintele este pricinuitorul Celor dintr-Însul, căci dacă ar fi ştiut Mântuitorul pricina Duhului a fi şi dintr-Însul, n-ar fi tăcut, fiind Bun şi venind ca să mărturisească adevărul. Prin urmare, Duhul este din Părintele, precum a zis Cuvântul Tatălui, de vreme ce Părintele este singurul pricinuitor şi începătură Celor ce sunt de o fiinţă cu El, Unuia născut Fiului şi Duhului şi împreună cu Cuvântul şi cu Duhul. Cu firea tot acelaşi Stăpân este, fiind pricina tuturor după facere, făcând toate din nefiinţă, adică Părintele cu Fiul şi cu Duhul; nu este niciodată despărţit de Fiul, ci precum Părintele este pururea fără început şi după fire fără început, împreună dintr-Însul este şi Fiul şi Duhul, de vreme ce aceste Feţe sunt dintr-Însul şi într-Însul fireşte. Părintele fără patimă, fără trup şi desăvârşit este Izvor celor desăvârşiţi. Drept aceea Fiul şi Duhul fiind cu firea dintr-însul împreună fără început. Aceştia precum s-a zis sunt nedespărţiţi între Dânşii şi se cunosc cu o putere, cu o lucrare şi cu o mişcare. Astfel zice Dumnezeiescul Maxim: "Părintele este întru Fiul şi în Duhul. Fiul întru Tatăl şi în Duhul, Duhul Sfânt în Tatăl şi în Fiul"; şi Părinţii dumnezeieşte cuvântează, bine şi cu înţelepciune dumnezeiască, urmând lui Hristos.

Mărturisind că Părintele este pricinuitor, iar împreună cu Părintele şi cu Fiul, zic: închinat şi slăvit, fiind El de o fiinţă şi nedespărţit de Părintele şi de Fiul. Şi mai vârtos dintr-aceasta se arată că Duhul este din Tatăl. Să se ruşineze dar cei ce izvodesc altele, căci mai înainte au zis Părinţii: Care din Tatăl purcede, neadăugând nicidecum şi de la Fiul, şi iarăşi zic: Care

împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit. Este arătat dar tuturor că acest cuvânt arată că pricina Duhului este Părintele, zicând că Duhul este din Părintele ca şi Fiul. Iar celălalt cuvânt care zice: împreună cu Tatăl închinat şi slăvit, arată nedespărţirea Treimii, o voie şi o putere. Nimeni dar să nu hulească, nici să cuteze a zice ceea ce n-a zis Dumnezeu Cuvântul întrupându-Se şi binecuvântând; şi cel ce izvodeşte să nu afle de aici pricină ca să hulească, adică, pentru că zice: "voi trimite" şi "de la Mine va lua", şi altele ca acestea, căci acestea sunt ale vremii viitoare, şi pentru noi.

Duhul era mai înainte, iar noi am fost făcuţi, am fost zidiţi din nou şi am primit mai pe urmă; şi luând Duhul, n-am luat ipostasul Duhului nici firea Dumnezeirii, ci darul şi hărăzirea. Aceasta după vrednicia puterii şi a rânduielii noastre, şi unul este prooroc lui Hristos, altul apostol, iar altul dascăl, grăind în limbi şi făcând tămăduiri. Unuia se dă cuvântul înţelepciunii, iar altuia tâlcuirea şi altuia deosebirea duhurilor. Toate acestea le lucrează Unul şi acelaşi Duh, împărţind fiecăruia cum voieşte, precum zice Pavel. Deci Darul, iar nu firea Duhului ia cel ce ia Duhul. Iar şi a sufla şi a zice: "Luaţi Duh Sfânt", atunci nu arată că purcede Duhul, căci este fără de început, şi nici nu l-a dat cu Ipostasul, ci a dat un Dar al Duhului, a lega şi a dezlega, precum arată chiar aceste cuvinte, căci zice: "Oricărora veţi ierta păcatele li se vor ierta şi oricărora le veţi ţinea ţinute vor fi". Deci şi celelalte cuvinte ale Scripturilor şi ale Părinţilor tot astfel învaţă pentru Darurile Duhului, care s-au dat întru noi mai pe urmă, şi pe care cunoscându-le Părinţii şi mărturisindu-le astfel le-au arătat ei în Simbolul Credinţei şi astfel le-au primit cu o inimă cei după dânşii, botezându-se toţi cu acest Simbol al Credinţei şi tot cu acesta luând Preoţia şi dându-şi sufletele lui Dumnezeu, s-au proslăvit cu puteri de minuni şi cu alte daruri de la Dumnezeu.

Nimeni dar să nu explice într-alt chip dumnezeieştile graiuri ale acestora, nici să izvodească altceva, socotind că scrierile Părinţilor ar fi cuprinzând altele, nepricepând acestea, nici socoteala lor. Fiecare credincios să stea nemişcat întru a Părinţilor întreită mărturisire, pe care toţi dimpreună o au aşezat şi toţi împreună o au păzit. Astfel toată prigonirea, dezbinarea şi tulburarea va fi departe, şi va străluci pacea pe care o a sădit Hristos în Biserici. Căci între cei ce sunt prigonitori se naşte ceartă şi din ceartă sfadă, şi din sfadă ce bine poate ieşi? Robul lui Dumnezeu nu trebuie să se sfădească. Deci de voieşti a rămâne întărit, nu muta hotarele cele veşnice pe care le-au pus Părinţii tăi.

***Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat***

O închinăciune şi o cinste aduc zidirile, de vreme ce toate sunt zidiri ale Treimii.

***Şi slăvit***

Întru aceeaşi Putere, Slavă şi Dumnezeire a Părintelui şi a Fiului este cunoscut Duhul; El este purtător de grijă zidirilor, făcător de viaţă tuturor şi se slăveşte întocmai cu Părintele şi cu Fiul.

***Care a grăit prin prooroci. Întru una sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică.***

Nu numai între Apostoli s-a arătat mai pe urmă, dar încă era şi în prooroci, cu toate că s-a arătat oarecum mai umbrit, căci nici unul din prooroci nu a vorbit fără Duhul Sfânt. Drept aceea şi Moise a avut Duh Sfânt, şi cei şaptezeci de bărbaţi au luat Duh, şi David cerea Duh şi a avut; şi ceilalţi din drepţi şi din prooroci fiecare a avut din Darurile Acestuia, după vrednicie. La zidirea tuturor a lucrat împreună cu Părintele şi cu Fiul, precum mărturiseşte David zicând: "Cu Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui toată puterea lor"; şi în Lege a fost mai înainte săvârşind pe Aaron, dând ungere şi lucrând Taine. Tot aceasta arată Duhul Domnului Cel ce a umplut pe Veseliil şi ceata proorocilor cu Duhul lui Dumnezeu, văzând mai înainte cele ce aveau să fie şi făcând minuni. Mai curat şi mai luminat l-a luat pe El Ucenicii Mântuitorului, şezând peste ei Duhul în chip de limbi de foc, ceea ce mai cu seamă arată că deşi s-a arătat mai curat şi s-a dat Apostolilor, şi printr-înşii celor ce au crezut, cu toate astea însă nu s-a dat Ipostasul acestuia, ci Darurile. Căci cum ar fi în multe părţi Cel neîmpărţit şi Cel ce este neînchipuit şi fără materie, ca într-o materie şi închipuire? Aceste Daruri a întins mai cu seamă în apostoli, ca în prooroci, căci nu era numai într-un neam, ci la toţi se trimetea şi Darul se da după trebuinţă. Căci grăiau în limbi, zice, şi prooroceau. Drept aceea şi printr-înşii (purtaţi fiind de Duhul Sfânt) s-a înnoit făptura, cunoscând în Treime pe Dumnezeu cel adevărat, şi s-a unit cu Dumnezeu luând Darul Duhului.

Şi spune: Cel ce a grăit prin Prooroci pentru că şi proorocii sunt propovăduitori ai lui Hristos, fiind îndemnaţi de Dumnezeiescul Duh, precum s-a zis, şi grăind: "Întru una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică". Întru una pentru că tot acelaşi Dumnezeu este al Legii şi al Darului, şi Biserica s-a făcut una, şi a îngerilor şi a oamenilor, întemeindu-se pe temelia apostolilor şi a proorocilor. Una este credinţa, unul e Botezul, Unul Hristos Care a adunat-o pe Ea, Piatra cea din capul unghiului Ei şi

temelia. Iar sfântă ca cea ce este cu Duhul sfinţită şi cu Hristos unită prin Botez şi prin ungere, cu Preoţia şi cu Cuminecătura şi cu celelalte Taine, fiind curată şi logodită lui Hristos.

Iar sobornicească ca ceea ce din toate limbile este adunată la Hristos şi are cunoştinţa cea adevărată, şi este întemeiată de prooroci, zidită de apostoli, şi împodobită şi întărită cu chinurile şi sângele mucenicilor, al arhiepiscopilor şi al sihaştrilor, care s-au arătat că au cunoştinţa Treimii desăvârşit, mărturisind împreună cu Petru pe Hristos cel propovăduit mai înainte, pe Unul din Treime întrupat, că este Fiul lui Dumnezeu. Iar apostolească fiindcă ei mai ales care s-au arătat după Hristos şi temelii şi ziditori, s-au adunat, s-au aşezat şi s-au întărit, adunând o turmă din toate limbile şi neamurile toţi Apostolii împreună, şi aducând-o la Păstorul cel Mare şi Stăpânul tuturor. Drept aceea, Biserica adevărată este adunarea drept slăvitorilor din toată lumea. Soborniceasca Biserică este soborul drept slăvitorilor care mărturisesc credinţa, cu toate că pe alocurea se numesc oarecare Biserici soborniceşti, pentru cinstea cea dată lor de la Părinţii, aceasta însă este pentru bună îndreptare, iar nu crezând rău. De vreme ce însuşi Mântuitorul nu lepădarea lui Petru, ci mărturisirea lui a numit-o piatră, când a zis: "Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu", şi pe piatra aceasta a zis că va zidi Biserica lui. Drept aceea Biserică sobornicească sunt cei ce-L mărturisesc pe El împreună cu Petru şi cu ceilalţi apostoli drept. Biserică zice ca ceea ce s-a adunat din toate limbile şi ca ceea ce s-a adunat prin Hristos, Piatra cea din capul unghiului, unindu-se cu El deodată şi păzind nevătămată credinţa Lui.

***Mărturisesc un Botez întru iertarea păcatelor***

Acesta este cel mai mare din Daruri, căci nu este vreo oarecare spălare a Legii, nici slujbă simţitoare sau jertfă, care să poată să curăţească, oricât de multe ori s-ar fi făcut, şi mai vârtos cele necuvântătoare aducându-se pentru cei cuvântători, căci încă nu se arătase adevărul lui Hristos. Cel fără de păcat, nici înălţându-se prin Cruce Jertfa cea vie a Trupului Său, nu era nici curăţie desăvârşită, nici înnoire. Iar de vreme ce aceasta s-a făcut şi Hristos s-a jertfit pentru noi şi din coasta Lui avem Apa şi Sângele, cu aceasta ne închipuim de a doua oară, şi cu Sângele ne înviem. Cu apa, de trei ori afundându-ne într-însa, ne curăţim cu chemarea a-toate-lucrătoarei Treimi, zidindu-ne îndată din nou Fiul Luminii, ne facem fiii lui Dumnezeu după har, îmbrăcându-ne în Fiul cel adevărat Hristos Dumnezeul nostru. Căci Cel ce s-a botezat pentru noi se află împreună cu noi în apă, pune întru noi chipul nestricăciunii şi al sfinţeniei. Aceasta zice Pavel: "Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat". Pentru aceasta s-a botezat Hristos, pentru ca Darul Duhului şi chipul Sfinţeniei

Lui să-l pună în apă, şi tot cel ce se botează cu apa Duhului, cu chemarea Treimii, ia chipul curăţiei, al nepătimirii şi al luminării cel din Trupul lui Hristos. Aceasta este Botezul, omul îmbrăcându-se în Hristos nevăzut, se face cu totul fără de păcat şi plin de Duh. Şi dacă va păzi Darul precum a zis oarecare din cei plini de Dar, se face prooroc, apostol şi înger. Şi nu e minune, căci dacă este într-un chip cu Hristos, făcându-se fiu după Dar, cu mult mai vârtos se poate face într-un chip cu îngerii.

Acest Dar ni l-a dat nouă Hristos Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce ne-a zidit spre mai bine. Hristos întrupându-se din Fecioară şi născându-se fără patimă, ne naşte şi pe noi fără patimă din coasta Lui şi duhovniceşte, ne adapă, ne hrăneşte şi ne inviază cu Duhul, căci Sângele şi Apa curgând din coasta Lui, cu Apa, precum s-a zis, ne naşte de a doua oară cu Duhul, iar cu Sângele ne face fii, şi fără aceasta nu ne putem mântui. Drept aceea mulţi dintre eretici neînţelegând, împreună cu păgânii îndemnându-i pe dânşii către aceasta dracii, se pornesc mai cu seamă asupra acestor sfinte şi mântuitoare Taine ale lui Hristos, adică asupra Dumnezeiescului Botez şi a Sfintei Cuminecături, ca, neîmpărtăşindu-se cu acestea, să se lipsească de viaţa cea veşnică. Înfricoşată hotărâre este asupra celor ce n-au primit Botezul şi nu s-au împărtăşit de Cuminecătura cea făcătoare de viaţă, că zice: "De nu vă veţi naşte din apă şi din Duh, nu veţi intra în Împărăţia lui Dumnezeu". Şi: "De nu veţi mânca Trupul Fiului omului, şi de nu veţi bea Sângele Lui, nu veţi avea viaţă veşnică întru voi".

Deci unul este Botezul, pentru că şi Cel ce l-a dat pe el este Unul Domn, care odată şi-a vărsat Sângele, dându-se pentru noi Jerfă Părintelui. Aceasta zice Pavel: "Un Domn, o credinţă, un Botez". Nu este dar alt Botez afară de acesta, nici altă iertare după Dar, nici altă naştere de a doua oară sau zidire din nou, nici izbăvire, asemenea, din păcat. Iar deşi se zice "a doua oară", este însă al pocăinţei, care se face prin multe osteneli; că trebuie spovedanie, smerenie, lacrimi, zdrobire, nevoinţă după putere, milostenie şi încă adesea rugăciuni, ca s-o dobândim; este şi altă iertare: a mărturisirii şi a muceniciei pentru Hristos. Aceasta se dă cu greu şi după vreme. Drept aceea, un Botez este întru iertarea păcatelor.

*Aştept învierea morţilor*

Multe întrebări sunt pentru aceasta, atât din partea credincioşilor, cât şi din partea necredincioşilor, îndoindu-se pentru înviere. Acestea sunt fără socoteală, mai cu seamă pentru credincioşii care se îndoiesc, învăţând Domnul învierea morţilor cu cuvintele şi cu lucrurile, ca Cela ce a înviat din morţi; căci pentru noi a înviat, ca şi noi să înviem. Deci cel ce se îndoieşte leapădă Învierea lui Hristos, şi Hristos a înviat într-adevăr. Aceasta o mărturiseşte credinţa Lui care s-a dat în toată lumea. Cu puterea

lui Hristos vor învia morţii, precum cu cuvintele şi cu lucrurile acestuia mulţi morţi mai înainte înviind, la arătare au mărturisit. Aceasta se propovăduieşte din toată făptura şi din strălucirea şi lucrarea luminii, din mişcarea tuturor pretutindenea, din naşterea oamenilor şi a dobitoacelor, din creşterea roadelor şi din seminţele cele semănate, precum a învăţat şi Pavel; şi sfârşit va fi stricăciunii, căci lumea este zidire a Celui nestricăcios şi a Celui ce este pururea, şi va conteni odată stricăciunea. Aceasta a mărturisit-o Pavel. Şi se va înnoi făptura, precum scrie, şi mai cu seamă omul, cel mai cinstit decât toţi, care s-a învrednicit a avea trupul organ al cuvântătorului şi viului suflet, a lucra împreună cu trupul şi cu sufletul. Deci atunci va lua trupul acesta, ca să se afle omul desăvârşit, slăvindu-se sau muncindu-se. Deci precum va fi cerul nou şi pământul nou, schimbându-se spre mai bine, asemenea şi omul va fi deplin cu sufletul şi cu trupul, schimbându-se spre mai bine. Şi Biserica, urmând Învăţătorului, lui Iisus Hristos, Celui ce a zis: "Dumnezeu nu este al morţilor, ci al viilor", şi cu Simbolul propovăduieşte învierea morţilor zicând: "aştept învierea morţilor", adică a trupurilor noastre, iar nu ale altora, unindu-se atunci cu sufletele noastre.

***Şi viaţa veacului ce va să fie. Amin***

Ceea ce va fi în veci nesfârşită precum este viaţa pururea; şi hotărârea fiecăruia, ori de odihnă, ori de muncă va fi veşnică şi fără sfârşit. Şi aici mulţi din cei ce cred rău, bârfesc zicând că munca va avea sfârşit. Aceasta le vine lor a crede din amăgirea şi înşelăciunea vicleanului, pentru ca nădăjduind că muncile au sfârşit, să nu lase nici o răutate nefăcută, căci dacă muncile ar avea sfârşit, tot păcatul ar fi iertat cândva, şi cei păgâni şi cei rău crezători vor fi împreună cu cei buni şi sfinţi, slăvindu-se împreună. Şi ce cuvânt ar fi mai păgân decât acesta? Dacă ar fi sfârşit muncii, ar fi sfârşit şi Împărăţiei şi n-ar fi dreptate la Dumnezeu; ci drept e Domnul şi a iubit dreptatea. Pentru aceea se şi arată cu dreptate zicând pentru cei din partea din stânga că vor merge aceştia în munca veşnică, iar nu în cea trecătoare. Iar pentru cei din dreapta zice: "Iar drepţii în viaţa cea veşnică", şi cea nesfârşită nicidecum. Pentru păcătoşi iarăşi zice: "şi viermele lor nu se sfârşeşte şi focul nu se stinge", fiind pe dreptate, căci aici este vremea îndreptării celor ce greşesc şi aici este locul unde avem noi volnicie. Atunci este o vreme şi vreme a despărţirii şi a răsplătirii ce fiecare şi-a ales.

Nimeni să nu se deznădăjduiască, sau îndulcindu-se cu păcatele sau fiind cuprins de oarecare înşelăciune să se amăgească pe sine cu unele ca acestea, căci munca celor ce nu se pocăiesc este veşnică. Pentru aceasta şi pocăinţa este până la răsuflarea cea de apoi, căci dacă ar trebuit acolo

pocăință, aici nu s-ar fi dat nicidecum. Şi ce minune ar fi făcut întruparea Mântuitorului dacă ar fi fost acolo pocăință sau sfârşit muncilor? Iată nebunia păgânilor! De vreme ce şi Dumnezeu este între oameni, şi s-au dat Tainele lui Dumnezeu de învățătură până la patimi, şi nevoitori până la sânge şi mai pe urmă pocăința, să mărturisim aceea ce ni s-a dat de către Mântuitorul nostru, de Apostoli şi de Părinți, zicând: "Aştept învierea morților şi viața veacului ce va să fie", adică cea veşnică, zicând "Amin", care este ca un adeveritor şi pecetea atotsfântului Simbol, încuind pe cei dinafară ca o oarecare încuietoare, şi păzind ca într-o oarecare bună cămară a Bisericii vistieria credinței, ca cineva nici să scoată ceva, nici să adauge ceva străin.

Acest Dumnezeiesc, Prea Sfânt, peste tot semn deplin al dreptslăvitoarei noastre credințe, mărturisirea Părinților, hotarul credinței celei adevărate, îmbrățişându-l şi primindu-l cu sufletele, cu limba şi cu buzele, mărturisindu-l cu îndrăzneală ca pe un odor sfânt al purtătorilor de Dumnezeu Părinți, să-l păzim întru noi nestricat şi nesmintit până la sfârşit, cu rugăciunile sfinților celor ce l-au aşezat şi l-au păzit pe El, şi ale celor mai înainte de dânşii, de la care au luat aceştia cunoştința Simbolului; şi ale tuturor sfinților împreună, şi cu rugăciunea sfinților îngeri împreună şi cu a pururea Fecioarei Maicii Mântuitorului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos, ale uneia Sfinte şi adevărate Născătoare de Dumnezeu, aducând Treimii această mărturisire ca un dar curat, să ne mântuim de munca cea veşnică, şi cu Hristos să dobândim Dumnezeiasca şi veşnica Împărăție, slavă şi desfătare a însuşi lui Hristos, slăvind pe însuşi Hristos, Unul născut, Fiul lui Dumnezeu celui viu, împreună cu Prea veşnicul Lui Părinte şi cu Prea Sfântul şi Bunul şi de viață făcătorul Duhul Lui, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

### De unde s-au adunat şi împotriva cui sunt puse cuvintele din Sfântul Simbol. Arătare foarte trebuincioasă făcută tot de acest Sfânt Părinte

Este bine să arătăm din ce s-a alcătuit Sfântul Simbol de către dumnezeieştii Părinți, pentru ca să ştim că ei nu l-au făcut de la dânşii, ci din dumnezeieştile proorociri luând zisele şi ştiința, l-au scris cu dreptslăvitoare înțelepciune. Deci mai toate zisele dumnezeiescului Simbol sunt din Sfintele Scripturi, precum se vor zice în parte; împotriva elinilor şi a iudeilor şi împotriva tuturor păgânilor din tot neamul, din care unii nu mărturisesc pe Dumnezeu nicicum, iar alții zic că este Dumnezeu, însă nu este Tată al Cuvântului Celui singur născut şi purcezător Duhului Sfânt.

***Cred***

*De la Evanghelie*, unde zice: Cred în Fiul lui Dumnezeu, şi: Credeţi în Dumnezeu, şi în Mine credeţi.

*De la Aposolul*: Crede în Domnul Iisus.

***Întru unul Dumnezeu***

*De la Evanghelie*: Ca să Te cunoască pe Tine, Unul Dumnezeu adevărat.

*De la Iacov fratele Domnului*: Cred că Dumnezeu este unul.

*Şi de la Apostolul Pavel*: Pentru noi este un singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sunt toate şi noi întru El; şi un singur Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate

***Tatăl***

*De la Evanghelie*: Mă voi sui la Tatăl Meu şi Tatăl vostru; şi: Părinte Sfinte, lumea pe Tine nu Te-a cunoscut; şi către Tatăl Meu merg; şi voi ruga pe Tatăl Meu; şi: Părinte, în mâinile Tale voi da Duhul Meu.

*De la Petru*: Bine este cuvântat Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos

*De la Pavel* Un Dumnezeu şi Tatăl tuturor Iisus Hristos ştie.

***Atotţiitorul***

*De la Zaharia*: Acestea grăieşte Domnul Atotţiitorul; şi peste casa Domnului Atotţiitorul; şi: zice Domnul Atotţiitorul.

*De la Iezechiel*: Adonai, Doamne, care este Atotţiitorul. Iar Savaot, ce zice Isaia, la toată Treimea se explică acestea, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot.

*De la Evanghelie*: Părinte, Doamne al Cerului şi al pământului.

*De la David*: Că în mâinile Lui marginile pământului.

*De la Ioan, cuvântătorul de Dumnezeu*: Cel ce a fost, este şi va să fie, Atotţiitorul.

**Împotriva elinilor, care nu zic că Dumnezeu este pricinuitorul tuturor din neființă şi purtător de grijă tuturor: *Făcătorul cerului şi al pământului***

*De la Moise*: Dintru început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul.

*Din Evanghelie*: Părinte, Doamne al cerului şi al pământului.

*Văzutelor tuturor şi nevăzutelor*

*De la Apostolul Pavel*: Şi cele văzute şi cele nevăzute, toate printr-Însul şi într-Însul s-au zidit, adică din Tatăl, prin Iisus Hristos.

*De la David*: Că El a zis şi s-a făcut, El a poruncit şi s-a zidit.

**Împotriva elinilor şi iudeilor care nu primesc pe Domnul nostru Iisus Hristos: *Şi întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul născut***

*De la Apostolul Pavel*: Iar pentru noi un Dumnezeu, Tatăl, şi un Domn, Iisus Hristos.

*De la Evanghelie*: Ca să te cunoască pe Tine unul Dumnezeu adevărat, şi pe Cel pe care l-ai trimis, pe Iisus Hristos; şi: Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu; şi: Şi eu am văzut, şi am crezut, că acesta este Hristos, Fiul lui Dumnezeu; şi: Crezi tu în Fiul lui Dumnezeu?; şi: Iar acestea s-au scris ca să credeţi că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu; şi: Unul născut, Fiul, care este în sânul Tatălui, Acela ne-a spus; şi: Şi aşa a iubit Dumnezeu lumea, cât şi pe Fiul Său Unul născut L-a dat.

*De la Ioan, Cuvântătorul de Dumnezeu*: Ca să cunoaşteţi pe Cel Unul născut.

**Împotriva lui Arie, care zicea că Fiul este creatură: *Care din Tatăl s-a născut mai înainte de toţi vecii***

*De la Evanghelie*: De la Tatăl am venit şi vin; şi: Ieşit-am de la Tatăl, şi am venit în lume

*De la Ioan*: Tot cel ce iubeşte pe Cel ce a născut, iubeşte pe cel născut dintr-Însul.

*De la Evanghelie*: Şi acum proslăveşte-Mă cu slava pe care am avut la Tine mai înainte până a fi lumea; şi: Cel ce este în sânul Tatălui lui, şi care a fost din început.

*De la Apostol*: În zilele acestea din urmă a grăit nouă prin Fiul, care şi vecii a făcut.

*De la Pilde*: Mai înainte de veci m-a întemeiat, şi mai înainte de toţi munţii mă naşte.

**Împotriva celor ce bârfesc pentru naşterea cea fără de patimă a Unuia născut Fiul lui Dumnezeu: *Lumină din Lumină***

*De la Evanghelie*: Ca să mărturisească despre Lumină; şi: Cuvântul era Lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume.

*De la David*:Întru Lumina Ta vom vedea Lumină.

*De la Apostoul Pavel*: Care fiind strălucirea slavei.

***Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat***

*De la Ioan, cuvântătorul de Dumnezeu*: Acesta este Dumnezeu cel adevărat şi viața cea veşnică; şi: Noi suntem în Dumnezeul cel adevărat, întru Fiul Său Iisus Hristos.

*De la Evanglelie*: Eu sunt adevărul.

*Apostolul Pavel*: După arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

***Născut***

*De la Pilde:* Mai înainte de toţi munţii mă naşte.

*De la Evanghelie*: Eu spre aceasta M-am născut, şi spre aceasta am venit.

*De la Ioan*: Cel ce iubeşte pe Cel ce a născut, iubeşte şi pe Cel născut dintr-Însul.

**Împotriva lui Arie şi Eunomie:** ***Iar nu făcut***

Că s-a născut, nu s-a făcut împreună cu zidirile, că El este tuturor făcător.

*De la Apostolul Pavel*: Prin Care şi vecii s-au făcut.

*Din Înțelepciunea lui Solomon*: Cela ce a făcut toate cu cuvântul.

**Împotriva lui Arie şi a lui Eudoxie şi a celor asemenea cu dânşii:** ***Cel ce este de o fiinţă cu Tatăl***

*De la Evanghelie*: Eu şi Părintele una suntem; şi: Au nu ştiţi că Eu sunt în Tatăl şi Tatăl întru Mine? Şi: Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl.

*De la Pavel*: Care fiind strălucirea slavei şi chipul fiinţei lui Dumnezeu; şi: Care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire s-au socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci pe Sine s-a micşorat luând chip de rob.

***Prin Care toate s-au făcut***

*De la Pavel*: Prin Care şi vecii s-au făcut; şi: Toate printr-Însul şi întru Dânsul s-au zidit; şi: El este mai înainte decât toate, şi toate prin Dânsul se ţin.

*De la Evanghelie*: Toate prin El s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.

*Din Pilde*: Mai înainte de veci m-a întemeiat. Aceasta mărturiseşte întărirea cea neclătită şi veşnică a Înţelepciunii Sale celei vii, care este întru Tatăl; precum şi: Domnul M-a zidit începătura căilor Lui spre lucrările Lui. Însemnează şi înomenirea prin care lucrurile cele mari ale mântuirii noastre le-a lucrat mai pe urmă. Precum şi: "Dumnezeu cu înţelepciunea a întemeiat pământul", arată lucrurile cele din început. Şi: Toate cu înţelepciune le-a făcut. Şi: "Cela ce a făcut toate cu Cuvântul Său. Iar: Domnul M-a zidit, zice, şi: Căci prin Mine, Înţelepciunea Sa, bine a voit a face şi a zidi lucrurile lui.

*De la David:* Prin Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit. Iar: Domnul m-a zidit, precum a zis, acest cuvânt mai dovedit arată întruparea Lui.

**Împotriva maniheilor şi altor păgâni ce nu primesc întruparea lui Dumnezeu Cuvântul:** ***Care pentru noi oamenii***

*De la Pavel*: Că toate sunt pentru noi. Şi: De este Dumnezeu cu noi, cine e împotriva noastră? Care şi pe al Său Fiu nu l-a cruţat, ci pentru noi pentru toţi l-a dat. Şi: De vreme ce pruncii s-au făcut părtaşi trupului şi sângelui, şi El asemenea s-a făcut părtaş.

***Şi pentru a noastră mântuire***

*De la Isaia*: Nici înger, nici sol, ci însuşi Domnul ne-a mântuit pe noi.

*De la Apostolul Petru*: Pentru mântuire a cercetat.

*De la Evanghelie*: N-am venit să judec lumea, ci să mântuiesc lumea. Şi: Ca să se mântuiască lumea printr-Însul. Şi: mântuirea din iudei este. Şi: Acesta este Mântuitorul lumii, Hristos.

**Ca o proorocie împotriva lui Nestorie şi a altor păgâni ce spun că întruparea Cuvântului s-a făcut după nălucire:** ***S-a pogorât din ceruri***

*De la Apostol*: Cela ce s-a pogorât, Acela este Care s-a şi suit.

*De la Evanghelie*: Că M-am pogorât din Cer.

*De la Pavel*: Căci Dumnezeu trimiţând pe Fiul Său întru asemănarea trupului păcatului.

**Împotriva ereticilor ce spun că Cuvântul cu altfel de trup s-a întrupat, iar nu cu trup omenesc, asemenea nouă:** ***Şi s-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara***

*De la Isaia*: Iată, Fecioara în pântece va lua şi va naşte Fiu.

*De la Evanghelie:* Şi cum va fi mie aceasta, de vreme ce nu ştiu de bărbat? Şi: Nu te teme Marie; iată, vei zămisli în pântece şi vei naşte Fiu, Duhul Sfânt va veni peste Tine şi Puterea Celui de sus te va umbri.

Şi către Iosif: Că ce s-a născut dintr-Însa din Duhul Sfânt este. Şi: Nu o a cunoscut pe Dânsa până ce a născut pe Fiul Ei Cel întâi născut.

*De la Pavel*: Şi a trimis Dumnezeu pe Fiul Său cel născut din fecioară.

*De la Evanghelie*: Şi Cuvântul trup S-a făcut şi S-a sălăşluit întru noi.

**Împotriva lui Apolinarie, care zicea că trupul pe care l-a luat Hristos era lipsit de judecată şi de suflet. Şi asupra lui Eutihie, Dioscor şi Sever, şi celorlalţi ai lor fără de minte, care spuneau că şi după întrupare Cuvântul lui Dumnezeu a fost numai cu o fire. Şi asupra lui Pyr, şi a celorlalţi monoteliţi:** ***Şi s-a făcut om***

*De la Pavel*: Care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire sau socotit a fi întocmai cu Dumnezeu. Ci s-a micşorat pe Sine, chip de rob luând, întru asemănare omenească făcându-se. Şi: Unul este Dumnezeu şi Tatăl tuturor, unul este şi Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: Omul Hristos Iisus.

**Împotriva celor ce spun că nu a pătimit Domnul cu trupul, ci după nălucire:** ***Şi s-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont, şi a pătimit şi s-a îngropat***

*De la Pavel:* Poruncescu-ţi înaintea lui Dumnezeu, Cel ce le înviază pe toate, şi a lui Iisus Hristos, Celui ce a mărturisit în zilele lui Pilat din Pont buna mărturisire.

*De la Evanghelie*: Pe Iisus Nazarineanul cel răstignit căutaţi?

*De la Pavel*: Şi că S-a răstignit, şi S-a îngropat, şi S-a sculat a treia zi, după Scripturi.

**Împotriva iudeilor şi a elinilor şi a tuturor păgânilor:** ***Şi a înviat a treia zi, după Scripturi***

*De la Evanghelie:* Înviind Iisus dimineaţa, în ziua dintâi a sâmbetelor. Şi: A treia zi este astăzi de când a fost aceasta. Şi: Înviind Iisus din morţi a stătut în mijlocul ucenicilor, şi a zis lor: Pace vouă. Şi: Aduceţi-vă aminte cum a zis vouă, în Galileea, zicând: că se cade Fiul lui Dumnezeu a se da în mâinile oamenilor păcătoşi, şi a Se răstigni, şi a treia zi a învia.

***Şi S-a suit la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui***

*De la Evanghelie*: Deci Domnul Iisus, după ce a grăit lor, S-a înălţat la cer şi a şezut de-a dreapta lui Dumnezeu. Şi: pe când îi binecuvânta, S-a depărtat de ei şi S-a înălţat la cer.

*De la Faptele Apostolilor*: Şi privind ei, S-a înălţat şi un nor L-a luat pe El de la ochii lor.

***Şi iarăşi va să vie cu slavă, să judece viii şi morţii***

*De la Faptele Apostolilor*: Bărbaţi Galileeni, ce staţi privind la cer? Acest Iisus care S-a înălţat de la voi la cer, aşa va veni iarăşi, în ce chip l-aţi văzut pe El suindu-se la cer.

*De la Evanghelie*: Şi atunci veţi vedea pe Fiul Omului venind cu slavă pe nori. Şi: Atunci vor vedea pe Fiul Omului pe scaunul slavei Sale şi se vor aduna înaintea Lui toate neamurile.

*De la Faptele Apostolilor*: Noi care am mâncat şi am băut împreună cu Dânsul, după ce a înviat din morţi. Şi ne-a poruncit nouă să propovăduim norodului şi să mărturisim că El este cel rânduit de la Dumnezeu judecător al celor vii şi morţi.

*De la Daniel*: Am văzut până ce s-au pus scaunele, şi Cel vechi de zile a şezut. Şi iată că unul ca Fiul Omului pe nori venind şi până la Cel vechi de zile a ajuns şi Lui I s-a dat cinstea şi puterea.

***A Cărui împărăţie nu va avea sfârşit***

*De la Daniel*: Şi Împărăţia lui Împărăţie veşnică; şi: Împărăţia Lui nu va trece la alt popor; Şi: Împărăţia Lui ţine din neam în neam.

*De la Evanghelie*: Şi Împărăţeşte peste casa lui Iacov în veci, şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit.

**Asupra lui Macedonie Pnevtomahul, adică luptător împotriva Duhului: *Şi întru Duhul Sfânt***

*De la Evanghelie*: Botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh; şi: iar când va veni Mângâitorul, Duhul cel Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl întru numele Meu.

*De la David*: Duhul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine.

***Domnul***

*De la Pavel*: Iar Domnul este Duh şi unde este Duhul Domnului, acolo este libertate.

*De la Petru*: Pentru ce ai minţit Duhului Sfânt? N-ai minţit oamenilor, ci lui Dumnezeu.

***De viaţă făcătorul***

*De la Evanghelie*: Duhul este care face viu, iar trupul nimic nu foloseşte.

*De la David*: Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului.

*De la Moise*: Şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă.

*De la Iezechiel*: Fiul Omului, prooroceşte Duhului(...), şi a venit pe ele Duhul şi au înviat.

**Ca o proorocie pentru născocirile latinilor:** ***Care din Tatăl purcede***

*De la Evanghelie:* Când va veni Mângâietorul, pe care Eu voi trimite vouă de la Tatăl Duhul Adevărului, care din Tatăl purcede. Şi: Îndată ieşind din apă, a văzut cerurile deschise, şi Duhul ca un porumbel pogorându-Se pe El.

*De la Pavel*: Iar noi n-am luat duhul lumii, ci Duhul cel de la Dumnezeu.

*De la David*: Cu Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit, şi cu Duhul gurii Lui, toată puterea lor.

**Cum că una este slava şi închinăciunea Treimii, şi Unul este pricinuitor, Tatăl. Precum al Unuia născut Fiului, aşa unul şi al Duhului. Că a zice întâi: care din Tatăl purcede, şi apoi: cel ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat, aceasta arătat ne învaţă:** ***Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit***

*De la Evanghelie:* Botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului si al Duhului Sfânt. Şi: Nimeni nu ştie ale omului fără numai duhul care locuieşte într-însul. Şi ale lui Dumnezeu nimeni nu le ştie, fără numai Duhul care locuieşte într-Însul.

*Şi la Isaia şi la Iezechiel*, îngerii zic: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot: Plin e cerul şi pământul de slava Lui. Adică a Tatălui şi a Fiului şi a Duhului Sfânt, a Unuia în Treime Dumnezeu.

**Împotriva celor ce nu primesc Legea şi proorocii:** ***Carele a grăit prin prooroci***

*De la Zaharia:* Precum a grăit prin gurile sfinților celor din veci prooroci ai Lui, mântuire de vrăjmaşii noştri.

*De la Născătoarea de Dumnezeu*: Precum a grăit către Părinții noştri, şi celelalte.

*De la Faptele Apostolilor*: Aceasta toţi proorocii o mărturisesc că va lua iertare păcatelor prin numele Lui tot cel ce va crede într-Însul. Şi pe care se cade a-L primi cerurile până la anii aşezării tuturor, de care a grăit Dumnezeu prin gura tuturor sfinţilor celor de veci prooroci ai Lui.

*De la Evanghelie*: Zis-a David în Duhul Sfânt: Zis-a Domnul Domnului Meu şezi de-a dreapta Mea.

*De la Faptele Apostolilor*: Şi rugându-se ei, s-a clătinat locul unde erau adunaţi şi s-au umplut toţi de Duhul Sfânt şi grăiau cuvântul lui Dumnezeu cu îndrăzneală.

*De la Ieşire*: Şi s-a umplut de Duhul Sfânt şi proorocea în tabără.

**Împotriva celor ce zic că ale Legii vechi cu ale Evangheliei sunt împotrivă, şi asupra celor ce nu primesc vedeniile proorocilor:** ***Întru una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică***

*De la Pavel:* Cel ce a făcut din cele două una; şi: un Domn, o credinţă, un botez; şi: fraţi sfinţi. Şi: zidindu-vă pe temelia apostolilor şi a proorocilor, fiind în capul unghiului însuşi Iisus Hristos; şi: Voi sunteţi trupul lui Hristos şi mădulare în parte; şi: Pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică, întâi pe apostoli, al doilea pe prooroci, al treilea pe dascăli. Şi: ca să se zidească Biserica. Şi: Voi sunteţi Biserica lui Dumnezeu celui viu. Şi: întru stropirea Bisericii. Şi: fiind în capul unghiului însuşi Iisus Hristos, Întru carele şi voi v-aţi zidit. Şi: El este Capul trupului Bisericii. Şi: precum sobornicești sunt cele şapte epistole, căci s-a scris la toţi credincioşii, aşa s-a scris şi sobornicească Biserică, a tuturor dreptslăvitorilor.

**Asupra bogomililor şi tuturor păgânilor celor ce nu primesc Botezul, sau îl socotesc întru nimic:** ***Mărturisesc un Botez, întru iertarea păcatelor***

*De la Petru:* Mărturiseşte buna mărturisire; şi: Cu inima se crede întru dreptate, iar cu gura se mărturiseşte întru mântuire, un Domn, o credinţă, un Botez. Şi: Botezându-i pe ei întru iertarea păcatelor.

*De la Evanghelie*: Botezând pe ei în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Duhului Sfânt.

**Asupra elinilor, şi asupra lui Origen, care nu primesc învierea morţilor şi nici a Domnului nostru Iisus Hristos:** ***Aştept învierea morţilor***

*De la Faptele Apostolilor:* Pentru nădejdea în învierea morţilor sunt eu astăzi judecat.

*De la Isaia*: Învia-vor morţii şi se vor scula cei din mormânturi.

*De la Pavel*: Că încă şi făptura aşteaptă cu nădejde descoperirea fiilor lui Dumnezeu.

*De la Evanghelie*: Când morţii vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu şi care vor auzi vor învia.

Asupra lui Origen, care şi acesta spunea că este schimbare în veacul viitor şi sfârşit muncilor

***Şi viaţa veacului ce va să fie. Amin***

*De la Evanghelie*: Cel ce urăşte sufletul său în lumea aceasta, în veşnica viaţă îl păzeşte pe el.

*De la Faptele Apostolilor:* Iar vorbind El pentru dreptate şi pentru înfrânare, şi pentru osândă ce va să fie.

*De la Isaia:* Tată veacului ce va să fie.

*De la Evanghelie:* Eu sunt viu şi cel ce mă va mânca pe Mine, va fi viu, pentru Mine. Şi: Eu sunt Învierea şi viaţa. Şi: Vor merge aceştia în munca veşnică, iar drepţii în viaţa veşnică. Amin.

## 12 CAPETE

**ce cuprind legea noastră creştinească, pe care le-au numit unii începuturile credinţei. Acestea s-au adunat mai cu înţelegere de Prea Fericitul Arhiepiscop al Tesalonicului, SIMEON. Ele cuprind dumnezeiescul Simbol şi alte bunătăţi**

Singura noastră credinţă creştinească şi adevărată fiind mai presus de minte şi de cuvânt, ca una ce este cu adevărat o credinţă şi mărturisire prea adevărată a lui Dumnezeu în Treime, Celui mai presus de cunoştinţă, se cuprinde pe scurt în aceste capete (măcar că este necuprinsă). Fiecare creştin care crede drept şi voieşte a se mântui este dator a mărturisi aceste capete, care se numesc încheieturi ale credinţei, ca şi cum s-ar zice începături sau temelii. Ele sunt în număr de douăsprezece, întru închipuirea apostolilor lui Hristos, Cel ce este Soarele cel neînserat, şi trimite pe cel ce crede drept în locaşul cel veşnic şi nesăvârşit al slavei Lui.

Trei capete sunt pentru Sfânta Treime, întru cinstea singurei Treimi, care, fiind veşnică, este pricinuitoarea tuturor. Şase sunt pentru întruparea Cuvântului, şi acesta este minunat, de vreme ce Cuvântul acesta este Unul din Treime, s-a îndoit pentru noi, şi îndoită este întreirea capetelor. Iar trei capete sunt pentru sfârşit, întru cinstea Treimii celei fără început, Care pe toate făcându-le din nefiinţă, le cuprinde bine şi le îndreptează bine.

**Cel dintâi** din capete învaţă că Unul este Dumnezeu cu firea, iar nu mai mulţi; Unul cu puterea şi cu stăpânirea, cu atotţinerea şi cu domnia.

**Al doilea** învaţă că Dumnezeu este în trei feţe, iar nu într-una deşi este Unul şi nedespărţit cu Dumnezeirea, şi afară de cele trei feţe sau Ipostasuri sau osebiri nu avem a mai zice nimic mai mult. Dintr-acelea trei feţe, una este nenăscută, căci este fără pricină şi nu din cineva, şi singur pricinuitor celor dintr-Însul, fără de ani şi fără de patimă; iar alta născută din Singurul nenăscut, alta purceasă din Singura nenăscută şi fără pricină, care se numeşte Părintele; cea născută se numeşte Fiu şi cea purceasă Duh Sfânt. Acestea sunt nedespărţite, veşnice şi fără ani. Nu sunt trei Dumnezei, sau trei Domni, ci un Dumnezeu, un Domn, Treimea. Astfel cântă şi îngerii: Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, de vreme ce şi una este firea

nedespărțită a câtor trei, o Ființă, o putere, o slavă, o voie, o mișcare sunt acestea câte trele fețele. Un Dumnezeu în trei fețe, o începătură a tuturor, și una lucrarea acestora, precum și strălucirea soarelui, a razei, și a luminii una este. Și una este strălucirea și căldura, a focului, a strălucirii focului și a luminii focului, și una este mișcarea gândului, a cuvântului și a duhului.

**Al treilea** cap învață că însăși Treimea este făcătoarea tuturor, din neființă făcând pe acestea, cugetătoare, simțitoare, văzute și nevăzute făcându-le, când însăși a vrut la vremea rânduită, nefiind mai înainte ceva nicicum, nici chip, nici materie, ci aducându-le toate din neființă. Însăși Treimea, Dumnezeu Părintele, zic, împreună cu Cuvântul și cu Duhul este purtător de grijă și făcător tuturor celor ce sunt, precum zic proorocii și învață Evanghelia.

**Al patrulea** arată că Dumnezeu cel în Treime îngrijindu-se pentru noi cu voința Părintelui și cu lucrarea Duhului, rămânând cu Cuvântul neschimbat după Dumnezeire, fără patimă și fără stricăciune S-a făcut trup pentru noi, luând pe deplin firea noastră din Sfânta Fecioară. Trup însuflețit, unit cu sufletul cel înțelegător și voitor, sfințind pe tot omul; și Cel ce era într-o fire s-a făcut în două firi, și Unul este din amândouă firile deplin.

**Al cincilea**, că din Fecioară s-a făcut fără sământă, fără de ispită de bărbat, precum și mai înainte de naștere, și în naștere, și după naștere s-a păzit pe dânsa Fecioară.

**A șasea**, că, cu trupul a pătimit pentru noi și s-a răstignit de voie și a murit, însă nu cu Dumnezeirea, căci aceasta este pururea nepătimitoare; și s-a pogorât în iad cu Sufletul, izbăvitor sufletelor, iar Trupul s-a îngropat fără ca Dumnezeirea să se fi despărțit de Sfântul Său Suflet sau de Trup.

**A șaptea**, că a înviat a treia zi cu singura Sa putere și s-a arătat ucenicilor de mai multe ori.

**A opta**, că după 40 de zile de la învierea Lui s-a suit la cer în fața ucenicilor și a șezut de-a dreapta Tatălui, într-o slavă și într-o Dumnezeire, arătându-și Trupul Său nedespărțit.

**A noua**, că va veni din cer iarăși pe pământ, cu slava Tatălui, și Împărăția Sa o va da robilor Săi, iar păgânilor și păcătoșilor, după dreptate, osânda și munca.

**A zecea**, că va învia toată firea noastră, împreunându-se sufletele cu trupurile cele dintâi cu care au viețuit împreună, iar nu cu altele străine, întru răsplătirea celor ce au lucrat în viața aceasta; și trupurile vor fi nestricăcioase.

**A unsprezecea**, că Hristos va judeca viii și morții, după legile Lui dumnezeiești și va osândi pe cei necredincioși și nedrepți, iar pe cei dreptslăvitori și drepți îi va proslăvi.

**A douăsprezecea**, că după acestea va fi viața veșnică, fiindcă firea se va face nestricăcioasă cu izbăvirea fiilor lui Dumnezeu din stricăciune, precum

zice Apostolul, şi nu va mai fi schimbare. Drept aceea cei necredincioşi şi nedrepţi vor avea muncă veşnică, precum zice Domnul, iar cei drepţi şi dreptslăvitori vor avea de la Hristos viaţă, desfătare în Împărăţie veşnică şi nesfârşită. Această viaţă să o şi dobândim cu mila Unuia Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, noi, care am crezut cu dreaptă slăvire în numele Lui şi ne-am cinstit cu acest nume, şi am ţinut această credinţă până în sfârşit nestricată şi neclătită, cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, ale îngerilor şi ale tuturor sfinţilor Lui.

Deci acestea 12 capete ale credinţei pe care le ziserăm mai sus, pe care unii le numesc şi încheieturi, adică începături şi temelii ale credinţei, precum am zis, fiind cuprinzătoare de toate, cuprind Sfântul şi Dumnezeiescul Simbol, care s-a alcătuit mai întâi în Niceea de cei 318 şi s-a săvârşit cu puţin mai pe urmă în Constantinopole, de cei 150 Sfinţi Părinţi; pe acest Simbol l-au pecetluit şi l-au propovăduit şi celelalte Sfinte şi a toată lumea soboare. Ci şi Sfinţii Părinţi care au strălucit în mijlocul acestor Sfinte soboare l-au mărturisit prea curat, şi noi îl mărturisim împreună cu dânşii, cu Darul lui Hristos.

**Capul întâi** cuprinde cum că Unul Dumnezeu, Unul Domn este Părintele împreună Fiul şi cu Duhul, de vreme ce numeşte pe Părintele şi Dumnezeu, pe Fiul Dumnezeu din Dumnezeu şi pe Duhul Domn; şi Treimea o numeşte de o fiinţă, pe Părintele împreună slăvit cu Fiul şi cu Duhul, atotţiitor şi Un făcător aceste trei Feţe, precum zic şi proorocii, pe Dumnezeu şi Părinte împreună cu Cuvântul şi cu Duhul, şi îngerii cântă pe un Domn în trei sfinţiri.

**Apoi al doilea** cap vesteşte mai curat că Unul Dumnezeu fiind această Treime cu Feţele, Părintele, Fiul şi Duhul Sfânt, este unime cu dumnezeirea, şi Părintele este nenăscut şi fără pricină, şi însuşi este pricinuitorul celor dintr-Însul. Iar Fiul născut din Părintele mai înainte de veci de o fiinţă, Lumină din Lumină, Dumnezeu din Dumnezeu, şi Duhul Sfânt Domn de viaţă făcător purcezând din Părintele; şi că firea acestora şi slava mai înainte de veci şi puterea şi închinăciunea a câtetrele feţele este una, căci zice pentru Duhul; Care cu Părintele şi cu Fiul este împreună închinat şi slăvit.

**Al treilea** cap învaţă că Treimea este făcătoare, înfiinţând şi făcând toate văzutele şi nevăzutele, din nefiinţă. Drept aceea zice Părintelui "Făcătorul cerului, pământului şi tuturor". Iar despre Fiul: prin Carele împreună toate s-au făcut; şi pe Duhul Sfânt îi numeşte "de viaţă făcător", de vreme ce le săvârşeşte, le înviază şi le ţine pe toate câte sunt.

Apoi vestind ale întrupării Cuvântului, însemnează **al patrulea** cap că din Duhul Sfânt şi din Născătoarea de Dumnezeu Maria S-a întrupat Cuvântul.

**Al cincilea** cap grăieşte despre Fecioara, adeverind că şi mai înainte de naştere şi în naştere şi după naştere o a păzit Fecioară, şi S-a întrupat şi S-a făcut om. Cuvântul acesta fiind într-o fire s-a făcut pentru noi în două firi, luând trup însufleţit cu suflet înţelegător şi voitor, unul, din două firi desăvârşit.

**Al şaselea** cap Îl propovăduieşte că S-a răstignit pentru noi cu trupul şi a pătimit, adică a murit şi S-a îngropat.

**Al şaptelea** cap, că a înviat a treia zi.

**Al optulea** că S-a suit în ceruri şi a şezut de-a dreapta Părintelui.

**Al nouălea** cap mărturiseşte că la sfârşit iarăşi Acesta va veni cu slavă din cer pe pământ.

**Al zecelea** cap, că va judeca viii şi morţii.

Apoi **al unsprezecelea** zice: Aştept învierea morţilor, adeverind învierea trupurilor noastre, iar nu ale altora, unindu-se cu sufletele noastre.

**Al doisprezecelea** cap arată că munca şi împărăţia sunt veşnice, zicând: "Şi viaţa veacului ce va să fie. Amin".

Deci Dumnezeiescul Simbol cuprinde aceste capete ale filozofiei lui Hristos după cunoştinţă; aici se filosofeşte şi pentru filosofia lui Hristos cea după fapte, a căreia filozofie mai aleasă parte este cea care învaţă buna orânduială a firilor, învăţându-ne şi ducându-ne spre mântuire. Drept aceea S-a pogorât Domnul şi S-a întrupat, ca să urmăm vieţii Lui şi să ne mântuim. Aici se vesteşte că a pătimit pentru noi şi a murit, ca şi noi să urmăm Lui şi să înviem şi să trăim întru nădejdea noastră cea adevărata către Dânsul. Asemenea că va să vie să judece toate câte sunt, întru aşteptarea însuşi Stăpânului zice, ca să fim gata aici luând aminte. Şi iarăşi zice că este viaţă veşnică, ca să avem nădejdea desfătării şi frică de munci, prin care cele trei părţi ale sufletelor noastre le curăţeşte; şi partea cea cuvântătoare curăţeşte prin dreptslăvitoarea mărturisire a Treimii şi prin întruparea Cuvântului şi prin rânduiala Botezului; cea măritoare, prin aducerea aminte de întruparea şi mântuitoarea Lui patimă, învăţând printr-aceasta smerenia cu blândeţe şi răbdare; iar cea poftitoare, prin propovăduirea învierii Lui, a înălţării, a venirii cu slavă şi a veşnicei vieţi, ca, având poftă către acestea, să alergăm pe calea dreptăţii, ca să le dobândim.

Şi de vreme ce bunătăţile cele cuprinzătoare sunt şapte: smerenia, nemărirea deşartă, neagonisirea, postul, curăţia, răbdarea şi îndelunga răbdare; şi răutăţile sunt şapte, împotriva acestora: trufia, mărirea deşartă, iubirea de arginţi, lăcomia, curvia, lenea şi mânia. Deci Sfântul Simbol goneşte aceste răutăţi şi ne îndeamnă spre bunătăţi, ne îndeamnă către smerenie, mărturisind noi că S-a pogorât Dumnezeu Cuvântul din cer şi S-a întrupat. Iar prin zicerea că S-a făcut om, ne duce către nemărirea deşartă, către neiubirea de arginţi, către post şi către curăţie de la aceasta. Căci Cel

ce S-a făcut om nu avea unde să-şi plece capul, a postit, a fost întru feciorie şi curăţie. S-a născut din Fecioara şi feciorie a învăţat. Iar către răbdare, căci a fost blând şi smerit cu inima, a răbdat sudalme. În sfârşit, ne învaţă îndelungă răbdare, căci a fost vândut şi S-a răstignit, a murit pentru cei ce L-au răstignit şi când pătimea se ruga pentru dânşii. Drept aceea, prin aceste bunătăţi mai sus zise, a sfărâmat Domnul toată răutatea. Cu smerenia pe trufie, din care este necredinţa şi hulirea de Dumnezeu. Cu simplitatea, pe mărirea deşartă din care se naşte nebunia, pizma şi uciderea. Cu neagoniseala, pe iubirea de arginţi, din care este furtişagul, vicleşugul, minciuna, necredinţa şi vinderea de Dumnezeu şi de fraţi. Cu postul, lăcomia din care ies beţia, curvia, netocmirea şi toată patima vicleană.

Cu fecioria, pe curvia din care este toată spurcăciunea şi depărtarea de Dumnezeu Sfântul. Cu răbdarea, pe trândăvie şi slăbirea inimii, din care este deznădăjduirea, nemulţumirea, întunecarea minţii şi deznădăjduirea sufletului. În sfârşit, cu îndelunga răbdare: mânia şi îndrăcita nebunie care vatămă pe fraţi, din care este toată mânia, vrajba, urâciunea, şi uciderea spurcată şi stricăciunea celor trei bunătăţi înalte şi de frunte, credinţă, zic, nădejde şi dragoste, care sunt trei în cinstea Treimii cu totul şi tot unesc pe cel ce le are cu Însuşi Dumnezeu cel din Treime şi îl fac dumnezeu după har. Drept aceea şi noi, fraţilor, să curăţim cu credinţă dreaptă partea cea cuvântătoare cu bunătăţile, şi mai vârtos cu cele cuprinzătoare: cu bărbăţia, curăţia, dreptatea şi cu înţelepciunea, întru care sunt şi celelalte mari bunătăţi; împreună cu partea cea cuvântătoare a sufletului curăţind partea cea mânioasă şi cea poftitoare, să rămânem fără patimă şi toţi să vieţuim precum învaţă Hristos, purtând întru noi credinţa adevărată şi viaţa lui Hristos. Să iubim pe Hristos, să cunoaştem pe Hristos, să ne facem biserici lui Hristos, bună mireasmă şi sfinţiţii lui Hristos, pentru ca şi viaţa lui Hristos cea fără de moarte, slava şi Împărăţia Lui să le dobândim în veci. Căci Însuşi lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, împreună cu Părintele Lui cel fără început şi Făcătorul de viaţă Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

# PARTEA A IX – A

## Răspunsurile Prea Fericitului SIMEON la întrebările făcute de un Arhiereu PROIMON

Se cădea nişte întrebări ca acestea, înalte şi mai presus de noi, Sfinţite Părinte şi întru Hristos prea iubite frate, a le face către unul din cei curaţi şi din cei ce au mintea străbătătoare şi cunoscători de cele mai presus de pământ, că noi, târându-ne la vremi pe pământ şi ca cei ce am luat trupul din lut şi cugetând cele pământeşti şi cu totul trupeşti fiind şi neavând vreun cuvânt al lui Dumnezeu, Celui ce este întru noi după chip şi după asemănare, nici nu putem cugeta ceva pentru unele ca acestea sau a cunoaşte pentru cele mai înalte. Iar de ne va şi veni vreo cunoştinţă de vreo mântuire care se întâmplă cu iubirea de oameni a celui Bun, Care ne petrece pururea către cele de mântuire şi dumnezeieşti, atuncea ştiind din parte că este firea noastră foarte plecată şi pogorâtă, pentru cele ce sunt mai presus de noi atâtea ne nevoim a le cunoaşte, câte am luat de la Părinţi şi întru acestea ne mulţumim, ne sârguim, că de aceia nu a rămas ceva neîncercat. Iar de vom părăsi cele mai multe, temându-ne de alunecare, şi de ne vom griji pentru păcatele noastre, socotim că nu aducem primejdie şi încât mai vârtos ne rugăm ca să ni se dăruiască aceasta de sus, ceea ce şi pentru ceilalţi o socotim de folos. Drept aceea, mai mult pentru aceasta rostim cuvintele în biserici.

Iar dumnezeieşte a cuvânta şi a da răspunsuri la cei ce întreabă pentru cele ce sunt mai presus de noi, aceasta o socotim că este a uni foarte înalte grijiri care pentru curăţie leapădă grija lumească, iar a avea grijă cineva în ce chip s-ar curăţi de patimi şi cum ar câştiga oarecare parte de nepătimire, şi prin aceasta să afle milostiv pe Dumnezeu, aceasta şi se pare că este din cele foarte trebuincioase şi de folos. Este bine pentru oricine care se întreabă frăţeşte a răspunde după putere, pe de o parte, pentru dragoste şi supunere, iar pe de alta şi pentru folosul ce poate a se pricinui, că zice: "frate de frate ajutorându-se este ca o cetate tare", iar şi a întreba cu

adevărul, este semn al smereniei, iar a răspunde fără de trufie arată iarăşi roada dragostei şi a smereniei. Deci iată, după cererea ta ne supunem la bună socoteala ta şi-ţi ascultăm porunca. Şi pentru supunere uităm neputinţa noastră, grijile şi scârbele care sunt asupra noastră, nebăgându-le în seamă. Aceasta şi la mulţi din Părinţi o am văzut, de la dânşii ne-am învăţat, şi mai ales de la grăitorii de Dumnezeu dumnezeiescul Amfilohie şi Marele cu adevărat Vasilie, din care unul întreba iar celălalt îi răspundea, măcar că amândoi aceştia erau lăcaş al Duhului Sfânt, dar lua întărire unul de la altul, fiecare din ei urmând lui Pavel, ca unii ce erau ca Pavel, care descoperea ale Evangheliei celorlalţi apostoli. Amfilohie, cel ce ştia, căuta mai bine să le înţeleagă, iar înţeleptul lui Dumnezeu Vasilie, răspunzând, arăta că se foloseşte de la cel ce îl întreba, şi câte răspundea nu era de la el, ci le zicea precum le luase de la cei mai dinainte de dânsul. Dar şi cele ce răspundea de la el şi acelea tot ale acelora le socotea.

Deci cu rugăciunile acelora şi noi nădăjduind în Hristos, ţie, celuia ce ştii mai presus de noi, vom spune frăţeşte, după putere, pentru dragoste şi supunere; şi să dea Domnul, Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl, Înţelepciunea cea vie, Care ştie socotelile tuturor, şi toate după socoteală le-a făcut şi le face, Care ne-a făcut cuvântători, ca să putem răspunde la întrebările acestea, cele ce sunt de folos. La cea dintâia întrebare facem acest răspuns:

## *ÎNTREBAREA 1*

**În ce chip de multe ori se arată îngerii în chip de om şi cum se preface diavolul în chip de înger de lumină? Şi cum vorbeşte, fiind fără de materie? Pot îngerii ca să se arate şi cu alte feluri de chipuri?**

Chipul unor vederi îngereşti ca acestea, Părinte şi frate, numai Dumnezeu îl ştie curat, Care şi pe toate din nefiinţă le-a făcut şi firea fiecăruia din câte sunt şi pricinile singur le ştie, iar noi de la sfinţi vederi de îngeri am înţeles că se fac, iar în ce chip se fac n-am înţeles. Şi nu numai în chipde om se arată, ci şi într-alte chipuri. Heruvimii cu patru feţe, cu ochi mulţi, cu patru aripi şi patru capete având, din care un cap asemenea vulturului, altul boului, altul leului, iar altul omului şi pentru fiecare dintre acestea bune înţelegeri de multe feluri au zis sfinţii. Serafimii cu câte şase aripi, au zis prooroci, înfierbântând, arzând şi numindu-se aşa "plini de foc", precum şi heruvimii "revărsare de cunoştinţă", am înţeles că aveau şi picioare şi mâini. Îngerul pe care l-a văzut Isus al lui Navi era bărbat cu sabia scoasă; pe cel care l-a văzut Daniel, era bărbat îmbrăcat cu haină lungă, cu ochii ca văpaia de foc şi glasul lui, ca glas de popor mult; alţii s-au arătat în chip de om: unul

luptându-se, precum cel de la Iacob; altul arătându-se seara, altul vorbi lui Avraam ca să nu plângă pe Isaac; altul la rug, arătându-se vedenia l Moise; altul arătându-se lui Zaharia; alţii arătându-se altora din prooroc altul binevestind Fecioarei; alţii vestind muierilor Învierea; altul dezlegân pe Petru din legături şi din temniţă; unii arătându-se ca tronuri, alţii c roatele, iar alţii îmbrăcaţi în veşminte albe şi, mai pe scurt, în mult chipuri.

Dar oare aceasta le este firea lor? Nu, căci sunt neasemănaţi ş neînchipuiţi, precum am înţeles de la Părinţi, de vreme ce sunt fără trup ş tot ce e fără materie e şi fără chip. Dionisie vorbeşte pentru aceasta asemenea şi Gură de Aur, la cele pentru serafimi şi într-alt loc, precum ş ceilalţi din Părinţi. Dar oare toate acestea sunt minciuni? Nu, ci chipuri al celor dumnezeieşti, arătând lucrul şi puterea fiecăreia din îngeri, care ca nişte nemateriali şi fără de trup sunt neînchipuiţi. Însă după trimitere ş după lucru închipuiesc lucrarea şi puterea lor, fiind văzuţi de oameni pe cât este cu putinţă omului. Deci îngerii nu sunt cu firea lei sau viţei sau vulturi, ci firea lor arată una din aceste închipuiri, ca fiind mai înaltă, gânditoare şi uşoară. Şi că se uită la soarele cel pământesc neclătinându-se, ceea ce arată vulturul. Închipuirea omului arată împreună lucrare la a doua zidire a noastră, însemnează şi întruparea cuvântului, şi silinţa lor, sârguinţa ce au pentru ca să se mântuiască omul. Închipuirea viţelului arată că sunt robi lui Dumnezeu, însemnând şi osteneala ce se dă pentru slujbe; asemenea şi curăţia ce poartă jertfele nemateriale. Prin chipul leului arată semnul de Împărăţie, şi că sunt plini de râvnă şi de pornire asupra celor ce se ridică împotriva Ziditorului. Asemenea şi toiagele şi brâele însemnează stăpânirea şi puterea acestora, iar luminarea şi albeaţa ce o au însemnează curăţia şi sfinţenia lor, şi închipuirea lui Dumnezeu ce o au ei, şi printr-înşii noi. Închipuirea de foc însemnează că ard răutatea şi luminează pe cei din întuneric. A avea aripi închipuieşte cea de gând şi zburarea minţii lor la înălţime, şi, mai pe scurt, fiecare dintre chipurile luate de îngerii cei fără chip şi fără trup, arată lucrarea lor cea pentru noi. Acestea în adevăr sunt văzute, măcar că sunt mai presus de fire, spre învăţătura noastră. Drept aceea şi închipuim şi cinstim acestea şi le socotim dumnezeieşti.

Ale vicleanului, toate sunt mincinoase, cu nălucire, şi făcute spre înşelăciunea şi pieirea acelora ce le văd, că se închipuieşte cel ce este întuneric, în înger luminat şi în multe feluri de chipuri. Asemenea se închipuieşte şi în chipul fiarelor, al leilor, al şerpilor, scorpiilor, câinilor şi altora, după cum i se cade, precum se închipuia şi se nălucea şi Sfântului Antonie şi celorlalţi mulţi dintre Părinţi, care toate trebuie a le socoti deşertăciune. Necuratul şi întunecatul drac fiind ca un fără de trup, adesea de multe ori închipuindu-se şi schimbându-se pe sine ca o minte prea vicleană, nu numai acestea de la sine le arată cu nălucire (ceea ce şi mintea

omenească de multe ori pătimeşte schimbându-se de bună voie, întorcându-se şi prefăcându-se pe sine cu cuvintele şi cu cugetele, şi în multe feluri vorbeşte cât îi este voia, şi de multe ori înşelând pe oameni); şi se atinge şi de oarecare materie, necuratul şi întunecatul drac, căci intră sub sfara şi fum şi face plesnete în văzduh, şi pare că loveşte de multe ori şi intră în trupuri. Acestea toate le face vrând să nălucească şi să amăgească, precum a amăgit şi pe elini, de cerea jertfă de dobitoace, pentru ca prin sfara acestor jertfite să se nălucească lor şi să li se pară că ia el ceva dintr-însele. Acestea, precum am înţeles, şi până acum le cere şi de la oarecare vrăjitori, pe de o parte voieşte ticălosul a lua ca un dar de la oarecare din oameni, trăgându-l în periciune, iar pe de alta, se bucură necuratul de unele ca acestea, ca şi cum iar părea că lucrează ceva, fiind de tot, cu puterea Hristosului meu, slab şi neputincios.

Deci îngerii nu lucrează astfel ci se arată cu adevărat închipuire. Şi cu dumnezeieştile purtări de grijă şi cu prea bunele fapte, cu dumnezeiasca putere lucrează cele de folos, rostesc cuvinte şi glasuri, nu trupeşte şi cu grosime, ci închipuind gândul nostru, şi ca nişte gânduri sfinte se apropie de gândul nostru dumnezeieşte şi cu adevărat şi unindu-se cu bună închipuire şi vestind voile lui Dumnezeu, iar nu cu plesniri şi cu tulburări, ci cu oarecare putere şi dar Dumnezeiesc, pentru folosul celor ce ascultă cu pace şi cu linişte. Îngerii niciodată nu au intrat sub chip de fum, ci, aducându-l jertfă lui Dumnezeu, precum scrie la Manoe, s-a atins îngerul cu toiagul de cărnuri, adică cu dumnezeiasca putere, şi ieşind foc din piatră, le-a mistuit pe ele. Aceasta s-a făcut şi prin rugăciunea lui Ilie; astfel, aprinzându-se foc, a mistuit cărnurile, lemnele, apa şi pietrele. Şi alţii mulţi din sfinţi au lucrat de multe ori întocmai ca îngerii, cu dumnezeiască putere, în adevăr, iar nu cu nălucire. Închipuiri dumnezeieşti şi adevărate vedenii sunt mai ales vederile proorocilor. Toate acestea au avut cuvinte dumnezeieşti şi se fac pentru folosul oamenilor. După asemănarea acestor dumnezeieşti vedenii, şi vederile îngerilor sunt adevărate, cu toate că pentru noi sunt socotite ca închipuire, pentru că noi suntem cu chipul şi cu asemănarea trupului. Acestea le-am zis în puţine cuvinte, pentru întâia întrebare.

## *ÎNTREBAREA 2*

**În ce chip răsuflăm noi? În ce chip răsuflă pruncul în pântece? Şi în ce chip, oprindu-se răsuflarea, iese sufletul?**

Răsuflarea cum se face în om, copilul cum răsuflă în pântece, răsuflarea cum lucrează, şi cum omul moare când i se opreşte răsuflarea; toate acestea se fac în următorul chip, pe care îl arătăm după putere. Întâiul:

aceste sunt întrebări care privesc ştiinţa care se ocupă de fire, şi nu trebuie ca noi să vorbim despre acestea, nici nu avem trebuinţă a răspunde la acestea cu cuvinte dumnezeieşti. Drept aceea zicem că, de vreme ce omul este îndoit, sufletul îşi are ale sale, deosebit, şi trupul asemenea îşi are ale sale, deosebit. Cu toate că omul este la vedere animal, unul împreună cu trupul şi cu sufletul, însă sufletul, cu toate că şi înviază trupul, dar fiinţa lui este deosebită, căci stricându-se trupul, sufletul este şi rămâne, precum crede şi Biserica, şi după cum se arată prin moartea cea făcătoare de viaţă a trupului Mântuitorului, despărţindu-se cu moartea sfântul Său suflet de trup, şi iarăşi împreunându-Se cu Învierea. Precum asemenea se arată şi prin sfinţii Lui, ale căror suflete sunt vii şi după moarte şi lucrează într-Însul.

Deci trupul are oarecare lucrări fireşti, pentru ca să trăiască şi să aibă după simţire puteri fireşti ale trupului, după asemănarea cu animalele şi cu plantele. Căci şi trupul cel omenesc este format, ca şi acestea, din patru stihii, şi împreună cu aceste stihii pătimeşte, se schimbă cu vremile şi se seamănă şi se naşte ca şi animalele, asemenea se naşte, creşte şi se micşorează, este tânăr, îmbătrâneşte şi are celelalte ale trupului. Drept aceea moare de boli, de sabie, de sugrumare şi din alte întâmplări. Cuvântătorul suflet însă, deşi pătimeşte fiind unit cu trupul, nu moare însă împreună cu el. Drept aceea şi răsuflarea se lucrează după fire într-acelaşi trup şi ca prin organ, ce are nări, gură şi gâtlej, şi inima dă afară fierbinţeala ce-i iese dintr-însa şi-i ia aerul dinafară.

Astfel trăieşte, se mişcă şi lucrează omul ca un animal, mistuind hrana prin celelalte organe. Trupul îşi păzeşte starea sa şi îşi leapădă cele peste trebuinţă, căci Dumnezeu Cuvântul care a făcut firea i-a dat acestuia putere a lucra toate după socoteală, după cuviinţă şi fireşte pentru starea ei. Copilul în pântece răsuflă prin maica sa, căci precum tot trupul femeii este tocmit fireşte, aşa şi copilul ce dintr-însa este ca un mădular al trupului ei. Unii zic că omul în pântece nu trăieşte prin răsuflare, ci, precum zic filozofii, trăieşte ca plantele. Adică, precum plantele nu trăiesc prin răsuflare, ci prin rădăcinile ce sunt înfipte în pământ, astfel şi copilul în pântece, prin oarecare parte de trup fiind lipit de mădularele maicii, îşi ţine viaţa; şi născându-se, trăieşte de la sine prin hrană şi prin răsuflare ca şi dobitoacele cele necuvântătoare. Iar cu sufletul cel cuvântător care este într-însul se învaţă şi crescând se formează, şi prin aceasta vine la cunoştinţă; nu cum că sufletul cel cuvântător mai pe urmă îşi ia înfiinţarea, dar nici înaintea trupului, precum spun elinii cei nebuni. Sământa cea omenească este fireşte din început, prin Dumnezeiasca putere ziditoare, precum zice Dumnezeiescul Grigore al Nyssei, căci din început omul se seamănă animal însufleţit; puterea sufletului însă se arată o dată cu săvârşirea trupului.

## *ÎNTREBAREA 3*

**În ce chip stau îngerii înaintea lui Dumnezeu?**
**Cum a stat împotriva lui Iov între îngeri şi diavolul?**
**În ce chip află îngerii voinţa lui Dumnezeu?**
**În ce chip stă diavolul înaintea lui Dumnzeu?**

Vom explica în ce chip stau îngerii înaintea lui Dumnezeu, nevăzându-L pe El, cum înţeleg ei voia Lui, şi în ce chip diavolul a stătut înaintea Lui, în mijlocul îngerilor.

A arăta în ce chip stau îngerii înaintea lui Dumnzeu este ceva mai presus de noi, şi aceasta numai lui Dumnezeu şi singuri îngerilor le este ştiut. Însă poate că şi cei ce sunt ca îngerii şi s-au învrednicit de la Dumnezeu a înţelege acestea pot şti. Deci noi fiind pământeşti, cum am putea cunoaşte cele despre cei ce sunt fără materie, ci mai presus de noi? Putem însă cunoaşte din Scriptură, că stau înainte cu dumnezeiască dragoste, şi sunt împrejurul Lui, după dragoste, iar nu după loc, căci mai presus de toate este Dumnezeu; ci cu apropierea dragostei şi după privirea cea înţelegătoare, şi încă fiindcă se umplu şi se împărtăşesc de strălucirea ce străluceşte de acolo; că nu-L văd după fiinţă, fiindcă Dumnezeu este nevăzut cu firea şi de către dânşii, care sunt zidiri ale Lui. Astfel pe Ziditorul, Care este mai presus de firea lor, nu-L pot vedea, căci de nu putem vedea cu simţirea după fire pe îngeri, cu mult mai vârtos aceştia nu-L vor putea vedea pe Cel nezidit din fire. Drept aceea, se împărtăşesc numai de lumina cea de acolo şi descoperirile de acolo primesc. Având mintea pornită de la Mintea cea dintâi, cuvântul, de la Cuvântul cel viu (căci pentru Dânsul sunt cuvântători) şi sfinţirea şi pornirea de la Duhul, cunosc Dumnezeiasca voie, o află netrupeşte, şi către lucrarea şi plinirea acesteia se pornesc cu fierbinţeală şi fără osteneală. Iar în mijlocul acestora (după istoria lui Iov) a stătut diavolul, nu însă în locul şi în starea îngerilor, căci cum ar fi stătut acolo cel ce a căzut din locul cel ceresc? – precum a zis Mântuitorul: “Văzut-am pe Satana căzând ca un fulger din cer” – pentru că cerul este locaşul îngerilor; că deşi îngerii sunt duhuri fără de trup, însă se cuprind şi se află în loc, precum este şi rânduiala noastră.

Numai Dumnezeu este necuprins. Stătut-a, dar, vicleanul în mijlocul îngerilor nu după loc şi după stare, ci cu înălţarea trufiei lui, şi cu mintea ce o are pururea împotrivitoare de Dumnezeu, căci mai sus de văzduh nu se poate sui cel ce s-a osândit mai cu seamă a fi pururea sub pământ şi sub iad. Deci a stătut trufindu-se şi asupra lui Dumnezeu, Cel ce l-a zidit pe el şi l-a făcut fără moarte, pornindu-se cu păgânătate şi asupra robului său Iov, ridicându-se cu zavistie, şi mărturia cea pentru dânsul a lui Dumnezeu

sârguindu-se a o arăta mincinoasă. Cu Dumnezeiasca voie a fost el îngăduit să lucreze ale nebuniei sale, spre ispitire şi mai multă înălţime a acelui fericit Iov, pentru ca să nu cuteze a zice vicleanul că nu s-a ispitit dreptul, nici s-a arătat cu ispită că este drept: că vrăjmaşul cel de obşte nu poate nimic, fără voia lui Dumnezeu, asupra zidirilor Lui, cu toate că şi unele din cele ce vin la oameni le lasă Dumnezeu a se face cu a Sa voinţă, iar altele se depărtează cu părăsirea, precum ne învaţă mai toată Scriptura. Acestea le ziserăm pe scurt pentru a treia întrebare.

## *ÎNTREBAREA 4*

**Sufletele care ies, un înger le ia sau mai mulţi? Dacă sufletul iese fără îngeri, cum se ia sufletul, fiind nematerialnic? Unde se duce? Poate a se ţine sufletul în foc, precum se spune despre sufletul bogatului?**

Să răspundem după putere la aceasta de a patra întrebare: un înger sau mai mulţi iau sufletul omului? Oare fără îngeri iese din trup? Cum îl ia îngerul, de vreme ce amândoi sunt duhuri? Unde merge? În cer, pe pământ sau în iad? Cum se află în văpaie sufletul, fiind fără de trup?

Sufletele drepţilor se iau de către sfinţii îngeri, iar ale necredincioşilor, de diavoli. Aceasta am aflat din multe istorii şi din cuvintele Sfinţilor Părinţi. Sfânta Evanghelie zice pentru săracul Lazăr că, după ce a murit, îngerul l-a dus în sânul lui Avraam. Asemenea mărturisesc şi sufletele văzute de dumnezeiescul Antonie, adică sufletul lui Amun Nitrianul, al lui Pavel Tebeul, precum zice marele Atanasie, precum şi fericitele suflete ale altor mulţi sfinţi. Sufletele drepţilor se iau nu numai de dumnezeieştii îngeri, ci şi se înconjoară la ieşirea lor de sufletele sfinţilor, care suflete (mi se pare) se trimit de la Dumnezeu întru mângâierea şi cinstea lor. Numărul îngerilor însă nu-l ştim, căci de multe ori se trimite şi unul, precum am şi auzit în cuvintele Părinţilor, căci marele Eftimie a văzut un înger ţinând ostia; dar şi doi şi mai mulţi îngeri au venit ca să-i ia sufletul. Aceasta şi se pare că se face după vrednicia sufletelor celor ce se mută, şi din sufletele drepţilor unele se mângâie de mulţi îngeri, întru ieşire, după măsura bunătăţilor, iar altele de mai puţini. Sufletul celor păcătoşi însă se răpeşte de draci, însă nici aceasta fără voia lui Dumnezeu, căci nici sufletele păcătoşilor nu se despart fără de îngeri, ca să nu afle prilej vrăjmaşul să omoare pe om înainte de vreme, şi ca să nu se socotească că este domn al morţii şi al vieţii. Sufletul fiind netrupesc, se ia de îngerii cei netrupeşti, după cum se cade, iar mai vârtos după fire, căci îngerii au rudenie cu cele netrupeşti.

Sufletele se duc (precum aflăm de la Sfinți) în locuri vrednice, de viața și faptele lor. Unele se duc în cer, dacă viața le-a fost cerească, care cu trup fiind s-au suit la cer, precum învață și Pavel, fiind răpit acolo și poftind să moară și să fie cu Hristos; ca să fie și aceea ce zice Domnul: "Unde sunt Eu și ei vor fi cu Mine". Unele sunt în rai, după cum Însuși zice: "Astăzi vei fi cu Mine în rai", unde credem că vor fi sufletele tuturor acelora ce au murit cu pocăință, ca și sufletul tâlharului celui mulțumitor. După dreptate unii sunt în cer, ca cei ce au urmat cu totul lui Hristos, Celui ce s-a suit la ceruri, ca să fie împreună cu Dânsul; alții, care s-au pocăit ca tâlharul, sunt în rai, căci Hristos a deschis și cerul și raiul.

Fiecare suflet primește mângâiere de la Dumnezeu după cuviința vieții, însă n-au luat toată săvârșirea până ce nu va veni Domnul, precum ne învață Apostolul zicând: "Ca nu fără noi să ia ei săvârșirea. Toți aceștia, săvârșindu-se prin credință, n-au dobândit făgăduința". Iar sufletele păgânilor și ale păcătoșilor credem că sunt în iad (precum și ale sfinților sunt în cer) și în alte locuri neluminate și necăjicioase și după măsura păcatelor lor și a păgânătății se stăpânesc de draci și se muncesc cu durere. Acum însă nu se dau muncii desăvârșit, căci încă nu s-au împreunat cu trupurile lor, cu care au făcut păcatul, și nici Domnul nu a venit din cer a judeca pe toți și a răsplăti fiecăruia după faptele lui. Mai înainte, nu este nici o muncă în care sufletele păcătoșilor băgându-se și muncindu-se după răutatea lor, apoi să se mântuiască de muncile cele de veci, după cum spun unii; cu toate că zice dumnezeiescul Grigore Dialogul, că sufletele se muncesc în văpaie, această muncă însă o zice că este treptată; și că sufletele sunt în oarecare loc ca niște legate, ca niște osândite, chinuite, și ard cu focul științei și cum că n-au Darul lui Dumnezeu, și se necăjesc de draci (precum zice și Gură de Aur la explicarea Faptelor), muncindu-se cu știința, nemângâindu-se de la Dumnezeu, și așteptând muncile cele desăvârșite și veșnice.

Deci dacă cineva dintr-înșii a făcut păcate mai mici și a ieșit din viața acesta numai cu pocăința, prin sfintele jertfe și alte faceri de bine ca acestea, pot dobândi izbăvirea mai înainte de a veni Judecătorul. Aceasta primind-o Biserica, face rugăciuni și jertfe pentru cei ce s-au pristăvit, și mulți mărturisesc aceasta, și mai cu seamă cei ce se dezleagă de legătura blestemului după moarte, fiindcă prin rugăciune se dezleagă trupurile lor. Pentru aceasta și văpaia în care ardea bogatul, se înțelege ca munca științei și neîmpărtășirea Darului. A vedea pe Avraam de departe, însemnează că era departe de Dumnezeu și necăjit de draci. Acum nu se dă munca cea desăvârșită, că deși a zis Domnul că bogatul este în matca focului, să credem însă că el este în muncă, și pentru aceasta este muncă sufletelor păcătoșilor, iar aceasta de acum este arvună muncilor celor de veci care vor veni. Pe cât putem înțelege din Sfintele Scripturi, de vreme ce diavolul

împreună cu dracii lui nu sunt în legături şi în focul cel gătit lor, şi încă răutatea lor o lucrează în lume şi încă nu s-a făcut nici hotărârea păcătoşilor, care zice: Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, căci nu se dau sufletele păcătoşilor muncii celei desăvârşite, măcar că zice a fi bogatul în matca focului; căci în adevăr va fi în muncă, nu însă desăvârşită, şi nu pentru această muncă, care e o oarecare parte, se vor izbăvi de munca cea desăvârşită, precum zic latinii pentru purgatoriu.

Este adevărat, precum a zis Avraam, că între păcătoşi şi drepţi este prăpastie, arătând cum că nu pot a se împreuna, nici pot a se întoarce la cei vii spre a se pocăi, căci în iad nu este pocăinţă. Precum credem că sfinţii încă n-au luat Darul desăvârşit, tot astfel credem că nici sufletele păcătoşilor n-au luat ispita muncilor desăvâşite, până când va fi sfârşitul fiecăruia, venind Domnul. Iar netrupescul suflet este sub legătură în gheenă, după cum se cuvine, şi aceasta o aflăm din Sfintele Scripturi. Din cele ce se fac aici este cu neputinţă a pricepe cele ce vor să fie, căci de multe ori nemuncindu-se trupul, sufletul are durere în sine şi se necăjeşte, precum este când se întâmplă cuiva oarecare pricină peste voia sa, adică necinste sau urâciune omenească, temere, ruşine sau adăugire de patimă sau alte cugete care-l necăjesc şi-l tulbură pe el. De vreme ce acum trupul se leagă cu sufletul, asemenea şi în veacul ce va să fie, sufletul se va împreuna cu trupul. Ce minune dar este de se va şi munci cu folos! Mai cu seamă atunci când toate se vor schimba şi se vor preface întru nestricăciune! Când munca se va găti diavolului care este fără de trup şi de fire mai subţire ca sufletul! Deci de vreme ce s-a gătit acestuia şi îngerilor lui focul cel veşnic, întru caznă şi muncă, cum nu va fi acest foc şi pentru sufletele cele supuse vicleanului cu necredinţa şi cu alte lucruri viclene şi încă mai cu seamă împreunându-se cu trupurile?

## *ÎNTREBAREA 5*

## Cum unii îngeri şi unele suflete sunt ca nişte duhuri ipostatice, ca închipuiri, deşi sunt fără materie, iar altele sunt neînchipuite, precum sunt văzduhul şi vânturile?

La a cincea întrebare se cuvine să zicem următoarele: nici îngerii nu sunt cu închipuiri trupeşti, nici draci, nici sufletele după ce se despart de trupuri sau când sunt împreunate cu trupurile, de vreme ce chipul este al trupului. Îngerii când se văd închipuiţi, nu se văd cum sunt, ci după cât se poate a fi văzuţi de noi cu închipuire, precum s-a zis. Îngerii se închipuiesc cu adevărat întru vedenii cu puterea lui Dumnezeu, ca nişte gânduri sfinte spre folosul nostru. Iar sufletele sfinţilor şi ale celorlalţi pristăviţi, cum voieşte şi dă Dumnezeu. Iar dracii neavând Darul lui Dumnezeu, se

schimbă cu nălucire şi cu înşelăciune în multe feluri şi chipuri viclene, şi ca să zicem în scurt, tot mincinoase. Atmosfera şi vântul nu sunt ca îngerii sau ca sufletele, măcar că se şi cheamă duhuri, ci sunt materii mai subţiri împreună lucrătoare cu trupurile noastre şi ale celorlalte animale şi vegetale, căci cu ajutorul aerului răsuflăm. Focul chiar fiind mai subţire decât văzduhul şi el este materie şi se cuprinde în trupurile împreună lucrătoare şi în celelalte stihii, şi, după cum zic toţi, unul din cele patru stihii (elemente) este şi văzduhul, din care stihii sunt alcătuite şi trupurile noastre. Deci văzduhul este materie, măcar că este mai uşor decât pământul, mai subţire decât apa, se mişcă în vânturi, străbate în toate cele uşoare, şi nici unul din trupuri nu este lipsit de atmosferă sau aer.

### *ÎNTREBAREA 6*

**În ce chip cuvântul cel dinăuntru se numeşte şi el cuvânt, de vreme ce după dreptate cel rostit se numeşte cuvânt, ca unul ce se rosteşte? În ce chip răsună cuvântul, fiind fără materie?**

Răspunsul întrebării a şasea este acesta: Cuvântul cel dinăuntru mai cu seamă este cuvânt, căci prin gât, prin limbă şi prin buze se întrupează vibrând sau mişcându-se aerul cel dinăuntru şi cel dinafară, făcându-se răsuflător şi închipuind întruparea şi arătarea cu trupul între oameni a Cuvântului celui viu a lui Dumnezeu; căci mai înainte Acesta fiind nevăzut şi fără început împreună cu Părintele cu care a petrecut pururea şi cu care a voit de a făcut toate, mai pe urmă, întrupându-Se prin Duhul Sfânt din Fecioară, cu adevărat S-a arătat nouă, şi cu Părintele era tot. Şi în Maica Sa cu trupul tot, şi în cer era; pe îngeri lumina, pe pământ S-a arătat şi cu oamenii a petrecut. Aceasta dar o închipuieşte întru sine omul, că sufletul lui cu înţelegere naşte întru sine cuvântul său; drept aceasta şi cuvântător se numeşte, şi fără de rostire şi fără limbă înţelege înlăuntrul său, şi vorbeşte netrupeşte ca şi îngerii. Pentru că netrupeşte duc unul altuia Dumnezeiesca ştiinţă, şi vorbesc unii cu alţii cu gândul, fără limbă. Încă şi cu chipul şi ameninţarea îşi vesteşte sufletul cuvântul său, iar cu limba şi cu scrisul îngroşându-se şi oarecum întrupându-se, îl arată tuturor celorlalţi, care cuvânt în suflet rămâne, nu se desparte, cu totul este întru cei ce-l aud, şi cu totul este în suflet. Deci decât cel rostit ce se grăieşte, cel din lăuntru mai cu seamă este cuvântul, iar mai ales tot unul este, măcar că zic filozofii că altul este cel din lăuntru, pe care şi cugetare-l numesc, altul cel rostit, iar după adevăr unul este.

Acesta închipuieşte pe Cuvântul cel Unul născut, cuvântul cel dinăuntru rămânând înăuntru şi celor mulţi fiind necunoscut. Şi îngroşându-se sau cu rostirea, sau cu scrisul, se arată cel rostit, închipuieşte întruparea

Cuvântului lui Dumnezeu. Căci mai pe urmă Dumnezeu Cuvântu întrupându-Se, S-a arătat.

### *ÎNTREBAREA 7*
### Mai sunt şi alte adunări de ape sus, în ceruri, afară de cele de jos, şi cum stau?

La a şaptea întrebare acestea sunt: De sfinţi se crede că sunt ape mai presus de ceruri şi pentru aceasta filozofez primind ale Scripturii. Unii spun de îngeri, că apele cele mai presus de ceruri sunt puteri îngereşti, ca unele ce se mişcă de Duhul Sfânt şi ca nişte pline de Duhul Sfânt, căci şi apă se cheamă Duhul Sfânt, care este singur, tot acelaşi şi unul, precum zice Pavel, şi care împărţeşte darurile, căci şi apa fiind una, fiecărei ierbi şi fiecărei vegetale dă puterea ei şi lucrarea sa care este după fire. Pentru aceasta Maxim vorbeşte cu înţelepciune. Alţii zic că aceste ape sunt cele din nori, de vreme ce şi văzduhul în Scriptură se numeşte cer, zicând: "Păsările cerului". Apa însă este deasupra cerului, fiindcă este scris ca să cadă. Şi cel ce a făcut toate acestea ştie în ce chip a pus-o acolo.

### *ÎNTREBAREA 8*
### Pentru ce trag la legea lor în silă cei fără Dumnezeu atâta sumă de credincioşi şi copii, mai cu seamă copii botezaţi întru neştiinţa lor, care nici unul n-ar fi fost să nu lucreze drept pe Dumnezeu? Şi pentru ce toţi se trag de cei necredincioşi?

La a opta întrebare trebuie să răspundem: Nimic nu este fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu, nici nu se face ceva fără ştirea Lui, însă nu toate sunt după buna Lui voinţă. Arătat este de la neascultarea lui Adam, căci ştia că Adam va să facă neascultare şi de aceea El însuşi a sădit lemnul cunoştinţei, nu însă pentru ca să nu asculte Adam, ci pentru ca la vreme mâncând dintr-însul să se folosească mai mult, arătându-şi ascultarea. Era încă sădit şi lemnul vieţii, ca, dacă va mânca la vreme, să fie nemuritor, căci lemnul vieţii nu era sădit în deşert. Deci de vreme ce a făcut pe om cuvântător, şi tot ce este cuvântător este de sine stăpânitor, şi cel ce este de sine stăpânitor se mişcă după voia sa, ca, ori de va face bine, să fie lăudat pe dreptate, ori de va greşi, să se muncească, Dumnezeu a dat înţelegere şi înţelepciune celui cuvântător şi mai ales poruncă şi legea lui Moise, pentru ca să nu cadă. Prin urmare, Dumnezeu n-a voit căderea lui Adam, ci această cădere s-a făcut din neîngrijirea şi nebăgarea de seamă a lui Adam. La aceasta a fost pricinuitoare şi viclenia vrăjmaşului; dar aceasta este din

nesocotinţă şi din nepaza voii sale, căci n-ar fi putut nimic vicleana sfătuire a făpturii asupra faptului celui Dumnezeiesc, dacă ar fi privegheat Adam şi s-ar fi păzit pe sine, precum i s-a poruncit. Nici pe diavol Dumnezeu nu l-a zidit astfel, ci înger bun; însă diavolul de voia lui s-a schimbat spre răutate, făcându-se potrivnic lui Dumnezeu; şi ca zidire fiind slab, şi acesta ştiind pe Dumnezeu Cel ce l-a zidit, el, zidirea lui Dumnezeu, pe însuşi Dumnezeu l-a pârât ca pe un pizmătăreţ, către altă zidire, Adam, căci l-a oprit a nu mânca din pom zicând: "Căci ştia că de veţi mânca din el, veţi fi ca Dumnezeu". Drept aceea, s-a făcut şi s-a numit Satana, adică împotrivitor. Aceasta este destul ca răspuns la toată întrebarea.

## *ÎNTREBAREA 9*

**Oare Dumnezeu este pricina necredinţei neamurilor şi că se dau la necredinţă fără voie? Şi dacă nu este pricinuitor, pentru ce se muncesc, dându-se fără de voie?**

La a noua întrebare răspundem următoarele: Întâi că aceste neamuri nu s-au făcut a fi necredincioase, ci ca să fie credincioase, şi pentru aceasta toate cele din început s-au făcut. Şi mai pe urmă, şi socotinţa întrupării lui Dumnezeu Cuvântul şi mântuitoarea propovăduire s-a vestit în lume, ca să nu găsească cineva pricină că, vezi Doamne, nu au auzit. Zice Pavel: "Cu adevărat în toată lumea a ieşit vestea lor", şi este arătat că din toate neamurile au crezut şi se află în credinţă, pentru care lucru dintr-aceasta s-au osândit neamurile cele necredincioase; şi mai cu seamă că Tainele lui Dumnezeu se propovăduiesc în mijlocul lor, şi întru dânşii sunt locurile întru care a petrecut trupeşte şi a pătimit de voie Cel ce s-a întrupat. Iar ei becisnicii, leapădă credinţa că s-a făcut om, a pătimit şi a înviat, că este Dumnezeu şi S-a întrupat. Drept aceea, aceştia se vor munci cu diavolul împreună, căci sunt slujitorii acestuia şi împreună lucrători, şi precum este acela ucigător de oameni şi hulitor de Dumnezeu, aşa sunt şi aceştia. Dumnezeu ştie că se porneşte asupra noastră acest neam de diavoli, dar nu opreşte, pentru ca să se arate adevăraţii Săi robi şi cei ce vor face bunătăţi, precum Abel şi Set, care erau singuri în neamul lui Cain; şi Noe singur cu casa lui în neamul său, care neam s-a pierdut cu potopul, întru care şi mulţimea pruncilor s-a pierdut ca şi părinţii lor vrând a vieţui. Asemenea şi Avraam întru Chaldei şi în tot pământul, afară de Melchisedec şi toţi cei asemenea lui; precum Lot în Sodoma, Iosif în Egipt, şi numai neamul iudeilor era pe pământ, măcar că şi acesta de multe ori greşea.

Dar cine oare este pricinuitorul păgânătăţii păgânilor? Au doară Dumnezeu? Cel ce va zice aceasta este mai presus de toată hula şi păgânătatea, căci este arătat că munceşte pe cel păgân şi cinsteşte pe cei

drepţi şi le poartă grija. De ce munceşte pe cei păgâni şi se depărtează de ei? Aceasta o face în adevăr pentru ca să primească pe cel dreptslăvitor; căci de aceea nu lasă nimic nefăcut din cele ce sunt pentru mântuire, spre a-L cunoaşte pe El; şi lumea a făcut-o şi o îngrijeşte tot pentru noi şi faptele cele bune fireşte le-a pus întru noi, a trimis slugile Lui şi a propovăduit voia Lui, a pus lege Dumnezeiască şi a arătat prooroci, şi mai pe urmă Însuşi a venit şi a ales ceată de ucenici pe care i-a trimis să propovăduiască şi a lucra minuni, care se lucrează şi până acum. Întâi propovăduindu-se numele Lui în tot pământul, apoi prin fecioria Lui cu care petrecea pe pământ, apoi prin fugirea de lume, care se face şi acum, şi încă printr-o căsătorie şi prin curăţia trupului acelora din lume dreptslăvitori şi credincioşi ai Lui. După aceea prin pătimirea trupului, pe care mulţi din robii lui au făcut-o de voie cu pustnicia şi cu depărtarea de cele lumeşti, precum Însuşi a rânduit; şi prin cei ce până acum mor şi sunt prigoniţi pentru mărturisirea Lui şi pentru râvna credinţei; şi încă şi prin singurele sfinte locuri întru care a lucrat cele pentru noi, lucru ce se vede minunat, fiindcă cele ce sunt acolo nu se pierd de stăpânitorii cei fără Dumnezeu care-l slujesc, ci, cu numele Mântuitorului, mai vârtos se zidesc în ele Sfinte Biserici şi se cinstesc.

Şi mai pe scurt, prin alte nenumărate minuni care se lucrează prin Sfintele Biserici, prin Sfintele Ape, prin Sfintele Icoane şi prin Sfintele Moaşte, care stau nevătămate şi bine mirositoare. Încă şi prin Taina Darului de a lega şi a dezlega, pentru că Biserica stă prigonindu-se şi fiind urâtă în mijlocul neamurilor, şi necăjită, după mărturisirea Dumnezeieştilor Sale cuvinte, prin care nădăjduim Împărăţia. Cea mai mare însă este că, fără săbii şi fără a şti împărăţia despre dânsa, numai pescarii şi săracii prigoniţi şi omorâţi; prin proşti şi necărturari, prin batjocoriţi şi defăimaţi pentru Dânsul, pe toţi i-a biruit şi a săvârşit lucrurile cele mari. Această Biserică a Lui fără stăpânire lumească, acum prigonindu-se de vrăjmaşi, ceea ce multora li s-a părut slăbiciune, cu aceasta în adevăr se arată mai cu seamă puterea şi tăria Lui, pentru ca să nu se laude (zice Pavel) tot trupul înaintea lui Dumnezeu. Şi iarăşi zice: "puterea Mea pentru slăbiciune se săvârşeşte". Cu cât Biserica Lui mai înainte se prigonea de împăraţi, cu atât mai mult Ea şi-a întemeiat împărăţia. Asemenea şi acum slăvind bine-cinstitoarea împărăţie, Biserica stă întocmită iarăşi în mijlocul păgânilor. Necăjindu-se şi pătimind, precum Însuşi a zis mai înainte, mai mult se luminează.

Şi poate că va zice cineva: dar mai bine a fost a se smeri Împărăţia drept-slăvitorilor! Nicidecum, căci în ce chip? De vreme ce Dumnezeu a iubit aceasta şi o creşte tocmind-o şi a zis prin Pavel că până la sfârşitul veacului va rămâne, zicând "nu va veni fiul fărădelegii, dacă nu se va lua din mijloc Cel ce ţine". Adică Împărăţia cea drept cinstitoare, care s-a şi

lăsat să se smerească pentru păcate şi pentru nepăzirea Dumnezeieştilor porunci ale lui Iisus Hristos, Împăratul tuturor, şi pentru trufia, pentru înălţarea, pentru desfătăciunile, odihnele şi necurăţiile păgâneşti, pentru strâmbătăţile şi jefuirea săracilor, pentru pornirea asupra lor şi pentru nepurtarea de grijă ce avea de ale Bisericii. Aceasta dar s-a întâmplat mai tuturor dreptslăvitorilor cu îndemnarea vicleanului, precum zice Pavel grăind: "În zilele de apoi oamenii vor fi iubitori de sine, iubitori de desfătări, neînfrânaţi", şi celelalte. Şi mai pe urmă zice: "Având chipul creştinătăţii, dar lepădându-se de puterea ei".

Au nu este astăzi astfel, frate? Cine din credincioşi mai petrece acum ca un rob adevărat al lui Hristos? Cine vieţuieşte viaţa creştinească? Cine din arhierei păzeşte fără prihană cele arhiereşti? Unde este râvna episcopilor? Unde este învăţătura dascălilor? Unde este curăţia vieţii? Care preot păzeşte preoţie nevătămată? Care călugăr păzeşte cele călugăreşti? Nu ne-am făcut oare toţi netrebnici? Pentru ce sunt făcute bisericile şi mănăstirile? Au nu pentru a fi case de mântuire? Au nu, precum zice Hristos, facem dumnezeieştile Lui biserici peşteri de tâlhari răpind cele sfinte? Şi călugări, şi preoţi vieţuim în voia noastră, nu îngrijim de rugăciuni; cheltuim rău ale lui Dumnezeu cu rudele, prietenii şi cunoscuţii noştri, păcătuind mai mult decât cel ce leapădă cele sfinte, fără credinţă, căci, fiind credincioşi, nu băgăm în seamă cele dumnezeieşti. Drept aceea Dumnezeu nu se mânie atâta când se defaimă de neamuri cele sfinte, fiindcă sunt necredincioşi, cât se mânie de cei credincioşi. Deci să nu se mire cineva că se batjocoresc cele sfinte de cei păgâni, sau că prigonesc cei necredincioşi pe cei credincioşi, ci să se minuneze în ce chip rămânem cu totul pe pământ, arătându-ne atât de nebăgători în seamă de Dumnezeu. Dar pentru ce oare s-a dat şi în legea veche mai cu seamă în jefuire, cele ce s-au dat odinioară lui Moise, cu voia lui Dumnezeu? Au nu pentru că fiii lui Israel s-au făcut nebăgători de seamă de Dumnezeu?

Deci dacă Dumnezeu a arătat atâta râvnă pentru cele făcute prin îngeri şi date prin robi, cu atât mai mare va fi râvna Lui pentru cele ce s-au făcut de Unul născut Cuvântul Său; şi aceasta o mărturiseşte Pavel zicând: Cine a călcat legea lui Moise este ucis fără milă, pe cuvântul a doi sau trei martori. Câtă muncă socotiţi că va lua cel ce calcă în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, şi cel ce socoteşte a fi spurcat sângele Legii celei noi, cu care s-a sfinţit, şi cel ce v-a batjocori Darul Duhului? Deşi am zis acestea, le-am zis însă cu multă părere de rău, căci sunt adevărate. Mai puţin lucru se face lui Dumnezeu a se necinsti ale Sale de către cei păgâni, decât de către cei ce se arată că sunt ai Lui. Dar ce răspuns vor avea cei credincioşi? Cei ce fac păgânătate în mijlocul neamurilor? Ce gonire? Ce munci? Întru care oarecând mai cu seamă se vedea sfinţit, şi întru acest chip murind mai vârtos se înmulţea. Ce, pătimeşti pentru că eşti slut? Pentru că dai dajdie?

Pentru că eşti din cei nebăgaţi în seamă? Ce este aceasta? În fiecare neam se află şi proşti şi sluţi şi li se dă fiecăruia plata lor pentru aceasta. Iar tu, cel credincios, de vei răbda pentru Hristos acestea, nu vei rămâne fără plată, şi chiar astfel fiind, de ce să nu rabzi? Dar cum vei fi rob lui Dumnezeu, Care a răbdat toate pentru tine şi încă şi moarte? Pentru aceasta nu vor avea nici unul răspuns, gonindu-se credincioşii de-şi vor lepăda legea (precum zic ei) de nevoie, căci de voie se leapădă. Nici cei ce s-au luat încă fiind copii, căci erau să fie asemenea cu părinţii lor, şi aceasta este arătat de la cei ce au venit în vârstă, căci având cunoştiinţă, n-au păzit credinţa, ca cei ce sunt toţi ai trupului şi n-au purtare de grijă de nici una dintre cele ale lui Dumnezeu.

Acestea socotesc că sunt adevărate şi pricinuitorul celor ce au căzut nu este Dumnezeu, ci lenea, pentru că iubesc desfătarea şi iubesc viaţa lumii. Însă noi, care nădăjduim spre nemăsurata iubire de oameni a lui Dumnezeu, trebuie să dăm nădăjde celor ce se întorc şi pe toţi cei ce se pocăiesc să-i primim, şi la întoarcerea lor trebuie să urmăm cu bună socoteală, după cum au rânduit Sfinţii. Şi într-alt chip să canonisim pe cei ce fără munci şi fără prigonire, ci pentru iubire de bani sau pentru slavă, sau pentru desfătare au devenit morţi. Căci eu, împreună cu iubitul ucenic, numesc morţi pe cei ce s-au lepădat de Dumnezeu, ca pe cei ce au păcătuit de moarte. Şi, iarăşi, într-alt chip pe cei ce leapădă credinţa din pricina prigonirilor, muncilor, îngrozirilor şi altor neajunsuri asupră-le. Şi într-alt chip, pe cei ce s-au răpit încă fiind prunci sau copii. Dintr-aceştia, cei ce au murit într-acest chip neviind încă la cunoştinţa răului şi a binelui, nădăjduiesc că numai de vor fi botezaţi, se vor milui. Iar toţi cei ce rămân aşa necredincioşi de la părinţi se vor osândi împreună cu dracii, pe dreptate.

Asemenea şi acei din credincioşi care în orice chip şi-au lepădat credinţa, dacă vor rămâne necredincioşi, se vor osândi, căci ei n-au nici un răspuns, fiindcă străluceşte în lume dumnezeiasca propovedanie mai mult decât soarele, şi evangheliceasca şi cereasca viaţă mai mult decât lumina. Acestea le-am arătat pentru aceasta pe cât am putut, puţine cuvinte, iar Sfinţii noştri Părinţi le-au arătat mai pe larg, şi Sfânta Scriptură e plină de acestea.

## *ÎNTREBĂRILE 10, 11, 12 și 13*
## Preotului care slujește cu nevrednicie i se primește jertfa, Botezul și toate câte săvârșește el, sau nu? Cel ce se hirotonește fără vrednicie, ia dar sau nu? Și cel ce slujește astfel, ele sunt primite? Hirotonisindu-se cineva nefiind vrednic și făcându-se duhovnic, poate ierta păcatele? Când nu are voie a spovedi, păcatele iertate de el se iartă? Sau, fiind monah și spovedind, poate ierta? Nefiind cineva vrednic și făcându-se preot sau arhiereu și hirotonisind vrednici și nevrednici și făcând duhovnici, și aceștia slujind, slujbele lor sunt primite de Dumnezeu?

Întrebarea a zecea, a unsprezecea, a douăsprezecea și a treisprezecea au una și aceiași înțelegere, și despre acestea toate vom vorbi răspunzând după putere, după cele zise de Sfinții Părinți. Duhul nu hirotonisește pe toți cu voința Sa, ci lucrează prin toți. Deci și arhiereul, și preotul și cel ce are slujbă duhovnicească și oricare alt cleric care se hirotonisește după pravilă, este adevărată slugă a lui Dumnezeu și slujitor mântuirii oamenilor, înger al lui Dumnezeu și dătătorul de sfințire, plin de har și de Dumnezeiască Lumină și va lua acolo de la Dumnezeu multă plată pentru slava sa, și mai vârtos cu cât va fi mai nevoitor spre cele dumnezeiești și nu se va lenevi a sluji slujba sa. A se sfii cineva a nu săvârși totdeauna slujba sa, socotind că face aceasta din evlavie, aceasta nu poate fi evlavie, ci lene. Deci de va fi luat slujba după pravilă, trebuie să o săvârșească, căci este pentru mântuirea lui și a tuturor credincioșilor, a celor vii și a celor morți; iar de nu va săvârși, va da seamă la Dumnezeu pentru lenevirea lui. Aceasta o zice Vasilie arătătorul de cele dumnezeiești. Cel ce nu s-a hirotonisit însă după pravilă, arhiereu sau preot, cleric sau slujitor slujbei celei duhovnicești, harul lucrează printr-însul cu hirotonia, pentru mântuirea celor ce vin către el, și fiecare primește harul după credință, nerămânând nimeni neîmpărtășit; cei hirotonisiți de dânsul sunt hirotonisiți, cei ce se leagă de păcate sau se dezleagă, sunt legați și dezlegați, și Tainele sunt Taine, căci nu lucrează omul, ci harul ca prin oarecare organ. Dar vai de acel organ de va fi lucrând fără de voia lui Dumnezeu, Care lucrează, și vai de omul acela care va defăima unele ca acestea!

De vreme ce dacă cineva va lua cele de jos și cele omenești, care nu i s-ar fi dat lui și nu e vrednic de ele, merită atâta osândire, fiind ca unul ce fură, și ca un tâlhar îndrăznește și răpitorul și nebăgătorul în seamă de cele ce sunt mai presus de el. Cu atât mai mult se va osândi cel ce defaimă cele dumnezeiești și cerești, și mai cu seamă înseși lucrurile lui Dumnezeu. De vreme ce este osândit cel ce se va cumineca cu nevrednicie, cu atât mai vârtos va fi osândit cel ce și lucrează fără de vrednicie. Acestea zic pentru cei ce au primit hirotonia, care, ori mai înainte, ori mai pe urmă de vor fi

greşit, sunt toţi nevrednici. Dacă vor voi să se pocăiască şi să se mântuiască, depărteze-se de a lucra Prea Sfintele lucruri ale Preoţiei, şi cu spovedanie şi plângere să milostivească pe Dumnezeu asupra-le. Iar dacă se va întâmpla a îndrăzni cineva şi până într-atâta depărtându-se de dânsul Dumnezeu, să lucreze cele preoţeşti fără credinţă şi păgâneşte, nefiind hirotonisit preot (căci una ca aceasta este necredinţa), nu sunt cuvinte care să arate osândirea unuia ca acesta, căci acest lucru e mai rău şi decât chiar păgânătatea, şi este numai al dracilor, care se schimbă în înger luminat fără a fi înger, şi se arată că au ale lui Dumnezeu, fiind fără Dumnezeu şi împotrivitori lui Dumnezeu.

Deci unii ca aceştia nu numai vor lua muncă mare şi nespusă, hulind astfel asupra celor dumnezeieşti (căci cuvintele lor nu sunt graiuri dumnezeieşti, nici lucruri dumnezeieşti, de vreme ce n-au harul hirotoniei), ci încă vor lua şi altă pedeapsă, pentru cei ce au fost înşelaţi de dânşii, care sau se vor fi botezat sau se vor fi hirotonisit, căci aceia sunt şi nebotezaţi şi nehirotonisiţi. Cel ce nu are nimic, nu poate da ceva, şi cineva nu poate lua ceva de la cel ce nu are nimic, măcar deşi el socoteşte că are. Drept aceea, înşelându-se cineva şi crezând că va fi botezat sau preoţit, el nu este nici botezat nici preoţit, şi pricinuitorul piericiunii acestuia este cel ce l-a înşelat. Omul nu poate face ceva fără a lua de la Dumnezeu, căci zice: “Fără Mine, nu puteţi face ceva”. Pentru slujba duhovnicească zicem că dacă va îndrăzni cineva a spovedi fără poruncă şi fără cartea arhiereului, unul ca acela se apropie de păcatul celui ce lucrează fără hirotonie, căci acest lucru, a lega şi a dezlega, este numai al arhiereilor. Despre aceasta vorbesc multe canoane şi este arătat că numai apostolilor s-a dat aceasta de către Hristos Dumnezeul nostru, şi următorii apostolilor sunt arhiereii. Drept aceea, preoţii, ca unii ce au rânduiala celor şaptezeci, n-au putere ca să dea Duhul, adică harul, de a hirotonisi, ori a face mir, ori a da dezlegare păcatelor cu Duhul, precum n-a putut face aceasta nici Filip, cel din cei şapte. Prin punerea mâinilor însă, s-au învrednicit de acest Dar Petru şi Ioan şi ceilalţi din cei douăsprezece apostoli, precum şi arhiereii următorii acestora. Drept aceea, aceiaşi din cei şaptezeci pe mulţi hirotonisea episcopi.

Pentru aceea n-au preoţii cu hirotonia puterea de a lega şi a dezlega, ci numai arhiereii. Cu porunca însă a arhiereilor şi preoţii pot lucra aceasta (de nevoie, zic pravilele), însă se cuvine ca preoţii să dea această stăpânire arhiereilor, ca unora ce au Daruri mai mari, căci preoţii nici nu au voie a canonisi şi a dezlega toate păcatele, după priceperea lor; şi mai ales cele ce sunt ale lepădării, aceştia nu le pot dezlega, fără numai arhiereii, asemenea şi ale uciderii, şi greşalele preoţilor, ale jurământului şi altele. Deci de vreme ce şi cei ce au luat carte de duhovnicie sunt datori a întreba, cu atât mai mult cei ce n-au luat, ce putere vor avea să dezlege? Şi cu atât mai

mult de va fi cineva şi nehirotonisit. Drept aceea, aceştia se vor osândi cu cei ce lucrează fără hirotonie, afară numai când se va întâmpla la vreo vreme de nevoie a spovedi, dar şi atunci acele păcate să le spuie arhiereului sau celui ce are slujba Duhovniciei, căci una ca aceasta o fac mulţi dintre monahi, care trebuie să se ferească a dezlega păcatele de la sine, nici a se numi pe dânşii duhovnici, pentru că nu au aceasta, ci numai la vreme de nevoie.

Mărturisind aceasta, că nu sunt duhovnici, să facă cele ce sunt de folos pentru mântuire, şi de va fi aproape duhovnic, să trimită pe acesta acolo, să se spovedească, iar de nu este, atunci el să-l spovedească şi să-i poruncească să le spună şi duhovnicului. Câte păcate au duhovnicit ei şi au auzit, să le spuie celor ce au putere de la Dumnezeu a dezlega, şi astfel va fi dezlegarea întărită. Am auzit că şi călugărilor celor ce nu au preoţie, li s-a dat de arhierei a lucra cele ce sunt ale pocăinţei şi a primi cugetele spovedaniei, însă cred că acestea nu sunt de trebuinţă, de vreme ce cel ce spovedeşte trebuie să binecuvinteze, să citească rugăciune şi să cuminece cu Sfintele Taine pe cei ce au trebuinţă, şi cu un cuvânt, să fie preot, ca să facă Liturghie şi să se roage pentru cei ce se pocăiesc. La vreo mare nevoie, când din cei preoţiţi nu va fi cineva harnic a spovedi, atunci se dă voie şi călugărilor dintre cei mai cucernici să spovedească, însă nu şi să dezlege el păcatele de la sine, ci ca să le spună arhiereului locului, spre a se face de la dânsul îndreptarea. Călugărul cu toate acestea trebuie să aibă şi preoţie ca să facă cele ce sunt trebuincioase la duhovnicie, adică să citească rugăciuni de iertare, să cuminece, să slujească Liturghia pentru cel ce se pocăieşte, să facă Sfântul Maslu împreună cu ceilalţi preoţi şi, în sfârşit, cele ce sunt rânduite preoţilor. Eu însă mă sfiesc de aceasta şi socotesc că nu este bine să lucreze cineva lucrurile pocăinţei neavând preoţie.

## *ÎNTREBĂRILE 14 şi 15*

**Preoţii împreunându-se cu soţiile loc pot sluji sau nu Liturghia? În ziua Liturghiei pot a se împreuna?**

A patrusprezecea şi a cinsprezecea întrebare cuprind aceeaşi înţelegere, şi unele ca acestea sunt lucruri ale nesocotirii şi neînfrânării. Cel ce se nevoieşte (zice) pururea se fereşte. De vreme ce aceia care s-au învrednicit a vedea Muntele Sinai fumegând şi a auzi glasul trâmbiţei au fost opriţi de a se apropia timp de trei zile de femei; şi când David a cerut de la arhiereul Abiadar pâinile proscomidiei, să le mănânce, acesta l-a întrebat nu cumva s-a împreunat cu femeie în noaptea aceea, şi numai după ce a mărturisit că nu s-a împreunat a îndrăznit arhiereul a da acele închipuitoare pâini spre

mâncare; cine ar fi atât de îndrăzneț încât după împreunare cu femeia să se apropie de jertfelnic, sau noaptea înaintea jertfirii? Când numai o nălucire de noapte întâmplându-se, trebuie să ne ferim precum avem învățătură, căci deși zice Pavel: "cinstită este nunta și patul nespurcat", adaugă însă și zice: "Iar pe curvari și pe preacurvari îi va judeca Dumnezeu".

Deci aceasta o zicem pentru a nu curvi sau a nu preacurvi, iar nu ca să nu se socotească aceasta spurcăciune și necurăție, căci zice David: "întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea". Drept aceea, nunta este pentru slăbiciunea firii și numai pentru facere de copii și pentru ținerea neamului, iar nu dinadins voia lui Dumnezeu. Pavel a ales însă a viețui curat (dar pe ceilalții nu i-a oprit a avea femeie după lege, pentru ca nu, curvind, să greșească); zice însă: Aș voi să fie toți ca mine, adică în feciorie și curăție; dar, din pricina desfrânării fiecare să-și aibă femeia sa. Vezi în ce chip este fapta lui Pavel? Căci este sfințenie. Pentru a nu curvi, dă oarecare slobozenie, iar pe credincioși, făcându-i cucernici, zice: Deci vremea este scurtă, cei ce au femeie să fie ca și cum nu le-ar avea; și cei ce se amestecă cu lumea, ca cum nu s-ar amesteca. Păzească-se dar pe sine cei hirotonisiți când vor să slujească Liturghie și după Liturghie într-aceea zi, ca cei ce sunt cinstiți cu cuminecătura, căci nu trebuie a se împărtăși lui Dumnezeu și trupului. Și de nu va voi să slujească Liturghie, nu se oprește, iar de va voi, se oprește, pentru că aceea este împărtășire de trup, de vreme ce și zice: Și vor fi amândoi un trup. Cel ce se lipește de Domnul este un duh cu Domnul. Și ce unire este între Dumnezeu și trup? Drept aceea, Pavel zice: Nu vă despărțiți unul de altul, fără numai de veți fi având vreo învoire. Pentru ce? Pentru ca să vă adunați, zice, la rugăciune. Dimpreună, dar, învață și pentru amândouă: a nu se despărți unul de altul, ca să nu cadă în curvie, și a se înfrâna de bună voie, pentru rugăciuni. Apostolul a adeverit ceea ce a zis Dumnezeu când voiau să se suie iudeii la munte, zicând: "Trei zile să nu vă apropiați de femeie".

Deci de vreme ce trebuie a se înfrâna când este să vadă numai slava lui Dumnezeu și când vor să se roage, cu mult mai vârtos când vor vrea să slujească Liturghie, și când vor vrea să se cuminece cu înfricoșatele Taine. Deci dacă nu mai mult, cel puțin în ziua și în noaptea cea dinaintea Liturghiei și în cea de după Liturghie, trebuie neapărat a se feri.

## *ÎNTREBAREA 16*

**Bărbații și femeile împreună neînfrânându-se în Postul cel mare, de vor voi să se cuminece, ce trebuie să facă duhovnicul?**

La Sfintele Păresimi, toți mirenii sunt datori a se înfrâna, căci toate zilele acestea sunt date lui Dumnezeu și sunt zeciuieli ale vieții noastre, ale

rugăciunii, ale rugii şi ale ostenelii noastre. Deci de vreme ce cei din lume şi într-acestea pătimesc cu desfătare şi nu se opresc unii de către alţii, când vor să se mai oprească? De vreme ce Moise, pentru ca să primească cuvintele lui Dumnezeu pe Tablele de piatră, pe munte a petrecut în curăţie şi nemâncat 40 de zile şi 40 de nopţi, cu mult mai vârtos trebuie a se înfrâna de pofta trupească cei ce doresc să se împărtăşească cu Trupul şi Sângele lui Hristos prin Sfintele Taine. De nu vor avea osârdie a se înfrâna în toate zilele acestea, cel puţin în câteva zile trebuie să se înfrâneze. De vreme ce cei ce au luat Legea au petrecut trei zile întru curăţie, cu atât mai vârtos în mai multe zile trebuie să petreacă în curăţie cei ce vor să primească Dumnezeiescul Trup şi Sânge al lui Hristos.

## *ÎNTREBAREA 17*
## **Dacă omul e hirotonisit ce-i mai trebuie odăjdiile? Fără epitrahil poate sluji vreo Taină?**

Omul aflându-se vrednic, primeşte preoţia, şi printr-însul, fiind hirotonisit, se lucrează cele Sfinte ca printr-un organ. Însă de vreme ce omul este format din suflet şi trup, şi Tainele s-au dat a fi îndoite, şi preotului îi trebuie Biserică şi jertfelnic; măcar că dumnezeiescul Luchian, fiind legat în temniţă, a slujit Liturghie pe piept în loc de Jertfelnic, murind pentru Hristos. Însuşi Hristos a pus împrejurul Lui, în loc de Biserică, pe ucenicii Săi. Drept aceea sunt trebuincioase şi sfintele odăjdii, şi fără epitrahil nu trebuie a lucra un preot, de vreme ce şi sfintele odăjdii au Darul Dumnezeiesc, pentru că fiecare dintr-acestea au oarecare însemnare duhovnicească, şi fiecare dintr-acestea se dau prin binecuvântarea arhiereului, şi la Dumnezeiasca Liturghie trebuie a se îmbrăca cu toate, iar la celelalte Taine, după cum este obiceiul, ca cele ce sunt aşezate să nu le strice niciodată, măcar de s-ar şi părea a fi mici. În scurt, fără epitrahil nici o Taină să nu se săvârşească. Iar dacă se va întâmpla ca trebuinţa să ceară a se face vreo Taină, sau molitvă, Botez sau altceva din cele sfinte, şi nu se va găsi epitrahil, atunci, pentru ca să nu rămână lucrarea, binecuvântând să se pună brâul sau o parte dintr-o funie sau dintr-o pânză ca un epitrahil şi astfel să lucreze Taina. După Taină, lucrul care a slujit de epitrahil să se păstreze într-un loc osebit sau să se întrebuinţeze la ceva sfânt. Numai acelea se lucrează fără epitrahil, câte sunt obişnuite la mănăstiri a le face preoţii, la miezonoptică, la ceasuri, şi la pavecerniţă

## *ÎNTREBAREA 18*
**Ce însemnează mahrama care se zugrăveşte la îngeri? Ce însemnează cununa îngerilor şi a sfinţilor? Şi ce însemnează rotundul cel în chipul norului pe care îl ţin îngerii în mână?**

Mahrama zugrăvită în icoanele sfinţilor îngeri, la tâmplele capului, arată curăţia gândului lor, de vreme ce starea lor e lângă gând, pentru că ei se unesc cu Dumnezeu după gând şi se întind către cele din afară spre vederea şi paza noastră. Ei poartă această mahramă şi ca o cunună a cereştii curăţii desăvârşite, fiind fără de trup. Părul lor este ca şi cum ar fi legat, căci ei nu se mişcă la cele de multe feluri şi la cele ce nu trebuie, ci numai la cele dumnezeieşti şi trebuincioase, şi mintea lor o au lipită de cele de sus. Cununile cele rotunde care sunt în icoanele sfinţilor arată darul, strălucirea şi lucrarea lui Dumnezeu celui fără început şi fără sfârşit, de la care Dar întărindu-se şi luminându-se, au început nevoinţele şi bine săvârşindu-se sunt pururea cu Dumnezeu şi Darul Lui cel dumnezeiesc îl au pururea întru dânşii, care Dar fiind dumnezeiesc, n-are nici început, nici sfârşit. Drept aceea aceste cununi sunt rotunde. La Mântuitorul cununa este întreită, pentru că este Unul din Treime şi întru Dânsul este şi Părintele şi Duhul Sfânt. Cei ce iau Darul arhieriei fiind dar nişte luminători, şi împăraţi, ca cei ce au luat ungerea împărăţiei, au această cunună scrisă. Rotundul în chip de nor pe care îl ţin îngerii în mâini însemnează Sfinţirea Duhului şi că cu întruparea Mântuitorului s-au făcut neschimbaţi. În mijlocul acelui rotund este scrisă litera "X", arătând pe Hristos. Rotundul acesta este semnul binecuvântării, căci învaţă că Hristos măcar de S-a şi întrupat, dar ca un Dumnezeu nu are nici început nici sfârşit, şi că Hristos are în mâna Sa toată lumea şi tot pământul, precum zice David.

## *ÎNTREBAREA 19*
**Pentru ce episcopii nu poartă polistavrosul şi sacosul?**

Episcopii nu poartă polistavrosul, căci aceasta este al rânduielii celei mai desăvârşite şi al celor ce se apropie mai cu seamă cu vrednicia de Cel ce S-a răstignit pentru noi, şi însemnează prea înălţarea rânduielii. Deci măcar că lucrarea şi puterea arhieriei este una la episcop, la arhiepiscop şi la patriarhi, dar este osebire în rânduială şi scaun, şi încă în stăpânire, în lucrarea şi purtarea de grijă ce au pentru cei ce sunt sub dânşii, precum este şi la îngeri, în care sunt şi mai mari, precum zice Dionisie, de mijloc şi mai mici, cu toate că fiecare rânduială a lor este una. Astfel dar este şi la Biserică, urmându-se celor Cereşti, mai cu seamă fiind Biserica unită cu cele cereşti. Cei dintâi sunt patriarhii şi cei mai aleşi dintre arhiepiscopi,

care se îmbracă şi cu sacose, urmând mai arătat Celui ce a pătimit pentru noi, "şi în sacos batjocorindu-Se S-a îmbrăcat şi prin Cruce moartea a răbdat". Drept aceea, sunt făcute cruci pe tot sacosul. Cei de mijloc sunt toţi mitropoliţi, care se îmbracă cu polistavroase, mărturisind cu sfitele, iar nu cu sacosele, pe Hristos răstignit. Iar cei mai de apoi sunt episcopii, numai cu omoforul arătând patima lui Hristos cea prin Cruce. Fiecare, dar trebuie a păzi cele ce sunt ale rânduielii sale, căci a face cele afară din rânduială şi ceea ce nu li se cade, este trufie.

## *ÎNTREBAREA 20*

**Ce înseamnă mitra, şi pentru ce poartă mitră Papa Romei şi al Alexandriei, pe când ceilalţi arhierei slujesc cu capul gol?**

Papa de la Roma, precum şi cel al Alexandriei purta mitră şi când era Biserica unită. Cine a dat voie a se purta mitră nu putem şti, decât numai zicem că arhiereii poartă mitră urmând Legii celei vechi, căci semnul arhieriei era chidarisul, care era cu două coarne şi care se purta în cap. Unii zic că de către dumnezeiescul şi prea creştinul între împăraţi Constantin s-a dat întâi mitră Fericitului Silvestru, Papă al Romei. Şi hrisovul pe care nu-l arată latinii scrie că stema împărăţiei a dat-o Marele Constantin, ca un Părinte Duhovnicesc, cinstind preoţia, însă el smerindu-se şi neprimind, l-a silit de a luat semnul cel împărătesc de pe capul lui. Alţii zic că de la Marele Chiril al Alexandriei, care a luat voie de la soborul în care se afla, să-şi acopere capul, pentru slăbiciune; alţii însă zic că a făcut aceasta ca Papă, fiind în locul Papei, la al treilea sobor. Noi însă socotim cea dintâi pricină pe care o arătarăm a fi mai cu cale, cum că arhiereii Legii celei noi poartă mitră după urmarea veşmintelor arhiereului celui din Legea veche. Iar dacă nu este după urmarea acelui obicei vechi, apoi este pentru închipuirea cununii celei de spini sau a Sfintei Mahrame. Toţi ceilalţi arhierei slujesc Liturghie şi se roagă cu capul neacoperit, pentru că au cap pe Hristos, precum zice dumnezeiescul Pavel, care mai cu seamă este după socoteală mai dumnezeiască.

## *ÎNTREBAREA 21*

**Pentru ce arhiereul Legii vechi purta pe cap chidaris şi era desculţ, iar arhiereul Legii noi are capul descoperit şi este încălţat?**

Arhiereul cel din vechime purta pe cap chidaris, iar în picioare nu avea nimic, ci avea poruncă a dezlega încăţălmintele picioarelor, pentru că nu luase Legea desăvârşit, se afla în umbră, jertfea cele de pe pământ, fiindcă

junghia dobitoace, slujea numai umbrei, păzea călcâiul de şarpe şi murind se ducea la iad, căci sufletele drepţilor chiar erau în iad şi sub pământ. Noi însă avem picioarele încălţate şi capul descoperit, pentru că ni s-a dat putere a călca pe şerpi şi pe scorpii, petrecerea nostră este în ceruri şi ne-am învăţat a îngriji şi a căuta cele de sus, unde a intrat mergător înainte pentru noi Hristos, care este Capul trupului Bisericii, pe care şi cinstindu-L ne rugăm cu capetele descoperite, căci într-acest chip am luat hirotonia. Darul Duhului care a şezut şi pe Apostoli ca un chidaris este pe capul nostru, căci noi, hirotonisindu-ne, nu luăm mitră pe cap, ci Sfânta Evanghelie, după cum zice Sfântul Dionisie.

## *ÎNTREBAREA 22*
## Ce însemnează antimisul? Ce însemnează tunderea citeţului şi a preotului?

Antimisul care este pe Sfânta Masă închipuieşte mahrama cea de pe capul lui Hristos.

Iar tunderea care se face pe capul preotului de când se face citeţ închipuieşte cununa cea de spini. Această tundere trebuie să se facă pururea la toţi preoţii; asemenea şi ieromonahii trebuie să păzească acest obicei, cu atât mai mult cu cât la dânşii se face tunderea şi la călugărie.

## *ÎNTREBAREA 23*
## Pentru ce cel ce se întoarce de la lepădare se unge cu Mir, şi nu se mai botează?

Pe omul care se întoarce de la lepădarea lui, îl ungem cu Mir şi nu-l botezăm iarăşi, pentru că Botezul dă fiinţă întru Hristos, iar Mirul dă viaţa cea următoare lui Hristos, însuflare, sfinţenie şi pecete. Deci precum s-a dat din început îngerilor celor gânditori a fi şi a rămâne nemuritori, şi unii dintr-înşii au căzut şi sunt vii după firea lor cea fără materie, dar nu vieţuiesc după voia lui Dumnezeu, nici sunt curaţi, nici au într-înşii Dumnezeiasca pecete, nici Darul, nici urmează lui Dumnezeu, ci sunt împotrivitori lui Dumnezeu, vase întunecate şi înstrăinaţi de la Dumnezeu; astfel şi oamenii cu Botezul au Darul învierii lui Hristos cel nestricăcios, s-au îmbrăcat cu Botezul întru Hristos şi cu Mirul a luat sfinţirea şi pecetea Duhului. Dacă cineva se va lepăda de Dânsul are nestricăciunea cea din Botez, va învia şi va fi nestricăcios, dar nu va avea sfinţenia, nici Darul Duhului Sfânt, ci se vor osândi cu împotrivitorii diavoli, căci precum este o naştere a trupului, asemenea se dă o naştere şi cu Duhul. Drept aceea, cei

ce spurcă această naştere, chiar dacă se vor întoarce la credinţă, nu pot lua preoţie. Iar păgânii, venind la credinţă şi luând Botezul, ca cei ce s-au izbăvit de toate păcatele în Dar cu dumnezeiasca Baie, dacă vor fi iscusiţi, pot lua Darul preoţiei. Cei ce cad însă după Botez, de vreme ce Botezul este unul şi iertarea cea din Dar una, pocăindu-se se primesc, dar nu pot lua sau lucra preoţia. Drept aceea, cel ce se leapădă se primeşte, căci oamenilor s-a dat pocăinţă în această lume pentru neputinţă şi lesnea alunecare a trupului, şi prin rugăciunile cele preoţeşti împăcăm pe acesta cu Dumnezeu prin pocăinţă, şi cu Dumnezeiescul Mir iarăşi înnoind pecetea cea dumnezeiască şi sfinţenia care o au stricat, şi astfel îl înnoim. Şi David, după ce a greşit, aceasta a cerut, zicând: "Duh drept înnoieşte înlăuntrul meu". Botezul însă nu se mai dă iarăşi, pentru că el este numai unul şi iertarea cea din Dar una, iar cealaltă este a pocăinţei, prin lacrimi.

## *ÎNTREBAREA 24*
## De şi-a spovedit cineva păcatele, acela trebuie să le mai spovedească?

Cele ce a spovedit cineva Părinţilor celor duhovniceşti, pentru care a primit canon şi de s-a îndreptat după pravilă cu lucrurile pocăinţei, nu trebuie să le spovedească iarăşi din nou altora şi să ceară canon, căci atunci leapădă cel dintâi canon, decât numai de va fi oarecum căzut în aceleaşi păcate, când trebuie să le mărturisească curat ca pe nişte rădăcini şi pricini ale păcatului de al doilea, mărturisindu-şi păcatele cele dintâi pentru smerenia, sfărâmarea inimii şi defăimarea sa, pentru ca, cu smerenia să dobândească mai mult.

## *ÎNTREBAREA 25*
## În Postul cel mare se cuvine să facem Botez sau nuntă?

A boteza în timpul Sfintelor şi marilor Păresimi pe tot omul ce vine în lume este lucru trebuincios şi pentru aceasta nu este nici o împiedicare din vreme, zi sau altceva, de vreme ce Darul acesta este pricinuitor de mântuire. Cel care dintre credincioşi doreşte a se călugări, timpul acesta este cel mai priincios, fiindcă mai cu seamă se cuvine pocăinţă. Asemenea nimica nu opreşte pe cineva din cei vrednici a lua preoţia oricând. Hirotonia diaconului se face la Liturghia darurilor mai înainte sfinţite, iar hirotonia preotului, la Liturghia cea desăvârşită, căci preotul este săvârşitor, iar diaconul slujitor, adică ascultător. Nunta însă nu se cuvine a se face oricând, căci acest lucru este al trupului şi este aducător de veselie

trupească, şi nu poate cineva a se îngriji de ale trupului şi a se pocăi, tot deodată având cineva gânduri lumeşti şi a plânge pentru suflet. Drept aceea nici Logodna nu trebuie a se face, fără numai la nevoie, şi aceasta să se facă în ziua Buneivestiri (dacă se va întâmpla afară din săptămâna cea mare) şi în Duminica Florilor.

## *ÎNTREBAREA 26*
## În ce chip va veni Domnul la a doua venire? Care este Împărăţia lui Dumnezeu? Şi ce este lumina cea neînserată?

Domnul astfel precum S-a înălţat cu trupul va veni şi la a doua Sa venire, după cum au zis îngerii: "într-acest chip va veni întru care L-aţi văzut suindu-se la cer". Iar Împărăţia lui Dumnezeu şi viaţa cea veşnică El însuşi va fi. Căci Acesta este pe care David îl arată Împărat al slavei. Acesta zice şi iubitul ucenic că este Dumnezeu cel adevărat şi viaţa cea veşnică, Acesta este Lumină pururea celor ce cu dreptate au slava Lui şi iau strălucirea Lui, adică lumina Darului ce izvorăşte de la Dânsul, iar nu fiinţa Lui, căci aceasta este neîmpărtăşită şi îngerilor nepricepută. Drept aceea şi Dumnezeu va fi în mijlocul dumnezeilor, care au Darul cel Dumnezeiesc de la Dânsul, şi Lumina celor ce se luminează. Pentru că acesta este Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume, precum zice şi la Apocalipsă: "Mielul va fi Soarele drepţilor". Deci El este Împărăţia şi îndulcirea, fiindcă dă slava Lui, şi fiindcă El a biruit pe vrăjmaşii Lui şi mai apoi moartea, rămânând pururea cu robii Lui.

## *ÎNTREBAREA 27*
## Se va preface oare şi raiul şi toată zidirea? Şi cum se vor preface?

Spre îmbunătăţire şi nestricare atât raiul cel de pe pământ, cât şi făpturile se vor preface. Aceasta zice şi Petru, că "toate vor fi noi", iar Pavel zice: însăşi făptura se va slobozi de robia stricăciunii". Făptură fiind şi raiul, care este locaşul fiilor lui Dumnezeu, Care prin Unul născut Fiul Care S-a întrupat, au multe locaşuri în casa Părintelui, adică în zidirea cea nouă, ca cea care s-a făcut zidire nouă prefăcându-se întru nestricăciune. Iar în ce chip se va face prefacerea, numai Cel ce le-a făcut din nefiinţă ştie, însă prefacerea se va face cu Duhul Sfânt căci zice: "Trimite-vei Duhul tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului". Şi precum Dumnezeu a făcut acestea, astfel precum sunt şi spre mai bine se vor preface printr-Însul; şi precum S-a întrupat Cuvântul pentru noi şi S-a arătat nouă, care încă eram supuşi stricăciunii, cu atât mai mult prefăcându-ne întru

nestricăciune se va arăta nouă cu milă şi mai cu seamă prin trupul cel luat cu suflet întru Dumnezeiescul Ipostas. Prin acesta dar se va arăta nouă mai cu seamă, iar sfinţilor îngeri după fire se va arăta prin suflet. Şi pentru aceasta mai vârtos S-a întrupat, pentru ca să-L vedem pe El mai de aproape şi să ne împărtăşim de El, măcar că este cu Dumnezeirea mai presus de noi. Însă noi nu ne facem părtaşi firii, ci numai Darului.

## *ÎNTREBAREA 28*
## La sfârşitul celor şapte veacuri se va face sfârşitul lumii, sau la al optulea veac? Sau în care altul oare?

Pentru cele şapte veacuri de mulţi se zice, iar dumnezeiescul Pavel nu zice şapte, ci că Domnul este aproape şi că o mie de ani înaintea Domnului sunt ca o zi, precum a zis şi David, şi că va veni şi nu va zăbovi. Iar precum zice Domnul: Când se va răci dragostea, care este plinirea legii şi a Evangheliei, va veni sfârşitul. Vremea aceasta înşeptită înconjurată de şapte zile, deşi socotesc unii a se împlini prin şapte veacuri, să nu aşteptăm a se face aceasta numai fireşte, ci trebuie a socoti că Cel ce le-a făcut pe toate le preface spre folos când va voi. Când se va înmulţi răutatea şi va pieri bunătatea, precum se vede acum, şi credincioşii se vor răci în credinţă şi dragoste nu se va mai afla, trebuie să credem că va veni sfârşitul. Pentru că dragostea este şi singurul lucru al lui Dumnezeu. Că Dumnezeu dragoste este şi pentru dragoste S-a făcut om. Şi când nu se va face nimic pentru dragostea lui Dumnezeu va veni sfârşitul şi când de la ceea ce trebuie a face ne-am abătut. Acum dar trebuie a aştepta sfârşitul. Drept aceea şi prigonirile se înmulţesc, află vreme vicleanul şi ridică pe cei fără Dumnezeu asupra noastră.

## *ÎNTREBAREA 29*
## Pentru ce unii la Vohod sărută odăjdiile Preotului iar alţii fac cruce pe pământ? Ce folos au din aceasta?

Cel ce sărută sfintele odăjdii ale preotului la vohod, nu face rău, ci mai cu seamă arată că are credinţă şi voieşte a se mântui precum s-a mântuit şi cei ce s-au atins de poalele lui Iisus, căci chiar pentru Dânsul face aceasta. Iar a face cruce pe pământ nu se cuvine, că se va călca dumnezeiescul semn, şi celor ce fac fără pricepere să li se poruncească să nu o mai facă.

*ÎNTREBAREA 30*

**Mâniindu-se arhiereul sau preotul sau duhovnicul, de va blestema sau va afurisi pe cineva, oare se prinde aceasta sau nu?**

A se mânia arhiereul sau preotul şi fără socoteală a blestema şi a afurisi nu e bine, nici cu dreptate. Trebuie însă să afurisească când este după pravilă, ca să nu se încarce cu păcate străine căci nu este aceasta răbdare, ci va fi pricină de periciune şi nici se cuvine a fi cineva mai milostiv decât Părinţii. Nici arhiereul sau duhovnicul fiind supus sub oarecare greşeală, să nu socotească că i se vor ierta acele greşeli de va face uşurare fără socoteală păcatelor celorlalţi greşiţi. Ci pentru ale sale să ceară iertăciune, iar ale lui Dumnezeu să le izbândească cu dreptate. Însă trebuie cu blândeţe şi cu râvnă, şi după vreme a izbândi şi pe toţi şi să fie gata a-i primi de se vor pocăi. Iar aceasta este când se va depărta de la rău şi se va smeri cel ce a greşit.

*ÎNTREBAREA 31*

**Pentru cel ce se afuriseşte de altcineva, ce trebuie să facă?**

Tot cel ce se afuriseşte, sau fără socoteală precum i se pare lui, sau după lege, să nu socotească că nu este nimica aceasta, nici să lase după socoteala lui, nici altul să nu-l amăgească că nu se va atinge de dânsul afurisenia, ci cu osârdie să meargă la cel ce l-a afurisit, şi după ce se va duce de mai multe ori, şi nu-l va primi cel ce l-a afurisit, să mai meargă cu oarecare mijlocitori, şi de nu-l va primi să meargă la arhiereul cel mai mare, şi să ceară cu cucernicie iertăciune, însă să nu aducă pâră asupra celui ce l-a afurisit, ca să se facă cu bună rânduială dezlegarea, şi ca să nu se scârbească cel ce l-a afurisit, şi aşa nu i se va ierta, că poate să se fi mâhnit cu dreptate. Că zice: alta este judecata oamenilor, şi alta este a lui Dumnezeu.

*ÎNTREBAREA 32*

**Cel ce s-a afurisit pe sine sau s-a anatematizat ce trebuie să facă?**

Asemenea şi cel ce s-a afurisit sau s-a anatematisat, sau s-a lepădat de Dumnezeu nebuneşte, sau din mânie, este dator să meargă cu lacrimi şi cu zdrobire de inimă la arhiereu, Şi dacă arhiereul nu va fi aproape, să meargă la vreun duhovnic iscusit, căruia să-i spună cu lacrimi şi să ceară iertăciune, făcând rugăciuni şi lucruri de-ale pocăinţei. Unele ca acestea însă să nu le lase fiecum, căci va avea multă osândă.

## *ÎNTREBAREA 33*
**Ce este mai mare, preoţia sau călugăria?**

După rânduială, mai mare este preoţia decât călugăria, mai presus de cuvânt, căci lucrurile preoţiei sunt lucrurile lui Dumnezeu şi fără preoţie nu poate fi cineva creştin, nici a avea sfinţenie, nici a se împărtăşi cu Dumnezeu. Mai mare este însă rânduiala călugărească decât preotul mirean, precum zice Dionisie, nu după Preoţie, ci după viaţă. Drept aceea şi preotul călugăr este mai presus de preotul mirean. Chiar călugărul este mai presus decât preotul cel mirean, după viaţă, nu însă după preoţie, care este lucrul lui Dumnezeu, căci preoţia pururea binecuvintează şi preotul sfinţeşte şi pe călugărul cel mai înalt cu viaţa. Drept aceea şi Antonie se închina şi-şi pleca capul nu numai înainte arhiereilor, ci şi a fiecărui preot. Deci şi fiecare preot, ca cel ce are orânduiala cea mare, să petreacă cu sfinţenie şi mai vârtos să se nevoiască şi să vieţuiască asemenea călugărilor, sau să se sârguiască cu vreme şi să se călugărească.

## *ÎNTREBAREA 34*
**Care sunt păcatele cele de moarte?**

Păcatele cele de moarte zic unii că sunt opt, de vreme ce şi patimile sunt opt, şi mai cu seamă sunt acestea: lepădarea de Dumnezeu, uciderea, desfrânarea şi cele asemenea ei, iubirea de arginţi şi cele asemenea ei, jurământul strâmb, călcarea jurământului, minciuna, trufia şi înălţarea. Nici unul dintre acestea însă nu sunt păcate de moarte pentru cei ce se pocăiesc cu osârdie, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, fără numai de se va omorî singur pe sine, sau se va deznădăjdui sau îşi va ieşi din minte cu trufia şi cu înălţarea şi va huli asupra lui Dumnezeu.

## *ÎNTREBAREA 35*
**De vreme ce este arhiereu, patriarh, mitropolit şi episcop, ce deosebire este între ei şi cu ce este mai mare unul decât altul?**

Patriarhul de mitropolit sau mitropolitul de episcop n-au nici o deosebire după Darul şi lucrarea arhieriei, căci fiecare lucrează acelaşi lucru şi cu aceeaşi putere. După rânduiala scaunului însă şi după supunerea unuia faţă de celălalt, şi după purtarea de grijă ce au pentru cei ce sunt cu dânşii, se deosebesc. Patriarhul este părinte şi cap tuturor. El hirotoniseşte

pe mitropoliţi şi episcopi, judecă împreună cu Sfântul Sobor şi se îngrijeşte de toţi cei ce sunt sub ascultarea lui. Mitropolitul este părinte şi cap episcopilor lui şi preoţilor, hirotonisind pe toţi şi stăpândind toată eparhia lui, de care îngrijeşte, fiind dator a o cârmui pe dânsa bine. Episcopul este părinte şi cap preoţilor şi mirenilor celor ce sunt în eparhia lui. Episcopul, după cereasca rânduială cea de sus şi cu supunere, se pleacă arhiereului său, se supune lui, şi se judecă de dânsul, precum şi de episcop, preoţii lui şi mirenii. Mitropolitul însă de patriarh şi de Sobor, iar nu de episcopii lui. Iar Patriarhul, de Soborul cel mare. Acestea sunt cu adevărat după dumnezeiasca bună tocmeală şi orânduială cerească, căci fiecare de la cel ce se hirotoniseşte se şi îndreptează. Numai ale credinţei fiindcă sunt pentru toţi drepţii, se cercetează de toţi, patriarhi, arhiepiscopi şi episcopi, şi iau hotărâri din Sfintele Scripturi, şi se tocmesc după cuviinţă. Deci fiecare să rămână întru rânduiala lui, că şi în veacul cel viitor va fi aşa, precum mărturiseşte dumnezeiescul Pavel.

## *ÎNTREBAREA 36*
## Arhiereii dând voie monahilor a spovedi, care fără de preoţie blagoslovesc şi iartă, bine este?

Am auzit că se dă de arhierei călugărilor a spovedi. Eu însă, precum am zis mai înainte, zic după părerea mea, şi cred că această părere este şi a Părinţilor, că lucrul acesta este al preoţiei, şi nu trebuie a se lucra decât de arhierei şi de preoţi, iar de monahi nicidecum, decât numai unde ar grăbi vreo nevoie, nefiind preot, poate lucra cu binecuvântarea arhiereului şi călugărul, de va fi cucernic şi va şti poruncile lui Dumnezeu, adică sfintele canoane, cât numai să spovedească ca să spună arhiereului, sau pentru ca să-l înveţe ceva din cele folositoare de suflet pe cel ce va întreba, spuindu-şi cugetele sale, iar nu ca să ierte şi să dezlege el. Altminterea acesta ar putea să slujească şi Liturghie fără de preoţie, şi să boteze şi să binecuvinteze, şi să facă şi celelalte, ceea ce e lucru străin Bisericii.

## *ÎNTREBAREA 37*
## Ce despărţire este între episcop şi preot?

Pentru ce Preotul nu hirotoniseşte, de vreme ce face Liturghie şi botează?

Darurile Duhului sunt osebite, unuia se dă un Dar, şi altuia alt Dar, toate acestea însă le lucrează Unul şi acelaşi Domn, precum scrie, şi pe unii apostoli i-a pus Dumnezeu în Biserică întâi, al doilea pe prooroci.

Drept aceea unul citeşte poporului, altul propovăduieşte, altul slujeşte, pe care Dumnezeiescul Dionisie îl numeşte slujitor; altul este preot, care se numeşte şi săvârşitor ca cela ce numai atâta are putere, ca să lucreze Tainele, iar nu a da darul; altul este arhiereu, ca cel ce poate să lucreze şi să dea toate cele Sfinte şi Dumnezeieşti. Drept aceea se şi numeşte luminător, ca cela ce are întru sine izvor de luminări, Darul cel prea desăvârşit, precum şi Mântuitorul a zis aceasta pentru Sine şi pentru ucenicii Săi, Care însuşi şi trupeşte are toată plinirea Dumnezeirii, iar ucenicii, după împărtăşirea cu El, au avut Darurile. Drept aceea zice: "Eu sunt Lumina Lumii", şi ucenicilor zice: "Voi sunteţi Lumina Lumii". Prin dânşii dar, şi prin următorii lor, arhiereii, Darul ca o lumină se împărtăşeşte tuturor. Preoţii acest dar nu-l au, ci numai pot a sluji Liturghie şi a boteza. Şi acestea nu le fac fără puterea arhiereului, fără hirotonie şi fără Mir.

## *ÎNTREBAREA 38*
## Se poate sluji Liturghie fiind numai arhiereul singur?

A sluji Liturghia vreun arhiereu fără diacon, nu este oprire, de vreme ce acesta este cel desăvârşit, care şi celorlalţi dă voie a lucra. Dar pentru buna aşezare şi pentru cinstea arhieriei, se cuvine a avea mulţi preoţi sau diaconi. Aceasta mai ales închipuieşte pe Domnul a fi cu ucenicii. De va fi lipsă de preoţi, să fie măcar un preot şi un diacon, şi mai cu seamă la hirotonisire trebuie a fi preot şi diacon, pentru ca de dânşii să se aducă cel ce se hirotoniseşte, să se facă sărutare şi să se săvârşească cele obişnuite. Dar am văzut la călătoriile împărăteşti, de multe ori şi arhiereul singur slujind Liturghia, nefiind preoţi, pe altul am văzut, luând binecuvântare şi voie, că a făcut Liturghie în chilia sa, singur, pentru ca să se împărtăşească cu Dumnezeieştile Taine. Dar deşi nimic nu-l opreşte, însă ale bunei tocmeli trebuie să se păzească, mai ales la hirotonie, în bisericile cele de sobor şi fiind popor mult.

## *ÎNTREBAREA 39*
## Pentru ce hirotoniseşte arhiereul citeţi mulţi deodată, iar diaconi şi preoţi, nu. Şi de se cade fără de Liturghie a hirotonisi preoţii?

Citeţi mulţi împreună şi ipodiaconi am văzut a se hirotoni şi avem şi învăţătură, care şi afară din Altar se hirotonisesc. Dar un diacon, un preot şi un arhiereu, înlăuntru, la Sfânta Masă. Cel ce strică această regulă face izvodiri şi cel ce face izvodiri nu urmează Bisericii. Iar fără de Liturghie

nu trebuie a se hirotonisi cineva, că aşa am luat învăţătură. Dumnezeiescul Dionisie, Diadohul Apostolilor, astfel porunceşte zicând: "Toţi cu Liturghie şi cu Cuminecarea Tainelor lui Hristos să se săvârşească", adică: căzând el jos la Jertfelnic, cu punerea mâinilor, cu însemnare, cu chemarea Darului, cu sfintele rugăciuni, cu zicerea: "vrednic este" şi cu sărutarea, cu acestea să se sfinţească şi cu celelalte care s-au orânduit. Deci cel ce nu s-a hirotonisit astfel, nu este hirotonisit după rânduială, şi nu ştiu ce va fi, nesăvârşindu-se după rânduială. Nu trebuie dar a hirotonisi la o Liturghie mulţi arhierei împreună sau preoţi, sau diaconi, ci un arhiereu, un preot şi un diacon, şi fiecare la vremea rânduită şi care se cuvine: arhiereul după cântarea "Sfinte Dumnezeule", preotul, după ce se pun Sfintele Daruri pe Dumnezeiasca Masă, diaconul după rugăciunea din urmă, înainte până a zice: "Pe toţi sfinţii pomenindu-i".

Pe arhiereu săvârşesc înaintea Apostolului, ca să se pună în scaun, pentru că el a venit în rânduiala apostolilor, pe preot după se pun Darurile, pentru că acestora s-a făcut lucrător de sfinţenie. Pe diacon, la ectenia de pe urmă, căci este din rânduiala de pe urmă şi n-au luat putere ca să se roage, ci ca să dea ascultare şi să cheme către rugăciuni.

## *ÎNTREBAREA 40*

### Nefiind preot, poate diaconul a cumineca, cerând trebuinţa?

La vreme de nevoie, apropiindu-se de moarte vreun mirean şi nefiind preot, diaconul nu este oprit a-l cumineca cu cele mai înainte Sfinţite Taine, aceasta însă numai la vreme de nevoie, fiind datori a spune preotului ori mai înainte, de va putea, ori mai pe urmă. Iar cel caterisit şi cel nepreoţit nu se poate cumineca singur pe sine cu Sfintele Taine, ci trebuie să vină la preot, mai vârtos pentru smerenie şi iertăciune.

## *ÎNTREBAREA 41*

### Am aflat că monahii fiind în pustie se cuminecă singuri. Cuviincioasă este această urmare? Cum trebuie să se cuminece?

Unii fiind pustnici şi negăsindu-se preoţi pe aproape, cred că au voie de la arhierei a avea în cutii cele mai înainte Sfinţite Taine, ca la vreme de nevoie să se cuminece dintr-însele, cu multă cucerie. Nu însă precum se cuminecă preoţii, ci să facă astfel precum am aflat de aiurea şi precum am rânduit noi celor ce ne-au întrebat. În oarecare loc curat întinzând o sfântă pânzătură, deasupra să pună sfântul procoveţ, pe sfântul procoveţ să pună cu lingura o miridă din Sfântul Agneţ, şi astfel cântând, tămâind şi

închinându-se cu cucernicie de trei ori, nu cu mâna, ci cu gura să se cuminece cu Dumnezeiasca Pâine, apoi să-şi spele gura cu un pahar cu vin şi cu apă sau numai cu apă. Deci, de va fi cineva şi aproape de moarte, şi nu va fi preot sau diacon, de mare nevoie (precum pe cuvioasa Teoctista a cuminecat-o un corăbier), dacă se va afla Pâinea cea făcătoare de viaţă, să se dea aceasta vreunui citeţ, sau vreunui credincios cucernic şi mai curat, şi cu frică şi cu cucernicie acesta, punând cu lingura pe procoveţ oarecare mică părticică din Prea Sfântul Trup, să împărtăşească cu lingura pe cel ce moare, spre a avea soţ călătoriei vieţii celei veşnice. Însă precum am zis, de mare nevoie şi cu multă luare aminte se face aceasta, când s-a apropiat omul de moarte şi nu mai este nici o nădejde. Cel ce a slujit însă să spună preotului şi să ceară iertăciune.

## *ÎNTREBAREA 42*

**Dacă preotul sau alt credincios se va lepăda de Dumnezeu cu cuvântul la mânie, ce trebuie să facă? Atunci poate el să slujească?**

Într-alt chip se judecă păcatele făcute cu cuvântul, şi într-alt chip cele cu lucrul. Drept aceea, cel ce a zis la mânie numai cu cuvântul că se va face păgân, fiind preot, şi nefăcându-se, se osândeşte şi se opreşte de preoţie multă vreme, dar nu se caterisește pentru că n-a săvârşit lucrul. Căci şi pentru chipul călugăresc scrie la otăcnic că de se va ispiti cineva să lepede călugăria şi nelepădând-o şi ajungând a muri, tot cu călugării va fi. Asemenea şi mireanul, mirean va fi dacă numai se va ispiti a se călugări, şi nu s-a călugărit. Căci cine la ce a ajuns, acolo va fi şi se va judeca.

## *ÎNTREBAREA 43*

**Cel ce face păcate spovedindu-se, ce primeşte, ce folos are dintr-aceasta?**

Cel ce face păcate şi nu se părăseşte, pocăindu-se şi spovedindu-se părintelui celui duhovnicesc, bine face, căci aceasta este începătura pocăinţei. Şi după ce se va spovedi şi se va osândi pe sine, va veni şi la pocăinţă desăvârşită, pentru că nu se deznădăjduieşte, ci se osândeşte pe sine, şi fiindcă primeşte cuvinte de învăţătură şi rugăciuni, ca să se pocăiască. Şi pe cel ce este până într-atâta, nu-l va lăsa Dumnezeu a nu se pocăi.

### *ÎNTREBAREA 44*
**Oare pentru tot păcatul şi pentru cel mai mic se munceşte omul?**

În adevăr, pentru tot păcatul se munceşte omul şi chiar pentru cel mai mic, de vreme ce şi pentru cuvântul cel deşert vom da seama, precum zice Adevărul însuşi, Judecătorul tuturor, şi pentru căutarea cu poftă; şi dacă ne vom jura pe cer şi pe pământ, şi dacă vom zice mai mult decât da sau nu. Însă şi munca este după asemănarea păcatului, pentru că multe sunt şi muncile, de vreme ce multe sunt şi locaşurile celor aleşi, la Dumnezeu. Iar cu pocăinţa şi spovedania toate se iartă şi ce este mai mare decât acest Dar! Să ne pocăim, dar, ca să ne mântuim, căci şi Botezătorul şi Domnul zic: "Pocăiţi-vă".

### *ÎNTREBAREA 45*
**Oare moare cineva fără păcat?**

Nimeni dintre oameni nu va muri fără păcat, căci îndată după Botez, chiar pruncilor li se întâmplă multe păcate prin cei ce-l cresc, cu voie şi fără ştiinţă, de vreme ce pentru copii se fac acele păcate. Numai Domnul întrupându-Se s-a zămislit fără păcat şi s-a născut cu sfinţenie, a vieţuit şi a murit pentru toţi, Izbăvitorul, şi înviind, trăieşte şi rămâne, Însuşi fiind fără de păcat.

### *ÎNTREBAREA 46*
**Preotul după vreme luând prescuri multe,**
**este dator a proscomidi din toate?**

Preotul luând după vreme prescuri multe, nu este dator a proscomidi din toate, căci şi el se hrăneşte dintr-acestea, ca un slujitor a celor dumnezeieşti. Este dator însă a pomeni pe fiecare din cei ce au adus miridă lui Dumnezeu. Pentru aceea, se şi scrie, numele celor ce le-a adus; şi nu numai atunci să-i pomenească, ci şi în celelalte vremi, de vreme ce fiecare din cele ce le-au dat, le-a adus pentru desăvârşit Liturghie. Deci dintr-o prescură mai curată trebuie să scoată Sfântul Agneţ, iar nu din multe, fără numai la Duminicile Sfintelor Paresimi şi la Sfânta şi Marea Joi.

*ÎNTREBAREA 47*

**Ce sunt miridele, şi ce folos aduc că se scot? Trebuie a scoate miridă pentru femeile ce locuiesc cu ereticii sau cu păgânii?**

Miridele cele pentru sfinţi să se scoată din celelalte prescuri şi pentru credincioşii cei ce le-au adus, şi să aibă grijă să scoată miridă pentru fiecare ceată a sfinților şi pentru toţi împreună, şi pentru fiecare dintre credincioşii cei ce le-au adus, afară numai din cei ce vor fi făcând fărădelege şi vor fi păcătuind la arătare, pentru că miridele sunt în locul fețelor acelora ce le aduc şi se face acestora împărtăşire nevăzută cu Hristos. Drept aceea, nu trebuie a primi prescurile celor ce fac păcate la arătare şi nu se părăsesc, nici ale muierilor, de ar fi credincioase şi drept slăvitoare, dar locuind împreună sau cu bărbați păgâni sau cu eretici. Iar lumânările şi untuldelemn se cade a se primi de la dânsele întru nădejdea mântuirii lor, şi paraclise şi rugăciuni pentru dânsele să nu pregete a face, ci să le poruncească lor a face milostenie. Miridă însă să nu scoată pentru dânsele, nici să le cuminece, fără numai la sfârşit, după ce va face Maslu pentru dânsele. Aghiazmă şi anaforă însă să ia după vreme de se vor mărturisi că sunt credincioase, întru sfinţirea şi nădejdea mântuirii lor, pentru ca să nu cadă în păcatul cel mare şi de moarte al deznădăjduirii, văzând că sunt lepădate de tot de Biserică.

*ÎNTREBAREA 48*

**Poate un preot să facă Maslu?**

Maslu nu se cade a se face de un preot numai, de vreme ce zice: "Să se cheme preoţii Bisericii", iar nu un preot. Rânduiala trebuie păzită, căci precum un arhiereu nu poate singur hirotonisi episcop, asemenea şi un preot nu poate face singur Maslu.

*ÎNTREBAREA 49*

**Dacă va şti cineva pe vreun preot în vreo greşeală şi nu va crede că va lua sfinţenie de la dânsul, ce să facă?**

Dacă va şti cineva păcatul vreunuia dintre preoți, zice Marele Vasilie, să-l spuie arhiereului, pentru ca dânsul să-i ia seama. Nu se cuvine însă a se socoti un preot oprit de preoţie până ce nu se va opri de Biserică. Drept aceasta, până ce nu se va părăsi el însuşi de preoție nu se cade nici a-l vădi, nici a-l avea oprit, nici a se feri de dânsul. Iar dacă cineva se îndoieşte întru sine, meargă la alt preot, căci nu trebuie să vie la dânsul fără credință, iar

de va lăsa lui Dumnezeu greşeala preotului, şi Darul să socotească că-l ia ca printr-un organ de la preot, va lua desăvârşit sfinţirea, şi mai multă plată ca cela ce vine cu credinţa la Dar, iar nu vine pentru bunătatea omului, ci o face aceasta numai pentru Dumnezeu. Dar de vreme ce vine fără de credinţă, şi tot ce e fără credinţă este păcat, precum scrie, unde are credinţă, acolo şi meargă. Însă să ştie că se lipseşte de plata cea mare care se dă pentru neosândire. Poate încă cu aceasta că va şi greşi, de va începe a osândi, mai cu seamă pe preot, cu îndemnarea vrăjmaşului osândind, urând şi pe cei nevinovaţi şi curaţi, şi astfel se va primejdui de mântuirea lui.

## *ÎNTREBAREA 50*
## Preotul cel căzut în păcat se poate a se mai hirotonisi, sau a i se mai da voie a fi în starea dintâi a preoţiei?

Preotul căzut în păcat, dacă se va afla de arhiereu sau de Sobor, nu este cu putinţă a-l mai hirotonisi, sau cu vreo mijlocire a i se da voie să slujească ale preoţiei. Căci cel ce curveşte după Botez, sau a avut posatnică nu poate să fie arhiereu sau preot, sau diacon, sau orice din rânduiala preoţească. Aceasta o zic cei 318 Părinţi ai Soborului din Niceea.

## *ÎNTREBAREA 51*
## Pentru ce s-a dat pocăinţă şi îndreptare numai oamenilor, iar dracilor nu?

Firea cea gânditoare a îngerilor căzând, adică dracii, nu au îndreptare, pentru că n-au căzut din înşelăciune sau cu amăgirea cuiva, nici pentru că n-au cunoscut binele, ci de la sine pentru mândria lor, şi într-aceasta pururea se şi află şi merg spre mai rău. Şi Dumnezeu fiind iubitor de bine nu i-ar fi părăsit dacă ar fi fost cu putinţă să se pocăiască şi dacă ar fi fost cu dreptate. Aceasta dar nu se poate şi cei ce zic că poate se batjocoresc de draci, pentru că au să mărturisească sfârşitul muncilor, ca Origen, sau să hulească pe Dumnezeu. Deci, dar, dracii nu se vor mai scula, pentru că au căzut făcând rău de voie, şi pentru că n-au avut trup, ca să le dea pricină a cădea, ci au căzut numai din voia lor; şi iarăşi pentru că n-au avut vreo nevoie, fiindcă sunt fără de materie şi n-au trebuinţă de nimic. Noi însă avem trebuinţă şi ne-am înşelat de draci, şi ne-am amăgit cu dulceaţa hranei, ca cei ce avem trebuinţă a ne hrăni. Şi de când ne-am osândit a muri, ne trebuie mai mult ajutor, ca cei ce greşim mai mult, şi pentru frica morţii, precum zice şi dumnezeiescul Pavel: "Şi să-i izbăvească pe aceştia câţi cu frica morţii în toată vremea erau supuşi robiei". Şi iarăşi: "Căci nu

oarecând a luat din îngeri, ci din sămânța lui Avraam a luat". Drept aceea, aici ne-a dăruit Dumnezeu pocăința nouă, iar nu îngerilor, căci acolo nu este pocăință, ci răsplătirea faptelor, căci vremea aceasta este a lucrării, iar cea viitoare, a răsplătirii.

### *ÎNTREBAREA 52*
### Care este postul Domnului? Pentru ce în limba elină se numește Saracosti adică 40 de zile, căci ține mai mult de 40 de zile? Ce se înțelege prin zeciuială?

Postul pe care l-a postit Domnul, îl postim în sfintele și marele Păresimi, care se cheamă 40 de zile, întru curățirea și îmblânzirea noastră, și ca o pârgă, pe lângă care se mai adaugă și o zeciuială, în fiecare an al vieții noastre. Acest post se începe din ziua de luni și se sfârșește de rând până vineri, socotindu-se sâmbetele și duminicile, căci în aceste zile facem și canon mâncând de două ori în zi, și păzim și ale postului, ferindu-ne de carne, de brânză și de pește. Mântuitorul a postit de rând împreună 40 de zile și 40 de nopți. Clement Diadohul lui Petru la Roma, în Așezămintele Apostolilor, scrie pentru aceasta, toți Părinții și dumnezeiescul Sava și Ioan Damaschin cu tipicul Ierusalimului, și mărturisitorii și frații cei buni Iosif Soluneanul și Teodor Studitul, cu cântările lor cele de la Păresimi învață despre așezământul postului. Asemenea și Părinții au rânduit ca în vinerea lui Lazăr, săvârșindu-se postul cel de 40 de zile, folositor de suflet, să se cânte samoglasnicile scrise de dânșii, căci prin ele se arată că învierea lui Lazăr și praznicul Floriilor se prăznuiesc ca niște osebite praznice. Încă și Sfânta săptămâna a mântuitoarelor patimi a Domnului o ținem osebită, afară din postul celor 40 de zile, mai cu seamă numai pentru Patimile cele prea Sfinte ale Domnului, Care a răbdat pentru noi, dându-ne nouă nepătimirea. Drept aceea și prăznuim bucurându-ne pentru Învierea Lui. Deci aceasta iarăși, precum am zis, este scrisă și cu cântările mărturisesc Părinții și arată așezământul cel dintâi. Papistașii și aici iscodesc, dezlegând cele două zile ale sfântului post, afară din pravilă, și făcând netrebuincios tot postul.

Deci, afară de duminici, ei numără 40 de zile până în Sâmbăta cea mare și astfel nu postesc nici o zi anume pentru cinstitele Patimi ale Domnului, precum s-a așezat, nici nu fac postul Păresimilor de 40 de zile, deoarece duminicile nu se opresc de a nu mânca carne și brânză. Deci unora dintre ei făcându-le întrebare: ce post postiți pentru mântuitoarele Patimi?, n-au putut răspunde. Și iarăși, de vreme ce numără 40 de zile, afară de duminici, întrebându-i pentru ce duminicile din început după așezământ le postiți?, iar ei nu s-au priceput să răspundă. Acesta, dar, este postul Domnului,

postul celor 40 de zile, după care urmează săptămâna Sfintelor Lui Patimi. Postul l-a făcut nu că ar fi avut El trebuinţă, căci ce trebuie post Celui ce este singur fără de păcat? Ci a postit pentru noi. Aceasta o a făcut dându-ne pildă spre postire, stricând neascultarea lui Adam, şi pe cel ce a căzut din neînfrânarea pântecelui ridicându-l cu postul.

Drept aceea se nevoiesc şi sfinţii cu postul, ca să strice blestemul firii omeneşti, cel ce a venit din neînfrânarea poftei, şi proorocii s-au nevoit spre aceasta. Matei şi Ilie mai cu seamă propodovnici, au avut ca lucru mai ales postul. Pentru aceasta, dar, ni s-a dat postul acesta şi nouă spre stricăciunea poftei pântecelui şi întru închipuirea postului Mântuitorului nostru, Care a postit pentru curăţia şi ridicarea noastră din păcat. Drept aceea, la sfârşitul postului nu este moartea, ci Învierea Celui ce a vieţuit fără de păcat, a postit pentru noi, a murit, a înviat şi pe noi împreună cu Dânsul ne-a ridicat.

## *ÎNTREBAREA 53*
## **Pentru ce postim miercurea şi vinerea?**

Miercurea şi vinerea postim: miercurea pentru sfatul vânzării, care s-a făcut miercuri asupra Mântuitorului; şi vineri, pentru că vineri a luat sfârşit sfatul, căci pe Mântuitorul L-au răstignit vineri, când şi Adam atingându-se de pom a murit. Vineri la a şaselea ceas L-au răstignit, când şi Adam s-a atins de pom. Mântuitorul la al nouălea ceas a murit, când şi Adam, după amiază arătându-se în Rai, i-a dat hotărârea morţii, adică: "pământ eşti şi în pământ vei merge" şi s-a făcut mort Adam.

## *ÎNTREBAREA 54*
## **Postul Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, al Sfinţilor Apostoli şi al Adormirii Prea Curatei, de unde s-au aşezat? Şi cine le-a aşezat dintâi? Că unii zic că aceste posturi sunt aşezate mai în urmă?**

Celelalte posturi toate sunt după aşezământul cel de demult, precum şi obiceiul mărturiseşte, şi rânduielile din început, şi cartea ce se numeşte a unirii pomeneşte de ele, şi Tipicul Ierusalimului, precum am mai zis, pe care l-a făcut Dumnezeiescul Sava, şi după dânsul Dumnezeiescul Cuvântător Damaschin. Sfântul Sava a fost la al patrulea Sobor a toată lumea; Ioan Damaschin a fost între al şaselea şi al şaptelea, amândoi sunt Părinţi şi Învăţători ai Bisericii şi amândoi l-au alcătuit. Pentru că Tipicul Sfântului Sava, cu venirea păgânilor pierind, Marele Ioan l-a alcătuit şi l-a aşezat după rânduiala dintâi.

Fiecare post îşi are deosebit înţelesul său. Postul Naşterii lui Hristos închipuieşte postul lui Moise, care 40 de zile şi 40 nopţi postind, a primit cuvintele lui Dumnezeu scrise cu slove pe lespezi de piatră, iar noi postind 40 de zile, pe Cuvântul lui Dumnezeu cel viu din Fecioară, nu scris pe pietre, ci întrupat şi născut Îl vedem, Îl luăm şi ne împărtăşim cu Prea Dumnezeiescul Lui Trup. Oare vezi asemănarea postului lui Moise cu al nostru, iar mai cu seamă postirea noastră? Că mâncând în fiecare zi, nu postim. Dar vezi şi deosebirea darului între noi şi Moise, că Darul şi harul mai mare şi mai presus de minte este la noi decât la Moise, deci nu te îndoi.

Postul Apostolilor se face pentru cinstirea lor, şi e cu dreptate, căci de multe bunătăţi ne-am învrednicit printr-înşii, şi pentru că postului, înfrânării, şi ascultării, lucrători şi învăţători s-au arătat nouă până la moarte. Aceasta chiar papistaşii fără voie o marturisesc, cinstindu-i cu post la pomenirile lor. Noi, după Aşezămintele Apostolilor cele date prin Clement, după pogorârea Duhului Sfânt, ne veselim o săptămână şi iarăşi postim o săptămână pentru ca nu cu hrana să ne îngreuiem, precum avem învăţătură, şi după aceea săptămână postim de rând cinstind pe Apostoli, care ne-au învăţăt ca să postim.

Postul din luna August este întru cinstea Maicii lui Dumnezeu Cuvântul, care ştiindu-şi înainte mutarea Sa, pururea se ostenea pentru noi şi postea neavând trebuinţă de post cea Curată şi Prea Nevinovată. Însă îngereşte petrecând ceea ce era şi vieţuia mai presus decât îngerii, şi rugându-se adesea cu Duhul Dumnezeiesc prin fericitul ei suflet El unindu-se cu Fiul Său, şi pentru noi rugându-se mai ales atunci când vrea să se mute de aici, mai mult înălţându-se cu sfânta dragoste a Fiului ei. Drept aceea, şi noi atuncea suntem datori a posti, a o lăuda urmând vieţii Ei şi îndemnând-o spre rugăciuni pentru noi. Unii zic că postul acesta este pentru că sunt două praznice: al Schimbării la Faţă şi al Adormirii. Şi mie îmi pare că este pentru amândouă praznicele (pentru că unul este pricinuitor de lumină, iar altul de milostivire şi solire pentru noi. La toate sărbătorile trebuie a chema pe Prea Sfânta Fecioară Născătoare de Dumnezeu, ca pentru Dânsa să ne fie milostiv Cel ce S-a născut dintr-Însa şi pentru Dânsa să dobândim dumnezeiasca Lui Lumină. Pentru aceasta sunt posturile şi sunt de neapărată trebuinţă la tot credinciosul, şi nu numai între aceste vremi, ci şi totdeauna. Postul este lucrul lui Dumnezeu, căci Lui nu-i trebuieşte hrană. Este viaţă şi petrecere îngerească, că ei sunt fără hrană. Este omorârea trupului, că acesta hrănindu-se, ne-am făcut morţi, şi izgonire patimilor este postul, căci lăcomia întărâtă patimile trupului. Apostolul Pavel zice: bucatele sunt pentru pântece şi pântecele pentru bucate; iar Dumnezeu şi pe acesta şi pe acelea la va strica. Pentru aceasta dar şi Părinţii se sârguiau spre aceasta şi chiar Apostolii; că Apostolul

Pavel zice: "în posturi de multe ori", pentru că se hrănea cu mazăre şi Însuşi Domnul mânca pâine de orz şi de multe ori postea.

### *ÎNTREBAREA 55*
### De unde s-a dat la Biserică Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite?

Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite este dintâi şi de la următorii Apostolilor, precum mărturisesc şi rugăciunile. Aceasta rânduială a Liturghiei fiind din început, credem cu adevărat că este de la Apostoli, aşezată a se face într-acest post, pentru ca să plângem, şi în zilele cele de plângere, precum s-a zis şi de alţii, să nu prăznuim. Deci pentru ca să nu fim neîmpărtăşiţi de Darul Tainelor lui Hristos, şi ca să câştigăm îmblânzirea ce se dă din sfintele rugăciuni, s-a aşezat de Părinţi aceasta Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite care se săvârşeşte la al nouălea ceas, păzind hotarul postului, care s-a rânduit prin a mânca o dată pe zi, spre seară, sfinţindu-ne cu rugăciuni, cu privirea împreună, văzând cu gândul pe însuşi Domnul purtându-se de preoţi şi punându-se înainte spre îmblânzirea noastră şi dându-se celor ce sunt vrednici a se împărtăşi de El, când suntem şi datori a cădea la pământ înaintea Lui cu osârdie, a cere iertarea greşalelor, a pomeni pe toţi credincioşii în vremea vohodului, când Îl poartă pe El preotul pe cap, căci Tainele sunt săvârşite şi este însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos. De vreme ce Darurile sunt vrednice a se cinsti mai înainte de a se săvârşi, ca nişte închipuite şi aduse lui Dumnezeu, cu mult mai vârtos atuncea, fiindcă sunt săvârşite cu Dumnezeiescul Dar prin Liturghie şi sunt în adevăr Trupul şi Sângele lui Hristos.

### *ÎNTREBAREA 56*
### Pentru ce nu se face Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite şi în celelalte posturi?

Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite nu se face şi în celelalte posturi, pentru că acest post este cel dintâi şi mai ales între celelalte, fiind postul Domnului, şi numai întru acesta în cele cinci zile ale săptămânii s-a dat a se face, spre a ne nevoi mai mult. Căci de vreme ce mai înainte de toate înfricoşata şi Sfânta Taină este prea trebuincioasă şi în toată lumea de mântuire, nu s-a părut de folos după drept cuvânt a conteni aceasta de tot în aceste Păresimi. Drept aceea, au aşezat Părinţii sâmbăta şi duminica ca noi să săvârşim Sfânta Liturghie, împlinind porunca Domnului Care a zis: "Aceasta să faceţi întru a Mea pomenire", adică totdeauna. Iar în cele cinci

zile au aşezat a sluji Liturghia ce se zice a Darurilor mai înainte sfinţită şi nici într-altă zi oarecare n-au rânduit a se săvârşi cea fără Sânge şi vie jertfită Jertfă, fără numai în cele două zile, miercuri şi vineri ale săptămânii de brânză, şi în Vinerea cea Mare. Cele două zile ale săptămânii brânzei le-a pus ca nişte începeri înainte ale Sfântului Post, de vreme ce săptămâna brânzei pentru aceasta s-a rânduit, întru a noastră curăţire şi gătire către Sfântul Post, pentru ca mai înainte curăţindu-ne să ne apropiem de post şi de bucatele cele ce îngraşa cu încetul înfrânându-ne să începem postul şi să ne atingem curaţi de postul cel curat, şi sfinţi de postul cel sfânt. Drept aceea şi Părinţii curăţesc mai înainte sufletul în trei săptămâni, în cinstea Treimii, şi cele ce sunt trebuincioase ale postului le propovăduiesc cu graiuri de-ale Mântuitorului din Evanghelie, chemându-ne către pocăinţă şi curăţie. Prin pilda Vameşului şi a Fariseului ne învaţă a nu ne înălţa pentru nevoinţa postului, ci să ne smerim şi să ne mântuim mai vârtos într-acest chip.

Cu pilda Fiului risipitor, ca să nu ne deznădăjduim, ci să ne întoarcem cu spovedanie către Părintele cel Bun şi iubitor de oameni. Iar prin pomenirea venirii de a doua a Mântuitorului ne învaţă a avea frică de judecata Lui cea nefăţarnică. Prin mila ce ne îndeamnă a da la săraci, ne arată că ne vom milui şi noi, iar mai pe urmă au aşezat izgonirea lui Adam din Rai, care s-a făcut din desfătare şi dulceaţă, îndemnându-ne a posti. Drept aceea, au rânduit ca în săptămâna cea dinaintea postului, să mâncăm brânză, numind această săptămână înainte prăznuire a postului, în care s-a rânduit a se cânta trei cântări şi însuşi glasnice, ca şi la Sfintele Păresimi. Aceste două posturi, al miercurei şi vinerei, le-au pus în mijloc, întru care s-a rânduit a se citi şi graiurile proorocilor şi cuvintele arătătorului de cele dumnezeieşti, Vasilie. Drept aceea, precum zice Tipicul cel vechi al Bisericii cei mari, în miercurea brânzei, Patriarhul întâi slujea Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite. În aceste zile de miercuri şi vineri era obiceiul, după ce se postea, a se mânca şi brânză, împotriva unui oarecare eres. Deci, în cele două posturi ale săptămânii brânzei Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite se săvârşea mai înainte într-acest chip, precum se află şi în aşezămintele cele vechi; şi se citesc şi Paremiile, pentru că în acele zile nu se citesc nici Evanghelii, ca şi în cele cinci zile ale săptămânii în toate Păresimile, precum arată toată orânduiala Evangheliilor. În Sfânta şi Marea Vineri, tot în acest chip din început se săvârşea Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, căci nu voiau Părinţii nici odinioară să treacă vreo zi şi să nu vadă pe Domnul prin Taină, prin care Taină a zis că va fi una cu noi: "Şi iată, Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârşitul veacului". Aceasta a zis-o nu pentru că mai pe urmă nu era să fie pururea cu noi, căci cum s-ar putea înţelege altfel ceea ce a zis Cel ce s-a rugat către Părintele, zicând: "Părinte, pe care Mi-ai dat Mie voiesc ca unde sunt Eu să fie şi ei cu Mine,

ca să vadă slava Mea". Şi mai pe urmă: "Slava pe care Mi-a dat-o, Eu am dat-o lor, ca să fie una, precum şi Noi suntem una. Eu întru dânşii şi Tu întru Mine, ca să fie desăvârşit întruna". Până la sfârşitul veacului va fi, dar, în Tainele Lui. Aceasta a zis-o însă înțelegând că nu Se va mai arăta trupeşte acum, după ce s-a înălțat, până ce va veni atunci. Pentru ca să nu socotească cineva că fiind nevăzut de noi, acum nu este cu noi, ci să creadă că este nedespărțit de noi şi se face una cu noi prin Tainele Sale. Atunci însă îl vom vedea pe El cum este, precum zice iubitul ucenic, "Şi aşa pururea cu Domnul vom fi", precum învață Pavel. Acum însă nu ştim pentru ce s-a părăsit obiceiul de a se sluji într-aceea vreme Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. Socotesc că pe motiv că nu este post desăvârşit, nici Liturghie desăvârşit (precum este obiceiul) nu se face. Putem înțelege pentru ce s-a părăsit obiceiul de a se face Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite şi din Tipicul Ierusalimului, care este călugăresc (căci altul este al Bisericii celei mai mari, pe care-l aveau toate Bisericile). Iar din desele năvăliri ale păgânilor, s-a stricat rânduiala acestui Tipic şi a rămas numai în sobomiceasca Biserică a Solonului. În Sfânta şi marea Vineri a Paştilor nu facem Liturghie desăvârşit, căci Joi dând Domnul Tainele, ca să le facem noi întru pomenirea patimii Lui, Vineri a primit patima de voie şi s-a jertfit pe Sine Părintelui prin Cruce, de voie (precum s-a zis) dându-se pe Sine celor ce voiau să-L omoare. Drept aceea, fiindcă atuncea s-a făcut jertfa în Dumnezeiescul Său Trup prin patimă, noi nu trebuie a face Jerfă întru pomenirea patimei Lui, când Însuşi a pătimit aceasta. Pentru aceasta, atunci nu facem Liturghie desăvârşit, ci numai Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, precum vei afla aceasta scris şi în rânduielile Evangheliilor şi ale Apostolilor. Acum însă nu se face după tipicul cel călugăresc al Ierusalimului. Deci măcar că nu se face Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite în celelalte posturi, însă acelea nu trebuie să fie nebăgate în seamă, ci încă mai vârtos să se păzească, de vreme ce şi în Postul cel Mare, sâmbăta şi duminica facem Liturghie desăvârşit.

În celelalte posturi însă, al Ajunului Naşterii lui Hristos, al Botezului şi al Joii celei mari, facem aşa şi nu stricăm postul într-însele, căci slujim Liturghie desăvârşit. Dacă Păresimile se numesc Post Mare, învederat că sunt şi alte posturi, şi pentru aceasta mai vârtos se zice "mare", pentru că sunt şi altele. Aceasta însă întrece pe celelalte şi cu drept cuvânt se cheamă al Paresimilor zeciuire, căci, cu toate că suntem datori a ne da toată viața noastră lui Dumnezeu, de vreme ce pentru aceasta ne-a făcut din neființă, ci însă din călcarea poruncii făcându-ne neputincioşi şi îngrijindu-ne mai mult pentru trup, suntem datori a avea măcar vremi rânduite spre cinstea şi slava Celui ce ne-a zidit şi spre părăsire de cele lumeşti, a ne îngriji de mulțumirea şi lauda Ziditorului şi a cere iertăciune de la Dânsul pentru

multele şi nespusele păcate ale noastre. Pentru care pricină duminicile, sărbătorile, posturile şi mai ales acesta s-au aşezat, şi s-au dat toate acestea lui Dumnezeu, şi s-a poruncit ca cel ce nu va vrea de bună voie, să le păzească fără de voie, şi nimenea nu are voie să strice vreuna. Socoteala Părinţilor pentru aceasta este foarte bună, prea iubitoare de oameni, şi folositoare călugărilor şi mirenilor, uşoară, iar nu silnică, căci nu s-a poruncit a nu mânca nimic, ci a ne înfrâna, pentru ca să ne aducem aminte de Dumnezeu, să ne îngrijim de păcatele noastre, de moarte şi de răsplătire. Cu acest post păzim şi arătăm şi altora credinţa noastră şi încă ne deprindem cu bun obicei prin oarecare puţină osteneală. Dintr-aceasta şi printr-aceste mici nevoinţe, nepricepând noi, ni se dă mântuire cu mila lui Dumnezeu. Deci nu este osteneală şi pentru mireni a se înfrâna oarecum, având voie spre toate, afară de cele ce şi ei au datoria a păzi. Călugării pururea sunt datori a posti şi a se înfrâna, precum s-au făgăduit şi lui Dumnezeu.

## *ÎNTREBAREA 57*
## Sfintele Daruri cele sfinţite mai înainte iau ceva şi prin rugăciuni?

Prea Sfintele Daruri cele mai înainte sfinţite nu iau nimic prin rugăciunile cele ce se zic la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, căci sunt desăvârşite. Aceasta se arată şi de rugăciunile care se citesc la Liturghie şi care sunt de milostivire pentru noi, prin înfricoşatele Taine cele puse înainte, ale Trupului şi Sângelui Unuia născut, îmblânzind pentru noi pe Dumnezeu Tatăl şi făcându-ne vrednici spre împărtăşirea cuminecăturii lui Hristos. Vohodul însă, unul este al vecerniei, iar al doilea pentru că s-au adus Darurile pe Masă, şi pentru ca noi, văzându-le şi închinându-ne, să ne sfinţim cu vederea lor şi cu Darul Lui. Ce închipuiesc aceste vohoduri am arătat mai înainte. Altă amestecare nu facem, căci în ce chip? De vreme ce Agneţul fiind slujit, este săvârşit, înălţat şi unit cu Dumnezeiescul Sânge. Ci în Sfântul Potir se toarnă vin şi apă, nezicându-se nici o rugăciune, pentru ca sfărâmându-se Sfânta Pâine şi băgându-se într-însul, după obicei, părticeaua cea din sus, să se sfinţească cu împărtăşirea cele din Potir, după cum se obişnuieşte şi la Liturghie; din Pâine şi din Potir să se cuminece preotul şi să dea şi celor ce vor avea trebuinţă a se cumineca, sau celor hirotonisiţi, înlăuntru, după obicei, ori mirenilor cu linguriţa, precum face când voieşte a cumineca pe cineva cu Sfintele Taine, fără Liturghie: luând din Sfântul Agneţ ce se păstrează o părticică şi amestecând-o cu vin şi cu apă, sau de multe ori şi numai cu făcătoarea de viaţă Pâine uscată, fiindcă este unită cu Sângele, face cuminecătura.

Aici însă la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite pentru că se săvârşeşte închipuirea Cuminecăturii, precum s-a zis, şi pentru că aceasta se face de va trebui a se cumineca mai mulţi. Deci cele din Potir la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite nu se sfinţesc cu chemarea Duhului Sfânt, ci cu împărtăşirea şi unirea Pâinii cei făcătoare de viaţă, care este cu adevărat Trupul lui Hristos, şi unită cu Sângele.

## *ÎNTREBAREA 58*
## La Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite se poate aduce o parte din Sfântul Agneţ sau Agneţul întreg?

Trebuie ca şi Agneţul să fie întreg, iar nu o parte, ca să se frângă după obicei şi împărţindu-se să se dea, căci numai aceasta a rămas a se face de la Liturghia cea desăvârşită, adică a se împărţi. Căldura atunci se pune nu pentru vreo săvârşire, de vreme ce nici la Liturghia cea desăvârşită nu se pune pentru vreo săvârşire, ci pentru ca, gustând cald din înfricoşatul Potir, să înţelegem că Hristos şi murind, Trupul Său cel făcător de viaţă a fost nedespărţit de Dumnezeire, ca şi Dumnezeiescul Suflet, şi plin de lucrările Duhului. Această închipuieşte căldura, că Duhul este făcător de viaţă şi nedespărţindu-se de făcătorul de viaţă Trup al lui Hristos, nici Dumnezeirea nu s-a despărţit de El. Totodată dar şi apa închipuieşte pe Duhul, pentru că Duhul se numeşte apă, şi căldura ce este unită cu apa, fiindcă iese din foc, închipuieşte Dumnezeirea, căci zice: "Dumnezeul nostru este foc mistuitor"; pentru aceea şi zice: "căldura Duhului Sfânt. Amin". Drept aceasta nici altceva mai mult nu sunt Dumnezeieştile Daruri fiind săvârşite, ci numai pentru noi se pun înainte, pentru ca să ne sfinţim noi printr-însele şi prin rugăciunile ce se zic atunci.

## *ÎNTREBAREA 59*
## Pentru ce nu se face Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite în alte zile peste an?

Afară de zilele cele orânduite nu trebuie a se sluji Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, căci acest fel de învăţătură nu s-a dat. Deci cel ce face afară de cele orânduite se canoniseşte, căci Pavel zice: "Păziţi aşezămintele pe care le-am dat vouă ori prin cuvinte ori prin epistole". Aceasta, dar, trebuie a o păzi mai întâi decât toate celelalte aşezăminte.

## *ÎNTREBAREA 60*

**Cine ne-a învăţat chipul călugăresc?**
**Pentru ce acest chip se cheamă îngeresc? Şi pentru ce s-a dat?**

Pentru îngerescul şi dumnezeiescul chip călugăresc a scris întâi dumnezeiescul Dionisie. Pentru aceasta şi Mântuitorul a învăţat şi aceasta au păzit şi ucenicii, căci nu numai de la Prea Cuvioşii Pahomie, Pavel Tibeanul şi Antonie s-a început aceasta, precum zic oarecare, ci chiar de la Mântuitorul s-a început şi s-a urmat de Apostoli, de vreme ce şi ei vieţuiau călugăreşte, în curăţie, în postire, în golătate, în neagonisire şi în rugăciuni. Aceasta s-a înmulţit între cei după Dânşii şi a strălucit întru Prea Cuvioşii Părinţi. Mulţi din preoţi şi alţii, oameni de rând, petreceau viaţa aceasta în vremea Apostolilor, şi aceasta este arătat de la călugărul Dimofil, pe care-l numeşte Dionisie odihnitor, adică călugăr, care va să zică odihnitor de Dumnezeu sau sluga lui Dumnezeu. Însă învaţă pentru taina călugăriei şi pentru rânduiala ei zicând că este a doua după preoţie. Dar şi proorocii şi mulţi din drepţi, precum şi celelalte ale Mântuitorului, după cum s-a zis, Crucea, Patimile, Învierea, Înălţarea, Naşterea cea fără sământă şi Dumnezeiescul Botez au închipuit sfânta vieţuire a călugăriei. Iar mai vârtos Ilie, care a sihăstrit şi a petrecut în feciorie mai presus de lege, Elisei ucenicul lui, care a locuit în munte; şi după Lege, Botezătorul, care a petrecut întru curăţie şi golătate, fără hrană, locuind în pustie şi propovăduind pocăinţa. Mântuitorul a rânduit şi a săvârşit, precum am zis, pentru Care toate s-au închipuit înainte (Carele şi singur adevărul este), născându-se din Fecioară, şi în feciorie petrecând, vieţuind cu sfinţenie, petrecând în sărăcie şi plecându-se Părintelui până la moarte, fiind gonit, necăjit, suferind şi omorât, răbdând toate cu blândeţe şi depărtându-se de multe ori prin pustii, rugându-se deosebi şi închipuind ale sihăstriei, pentru că şi cele mai desăvârşite ne-a învăţat în muntele Taborului şi a arătat Slava Dumnezeirii Lui, pe care pururea o arată celor ce păzesc curăţia pentru Dânsul şi-L iubesc pe Dânsul cu toată inima, şi mai vârtos celor ce-L caută prin liniştea vieţii.

Încă şi rânduiala vieţii cei de obşte a arătat prin ucenicii Săi, de a lăsa cineva pe tatăl său, pe mama sa, pe fraţi, feciori, muiere, rude, moşiile şi toate cele din lume. El a învăţat pe cei ce vor vrea să ia Crucea şi să urmeze Lui şi ucenicilor Lui, zicând că sunt vrednici de El numai cei ce-L iubesc pe Dânsul mai mult decât lumea. Deci sfântul chip este şi proorocesc şi apostolesc şi mai ales îngeresc, ca cel ce urmează fecioriei îngerilor, supunerii, slavosloviei, neaverii, rugăciunii cei privighetoare, cântărilor şi slujbelor celor fără pregetare. Iar osebit chip şi petrecere este a Mântuitorului, căci Acesta îndreptând firea noastră şi ridicând-o la ceea ce a fost întâi şi făcând-o după asemănarea lui Dumnezeu, s-a unit cu noi şi s-

a făcut ca noi, defăimând această viață stricăcioasă care s-a așezat din neascultare și din stricăciune, ne-a arătat această petrecere și cerească viață. Deci, dar, călugărul nu mai este al lumii acesteia, ci mai presus de lume și ceresc și petrecerea în adevăr o are cu Pavel în ceruri, și aceasta se făgăduiește.

Drept aceea, să știe tot călugărul că nu mai este al vieții acesteia, ci e mort pentru lumea aceasta și este om fără stricăciune și ceresc. Și cum zice Pavel: Lumea s-a răstignit pentru el, și el pentru lume. Tot chipul călugăresc arată aceasta. De aceea este tot negru, pentru plângere, pentru moartea trupului și pentru întunecarea păcatelor. Haina îi este făcută din păr, pentru omorâre și pentru hainele cele de piele. Poartă veșmânt pentru Darul cel de la Dumnezeu, care este îmbrăcămintea nestricăciunii; paramanul, pentru acoperământul cel de la Dumnezeu; Culionul pentru nerăutatea și paza simțirilor, pentru smerenia, curăția și paza minții lor; analavul, pentru că a luat Crucea pe umeri și a urmat Mântuitorului; brâul, pentru tăria și înfrânarea poftelor și pentru curăție; încălțămintea, pentru ca să umble pe calea cea dreaptă și să calce pe toată puterea vrăjmașului; și mantia, pentru purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ceea ce cuprinde toate, și pentru că este ca un mormânt trupului, pentru ca să nu poată face nimic altceva din cele lumești, având mâinile înăuntru.

Deci toate acestea sunt chip de răstignire, căci toată viață călugărească este răstignită, urmează Celui Răstignit și Crucii Lui, pe care o poartă, și mai pe scurt, chipul acesta strică neascultarea, blestemul morții și starea omenească care este din necurăție și poftă trupească, deschide Raiul, chiar cerul, dăruiește nemurire și este pârga vieții celei veșnice. Veșmintele călugărului nu trebuie a fi de multe feluri, nici de mătase, nici de in, ci de lână, sărace, și numai pentru acoperământ, căci pentru chipul călugăresc este de prisos orice împodobire și prisosință, și nu trebuie să aibă decât cele ce sunt de trebuință la neputința lui, și acestea nu de prisos. Călugării trebuie asemenea a fi încinși, ca unii ce slujesc lui Dumnezeu și-i slujesc Lui ca proorocii și ca Apostolii.

## *ÎNTREBAREA 61*
## Ce însemnează hainele călugărului? Totdeauna trebuie a se îmbrăca cu aceste haine?

Călugărul trebuie să se îmbrace cu toate semnele chipului, căci acestea îl aduc la cugetare mai dumnezeiască, și pentru aceasta s-a mai orânduit ca îmbrăcându-se cu ele să ne aducem aminte de cele ce închipuiesc, și dintr-aceasta nu avem vreo greutate, căci nu sunt fiare sau alte legături. Cu aceste haine se și îngroapă călugării, asemenea și preoților li se cuvine a se

îmbrăca cu veşmintele preoţeşti, nu că vor învia cu ele, ci pentru că acestea sunt semnele oarecăror lucruri dumnezeieşti şi cum că după închipuirea acelora a vieţuit cel ce s-a îmbrăcat cu ele. Iar şi de n-a vieţuit astfel, însă a primit de s-a supus pe sine veşmintelor acestora. Deci de vreme ce fiecare va fi întru aceasta, atât călugărul, cât şi preotul, de aici se îmbracă cu ale chipului şi ale rânduielii sale şi cu acestea se aduce la Dumnezeu. Asemenea arată că atunci, la moarte, s-a aflat în chipul călugăresc sau în preoţie. Şi de vreme ce chipul de acum este al lucrării, iar cel ce va să fie este al răsplătirii, se adeverează de aici fiecare că în acea viaţă în care s-a aflat, întru aceea se va număra. Pentru aceea se cade în chipul ce se cuvine rânduielii lui să se îngroape împreună, pentru ca să nu se pară că l-a lepădat pe el când a fost să moară.

## *ÎNTREBAREA 62*

**Unii din boală sau din altă pricină se roagă şezând sau fiind pe cale, sau în corabie, sau în case; alţii, iarăşi, seara fac toată slujba citaniei lor, alţii în alte vremi. Ce trebuie să facă oare? Să lase slujba, fiindcă nu pot să stea cum se cade sau având alte trebi?**

Neîncetat vă rugaţi, în toată vremea mulţumiţi, zice Apostolul, şi: ori de mâncaţi, ori de beţi sau orice faceţi, toate întru slava lui Dumnezeu să le faceţi. Domnul zice: "Privegheaţi dar în toată vremea". Şi David zice: "Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea". Deci toată vremea este bună de rugăciune şi aceasta se cade a o face pururea. Drept aceea nici pe cale, nici la masă, nici în pat, nici la lucru, nici în vorbire, nici într-altă oarecare vreme nu se cade a lăsa rugăciunea. Dar a-şi face cineva rugăciunea stând, sau şezând, seara sau dimineaţa, aceasta atârnă de voinţa fiecăruia, de puterea trupului, neputinţa şi socotinţa duhovnicului său, de vreme ce toate cu socotinţa şi stăruinţa dumnezeieştilor bărbaţi trebuie a le face, însă să nu lase nicicum cele ce s-au rânduit de Biserică. Deci toţi trebuie să alerge la dumnezeieştile biserici, ca la unele ce sunt sfinţite lui Dumnezeu, şi ca să aducă rugăciune, pentru care şi Dumnezeieştile Jertfelnice au putere a duce rugăciunile noastre la Dumnezeu. Aceasta însă mai osebit se cuvine călugărilor; şi încă cei ce sihăstresc duminicile şi sărbătorile să alerge la biserică cu osârdie, ca să se împărtăşească folosinţei celei de la Sfânta Liturghie, să se învrednicească cuminecăturii Tainelor de la preot, precum s-a rânduit, să arate plecăciune Bisericii şi să nu socotească cu trufie că sunt locaşurile lor mai presus decât Bisericile, nici rugăciunile celor deosebi să li se pară mai de folos decât cele ce se fac la biserică, căci pe Petru l-a folosit rugăciunea Bisericii şi Pavel tot aceasta

cere zicând: "Rugaţi-vă pentru noi, ajutorând şi voi pentru noi cu rugăciunea". Fratele Domnului învaţă zicând: "Rugaţi-vă unul pentru altul". Pavel zice: "Ca într-un glas şi cu un Duh să slăviţi pe Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos".

### *ÎNTREBAREA 63*
### **Se cade a lucra cu mâinile şi a-şi face rugăciunea?**

A lucra lucru de mână şi a se ruga este lucru cuviincios călugărului, de vreme ce Pavel zice: "Neîncetat vă rugaţi" şi: "Oricâte veţi face, toate întru slava lui Dumnezeu să le faceţi". Căci rugăciunea este capul oricărui lucru dumnezeiesc, şi numai singură aceasta rugăciune uneşte pe om cu Dumnezeu. Deci celor mai osârdnici dintre călugări singură aceasta le este lucrarea cea de-a pururea, iar nici un alt lucru. Despre rugăciune poţi învăţa multe şi cerând o vei afla de la sfinţii care au avut-o pururea.

### *ÎNTREBAREA 64*
### **Pentru cele şapte ceasuri şi când va fi sfârşitul**

Ceea ce zice Solomon: să dai parte celor şapte, dar şi celor opt. Aceasta o înţeleg sfinţii pentru veacul ce va să vie, precum zice şi Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu. Zicând şapte, arată vremea cea înşeptită, iar opt arată veacul cel viitor, care nu are sfârşit, pentru care pricină zic că una a numit Moise ziua cea dintâi, ca ceea ce este întâia către a şaptea, iar a opta, pentru a şaptea, întru care a şi înviat Domnul şi va fi ziua cea de apoi a învierii celei de obşte, după care nu va mai fi niciodată noapte, ci o singură zi.

### *ÎNTREBAREA 65*
### **Lumea are sfârşit?**

Sfârşitul lumii îl arată părţile din care se compune ea, căci se sfârşesc, şi mai cu seamă faptul că omul, pentru care s-a făcut lumea, moare. Lumea în şapte zile înconjurându-se stă, şi omul după înşeptirea anilor schimbă vârsta. Bolile trupului se înţeleg, precum zic unii, sau în săptămâni sau în jumătăţi de săptămâni. Unii cred cum că şapte sunt planetele, şapte sunt brânele şi mişcările cele dintr-însele, şi lumea se va preface la al şaptelea veac. Înţelegerea Bisericii nu stă într-aceasta, ci cred că cu sfatul lui Dumnezeul stau toate, şi precum a tocmit toate pentru folos din nefiinţă,

astfel şi pentru folos spre mai bine se vor schimba, atunci când nu va rămânea în lume bunătatea, al căreia cap este dragostea. Pentru care dragoste şi Dumnezeu le-a făcut pe toate şi pe Fiul Său L-a dat pentru noi. Drept aceea, chiar şi semne arată pentru sfârşit zicând: Când nu va fi dragoste şi pentru că se va înmulţi fărădelegea, dragostea de la mulţi se va răci; iar cel ce va răbda până în sfârşit acela se va mântui. Deci cei ce nu cred că este sfârşitul lumii sunt păgâni şi cred ale elinilor, leapădă toate ale Evangheliei şi ale Sfintelor Scripturi.

### *ÎNTREBAREA 66*
### Modul descoperii păcatelor cum va fi?

Păcatele fiecăruia se vor descoperi de însăşi conştiinţa lui, şi vor fi puse înaintea tuturor de către nemitarnicul Judecător, după prefacerea întru nestricăciune a grosimii trupului, ce şi l-au lepădat fiecare în mormântul său; şi după oarecare semne îşi va cunoaşte păcatele sale fiecare în parte, după cum se pricep oarecare încă de acum din felurite semne. Aşadar, cunoscându-se încă de acum, apoi cu mult mai mult se vor cunoaşte atunci când Lumina cea adevărata va străluci şi vasele cele necurate se vor vedea. Că după cum drepţii vor străluci ca soarele, aşa se vor cunoaşte şi păcătoşii, şi fiecare dintre cei nedrepţi se va osândi pe sine.

### *ÎNTREBAREA 67*
### Ce înseamnă rana de care pomeneşte Sfântul Grigore?

Rana aceasta zice Teologul că este pocăinţa cea vindecătoare de tot felul de răni ale păcatelor. Că deşi se face cu adevărat vindecare şi tămăduire păcatului strămoşesc prin Botez, însă cei care greşesc după Botez, au semnele ranelor rămase adânc; fiindcă numai una este întărirea naşterii celei de a doua oară, care ne-a spălat prin Botez, şi al doilea crucirea sau chipurile care curăţesc şi tămăduiesc semnele tuturor păcatelor.

### *ÎNTREBAREA 68*
### Ce este întunericul şi putoarea de care pomeneşte Sfântul Macarie?

Întunericul şi împuţiciunea (precum scrie Sfântul Macarie) este şi acum, nevăzut, în sufletele celor ce păcătuiesc fără părăsire şi în sufletele cele ce ies nepocăite din trup. Pentru că nu s-au spălat prin lucrurile

spovedaniei, prin ale pocăinţei şi prin lacrimi, au întru dânşii împuţiciunea lor şi grozăvia, ca şi diavolii, care şi multora dintru sfinţi li s-a arătat ca nişte câini sau porci sau împuţiciune de pucioasă, pentru că n-au dumnezeiasca luminare, nici buna mireasmă a Duhului.

## *ÎNTREBAREA 69*
## De poate lua iertare în trei ceasuri cel ce se spovedeşte?

Prin pocăinţă adevărată se curăţeşte tot omul, când îşi spovedeşte păcatele cu amănuntul, se va abate de la rău, va începe a face bine şi se va făgădui lui Dumnezeu să nu mai păcătuiască; căci îndată ia iertăciune, iar nu în trei ceasuri, precum zici. Este arătat de la desfrânata care a venit la Hristos, de la fiul cel risipitor, de la vameş şi de slăbănogul cel ce s-a ridicat. Trebuie însă a păzi Darul şi a petrece întru pocăinţă, ca să nu fie ceva mai rău celui ce se pocăieşte şi iar greşeşte; precum slăbănogului Însuşi Adevărul i-a zis: "iată că te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai greşeşti". Deci omul ia iertăciune îndată, de se va pocăi curat, dar nu cinste şi înălţare, ci s-a iertat, ca să nu moară fiind osândit ca să moară; adică ca să nu se muncească, dar nu este vrednic a lua cinste şi cunună. Drept aceea sunt datori a se sili cei vii pentru dânşii, şi pentru morţii lor. Dar se întâmplă că văzând Stăpânul osârdia pocăinţei, precum la tâlhar, la fiul cel risipitor şi la cea desfrânată, nu numai iertăciune dăruieşte, ci cu iubirea de oameni şi daruri; că zice: "adevărat zic ţie, iartate sunt păcatele ei cele multe, că a iubit mult; iar căruia se iartă puţin, iubeşte puţin". Iată dar că după credinţă şi după silinţa sufletului se dă şi iertarea, precum zice: "După credinţa ta să fie ţie".

## *ÎNTREBAREA 70*
## De unde au luat Apostolii voie a ierta?

Unde au zis Domnul pentru iertăciune, şi au luat Apostolii voie? În toată Evanghelia aceasta a propovăduit, aceasta a şi învăţat, acest Dar a dat ucenicilor, ca să ierte. Aceasta a poruncit a se ruga, aceasta este Darul cel mai mare întru noi, şi nădejdea noastră întru acesta este. Dar şi înaintea învierii şi după înviere acesta l-a dat Apostolilor şi lui Petru.

## *ÎNTREBAREA 71*

**Pentru ce aici a arătat Domnul Dumnezeu multe feluri de iertăciuni, de bunătate şi de pocăinţă; iară în veacul ce va să fie, pe cei nepocăiţi va să-i pedepsească în veci cu mânie şi iuţime; aşadar, unde este bunătatea lui Dumnezeu?**

Bun şi cu neasemănare este întru bunătate Dumnezeu; încât bunătatea Lui nu are hotare nici odinioară. Nici odinioară nu iese din bunătatea Sa, fiind din fire neschimbat întru bunătate şi dreptate. Prin urmare, făcând cu cineva şi bine, şi asemenea pe cineva şi pedepsind, toate le face din bunătatea Sa, ca Cel ce este din fire şi drept, nu leapădă cele ale bunătăţii. Căci spre încredinţare avem aceea că din însăşi bunătatea Sa ne-a adus din nefiinţă întru fiinţă şi după a Sa judecată dreaptă n-a lipsit a face nici câtuşi de puţin vreo bunătate pentru noi, că pentru aceasta a făcut această lume văzută şi pentru noi a zidit Raiul şi ne-a gătit bunătăţile cele ce vor să fie. Pe care toate cu dreptate şi la vreme să le dobândim. Aici acestea ce sunt, iară acolo, cele ce vor să fie mai pe urmă. Căci după chipul Său ne-a zidit cu mâinile Sale, şi ne-a dat tuturor suflet cuvântător, cu înţelegere şi voinţă liberă. Umplându-ne pe toţi cu conştiinţă şi înţelepciune, înzestrându-ne cu tot felul de bunătăţi dumnezeieşti, încât fără să fim învăţaţi noi cunoaştem cele ce iubeşte şi cele ce urăşte Dumnezeiasca Sa voinţă. Căci de la însăşi facerea noastră, mai întâi ne-a dat nouă învăţătură din făptura cea văzută, fiecare după a lor mişcare, şi ne convingem că sunt după a Sa bunăvoinţă, şi să-I aducem cuvenita închinăciune, ca unui Dumnezeu, Cel ce după a Sa bunăvoinţă ne mişcăm şi suntem.

El prin o mulţime de drepţi, de patriarhi şi prooroci ne-a rânduit lege şi a pus hotărâri şi semne, a îngrozit şi pedepsit rău pe cei care ieşeau din hotărârile Sale şi păcătuiau, iară când, în cele din urmă, înmulţindu-se răutăţile pe pământ, a venit spre a noastră îndreptare, Însuşi Cuvântul lui Dumnezeu, şi întrupându-se cu sfinţenie din Fecioară, a vieţuit dumnezeieşte şi a făcut lucruri minunate, a restatornicit legiurile cereşti, şi pentru noi pătimind a murit pe Cruce. Iară înviind şi înălţându-se, ne-a dăruit cu mari faceri de bunătăţi şi ne-a întărit cu trimiterea din ceruri a Darului Duhului Sfânt, şi prin Dumnezeiasca Sa lucrare ne-a lăsat pe Sfinţii Săi Apostoli, împuternicindu-i în lucrări şi în cuvinte, încât printr-înşii a întins cunoştinţa Sa în toată lumea. După dânşii s-au arătat mulţime de preoţi, cete de mucenici, adunări de sihaştri şi de fecioare, iară de toţi cei ce au crezut nenumărată adunare, pe toate neamurile le-a tras fără silă, numai cu cuvântul şi Dumnezeiasca Sa putere. Doar prin acei pescari s-a vânat omenirea din lume, şi mulţi din cei ce săvârşeau fapte bune străluceau ca şi Apostolii, prin facerea semnelor şi a puterii. Iară în cele de pe urmă s-a dat şi cel mai mare dar, al pocăinţei, facere de bine care este

mai presus de cuvânt şi de înţelegere. Că se dă până şi la finele vieţii omului, numai de va fi din adevărată şi dreaptă mărturisire. Acestea toate, şi încă şi mai multe, încât nu se pot grăi, nici a le pricepe, au nu sunt lucruri care arată bunătatea Lui cea mare? Aşa cu adevărat sunt de negrăit. Prin urmare şi Împărăţia cerului şi a Darului şi a bunătăţii Lui; şi precum şi pedeapsa cea veşnică este a dreptăţii şi a aceleiaşi bunătăţi a Sale; a dreptăţii, pentru că cine ce a ales şi-a luat, şi până cât au fost în voia sa, întru aceea a rămas şi întru care se şi află; iar al bunătăţii, pentru că nici drepţii, nici păcătoşii îşi iau răsplătire după măsura faptelor ce au făcut în viaţa lor.

Drept aceea tot cel ce a iubit, după dreptate va fi iubit, şi încă nu atâta pe cât el a iubit, ci pe cât Dumnezeu Cel ce ştie iubirea şi preţul dăruirii. Iară cel ce a păcătuit şi s-a pocăit, se miluieşte cu bunătatea, şi se apără nu numai de dreapta pedeapsă, ci se învredniceşte după dăruire şi de binele dumnezeiesc. Iar cel care n-a căutat a se îndrepta să fie bun, nici a voit a părăsi răutăţile sale, sau când va să se fi depărtat, prin rupere de inimă, şi nici să-şi plângă greşalele sale; cu ce cuvânt se va milui şi va avea fericirea în dar, când el n-a voit? Iară dar că fiecare dintr-această viaţă îşi statorniceşte starea vieţii celei veşnice prin săvârşirea faptelor celor bune sau rele, făcute după a sa voinţă; şi la timpul răsplăţii dreptatea lui Dumnezeu va fi ori cu bunătate ori cu răutate, adică drepţilor veselia cea veşnică a fericirii, iar celor răi şi păcătoşi pedeapsa veşnică. Căci aceasta e mai cu deosebire lucrul Celui din fire Bun, şi prea Bun Dumnezeu, Carele este numai bunătate. Şi aşa mare rătăcire este a socoti că poate fi sfârşit chinurilor şi pedepselor iadului, sau a se părea cuiva că nu este bun cel prea Bun Dumnezeu, pedepsind cu rău pe cei răi, după dreapta judecată.

Ci încă aceasta e o îndărădnică semeţie, de a nu mărturisi întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, şi lepădarea tuturor aşezămintelor date de Dânsul în umbra Legii şi a Darului nou, sau a aduce la periciune şi păgânătate pe cei ce au socoteala lor smintită şi sunt fără pricepere. Dreptul fiecăruia e de a fugi şi foarte a se păzi de această pierzare, atât cu cuvintele, cât şi cu înseşi lucrurile, şi chiar şi cu cugetele să ne păzim a nu slăbi ale Bisericii aşezăminte, ca unele ce sunt dogme adevărate. Iară pocăinţa prin care avem a ne spăla să o facem nu numai prin mărturisirea păcatelor, ci şi cu depărtarea de la toate obiceiurile rele, şi a socoti pe toate cele ale pocăinţei cu iubirea de oameni a celui din fire Bun; după cum e scris: "pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia Cerurilor".

## *ÎNTREBAREA 72*

**Unii dintre duhovnici pentru câştig, canonisesc pe cei ce vin să se spovedească ca să dea milostenie şi cer daruri, iar a face Liturghie şi Masluri îi opreşte, ca să păgubească pe Preoţi. Bine este aceasta?**

Părinţii cei duhovniceşti au învăţat pe fiii lor a face milostenii, să răscumpere robi, să facă Masluri, Liturghii şi altele asemenea; este bine, fiindcă sunt orânduite de Părinţi şi sunt foarte folositoare, şi cu cât îndeamnă cineva pe altcineva către dumnezeieştile lucruri, pentru folosul aceluia, sau de-l va vedea că are osârdie, sau şi de nu va avea, îl va îndemna el, mult folos îi face milostenia. Trebuie nu numai pe cei păcătoşi a-i îndemna către milostenie şi către celelalte, ci şi pe fratele cel ce n-a greşit (lucru care nu se poate, ca să nu greşească cineva). Însă deşi vieţuieşte cineva cu dreptate, va fi drept pentru aceasta, pentru că face lucrurile dreptăţii. Dreptatea este ca să dăm lui Dumnezeu şi fratelui, precum ne învăţăm, ale datoriei şi ale dragostei. Iar dragostea către Dumnezeu este a petrece întru curăţie, a ne ruga, a-L lăuda, a-L slăvi şi a alerga la dumnezeieştile Lui biserici. Pe lângă acestea, trebuie a-i aduce şi din cele ce primim de la Dânsul, întru slava şi cinstea Lui, întru curăţirea noastră şi împărtăşirea de Dumnezeiasca sfinţenie. Iar la fraţi suntem datori a nu ţine minte răul, a trăi cu ei în pace, a-i ajuta prin cuvinte şi laude, şi nu numai printr-acestea trebuie să plătim datoria, ci şi cu faptele să arătăm aceasta: să hrănim pe cei flămânzi, să adăpăm pe cei însetaţi, să primim pe cei străini, să-i îmbrăcăm pe cei goi, să cercetăm bolnavii şi să purtăm grijă de ei fiind în temniţă, precum a învăţat Mântuitorul, Care binecuvântaţi îi numeşte pe cei ce fac unele ca acestea şi Împărăţia le dăruieşte.

Este prea trebuincios, precum s-a zis, a învăţa pe fraţi, a face bine milostenii şi Sfinte Jertfe a săvârşi. Şi celor ce sunt în păcate trebuie a le da aceasta ca un canon, iar pe cei ce nu vor fi în multe greşeli să-i sfătuiască să facă aceasta pentru datoria ce au către Dumnezeu şi pentru că nimenea nu este fără de păcat. Pentru părinţi, pentru rude şi pentru ceilalţi dreptslăvitori, sunt datori toţi a aduce Jerfă lui Dumnezeu, şi pentru cinstea şi pomenirea sfinţilor, ca să-i afle solitori şi să le fie împreună părtaşi Slavei lui Hristos. Acestea să înveţe pe cei ce se spovedesc să le facă, precum iubeşte Dumnezeu, iar să nu o facă aceasta duhovnicii pentru vreo dobândă, răpind ale lui Dumnezeu, că mai mult se vor păgubi şi răspuns li se va cere. Cei ce dau, aceia fac ca cei ce-şi aruncă averile la picioarele Apostolilor, iar cei ce le opresc, fac ceea ce au făcut Anania şi Safira, încă şi mai rău, de vreme ce aceia au ascuns dintr-ale lor.

Căci Anania făgăduindu-se că va da tot preţul moşiei şi ascunzând dintr-însul, a murit împreună cu femeia lui, la picioarele dumnezeiescului Petru, căci s-a făcut fur de cele sfinte; a cărui osândă socotesc, după cum am zis, că o vor lua şi cei ce ţin pentru dânşii ale lui Dumnezeu, şi dintr-însele strâng averi; iar a lua cineva ca un ostenitor, numai trebuinţa sa, aceasta nu este rău, căci şi Pavel aceasta zice, arătându-ne pilda plugarului celui ce osteneşte şi acelui ce paşte turmă, măcar că el fără de plată a învăţat Evanghelia, şi plată din cer nădăjduind, nu i-a trebuit aceasta de aici, după slobozenia ce avea. Drept aceea se şi ostenea şi lucra cu mâinile şi zicea: "Trebuinţelor mele şi ale celor ce erau cu mine au slujit mâinile mele acestea". Drept aceea, duhovnicul este dator a nu se atinge mai de nimic din cele aduse de s-ar putea, ca să nu aibă nevoie a scoate mărăcini străini. Şi de îi trebuieşte hrană, sau îmbrăcăminte, după trebuinţă să facă şi rugăciunile, şi jertfele să le săvârşească pentru cei ce le-au adus lui Dumnezeu, aducându-şi aminte şi de săraci, şi că nu numai el, ci şi alţii au trebuinţă.

Iar de este fără preoţie cel ce ia milosteniile celor ce se pocăiesc, să se socotească că prin preoţie se lucrează cele de mântuire oamenilor, că prin Sfânta Jertfă şi prin Maslu şi prin celelalte Taine se dă iertarea şi curăţirea şi împărtăşirea sfinţirii, şi mai vârtos celor ce le trebuie împărtăşania, li se dă unirea cu Hristos. Drept aceea, au pentru pizma ce va avea asupra preotului, sau vrând el să prea câştige, va opri a da preoţilor ori Liturghie să facă ori Maslu, şi va pune pricină zicând că milostenia este mai mare decât toate, şi va lipsi pe cineva din credincioşi de curăţia ce o pot lua din Sfântul Maslu şi din rugăciuni şi de dumnezeiasca sfinţenie ce o dă Liturghia sau cuminecarea, însuşi pentru aceasta va da răspunsul.

Însă trebuie la fiecare păcate a da duhovnicul canon potrivit, şi să nu canonească toate păcatele tot într-un fel, ci de va fi păcatul uciderii, după facerea canonului Bisericii, să-i poruncească să răscumpere vreun rob, de va avea putinţă, şi să fie aceasta pentru cel ce a greşit, şi pentru cel ce a murit, adică să fie suflet pentru suflet. Iar de va fi păcatul lepădării de copil, să-i fie canonul primirea şi creşterea unui alt copil sărac. Iar de va fi păcatul curviei sau al prea curviei, sau altă oarecare necurăţie, întâi să-l canonească prin părăsirea păcatului, iar apoi prin truda trupului, după putinţă, pentru că şi păcatul din hrană şi din poftele trupeşti este. Şi precum Evei s-au dat scârbe în locul dulceţii, şi lui Adam sudori şi spini, asemenea să fie truda trupului întru smerirea lui şi întru tămăduirea celui ce a căzut prin dulceaţă; iar de nu va vrea, nici va putea, prin milostenii să se tămăduiască, sau prin post, sau prin răscumpărare de robi, de va avea putinţă cel ce a greşit; iar de va fi păcatul lucrurile nedreptăţii, să se dea canon să întoarcă înapoi ceea ce a luat cu strâmbătate şi aşa va fi izbăvirea păcatului; iar de va fi răpit şi nu ţine minte de unde, milostenia să fie

curăţenia acelui păcat, însă după cum a făcut Zaheu. De se va fi lepădat de Dumnezeu sau va fi hulit, prin rugăciune adesea să tămăduiască hula, prin lacrimi să se spele, prin milostenie să dobândească milă cel ce s-a lepădat de Făcătorul.

Prin post să se curăţească pentru mâncările de carne şi pentru mâncări necurate. De va fi călcat cineva jurământul, sau va fi pârât către altul sau către Domnul sau către boieri pe vinovat sau pe nevinovat, cu asemenea canon ca şi cel de hulă se va îndrepta cel ce a căzut, şi se va izbăvi omul de păcat, că se cuvine aceasta a face întâi, de se va putea, precum şi strâmbătatea întâi să o dea înapoi, cel ce a jefuit, şi a furat, ori a găsit ceva şi al cuiva, şi mai vârtos de va fi avut în ştire pentru aceasta; că nu va fi nici o iertarea păcatului de nu va da înapoi celui năpăstuit sau celui ce a pierdut, sau feciorilor lui, sau fraţilor celor săraci, cu buna socoteală a duhovnicescului părinte. Celelalte toate să se facă precum poruncesc canoanele.

Drept aceea, cel ce îndreptează sufletele trebuie să ştie canoanele şi după cum hotărăsc ele să facă: nici să lase fără vreme, ca cum ar arăta milostivire, că-l pierde; nici să-l îngreuieze cu canon, ca cum ar fi mai iscusit şi curat, pentru ca să nu-l aducă la deznădăjduire, ci toate să le facă cu bună măsură, precum ne-au învățat sfinții, căci printr-înşii este Darul întru noi, şi va fi întru noi de ne vom nevoi a păzi învățăturile lor. Dar poate (după cum ne învață Sfinții Părinți) a face şi oarecare micşorare la canon celor ce vor arăta osârdie, pocăință fierbinte şi depărtare de la rău, care şi pe Judecătorul îl îmblânzesc; cărora a le da iertăciune mai curând după vremea ce hotărăsc Sfintele Canoane, bine este, pentru sârguiala ce arată către pocăință. În scurt, pentru toate păcatele celor vii, este mai de folos răscumpărarea robilor decât alte faceri de bine; pentru că mai mare decât toate bunătățile este a scoate sufletul de la păgânătate şi de la robie, căci este ca şi cum l-ar scoate din moarte. Aceasta, precum scrie, acoperă mulţimea păcatelor. A doua este milostenia, însă la această milostenie să se întrebuinţeze purtarea de grijă pentru copiii rămaşi fără de părinţi decât cei lipsiţi şi săraci, după aceea cercetarea bolnavilor, a celor din temniță şi a altora.

Iar Liturghii să se facă după ce se va părăsi păcătosul de păcate şi se va pocăi cu osârdie; căci întru osândă va fi mirida când se va aduce pentru cel ce face păcatul; precum cel ce se cuminecă cu nevrednicie, întru osândă luişi mănâncă şi bea, precum zice Pavel, astfel va avea osândă şi acela pentru care se aduce miridă fără vrednicie, când nu părăseşte păcatele, sau de face praznic lui Dumnezeu sau sfinților Lui. Maslul este trebuincios ca o Taină Sfântă şi din cele şapte; este de folos pentru cei bolnavi, precum ne-am învățat, şi pentru tot credinciosul cel ce voieşte să se împărtăşească cu Sfintele Taine, iar mai ales pentru tot cel ce a căzut în păcat şi a săvârşit

canonul pocăinței, și se sârguiește a se cumineca, luând binecuvântare de la duhovnic, că Sfânta Taină a Maslului și ungerea iartă păcatele, precum scrie fratele Domnului. Și rugăciunile preoților ajută la aceasta. Celor adormiți le sunt mai de folos Liturghiile, iar celelalte mai puțin îi ajută; pentru că omul murind, a încetat de la păcat, iar prin jertfă se împărtășește cu Hristos, se umple de dumnezeiasca veselie, de Dar și se izbăvește cu dumnezeiasca milă de toată durerea. Deci, mai înainte de toate, să se facă Liturghie pentru dânsul, după aceea, de va avea avuție, să se facă și răscumpărare robilor, milostenie săracilor, zidiri sfintelor biserici și altele care sunt spre mântuirea lui.

## *ÎNTREBAREA 73*
## **Trebuie duhovnicii să ceară milostenie, ca să o împartă ei, și de o opresc după ce o iau, ce greșeală fac?**

Duhovnicul nu se cade a cere ca să împartă el milostenia, pentru ca să nu-și facă defăimare lui și sminteală fraților; ci de va vrea să îndemne spre mântuire și spre folos pe cei ce se spovedesc, să le poruncească numai, și să-i canonească ca să facă milostenie, iar el să nu ia nimic. Precum am înțeles de la mulți sfinți care s-au nevoit a nu lua nimic; iar aceasta și Pavel o făcea, pe nimenea supărând, nici luând, măcar că pentru frații cei săraci ce erau în Ierusalim și îndemna și poruncea. De-l va nevoi cineva a lua, încredințându-se lui cela ce îi dă, trebuie să facă milostenie prin știința lui, pentru ca să nu aibă bănuială. Deci de este preot, să ia și el, ca un preot, să cheme și pe alții, iar nu pe prieteni, ci mai cu seamă pe cei ce au lipsă și pe cei mai cucernici. De nu va fi preot, nimic din cele date pentru Liturghie să nu ia, pentru că ale preoților sunt acestea și preoților se dau. Iar din cele date pentru milostenie, să aibă și el, ca un ostenitor, cele ce îi trebuiesc, dând și săracilor.

## *ÎNTREBAREA 74*
## **Preotul luând să slujească Liturghia și nefăcând, ce pricinuiește celui ce a dat-o și de este vinovat întru aceasta?**

Cel ce ia plată pentru Liturghie și nu o face, vinovat este, pentru că nu o face și pentru că lipsește de sfințire și pe cel ce o a adus, că sfințirea Liturghiei nu o ia, ci numai plata milosteniei; nu atât însă ca și cum o ar fi dat la săraci. Drept aceea, tot cel ce ia, slujească-le, pentru ca să nu se osândească de la Dumnezeu ca un jefuitor și ca un fur și ca cela ce lipsește pe fratele său de sfințire.

## *ÎNTREBAREA 75*
## Care milostenie este mai folositoare?

Cel ce va vrea să facă milostenie, de va putea, mai înainte de toate, să facă răscumpărarea robilor, precum am zis, mai vârtos de vor fi prunci şi copii, aflându-se în primejdie de suflet. Apoi să facă milostenie pentru preoţii cei robiţi, pentru cei bătrâni şi pentru ceilalţi. A doua, să dea milă bolnavilor, răniţilor şi celorlalţi ce le trebuieşte mult ajutor, şi împreună cu acestea să dea şi celor închişi pentru Dumnezeu dintre călugări, precum zic Părinţii, de vreme ce aceştia sunt robi ai lui Dumnezeu şi lucrează lucrul îngerilor şi pentru Dumnezeu sunt închişi, de vor vieţui urmând lui Dumnezeu, şi întru dânşii se plinesc toate poruncile. Deci celor din temniţă, văduvelor şi celorlalţi care n-au obiceiul să iasă din casă, şi mai pe urmă tuturor celorlalţi săraci. A odihni pe străin şi mai vârtos pe cei lipsiţi, multă plată vor lua cei ce o fac; precum a învăţat şi Mântuitorul şi Judecătorul nostru.

## *ÎNTREBAREA 76*
## De va avea cineva zece galbeni şi va fi unul rob şi zece săraci, la cine trebuie să facă milă?

De va putea cineva cu zece galbeni să răscumpere robul, mai bine este a-i da pentru dânsul, decât la zece sau la mai mulţi săraci, care cer numai pentru hrană, însă de va şti că acei săraci pot câştiga de la alţii hrana lor. Dar de va fi primejdie de foamete sau de moarte, şi robului şi săracilor trebuie să împartă acei bani, căci unde este nevoie acolo este mai trebuincioasă milostenia.

## *ÎNTREBAREA 77*
## Cel ce va vrea să facă milostenie să o facă el sau prin duhovnicul său?

Milostenia ceea ce va să o dea cineva, dacă este încredinţat, mai bine să o dea prin duhovnicul său, pentru ca să nu cadă în trufie dând el însuşi, sau ca nu cumva să o dea la cei ce n-au trebuinţă, şi pentru ca să arate plecăciune către duhovnicul său. Iar de nu este încredinţat către duhovnic, să o dea el însuşi, numai să întrebe.

### *ÎNTREBAREA 78*

**În ce chip celui ce huleşte asupra Duhului Sfânt nu i se va ierta păcatul nici acum, nici în veacul cel viitor? Oare în veacul viitor se dă iertăciune? Sau mai mare este Duhul decât Tatăl şi decât Fiul?**

A zice că cel ce huleşte asupra Duhului Sfânt nu se va ierta, nici acum, nici în veacul ce va să fie, aceasta arată nu că este în veacul ce va să fie vreo iertăciune, şi că ce este neiertat de aici, şi acolo va fi neiertat. Mai vârtos aceasta arată, că nu va fi acolo iertăciune până nu se va face mai înainte de aici. Drept aceea, şi până la sfârşitul vieţii este pocăinţa; şi cu aceasta Duhul Sfânt nu este mai mare decât Tatăl şi decât Fiul, ci mai vârtos întocmai într-o fiinţă se arată; că nu pentru altceva a zis Mântuitorul aceasta fără numai pentru dumnezeiasca putere şi lucrare, prin care făcea semnele, şi pe draci din oameni îi gonea, care putere şi lucrare este de obşte a Părintelui, a Fiului şi a Duhului Sfânt. Deci hotărârea aceasta pe care a zis-o Mântuitorul, este împotriva celor ce hulesc, împotriva Treimii, şi fiecare eretic împreună cu ceilalţi hulitori, de va rămânea în eres, nu are iertăciune, că zice: "Cel ce huleşte asupra Fiului Omului se va ierta lui", adică, hulind omenirea, pentru că-l vedeau iudeii atuncea pe El cu adevărat om cu trupul, şi mai mult decât ceea ce se vedea nu putea să se suie cu gândul să priceapă, şi păcatul pentru aceasta îl ierta, precum şi pentru cei ce L-au răstignit se ruga, iar a zice cineva hulind cum că Dumnezeieştile minuni le făcea cu Belzebut, şi Dumnezeiasca putere a o lepăda, aceasta o zice că este neiertată, însă numai celor ce nu vin la credinţă este neiertată, iar tot cel ce crede şi se botează, mântui-se-va. Pentru aceasta mulţi zic din sfinţi şi Pavel mărturiseşte, care mai înainte a fost hulitor şi mai pe urmă propovăduitor al lui Hristos.

### *ÎNTREBAREA 79*

**Ce însemnează cuvântul lui David ce zice: "de şapte ori în zi Te-am lăudat" şi care sunt aceste şapte laude?**

"De şapte ori în zi Te-am lăudat" arată de multe ori şi pururea, precum şi într-alt loc acelaşi cântăreţ şi prooroc zice: "Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea"; şi iarăşi: "Pururea lauda Lui în gura mea". Şi Dumnezeiescul Pavel zice: "neîncetat vă rugaţi, întru toate mulţumiţi". Mai vârtos Însuşi Mântuitorul aşa învaţă: "privegheaţi, dar, în toată vremea, rugându-vă". Pentru ce? Pentru ca să fim una cu Dumnezeu, Care decât toate lucrurile este mai mare.

Că ce este mai bine decât a vorbi cu Dumnezeu şi a fi cu Dumnezeu, care lucru la îngeri este neîncetat? Cu aceasta dar suntem şi noi ca îngerii, slujitori lui Dumnezeu, facem voia Lui, curaţi la inimă, vedem pe Dumnezeu, cântăreţi dumnezeieşti, şi-i dăm Lui datoria cea cuvincioasă. Cu aceasta ne curăţim şi luăm dezlegare păcatelor şi ne izbăvim de cel viclean, de toată ispita şi de toate relele cele ce vin spre noi, vrednici ne facem a sta înaintea Lui, luminării Lui, Împărăţiei Lui ne învrednicim; şi încă cine le va număra, sau cine va putea spune după cum se cade cele ce se dau nouă prin rugăciuni, prin care orice cerem luăm de la Dumnezeu, precum Însuşi a făgăduit; semne şi minuni prin rugăciuni s-au făcut, mântuire multora, darurile de tămăduiri, tot binele; nici un bine nu este fără dânsa şi mai înainte de toate acesta este lucrul Bisericii. Precum Mântuitorului, Apostolilor şi Părinţilor n-au lipsit, acest lucru ne trebuie nouă totdeauna, ca unor robi şi făpturi, suntem datori a-l aduce lui Dumnezeu, şi aşa ne va fi mai de folos; iar însă pentru neputinţă şi pentru aceia care sunt pregetători ca şi mine, s-au orânduit vremi, pe care şi David le-a păzit, şi Biserica le păzeşte.

Drept aceea şi zice: "La miezul nopţii m-am sculat", şi noi împreună cu el cântăm miezonoptica; "Dumnezeul, Dumnezeul meu, către Tine mânec", şi noi citim utrenia; "Dimineaţa vei auzi glasul meu, dimineaţa voi sta înaintea Ta şi mă vei vedea", şi noi împreună cu el zicem întâiul ceas; "Seara şi dimineaţa şi amiazăzi voi spune, şi voi vesti, şi va auzi glasul meu", noi asemenea ceasurile şi vecernia cântăm lui Dumnezeu. "Spăla-voi în toate nopţile patul meu, cu lacrimile mele aşternutul meu voi uda", iar noi citim pavecerniţa; şi el totdeauna se roagă şi cântă zicând: "Înălţa-te-voi, Dumnezeul meu, Împăratul meu, şi bine voi cuvânta numele Tău în veac şi în veacul veacului. În fiecare zi bine te voi cuvânta şi voi lăuda numele Tău în veac şi în veacul veacului", şi "Lipitu-sa sufletul meu de Tine"; şi pe noi ne cheamă zicând: "Lăudaţi pe Domnul toate neamurile, lăudaţi pe El toate noroadele". Noi măcar în ceasurile cele rânduite să-L lăudăm pe El şi cu osârdie să stăm înaintea Lui, şi cu tot cugetul pe Dânsul să-L lăudăm, că Acela este Dumnezeul nostru şi Acela ne va mântui pe noi.

Deci şapte laude sunt la Biserică: Miezonoptica, utrenia, cu întâiul ceas, al treilea ceas, al şaselea ceas, al nouălea ceas, vecernia şi pavecerniţa. Miezonoptica este pentru învierea Mântuitorului şi pentru a doua venire a Lui, când va veni cu slavă ca un Mire, că însuşi zice: "Iar la miezul nopţii s-a făcut strigare: Iată, Mirele vine, ieşiţi întru întâmpinarea Lui". Utrenia este pentru mulţumire, căci piere întunericul şi vine la noi Lumina. Drept aceea, împreună cu utrenia se zice şi întâiul ceas întru începerea zilei, care se aduce cu slavoslovie lui Dumnezeu. Ceasul al treilea, pentru pogorârea Dumnezeiescului Duh mulţumim şi lăudăm. Al şaselea ceas este pentru

răstignirea Mântuitorului, că într-acel ceas s-a răstignit, întru care ceas a tămăduit neascultarea lui Adam, care s-a făcut în ceasul al şaselea. Al nouălea ceas este pentru făcătoarea de viaţă moarte pe Cruce a singur Domnului nostru, cu care a stricat osânda lui Adam. Vecernia este mulţumire pentru că am ajuns la sfârşitul zilei, încă şi pentru îngroparea Mântuitorului nostru, că seara s-a îngropat. Pavecerniţa, pentru că am ajuns de la osteneală la odihnă şi începătura nopţii aducem Lui, cerând ca să avem noaptea cu pace şi cu pace să dormim, şi să vedem lumina, care toate mai bine şi mai dumnezeieşte se înţeleg de cei ce pricep, şi din dormire şi din sculare se închipuieşte moartea şi învierea ce va să fie după moarte. Ziua ce urmează după noapte arată trecerea dintr-această întunecată şi tulburată viaţă către acea zi neînserată şi viaţă. Iar şi celelalte aşişderea se cade iubitorului de Dumnezeu a le înţelege, precum şi mai înainte noi după putere am zis pentru aceasta, învăţându-ne de la Părinţi. Deci întru aceasta se săvârşeşte lauda cea de şapte ori. Dumnezeiasca rânduială a Sfintei Liturghii este deosebi, afară de toate acestea, ca ceea ce este lucru osebit al Domnului şi al preoţiei Lui, şi acesta nu se poate săvârşi fără de preot şi fără de Jertfelnic; aceasta dar dăruieşte cele mai presus de minte, şi pe cel ce se cuminecă cu vrednicie cu Sfintele Taine îl face tot un trup cu al lui Hristos, un mădular cu Dânsul şi casă Domnului; iar pe cei ce nu se cuminecă, sfiindu-se pentru evlavia ce au la Sfintele Taine, şi stând cu credinţă şi cu osârdie, îl curăţeşte de păcate şi îl preface către cele mai înalte, îl uneşte cu îngerii şi cu sfinţii, îl umple de Dumnezeiasca Sfinţenie, îi luminează sufletul, cuvântul, mintea şi simţirile trupului. Căci Duhul Sfânt venind prin jertfirea Dumnezeiescului Trup şi Sânge, şi făcându-se o schimbare şi o primenire ca aceasta, pâinea şi paharul se schimbă fără de nici o îndoire în chiar Trupul şi Sângele Stăpânului, iar nu într-altceva, cu bunăvoirea Tatălui, cu însăşi lucrarea Fiului şi cu împreună lucrarea Duhului Sfânt.

Ce bine nu se va da celor ce stau înainte acolo cu credinţă, cu bună cucernicie, cu luare aminte şi cu rugăciune? Căci aceştia nu mai sunt pe pământ, ci în cer cu adevărat, după cum a voit Bunul Stăpân al tuturor şi Împăratul Cerurilor, a se pogorî pe pământ pentru noi spre a ne sui pe noi şi a fi pururea cu noi. Acestea fiind cu totul minunate, le lucrează prin preoţie şi prin toţi preoţii Lui, ca un iubitor de bine; şi precum luminează pe îngerii Lui, tot asemenea luminează şi înalţă pe Sfintele, Sfinţilor. Astfel dar şi pe noi toţi, smeriţii robii Lui, ne schimbă spre mai bine îndurându-se cu milă spre noi, şi luminându-ne, ne sfinţeşte. Să venim, dar, cu dragoste şi cu cucernicie, de se va putea, mai mult decât la altă rugăciune, la Liturghie şi în fiecare zi, căci din nimic altceva ca dintr-aceasta, nu va avea folos credinciosul.

Preoţii însă să se îngrijească de aceasta, pentru ca nu cumva lui sau fiecărui credincios să se pricinuiască pagubă mare, căci pentru ca să avem multă vătămare şi pagubă, diavolul cel viclean totdeauna ne face leneşi şi trândavi la rugăciune, pe noi cei blagocestivi şi drept slăvitori; iar pe cel fără Dumnezeu şi eretici îl îndemnea la spurcatele lor rugăciuni, spre a se osândi prin necuratele lor rugăciuni, ca cei ce cu rugămintea lor mai mult hulesc, căci oştesc asupra lui Dumnezeu, iar nu se roagă. Făcându-ne a nu ne ruga adevăratului nostru Dumnezeu, ne lipseşte de Darul dumnezeiesc. Pentru aceea se sârguieşte totdeauna să ne oprească de la rugăciune şi mai cu seamă de la Sfânta Liturghie, arătându-ne şi mai mare greutate de a asculta Liturghia, ci sau din lene sau din pricini cuvioase se nevoieşte a ne face să rămânem cu Liturghia neascultată. Pe preoţi şi pe cei ce vor să se cuminece cu Sfintele Taine, îi împiedică, precum am aflat de la mai mulți, cu nălucire de noapte, pizmuindu-i pentru sfinţenia şi Darul ce se dă drepţilor şi mirenilor celor drept slăvitori de la Liturghie, din care procletul mai vârtos se dovedeşte şi se ruşinează ca un pizmaş, vădindu-se că este şi viclean. Şi chiar nevrând, lucru mărturiseşte că este Dumnezeu şi Darul mare, căci de nu ar socoti Darul mare şi folositor, nu ar opri. Să băgăm dar bine de seamă, şi Hristos îl va sfărâma pe dânsul. Noi însă cu spovedanie şi cu smerenie, prin pocăinţa cea de-a pururea să ne apropiem de Hristos, căci zice: "Apropiaţi-vă de Dânsul şi vă veţi lumina, şi feţele voastre nu se vor ruşina".

## *ÎNTREBAREA 80*

**Cine ne-a învăţat a ne osteni atâta, a ne trudi, a avea necazuri, feciorie, curăţie, şi pe lângă toate acestea îndelungă răbdare şi smerenie? Pentru ce s-a învăţat a se păzi acestea? Ce folos putem avea dintr-acestea?**

Este de mare folos ca pentru dumnezeieştile lupte şi pentru nevoinţele cele de multe feluri ale trupului, pentru suferinţe şi toată scârba, pentru sărăcie şi sfărâmarea sufletului, care este smerenia, despre care întrebaţi, să spunem ce sunt acestea. Pentru ce s-au dat, cine este cel ce le-a rânduit, şi ce folos dau? Pentru ca să putem cunoaşte că acestea nu sunt lucruri omeneşti, ci ale Fiului lui Dumnezeu Celui ce s-a întrupat pentru noi ca să ne zidească de-a doua oară, şi astfel să ne izbăvim din sfărâmarea cea din desfătăciune şi să ne ridicăm din căderea cea din trufie spre a dobândi mai bună frumuseţe decât cea dintâi şi mai mare slavă, precum s-a şi făcut prin smerenia şi sărăcia lui Hristos, prin scârba ce a suferit la vindere şi la batjocorire, la legături şi la alte multe patimi şi până chiar la moarte; şi de s-ar putea de mii de ori, căci datoria noastră către Stăpân este mai presus

de cuvânt, şi orice i-am aduce Lui, măcar în locul palmelor ce a luat, măcar şi nepăcătoşi de am fi, nu se poate măsura, căci păcatele noastre sunt fără de număr.

Să ştii, dar, că urmând Mântuitorului şi închipuind înainte patimile Lui, drepţii, Apostolii, păstorii, mucenicii, învăţătorii, mulţimea călugărilor şi a călugăriţelor şi a tuturor iubitorilor de Dumnezeu, în lumea aceasta, pe calea scârbei şi a smereniei au trecut, şi fără de acestea nimeni nu s-a mântuit. Iar mai ales povăţuitorul şi învăţătorul acestor necazuri şi lucrător până la moarte a fost Hristos Dumnezeul nostru. Însuşi a arătat ce folos putem lua din suferinţe, necazuri, smerenie, sărăcie şi din ascultare până la moarte pentru Dumnezeu, arătând nestricat Prea Sfântul Său Trup, pe care l-a înălţat la cer, de unde Îl aşteptăm pe Dânsul, ca să prefacă şi trupul smereniei noastre şi să-l schimbe, şi din stricăcioşi să ne arate nestricăcioşi, făcându-ne moştenitorii slavei Lui celei veşnice; căci cei ce au făcut cele bune, precum Însuşi zice, vor ieşi întru învierea vieţii şi cei ce au făcut rele, întru învierea osândirii.

Deci toată pătimirea este împotrivire neascultării şi desfătării lui Adam, şi răsplătire păcatelor noastre, precum a zis şi lui Adam: "blestemat să fie pământul întru lucrurile tale", şi celelalte ale durerii. Drept aceea, şi cei ce păcătuiesc, prin dureri şi prin osteneli plătesc pentru acea dulceaţă a păcatului, şi se vor curăţi de acea durere veşnică; precum au făcut şi mare mulţime de prea cuvioşi, şi acei fericiţi osândiţi de care pomeneşte Sfântul Ioan, cel ce a scris cartea ce se numeşte "Scară". Iar cei ce n-au greşit (care nu va fi mai nici unul), şi pentru cinstea Stăpânului care a pătimit unele ca acestea şi pentru datoria ce au, şi pentru ca să nu cadă, totuşi trebuie să sufere aceste necazuri.

Căci de vreme ce Pavel îşi robea trupul, ca să nu fie netrebnic, cine altul va mai căuta pentru trup? Căci cu anevoie se capătă Împărăţia Cerurilor, a zis Adevărul, şi nevoitorii o răpesc pe ea. Acestea să le răbdăm pentru Patima lui Hristos. Smerenia surpă înălţarea cea fără Dumnezeu a trufaşului şi gândul cel împotrivitor lui Dumnezeu, ce a avut cel dintâi zidit, ca să se facă întocmai cu Dumnezeu, şi care înalţă pe om. Drept aceea, tot cel ce se smereşte este adevărat, pentru că este zidire şi nimic n-are de la sine, măcar deşi pare a avea, căci zice: "ce ai, care să nu fi primit"? Iar tot trufaşul este mincinos, ca şi diavolul, pentru că nici ştie nici vrea să ştie pe Pricinuitorul şi Făcătorul, măcar că i se pare că-L ştie. Tot cel ce suferă pentru Hristos este mucenic, strică dulceaţa pentru care am căzut şi se nevoieşte ca să nu ia din trupul său stricăciune. Iar cel ce se desfătează, îşi aduce pierzare şi de viu se face mort, înnoieşte călcarea poruncii lui Adam, este rob trupului şi-şi culege împreună moarte şi stricăciune. Deci de vreme ce şi Domnul suferea, neavând nici o datorie, şi Pavel îşi înfrâna trupul şi-l robea şi cetele îngerilor, ale sfinţilor şi ale

tuturor celor aleşi, şi Mântuitorul Însuşi a răbdat trupeşte moartea, şi alte mii de patimi rele şi scârbe au răbdat; cine s-ar mai putea îndoi, dar, că nevoinţele nu aduc nici un folos, în faţa luptelor vitejeşti până la munci şi la moarte ale celor dintâi ai Legii şi ai Darului, ale cetelor călugăreşti, ale sihaştrilor şi ale fecioarelor fără de număr? Deci tu, frate prea iubite, cunoscând bine unele ca acestea, urmând celor ce sunt ai lui Hristos, râvnind însuşi Stăpânului nostru şi cât îţi este prin putinţă urmând Lui, roagă-te ca să ne arătăm şi noi, prin Domnul, defăimători stricăciosului trup şi să fim iubitori de cele cereşti, ca să ne învrednicim cu mila Lui a ne dezlega din trup şi a fi împreună totdeauna cu Unul dorit, Hristos, Dumnezeul nostru.

## *ÎNTREBAREA 81*
## Dacă se va întâmpla a se vărsa Sfintele la vohod sau a le mânca vreo jiganie, ce trebuie să facă?

Unele ca acestea se pot întâmpla, adică a se vărsa Sfintele Taine, mai cu seamă din sminteala vrăjmaşului, şi de multe ori chiar din neputinţa, neîngrijirea sau neluarea aminte a preoţilor. Preotul căruia i se va întâmpla a se vărsa Sfintele, să se spovedească întâi la arhiereu, şi după măsura păcatului să se canonească; şi mai cu seamă când aceasta se va fi întâmplat din lene sau nesocotinţă, să se oprească acel preot şi de dumnezeiasca slujbă, până la o vreme. Iar de va fi nevoie şi trebuinţă de preot la locul acela, să se canonească acel preot cu post, cu rugăciuni şi cu metanii, spre a nu se părăsi Sfânta Slujbă. Dacă însă se va fi întâmplat ca Sfintele să se fi vărsat din Sfântul Potir făcându-se vohodul în Biserică, să facă iarăşi amestecare şi să zică rugăciunea proscomidiei şi apoi să citească molitvele de la vohodul cel mare înainte. Iar dacă se va întâmpla a se mânca de şoareci sau de alte jigănii şi nu va vedea preotul, băgând de seamă după vohod, să proscomidească altă prescură, tăind-o după obicei şi zicând prooroceştile cuvinte, şi câte este obiceiul a se zice şi face, făcându-se rugăciunea proscomidiei. Apoi să zică de la vohodul cel mare înainte, rugăciunile care sunt săvârşitoare, căci cele ce se zic înainte de vohod sunt pentru îmblânzire şi rugăciune şi îndreptează pe Preot a sluji Liturghia. Preotul trebuie să adune Sfintele ce s-au vărsat în oarecare vas sfânt şi să le pună într-un loc sfânt şi păzit, ca să nu se calce sau să se întâmple ceva din cele ce nu se cade.

Locul cel mai ales însă este acela unde se spală preotul. Acest loc trebuie păzit după cum trebuie şi să se bage bine de seamă să nu cadă ceva din cele ce sunt în locul acela, sau din spălare, de vreme ce este sfânt locul acela; spălându-şi buzele şi mâinile cele ce s-au sfinţit de la Cuminecătură,

ca şi Sfântul Potir, acel loc şi spălarea sunt sfinţite. Prin această spălare, precum am înţeles, se face şi tămăduire, udându-se bolnavii cu aceasta sau bând. Şi aceasta nu se cuvine a o da fiecum, ci cu evlavie, şi cel ce va vrea să o bea, să fie curat şi nemâncat. Asemenea trebuie să fie şi cel ce va vrea să se ude cu ea, care trebuie să se spele mai pe urmă în locul deosebit. Deci acolo unde se spală preotul după Cuminecătură, sau în loc deosebit, de va fi, să se pună Sfintele cele ce s-au vărsat, adunându-le dimpreună cu materia şi cu ţărâna pe care se vor fi vărsat. Fiind însă pardoseală de marmură, să se scoată lespezile şi să se pună la un loc osebit, iar dacă vor fi mari şi peste putinţă a se mişca, să se răzuie adânc locul unde s-au vărsat Sfintele Daruri, şi răzuiala să se pună, după cum am zis mai sus, spălându-se locul răzuit cât se va putea de bine. Iar dacă nu se vor fi vărsat Sfintele toate, ci va fi mai rămas ceva, adăugându-se vin şi apă cât va trebui peste rămăşiţe, să se săvârşească Liturghia.

Dacă s-au vărsat Sfintele pe odăjdiile preotului, dacă va fi mai înainte de săvârşire şi de vor fi hainele scumpe, spălându-le deosebit într-un vas sfânt, cât să nu rămână nimic pe veşminte, spălarea să o puie la loc sfânt şi curat, precum s-a zis. Iar dacă se vor vărsa după săvârşire, să taie negreşit partea aceea a veşmântului şi să facă procoveţe, spălându-se şi acea parte la un loc osebit, unde se spală şi Sfântul Potir, şi buretele când se va smoli şi sfintele procoveţe, când se murdăresc, căci şi acestea trebuiesc spălate la vreme, însă cu cucernicie şi la loc curat, mai vârtos în Umivelniţă fiind făcută bine şi cu întărire, întru cinstea şi podoaba sfintelor vase, căci găsim în aşezămintele cele vechi, că Biserica cea mare avea Calpin, adică lighean micuţ, întru care se spală Potirul cu apă caldă.

## *ÎNTREBAREA 82*
## **Cum trebuie să cuminecăm pe bolnavii care nu pot veni la biserică?**

Drept aceea, preotul trebuie să aibă îngrijire de toate cele sfinte şi mai cu seamă de Sfântul Odor, adică de Sfânta Pâine ce s-a sfinţit şi s-a unit cu Dumnezeiescul Sânge, ca să o aibă în cutie curată şi încuiată şi înfăşurată cu pânză curată, fiind însuşi Prea Dumnezeiescul Trup şi Sânge al Stăpânului, la care trebuie a se închina, a o tămâia şi a o cinsti cu toată osârdia, punând-o deasupra pe Sfânta Masă spre Răsărit, luând seama a nu se întâmpla ceva din cele ce nu se cade. Când este a cumineca pe cineva, acesta să nu se bage în sân şi să plece precum oarecare cum din nebăgare de seamă sau din negrijă au fără socoteală fac, ci să gătească în Sfântul Potir dumnezeiesc Miridă cu lingura la proscomidie, precum a fost obiceiul la început şi precum am văzut şi noi, şi mergând înainte cu

sfeşnicul, preotul punându-şi epitrahilul să ţină Sfântul Potir. Tot astfel să se şi întoarcă, după ce va cumineca pe bolnavi. Aceasta să o facă nu numai preoţii cei mireni, ci şi călugării în mănăstiri, pentru ca să fie cinstită şi întru slava lui Hristos şi ca să avem noi cucernicie spre cele Dumnezeieşti, şi ca să nu se întâmple ceva din cele ce nu se cad, precum am văzut; căci fiind locul nepotrivit pentru aceasta, când se scoate din cutie Dumnezeiasca Miridă, se întâmplă de multe ori lucru vrednic de frică şi de osândă, precum am înţeles, că au căzut Sfintele Taine. A ţine Dumnezeieştile Taine în sân, a umbla cu dânsele şi a le ţinea la sine nu e cuviincios şi nu e de nici o trebuinţă, fiindcă Dumnezeieştile Taine se află la biserică, şi oamenii pot merge acolo spre a se cumineca.

Drept aceea, dacă vreun preot sau duhovnic va face unele ca acestea pentru câştig, greşeşte, dacă nu va fi mare nevoie, fiind în pustie şi neputând merge cu orânduiala aceasta sau fiind cineva în mijlocul păgânilor şi nu se poate arăta, temându-se a nu se face vreo necinste Sfintelor. Afară de aceste împrejurări, întotdeauna aducerea Sfintelor trebuie să se facă cu cinste. Aceasta totdeauna o vezi făcându-se de Biserică la vohodurile Liturghiei, când încă nu sunt desăvârşite Dumnezeieştile Daruri.

## *ÎNTREBAREA 83*
## **Dacă se va întâmpla a uita să facă unirea, şi va acoperi Potirul nepunând nimic, ce să se facă?**

Întâmplându-se ca preotul să uite a face unirea, şi de va acoperi Potirul deşert, dacă se va băga de seamă aceasta la vohod, se cade ca îndată să facă unirea la Dumnezeiasca Masă şi să zică rugăciunea proscomidiei; săvârşind astfel Liturghia. Dacă însă nu va fi băgat de seamă şi va fi săvârşit Liturghia, şi vrând să se cuminece va vedea aceasta, atunci trebuie să facă unirea şi să zică rugăciunea proscomidiei, şi iarăşi din început să zică rugăciunile cele de la vohodul cel mare înainte şi să însemneze numai Potirul la chemarea Duhului, săvârşind cele obişnuite, după care să se cuminece.

Astfel cred eu că este după drept a face preotul, dacă li se va părea şi altora din arhiereii lui Hristos a fi cu cuviinţă, şi mai vârtos Soborului celui mare. Căci atunci când se citesc rugăciunile, aceea ce n-a fost nu poate fi săvârşită, şi nici prin însemnare nici prin chemarea Duhului nu s-a prefăcut în Dumnezeiescul Sânge, căci atunci se Sfinţesc Darurile, când fiind puse înainte, preotul citeşte molitfele şi le binecuvintează. Aceste răspunsuri din întâmplare le-am făcut după putinţă la întrebările ce ni s-au adresat, şi nu socotim că sunt din destul de bune, ci ele sunt după cât am putut cunoaşte

noi în Hristos şi, precum am zis, pentru ascultare şi dragoste. Cea mai desăvârşită pricepere însă a unora ca acestea şi asemenea cu acestea, însuţi tu o poţi şti, şi alţii fraţi cu minte mai înaltă şi mai curaţi, care înţeleg mai bine cărţile Părinţilor, pe care citindu-i (căci lui Dumnezeu nu-i lipsesc prietenii), vei lua mai bun înţeles de la tine şi de la aceia. Dea Dumnezeu cu dumnezeieştile voastre rugăciuni să ne curăţim de patimi şi de această învăluită şi pământească tulburare ce tulbură mintea şi să ne luminăm oarecum a ne îngriji şi pentru mântuirea noastră. Iar mai cu seamă a ne mântui cu mila Mântuitorului Hristos, Lumina cea adevărată, şi să dea Dumnezeu a ne mântui cu rugăciunile tuturor fraţilor şi ale tuturor sfinţilor, cu rugăciunile Pururea Fecioarei şi Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, cu îndurările şi cu iubirea de oameni a însuşi Domnului nostru Iisus Hristos, Unul născut, Fiul lui Dumnezeu, cu carele împreună fie slava Părintelui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

## PARTEA A X – A

**Pentru Preoţie către oarecare din călugării cei cucernici ce se învrednicesc dumnezeieştii preoţii, încă şi Sfântul Simeon fiind atuncea la treapta preoţiei**

Întru Hristos iubite şi al meu adevărat frate, datoria dragostei datori fiind a o da la toţi, după poruncă, cu mult mai vârtos suntem datori a o da la prietenii noştri cei adevăraţi, pentru că măcar deşi este dragostea lui Dumnezeu neîmpărțită şi una şi nu de multe feluri, şi la toţi deopotrivă suntem datori a o da, dar şi Cel ce este însuşi dragoste şi însuşi desăvârşire Hristos, dându-Se pe sine tuturor, însă după firea fiecăruia se arată la cei ce-L vor, precum şi Soarele strălucind lumina sa tuturor tot deopotrivă, fiecare după cum vrea şi după cum poate, aşa o şi vede. Drept aceea şi zice însuşi Mântuitorul: "Eu pe cei ce mă iubesc pe mine, îi iubesc", nu cum că pe unii îi iubeşte, iar pe alţii nu-i iubeşte, ci pe toţi deopotrivă îi iubeşte, ca Cela ce însuşi este Dragoste. Dar iubind pe cei ce nu vor să-l iubească pe El şi se depărtează de la El, nu-i nevoieşte cu silă, căci nu strică voia lor cea slobodă, precum şi celor ce-l iubesc pe El şi poftesc a se apropia de El, se dă cu totul pe Sine; şi Însuşi dragoste fiind, arată ale dragostei. Iar şi Apostolul porunceşte să se poarte grija mai înainte decât toţi pentru cei ce sunt ai noştri, ai noştri zicând: pe cei credincioşi.

Deci şi eu însumi, deşi sunt decât cei mai mici cel mai mic, însă sunt credincios lui Hristos şi cu ajutorul Lui sunt preot şi rob Lui şi după cât pot am datorie să-mi aduc aminte de poruncile Lui şi mai vârtos de dragoste, care este capul tuturor poruncilor; pentru că precum zic iubitul ucenic şi însuşi Hristos, prin dragostea aceasta puţin loc şi locaş întru mine să afle, că zice: "cel ce petrece în dragoste, în Dumnezeu petrece şi Dumnezeu întru el". Şi însumi dacă fiind dator a păzi dragostea şi a o apăra tuturor după poruncă, şi mai vârtos decât pe toţi pe tine avându-te mai iubit, cu osârdie acum voi arăta, nu că ţi se dă ca o învăţătură aceasta, ci făcând o aducere aminte şi o înştiinţare mai bună pentru slujba căreia te-ai învrednicit, precum şi eu mai înainte de tine intrând la această sfântă slujbă

şi preot făcându-mă lui Hristos şi slujitor Sfintele Taine, cu bunătatea Lui cea desăvârşită învrednicindu-mă celor mari şi dumnezeieşti lucruri, care sunt mai presus de mine.

Iată dar, iubite, că te-ai învrednicit de eşti slujitorul lui Hristos şi ascultătorul Lui, stătător înainte, văzător Tainelor, şi te apropii şi eşti părtaş şi propovăduitor Evangheliei Lui, şi nu te opreşte cu nici careva acoperăminturi, ci însuţi vezi fără de nici un acoperământ, nici prin serafimi, adică prin preot, cu lingura te cumineci, pentru că însuţi fiind serafim, căci eşti învrednicit Preoţiei şi chemi către rugăciuni, iar nu te chemi, şi a se apropia către Dumnezeu pe alţii aduci, şi însuţi cel ce ţii Dumnezeieştile Daruri, le săvârşeşti şi chemi pe credincioşi şi le zici a lua aminte, îi pui înaintea lui Hristos şi cu totul altora eşti cale şi către lumină povăţuitor şi ce alt eşti decât un heruvim, văzând cu totul prin Taine pe Cel ce vede toate, şi Serafim purtător de foc, ţinând pe Cărbunele cel viu, şi scaun fiind, că Se odihneşte întru tine cu Taina Cuminecăturii Cel ce este pretutindenea, şi înger eşti, ca un ascultător şi slujitor al Lui; şi aceasta nu cu vreo închipuire, că tu nu slujeşti vreunui chip, ci însuşi Stăpânului, Celui înconjurat de cei fără de trupuri; şi ceea ce aceia săvârşesc sus în cer, şi tu săvârşeşti pe pământ.

Că însuşi aşa a vrut Meşterul tuturor, tot asemenea slujbă să se săvârşească sus şi jos, şi se vede că însuşi aşa a făcut, şi om arătându-se pe pământ a făcut unire cu noi, că singur fără trup fiind, vrând s-a îmbrăcat cu trup şi s-a unit cu oamenii aceştia trupeşti, şi nezidit cu firea fiind şi fără început, n-a luat din zidita fire cea fără de materie a îngerilor când bine a vrut să se unească cu zidirea – că zidind pe îngeri din nefiinţă, după dar, fără de materie şi fără de moarte i-au făcut pe ei şi dă fiecăruia după măsură în dar a se proslăvi Slavei Lui –, ci firea noastră cea zidită a luat, şi într-un ipostas S-a unit cu noi; şi firea omenească o împărtăşeşte cu Darurile Dumnezeirii, îmbrăcându-Se întru ea nedespărţit şi neamestecat, că zice: întru El locuieşte toată plinirea Dumnezeirii trupeşte. Deci S-a arătat, şi iarăşi precum bine vrea, arată; şi pe Sine S-a dat nouă El şi pentru noi şi acum iarăşi se dă. Şi unor lucruri ca acestea (o, multă bunătate!) noi suntem slujitori, ascultători şi tăinuitori; ce este mai mare decât aceasta? Cu slujirea Tainelor am luat rânduială mai presus ca îngerii. (O, bunătatea Stăpânului!) Cel ce toate le cuprinde şi El este necuprins pretutindenea, în loc stă pentru noi Cel nepipăit, Se ţine Cel nevăzut, Se pricepe Cel neajuns de vreo minte, Se împărtăşeşte celor muritori prin noi, cei ce suntem din firea cea smerită şi căzută, prin preoţia cea dată nouă. O, ce minune!

Prin Taină Se face, Se arată, Se dă, Se poartă şi Se sălăşluieşte, Se îmbracă, Se mânie, Se împacă, Se îmblânzeşte şi Se împărtăşeşte. Ce este mai minunat decât unele ca acestea? Ce bine mai mare este către oameni? Ce putere este mai covâşitoare? Ce stăpânire este să aibă mai mari daruri?

Iată, noi, ţărâna, lutul şi viermele, ne arătăm puterii şi stăpânirii. Iar mai vârtos şi mai mult decât aceştia putem noi cu puterea preoţiei. Că şi ziditori ne facem zidirii celei mai bune, cu Botezul şi cu celelalte Taine, şi părinţii fiilor lui Dumnezeu şi lucrători celor ce sunt dumnezei după Dar, şi păcatului pierzători şi păzitori de suflete, dezlegători de legăturile cele veşnice, descuietori uşilor Raiului, lucrători de lucrurile cele Dumnezeieşti, şi lucrători împreună cu Dânsul ne arătăm spre mântuirea oamenilor. Dar noi pentru aceasta cum ne arătăm? Oare pentru câte Daruri suntem datori lui Dumnezeu? Şi după această datorie cum se cade să fim noi? Nici de am fi fost cu priveghere necontenită, ca cei cu ochi mulţi, încă n-am fi îndestulaţi spre unele ca acestea. Că ce vrednică este de Darurile lui Dumnezeu firea cea zidită? Mai marele cete cele de sus se cutremură, se sfidesc, se înfricoşează când văd acestea lucrându-se de noi. Căci şi mai mult se minunează, cunoscând prin mijlocirea Bisericii Înţelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri, precum zice Pavel: "cetele îngerilor cunoscând a lor zidire şi bunătatea lui Dumnezeu cea peste măsură, se tem şi cu spăimântare laudă şi de cele ce se fac se minunează".

Dar noi, învrednicindu-ne de suntem slujitori acestor Dumnezeieşti şi mari lucruri şi ascultării, în ce chip ne aflăm? Noi pe înfricoşata şi această spăimântătoare Stăpânire, uneori (vai, mie!) o facem spre începătură de patimi şi pricină de păcat pe aceia care este pierzătoare de păcat, fiindcă unii această stăpânire duhovnicească o prefac cu lucrurile lor întru stăpânire lumească, şi ca nişte nebuni năvălesc spre ea şi lucrează lucruri pe care ei sunt datori a le opri, şi acestea le fac ca să apuce stăpânirea aceasta, de se pot împărtăşi aceşti vrednici într-acest chip, căci mai mult se depărtează. O înălţime ca aceasta cunoscând-o acei sfinţi care erau ca îngerii, înfricoşându-se ca serafimii, precum s-a zis, de la lucrul cel mare al preoţiei fugea şi se sfia. Iar de se învredniceau aceştia preoţiei, în ce chip îşi întocmeau viaţa lor? Arătate sunt faptele ce au făcut. Deci vredniciei acestora, iubite frate, şi noi părtaşi făcându-ne cu Dumnezeiescul Dar, pe cât se poate să ne îndreptăm viaţa şi să o iscusim ca şi aceia. Nu că lucrul acesta este cuviincios nouă, celor mai mici decât toţi, şi nici acelor curaţi desăvârşit, ci al celor ce sunt ca îngerii şi numai al îngerilor. Ci numai al firii cei Dumnezeieşti este lucrul acesta, al Celui ce a făcut cele ce sunt din ce n-au fost mai înainte, şi iarăşi le ţine, şi poate a le schimba precum voieşte.

Şi arătat este dintr-aceasta că, de vreme ce din toate zidirile cele ce s-au făcut, numai noi am avut trebuinţă de a ne preface, fiindcă ne sfărâmasem ticăloşeşte şi pierdusem frumuseţea cea dintâi, neascultând noi pe Dumnezeu cel pururea fiitor şi fără de moarte, fără de stricăciune şi neschimbat, ascultam de Cel ce s-a făcut bun din nefiinţă şi s-a stricat cu voia sa, a pierdut Dumnezeiasca nemurire, s-a făcut muritor după

depărtarea ce are de la Cel nemuritor; şi aşa noi am avut trebuinţă de darul acesta. Că de i se şi pare diavolului celui depărtat că este viu şi stă, ci de viaţa cea adevărată a lui Dumnezeu s-a lipsit, schimbându-se cu a sa singură voie întru schimbare vicleană şi împotrivitor făcându-se după părerea lui, însuşi Stăpânului, Celui ce l-a făcut pe el şi pentru aceasta s-a făcut pricinuitor pieirii lui şi nouă, celor ce l-am ascultat, ci el despărțit rămâne şi răutatea lui nelipsită de el, iar noi cu bunătatea Făcătorului, după cădere, ne-am şi ridicat, că acela n-a căzut din înşelăciune, că nici avea trup materialnic, ci din voia sa, de binele care cu adevărat îl cunoaşte, a fugit.

Deci dintr-aceasta nici i s-a dat pocăință, iar mai bine să zic, de voia lui rămâne întru răutate. Noi cu simţirea îndulcindu-ne şi întru aceasta furându-ne şi cu înşelăciunea lui cea vicleană, am luat de la Dumnezeu Darul pocăinţei. Deci de ne vom căi de răul pe care l-am făcut, şi să-l defăimăm pe el şi să venim întru simțirea celor adevărate şi Dumnezeieşti porunci, din care am căzut, iarăşi ne ridicăm şi pentru înşelăciunea aceia ne miluim şi Dumnezeieştii bunătăţi iarăşi părtăşi ne facem. Ci dar, de vreme ce pentru acestea proorocii au prorocit, Legea a învățat, cea mai de apoi întrupare a lui Dumnezeu s-a făcut, pentru ca noi, cunoscându-ne căderea şi de la aceasta depărtându-ne şi de la cel ce ne-a înşelat pe noi, să ne facem ca şi întâi, iar mai vârtos şi mai bine, fiindcă firea noastră, precum s-a zis, s-a unit cu Făcătorul şi aceasta s-a şi făcut, şi prin întruparea Stăpânului celui prea iubitor de oameni ne-am ridicat din cădere. Însă de vreme ce nu se putea să rămână Cel ce s-a întrupat pururea aici, că nici nu se putea aceasta firii omeneşti, fiindcă după certare a luat viața hotar. Dar şi Trupul, fiindcă cu moartea îl făcuse nemuritor, nu era cu putință a se vedea iarăşi de cei muritori, iar mai vârtos de păgâni şi de oamenii cei păcătoşi, şi a lucra zidirea cea de isnoavă a acestora.

Pentru că nu era cu cuviință acesta Dumnezeiescului şi nestricatului şi necuprinsului aceluiaşi Trup. Şi că nici ar fi ascultat toţi oamenii, nici ca să facă faptele ce erau spre mântuirea lor, având fiecare slobodă voia sa, ci mai vârtos iarăşi s-ar fi lepădat de El, măcar de a fost cu putinţă a pătimi şi a muri de mii de ori, precum s-a şi lepădat de El, şi se leapădă, şi a pătimit, şi iarăşi pătimeşte prin ai Lui, care pururea pătimesc pentru El. Pentru acestea, dar, El s-a înălţat la cer, şi aceasta făcând-o pentru noi Cel ce petrece pururea fără despăţire în Sânul Părintelui şi pretutindenea este pururea, Trupul împreună l-a înălţat şi la Părintele l-a adus ca un Dar, şi împreună şezător l-a făcut, mai presus de toată domnia, şi stăpânirea şi puterea, precum zice Pavel, şi întocmai Dumnezeu L-a arătat slăvit şi închinat de toată făptura, Care şi pentru noi pururea se face jertfă, şi se aduce Părintelui, şi mângâietor este, şi Îmblânzitor, şi Curăţitor, şi împărtăşire şi Dar, şi cinste, şi toată desfătarea.

Deci de vreme ce acestea într-acest chip s-au săvârşit şi El şade sus de-a dreapta Părintelui, iar cei ce se mântuiesc au trebuinţă de Cel ce mântuieşte, a dat Mântuitorul Darul mântuirii (o, multă milosârdie!) celor întocmai cu firea, adică la oameni asemenea pătimitori, care şi ei sunt din cei ce se mântuiesc, de vreme ce Însuşi vrând a mântui pe oameni s-a făcut ca oamenii. N-a dat îngerilor aceasta, precum s-a zis, pentru că nu cu îngerii s-a unit, fără numai după gând, că nici le-a trebuit lor înnoirea. Deci mântuitor în locul său, şi ziditor de suflet, şi povăţuitor către cer, şi lumină, şi viaţă, şi părinţi, şi păstori, şi păzitori, pe preoţi i-a orânduit, cărora le-a dat să aibă puterea Lui, nu numai pentru dânşii, ci şi pentru alţii, orânduindu-se spre aceasta. Se cade dar a ne îngriji, cât va fi puterea, ca să ne arătăm pe noi vrednici pe cât se va putea către înălţimea Tainei, precum se cade a fi cei ce au pe pământ puterea lui Dumnezeu, şi darul, şi stăpânirea, şi într-acest chip nu numai lor să poată folosi, ci încă pentru folosul celor mai mulţi să fie ei. Şi aceasta până la moarte, că aşa a făcut şi Cel ce întâi s-a făcut pildă, adică Hristos, că zice: sufletul Meu îl pun pentru oi, iar şi Petru zice: Hristos a pătimit pentru noi. Şi Pavel pentru Părintele zice: Care pe al Său Fiu nu l-a cruţat, ci l-a dat pe El pentru noi toţi, şi acestea de obşte sunt la toţi preoţii.

Dar ce trebuie mai mult să aibă cel ce se îmbracă cu chipul călugăriei, şi se fac stravrofori? Au nu este aceasta semn al sărăciei lui Iisus? Semn este de răstignire, chipul morţii este. Gândire la toate cele de sus şi lepădare de toate cele de jos. Drept aceea şi cei ce cunoşteau Taina aceasta fugeau de înălţimea sfintei slave, nu că doar trebuie a fugi de preoţie, ci pentru că se cade a fi harnic cel ce va să îndrepteze sfintele lucruri ale acestei Taine, şi curat să fie pe cât se poate, şi cu osârdie pentru folosul fraţilor. Că lucru al lui Dumnezeu este, şi iubit Lui, şi pentru dragoste dat, precum a învăţat Hristos şi pe Petru. Deci socotind acei smeriţi Părinţi, că preoţia este mai presus de vrednicia lor, se lepădau de ea. Iar acum, cei ce poartă chipul acelora mai vârtos caută arhierie; şi mulţi socotesc că trebuie a se da călugărilor, pentru mărimea şi curăţia vredniciei chipului care îl au, căci vrednicia arhieriei se cade a se da la cela ce va fi mai curat, dar curăţia şi evlavia mai vârtos se socoteşte că este în chipul călugăriei, şi socotinţă aceasta pe care o au mulţi socoteşte că este bună, şi este şi a Bisericii, şi într-atâta s-a întărit, încât fiecare stăpânire bisericească se dă numai călugărilor, şi cercând acum, abia vei afla pe cineva din preoţii mireni a fi arhiereu.

Iar călugării se socotesc ca şi cum s-ar fi dat aceasta ca o moştenire a lor şi vei vedea că aducând pe vreunul din preoţi mireni ca să se facă arhiereu, întâi aceasta cere Biserica de la el ca să se călugărească, ci aceasta toţi credincioşii aşa hotărăsc, şi mai vârtos dumnezeieştii arhierei ai Bisericii. Şi dau cinste Dumnezeiescul chip al călugăriei după rânduiala

lui cea dintâi, şi după făgăduinţa ce au dat lui Dumnezeu. Iar socoteala cea rea a multora toate le-au stricat, şi cele ce sunt ale chipului s-au făcut netrebnice (vai!) şi s-au stricat, şi arhieria luându-o oarecare nu o chivernisesc pe ea precum se cade, ci numai ca să dobândească Dumnezeiasca vrednicie se sârguiesc cât le e puterea, şi în tot chipul să nevoiesc pentru aceasta. Iar nimic nu fac după vrednicia ei, iar uneori fac şi cele ce sunt împotriva acestei vrednicii, iar mai vârtos să zic că fac împotriva lor, că se cade nu pentru arhierie să se îmbrace cu chipul călugăriei, ci se cade să ia aminte ce închipuieşte acest chip. Iar şi învrednicindu-se preoţiei, cei ce vor alege spre aceasta, mai cucernici să se arate, şi să se smerească împreună cu Stăpânul cel smerit a Cărui rânduială şi chip au luat. Iar ei această dumnezeiască rânduială o fac pricină de înălţare şi de trufie, şi nu cum că arhieria este pricină de aceasta, ci a noastră voinţă, neavând luare aminte spre cunoştinţa celor dumnezeieşti, ci fiindcă cu totul dată la cele de jos.

Iar datori suntem a nu socoti aşa, că deşi scriu acestea împotriva mea fiind cuprins cu aceste cugete ale trufiei de multe ori, dar nu mă voi părăsi, ci cât pricep aflu lucru dumnezeiesc, şi cu datorie voi zice; şi împreună cu alţii şi pe mine mă voi mustra. Că nu se poate să nu se facă oarecare folosire întru noi aducându-ne aminte de lucrurile cele bune, măcar de ne şi furăm de gândurile cele necuvioase. Că a nu primi noi cugetele şi gândurile, aceasta nu este în puterea noastră.

Dar şi a ne înşela cu cugetele se întâmplă nouă, fiind supuşi sub schimbare; dar a cunoaşte cele de folos, iarăşi a ne ridica către cele mai bune, aceasta este prin putinţa noastră. Deci aceasta nebăgând-o noi în seamă, vinovaţi ne facem, iar poţi zice şi aceasta, că a ne griji pentru cele mai bune pururea, dintru aceasta putem câştiga ceva duhovnicesc şi dumnezeiesc. Deci se cade să cercetăm ale cui slugi suntem, şi cărui lucru slujitori, şi al cărui chip purtăm. Deci a lui Dumnezeu slugi suntem, a Celui ce a zidit toate, şi a Celui ce ne-a făcut şi vrea pururea să fim spre bine. Şi schimbându-se unii de a lor voie spre rău, iarăşi bine au voit, şi bine voieşte, şi lucrează aceasta cu mijlocirea preotului, ca să vie spre bine. Iar slujitori suntem unui lucru foarte mare decât toate. Că lucrului prin care s-au unit cele de pe pământ cu cele de sus, şi vrajba s-a stricat, şi Dumnezeu cu oamenii s-a împăcat, şi toată rătăcirea a contenit, şi stăpânirea dracilor a pierit, şi oamenii cu îngerii împreună, şi fiii lui Dumnezeu, şi dumnezei ne-am făcut după Dar, acestuia lucrători şi slujitori, ispravnici, şi tăinuitori suntem nepovestit. Iar chip avem foarte dumnezeiesc şi mare, fiecare după rânduială şi după vrednicie, că episcopul este chipul lui Iisus, şi după dânsul este chipul lui Iisus preotul, după jertfirea lor de Taină.

Iar cu celelalte daruri, episcopul este chipul Părintelui luminilor, de la Care este toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit şi luminător, şi pentru acestea se numeşte, iar Preotul are chipul rânduielilor celor mai pe deasupra, şi este a doua lumină, şi dătător, şi lucrător Tainelor, şi pentru aceasta se numeşte săvârşitor; iar diaconul este a treia rânduială, având chipul îngerilor celor ce slujesc, care se trimit pururea pentru cei ce vor să moştenească mântuirea. Şi drept aceea şi propovednic şi slujitor se pomeneşte aceasta, iar toţi înaintea lui Dumnezeu suntem stătători, a unei jertfe văzători, şi acesteia şi părtaşi, şi un trup cu aceia, şi împreună slăviţi, şi altora dătători cu Dumnezeiescul Dar, măcar că aceasta se face după rânduiala ce are fiecare, unii mai întâi, alţii mai pe urmă. Să vedem dar pe Iisus şi să pricepem cine este: Dumnezeu adevărat pururea fiind dintru Cel ce este, Cuvânt din Mintea cea fără de început a Părintelui celui prea înalt, Fiu Unul născut al Aceluia de la Care sunt toate, Înţelepciune, putere şi Cuvânt, prin care sunt toate. Domn atotţiitor, fără materie, nevăzut, negrăit, necuprins, neajuns, nehotărnicit, nepipăit şi nemuritor.

Iar mai apoi ce s-a făcut pentru noi? Om, văzut, hotărnicit, pătimitor, muritor, sărac, necinstit, vândut, osândit, suduit, batjocorit, căznit, răstignit, şi acestea a pătimit pentru noi. Ce alt lucru mai dumnezeiesc decât acesta? Ce arătare a bunătăţii este alta mai mare sau ce alt lucru putea să arate adâncul milosârdiei Lui? Cu ce alt lucru se poate a se cunoaşte smerenia lui Dumnezeu? Ziditorul să se facă zidire, Făcătorul, făptură, Care a şi pătimit de la zidirile Sale, pentru folosul zidirii Sale, şi de la robi a pătimit Stăpânul, pentru robi, pentru cei necredincioşi, care se făcuse Lui vrăjmaşi, şi de voia lor s-au depărtat de la Dânsul, şi au slujit vrăjmaşului Lui; pe însuşi Ziditorul nu L-au cunoscut, nici s-au pocăit, nici L-au căutat, nici au alergat la Dânsul, ci mai vârtos L-au gonit, L-au hulit şi L-au omorât; pentru aceştia s-a dat pe Sine Cel Bun, a pătimit, a murit, a înviat şi pe noi ne-a ridicat, s-a suit în cer, şi pe noi ne-a înălţat, şi pururea mijloceşte pentru noi, şi ne împărtăşeşte luminii, şi mădulare ale Sale ne face, şi voieşte a rămâne nedespărţit întru noi, şi pofteşte aceasta şi se sârguieşte către aceasta.

Dar ce vom aduce în locul acestora? De câte morţi, şi de s-ar putea şi nenumărate morţi, suntem datori pentru Dânsul? Acestea datori fiind pururea, şi nici datoriile neputându-le plăti, măcar când stăm înaintea acestuia, şi lucrurile şi cuvintele smereniei zicem şi le facem, să ne smerim văzând pe Cel ce s-a smerit şi se smereşte, să ne înfricoşăm cugetând la Aceea Căruia şi stăm înainte. În mijocul nostru se află Hristos, şi nevăzut şi văzut în Pâinea cea Dumnezeiască a Trupului, şi în cinstitul Pahar al Sângelui, arătând patimile Sale, junghierea, piroanele, sângele şi moartea; cu cutremur să stăm înainte apropiindu-ne de El, şi înşine văzându-L pe Dânsul, şi sfărâmându-L, şi mâncându-L, şi bând din Sânge, şi altora

dându-le, după Darul care s-a dat nouă. Atuncea se minunează heruvimii, se spăimântează serafimii, toate dumnezeieştile puteri se îngrozesc văzând, şi cu frică stau înainte, şi bine cunosc a lor fire, ca o zidită, şi cu slavă şi cu minunare slăvesc nemăsurata bunătate a lui Dumnezeu; împreună cu noi acestea sfiindu-se stau cu temere împrejurul Jertfelnicului, stau poftind a privi la Taină, că nu fără lucru stau înainte, că de acolo primesc raza luminii lor. Că de acolo se dă izvorul luminilor, fierbinţeala focului lor, viaţa, înţelepciunea şi învăţătura.

Deci de stau înainte într-acest chip aceştia, cei ce sunt fără de trup, nesupuşi la nici o patimă, dar noi, ţărâna, lutul, viermele, în ce chip suntem datori a sta înainte? În ce chip trebuie să ne gătim noi către un lucru mare a lui Dumnezeu ca acesta? Cu toată frica şi cu toată dragostea să ne gătim pe noi a ne apropia şi a sluji unui lucru atât de mare. Că de vreme ce un lucru ca acesta nu altceva l-a săvârşit, fără numai dragostea, să-l iubim pe Dânsul. Care mai întâi ne-a iubit pe noi, şi cu dragoste slujind, cu toată virtutea sufletului să ne apropiem. Şi de vreme ce dragostea pe Dumnezeu atâta de smerit L-a arătat, şi noi cu smerenie şi cu dragoste să-I slujim Lui. De vreme ce S-a arătat Dumnezeu întrupându-Se, că nu se putea fără de Dumnezeu a se ridica firea omenească, fiindcă singură ea din voie a căzut; şi pentru aceasta omul a avut trebuinţă a se uni cu Dumnezeu, şi noi pururea să ne socotim că din fire suntem neputincioşi, şi să cerem ajutorul lui Dumnezeu, şi nimic fără de Dânsul nici odinioară nici măcar să gândim. Că zice: “fără Mine nu puteţi face nimic”, pentru ca să ne mai unim cu Dânsul, şi nedespărţiţi să fim împreună. De s-a făcut vicleanul împotrivitor cu trufia şi cu nebunia lui, noi bine cunoscând sărăcia noastră, să ne facem ai Ziditorului, că zice: “cel ce se va smeri pe sine, se va înălţa”.

De s-a dat pe Sine Stăpânul nostru pentru toţi, şi tuturor celor ce aveau trebuinţă s-a făcut El toate, şi noi să ne dăm pe noi Lui, pentru ca iarăşi să ne facem părtaşi Lui. Să slujim lucrului Său cu osârdie, şi de s-ar putea să-I aducem Lui înfricoşata Jertfă în toate zilele, că plăcută este Lui aceasta, că zice: “Cu poftă am poftit a mânca acest Paşti împreună cu voi”, şi pururea o cere aceasta, că n-a zis: “faceţi”, ci “să o faceţi întru a Mea pomenire”, adică pururea, şi ce alt lucru ar fi mai mare decât lucrul acesta, prin care se face pomenire lui Hristos ca să se junghie Acesta pentru noi şi pururea să se jertfească. Că a zis: “acesta este Trupul Meu, cel ce se frânge pentru voi”, adică pururea, şi “acesta este Sângele Meu, care se varsă pentru voi”, nu o dată vărsându-se, ci în toată vremea. Deci nu este nouă altceva mai de folos decât Jertfa aceasta şi lui Dumnezeu mai iubită, pentru că lucru al Lui este, şi înnoirea oamenilor, şi al Lui împărtăşire cu noi, precum şi întrupându-Se a arătat, şi vrând a pătimi, S-a rugat aceasta zicând: “pentru ca să fie una, precum şi Noi”.

Iar că prin aceasta una ne facem cu Dânsul Însuşi mărturiseşte zicând: "cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu, întru Mine petrece şi eu întru el". Deci mai presus decât toată rugăciunea şi lauda se cade a ne griji de lucrul acesta al Liturghiei, căci pentru aceasta este toată rugăciunea, şi cea mai de multe ori în zilele vieţii noastre aceasta să o facem. Încă şi aceasta trebuie a socoti pentru Sfânta Liturghie, că toate Dumnezeieştile lucruri şi cuvinte se lucrează, şi nici un lucru după ce s-a făcut nu a rămas în deşert, ca să nu se lucreze, care aceasta o putem cunoaşte din toate zidirile pe care le vedem, că toate lucrează după cum s-au orânduit şi cerul se mişcă pururea şi pământul rodeşte şi toate lucrează, fiecare după cum i s-a orânduit.

Aşadar trebuie a fi lucrător cel ce s-a rânduit la acest lucru prea dumnezeiesc şi prea mare, de lucrează aceste lucruri văzute fără osteneală, şi omul cel ce se numeşte lume mică şi mare, este lucrător pururea. Că partea cea simţitoare, cu cele simţitoare hrănindu-se, crescând şi schimbându-se; iar partea cea gânditoare, cu cele ce sunt gânditoare, adică pururea cu mintea şi cu partea sufletului cea cuvântătoare, lucrând şi mişcându-se, încât dintr-aceasta adică din mişcarea gândului omenesc au hotărât oamenii, că şi gânditoarele şi dumnezeieştile puteri pururea se mişcă, fiindcă şi gândul pururea se mişcă. Deci în ce chip lucrul cel mai mare al acestei slujbe mari a lui Dumnezeu, care lucru este mai presus de toată zidirea, prin care a fi bine toate se povăţuiesc, unindu-se cu Dumnezeu, şi dumnezeieşti făcându-se, mai vârtos oamenii, care şi mărind şi trăind se prefac printr-acest lucru spre stare mai bună. Cum, dar, în deşert va rămânea oarecând şi nu se va sluji Liturghia prin lene sau prin păruta cucernicie a preoţilor, care li se pare că o au, sfiindu-se de a face Liturghia; nu este cucernicie părăsirea Liturghiei Sfintelor Taine, ci mai vârtos oprire de mântuitoarea Jertfă, că organ sfinţit s-a făcut preotul.

Deci să nu rămână fără lucru, că va să dea răspuns precum socotesc pentru lenea lui, precum zice şi dumnezeiescul Vasilie către un oarecare Grigorie, îngrozindu-l pentru părăsirea ce a făcut, că au să se părăsească cu pricini cuvioase sau fiindcă este organ dumnezeiesc, după pravilă să poarte grijă de lucrul acesta, că fiecare plata lucrului său va lua. Şi zice: "Blestemat este tot cel ce face lucrul Domnului cu lenevire". Dar ce lucru al lui Dumnezeu este altul mai mare decât acesta? Părăsirea lucrului acestuia de vătămare este, precum am zis: Ci de va şi lua omul Darul, după cum au învăţat Părinţii, şi nu este vinovat de cele ce opresc preoţia, de nu va sluji, să se teamă de Dumnezeu, că i se va cere răspuns pentru lucru, că prin neslujirea Sfintei Jertfe nu se dă folos celor ce aveau să se folosească printr-însa, şi nu se lucrează pomenirea Mântuitorului nici înnoirile patimii celei Dumnezeieşti; iar cel ce va fi vinovat de greşeli pe care Părinţii le-au arătat că sunt opritoare de Sfânta Liturghie, să se părăsească de a sluji. Că

cel ce nu face Sfânta Liturghie după aşezământul Părinţilor, împotriva sa lucrează şi vinovat va fi Tainelor lui Hristos, că de este vinovat cel ce se cuminecăcu nevrednicie, cu cât mai vârtos va fi cel ce slujeşte.

Deci nici un om nu este vrednic (precum ne-am învăţat) pentru lucrul acesta, pentru că şi îngerilor este înfricoşat. Iar de vreme ce Dumnezeu, făcând oarece micşorare, a dat la oameni aceasta, după putinţa lor, trebuie să ne nevoim noi oamenii, şi cei ce s-au învrednicit după puterea Darului cu osârdie să lucreze aceasta, la toate viaţa Stăpânului urmând pe cât se poate, pentru ca şi lucrători pururea şi părtaşi Aceluia să fie cei ce poartă chipul Lui şi în fiecare zi de se va putea să facă pomenirea Lui, că se va uni printr-aceasta Dumnezeu cu dânşii, îngerii se vor uni cu Dumnezeu şi cu dânşii, încă şi sufletele sfinţilor şi ale tuturor credincioşilor se vor uni cu Dumnezeu. Celor ce vieţuiesc întru pravoslavie, făcând bunătăţi, le este sporire şi întărire. Iar celor păcătoşi, de se vor pocăi, va fi îmblânzire şi curăţire. Încă la toată zidirea dintr-aceasta se va da sfinţire, şi chiar la cele trupeşti ce ne trebuie avem mare ajutor. Pentru aceasta multă este plata celui ce slujeşte cu cucernicie şi cu osârdie; iar de nu se va putea în fiecare zi a sluji Liturghie, măcar de patru ori într-o săptămână, precum şi Marele Vasilie făcea, şi aceasta o făcea pentru că lăsa celelalte trei zile pentru altă slujire, cea prin cuvântul învăţăturii.

A sluji în fiecare zi Liturghie, nu eu de la mine îndrăznesc a zice, ci, învăţându-mă de la Mântuitorul, că zice: "Aceasta să o faceţi întru pomenirea Mea; şi: Eu sunt viu şi cel ce va mânca va fi viu, pentru Mine"; iarăşi Apostolii se arată că într-acest chip se făcea, îndeletnicindu-se la rugăciuni şi la frângerea Pâinii, precum scrie, adică pentru slujirea Tainelor şi pentru împărtăşirea lor; şi mulţi din Părinţi aceasta au zis şi au făcut: şi Fericitul Grigorie al Râmului, care s-a sârguit pentru aceasta, care a şi hotărât a se face Liturghie desăvârşit în posturi, la Biserica Râmului, şi a învăţat pe un oarecare Eniscon ce slujea Liturghie desăvârşit în posturi, aşa să slujească în fiecare zi; pe care Eniscon verhovnicii Apostolilor la ziua praznicului lor l-au mutat din viaţă după Dumnezeiasca Liturghie, precum şi în somn mai înainte îi spuseseră lui. Prea Cuviosul Apolonie a învăţat pentru aceasta, ai cărui ucenici în fiecare zi slujeau Liturghie şi se cuminecau cu Sfintele Taine; iar Sfântul Ioan Gură de Aur întru acest chip a scris împreună cu Părintele Vasilie pentru Dumnezeiasca Liturghie, şi laudă pe cei ce se împărtăşesc în toate zilele de cuminecătură, numai să fie cu cucernicie. Iar şi în Bisericile cele soborniceşti şi pretutindenea, celor osârdnici în fiecare zi s-a dat a sluji Liturghie, şi pentru ca să nu se pară cea mai sus zisă a fi fără socoteală, arătând cum că au datorie a sluji pururea şi preoţii cei ce au soţii fiindcă şi călugărilor de multe ori li se întâmplă ispita cea de noapte, dar şi cad la mânie şi la pizmă şi la alte multe patimi cu uneltirile vicleanului; de care de aceasta de toate dator este

a fi curat preotul când va vrea să slujească. Să facă aceia ce a făcut Marele Vasilie, de se va putea, în săptămână a sluji Liturghie de patru ori, precum s-a zis, iar de nu, măcar de două ori în săptămână, negreşit. Aceasta şi celor din lume preoţilor mireni, şi ieromonahilor se poate, şi nu pot găsi pricină, fiindcă se pot curăţi mai înainte în cele cinci zile cu purtarea de grijă, cu luarea aminte şi cu spovedania.

Drept aceea şi pururea să se spovedească, că prin spovedanie decât prin ce altceva poate să se curăţească; şi mai vârtos preoţilor mai de trebuinţă le este aceasta, fiindcă se apropie pururea de Dumnezeul Cel ce ştie toate şi numai prin pocăinţă dă iertare; iar de va fi biruit de vreo patimă, mai vârtos asupra cuiva, şi care aceasta se întâmplă mai mult celor pizmaşi şi zavistnici, nu se cade a se apropia de cel Bun şi Dătătorul de pace, fiind cuprins cu patimă, făcându-se organ celui viclean, care prin patimă locuieşte într-însul. Să ştie dar că şi pentru patimă şi pentru părăsirea slujbei i se va cere răspuns, că de bunăvoie a ascultat sfaturile vicleanului; că nici are putere vrăjmaşul să ne aducă unde îi va fi voia, pentru că s-a dat nouă putere să călcăm pe şerpi şi pe scorpii, adică asupra dracilor vicleni şi omorâtori, şi pe toată puterea celui viclean; că numai a ne aduce în gând are voie aflătorul răutăţii; dar şi aceasta i s-a dat voie spre ispitirea celor credincioşi şi a celor aleşi, dar nu are putere a face vreo silă, pentru că nici asupra dobitoacelor nu poate, fiind zidire a lui Dumnezeu. Deci la voinţa şi la puterea noastră este a-l birui pe el şi a face bunătate; pentru aceasta ne vom osândi biruindu-ne de dânsul, şi pentru oarecare patimă urâtă lipsindu-ne de un Dar mai presus de ceruri, adică de slujirea Sfintei Liturghii, şi de sfinţirea ce dă aceasta.

Drept aceea trebuie a ne curăţi cât va fi puterea şi a ne nevoi ca să nu cădem din neluare aminte în cursele vicleanului. Să ne păzim pe noi cei învredniciţi preoţiei, ca să stăm înainte-I curaţi cât se poate, să slujim Celui Prea Curat, să ne silim a împodobi faptele noastre, cuvintele şi cugetele, cu lucrurile plăcute lui Dumnezeu şi să urmăm faptelor Lui. Dar care sunt acelea? Iubirea de oameni, smerenia, mila, dragostea către toţi, pacea şi darea Dumnezeieştilor Daruri; iar mai înainte de toate împărtăşirea cu noi şi sfinţirea.

Că Sfânt fiind Dumnezeul nostru, sfinţeşte şi pe cei ce se apropie de El, şi binevoieşte a se odihni întru Sfinţi. Care ne va şi învrednici Părinţilor, Sfinţilor şi aleşilor Lui, aici făcându-ne vrednici şi păzindu-ne până în sfârşit slujitori întru sfinţire Tainelor Lui, iar acolo ducându-ne întru Sfânta Sfintelor şi fără de mijlocire făcându-ne părtaşi Lui în veci. Că Lui se cuvine toată slava, cinstea, închinăciunea, marea cuviinţă, mărirea şi lauda, lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu şi Dumnezeului nostru, Care pe Sine pentru noi S-a sfinţit prin jertfirea crucii, ca să fim şi noi sfinţiţi întru adevăr, împreună cu Părintele Lui Cel fără de început şi cu Prea

Sfântul şi Bunul şi de viaţă Făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

AMIN.

# GLOSAR

**Agneţ** – partea din centrul prescurii, unde este întipărită IS. HS. NI. KA., în formă de cruce, şi simbolizează pe mielul lui Dumnezeu Care se jertfeşte la fiecare Sfântă Liturghie.
**Amvon** – locul din biserică de unde se citeşte Sfânta Evanghelie şi se rosteşte predica.
**Arhimandrit** – provine din cuvintele *o arhon* care înseamnă *stăpân, conducător* şi *mandra*, care înseamnă *gard, împrejmuire*. În perioada monahismului primar, mânăstirile nu erau împrejmuite cu gard, însă obştile aveau un gard duhovnicesc al lor. Monahii se aflau în grija sau împrejmuirea duhovnicească a unui părinte care se numea arhimandrit.
**Avva** – părinte duhovnicesc.
**Antimis** – este pânza sfinţită de arhiereu pe care este imprimată punerea în mormânt a Mântuitorului având aşezate într-un mic buzunar părticele din Sfintele Moaşte, fără de care nu se poate săvârşi Sfânta Liturghie.
**Anafora** – poartă acest nume deoarece se dă înainte de cinstitele Daruri, adică a Sfintei Împărtăşanii – binecuvântare. Astăzi anafora se dă îndeosebi la toţi creştinii care au fost prezenţi la Sfânta Liturghie. Respectând tradiţia, anafora o luăm pe nemâncate.
**Analavul** – camilafcă.
**Antifon** – în limba liturgică este rugăciune pe scurt, cum sunt cântările dinainte de Sfânta Liturghie, "Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mântuitorule mântuieşte-ne pe noi" şi "Mântuieşte-ne pe noi Fiul lui Dumnezeu, cel ce ai înviat din morţi". Antifoane mari sunt psalmi întregi care se cântă antifonic – antifonica – adică de către două strane prin dialog.

**Aghios** - vrednic – după hirotonie când Arhiereul îmbracă pe noul cleric cu veşminte, strigă *axios*. Acest cuvânt îl repetă şi poporul ca o încuviinţare şi adeverire: este vrednic. Rugăciunea cere: să fie vrednic.
**Becisnic** – slăbănog – neputincios, om vrednic de compătimire.
**Bederniţă** – este componentă din veşmintele arhiereşti sau preoţeşti în formă de romb şi care simbolizează sabia duhului.
**Betleem** – este cetatea în care s-a născut Mântuitorul Iisus Hristos, şi în limba ebraică înseamnă oraşul pâinii.
**Bogomil** – mişcare eretică care s-a manifestat pe teritoriul Bulgariei de astăzi, la poporul slav, în timpul secolului al X -XI lea. Aceştia au falsificat practica bisericească şi tainele şi predicau neascultarea.
**Chinovie** – aşezare monahală cu viaţă de obşte.
**Cuminecătură** – Sfânta Împărtăşanie sau Euharistie, este Sfântul Trup şi Sânge al Mântuitorului care se oferă spre împărtăşire celor pregătiţi după Sfânta Taină a Spovedaniei, prin dezlegarea preotului duhovnic.
**Cuvios** – sfânt care provine din tagma monahală şi a primit cununa sfinţeniei în urma nevoinţelor din viaţa pământească.
**Chilie** – cuvântul chilie în limba română se înţelege chilia în care trăieşte cu călugării. În Sfântul Munte o chilie bine organizată are mult mai multă însemnătate, este ca un schit în România. Unele chilii au fost mai înainte numite Monidrion – Mânăstire care cuprinde teritorii si are între 10 şi 15 persoane, în timpurile bune ajungând până la 35 de persoane.
**Chidaris** – mitră.
**Canghel** – tîmplă
**Cartea rugăciunilor** – molitfelnic
**Catavasie** – în limba bisericească este irmosul cântării. Spre deosebire de alte canoane care se citesc, catavasiile se cântă. De exemplu: "Deschide-va gura mea şi se va umplea de duh". Se numesc catavasii pentru că creştinii când cântau aceste tropare coborau din strănile lor şi stăteau drepţi, ca o confirmare a celui mai mare respect şi evlavie.
**Condac** – imn de tip bisericesc care a apărut în secolul V. A fost alcătuit de Roman Melodul. Se numeşte condac pentru că membrana pe care s-a scris imnul era înfăşurată jur împrejurul unui lemn cilindric. Condacul zilei este condacul care se raportează la un sfânt din cursul săptămânii şi se găseşte în ceaslovul mare.
**Canghel** – tâmplă
**Egumen** – părintele duhovnicesc care conduce o aşezare monahală.
**Epitaf** – este acel material pictat sau brodat cu reprezentarea punerii în mormânt a Mântuitorului Iisus Hristos care se scoate spre închinare în biserică în vinerea Sfintelor Patimi. Cu el se înconjoară biserica în seara prohodului şi se păstrează pe Sfânta Masă până la Înălţarea Domnului.

**Eremit** – monah din pustie sau pustnic.
**Hartofilax** – cel care se îngrijeşte de actele unei instituţii. Se mai numeşte şi arhivar.
**Hrisov** – document împărătesc.
**Ierusalim** – oraşul păcii, este cetatea sfântă în care s-au petrecut marile evenimente din viaţa Domnului Iisus Hristos legată de mântuirea noastră.
**Icos** – adică casă, ca unul ce cuprinde întru sine toate cuvintele sărbătorii sau viaţa fiecăruia dintre sfinţi şi care se sfîrşeşte ca şi condacul cu puţintică cîntare.
**Izvodire** – inventare, răspândire, extindere.
**Irmos** – prima stihire dintr-un şir de cîntări. Se numeşte primul tropar al cîntării, care dă ritmul şi glasul la celelalte tropare de cîntări.
**Litia** – este rugăciunea care se cântă în pronaosul bisericii, mai ales la privegheri. Astăzi litia se săvârşeşte numai în mânăstiri. Caracterul litiei este cucernic şi emoţionant şi simbolizează, pe de o parte, căderea omului din Rai (pentru aceasta se face în pronaosul bisericii) iar pe de altă parte mântuirea cu coborârea Fiului lui Dumnezeu în lume.
**Libano** – tămâia provine de la cuvântul înmiresmat (libanos) din Asia şi din India. Deoarece evodionia miroase deosebit de frumos când arde, se întrebuinţa la cultul religios din vechime. În cultul creştin tămâia simbolizează învierea puterilor sufleteşti şi trupeşti ale omului către Dumnezeu, în timpul aceleiaşi rugăciuni: “să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea ta” – psalmul 140. Tămâia era una din cele trei daruri ale magilor duse lui Hristos în peştera din Betleem.
**Molitfă** – rugăciune.
**Miroamele** – ecteniile
**Mozaviria** – şiretenie, viclenie.
**Nastavnic** â- cel mai mare, egumen, stareţ sau arhiereu care săvârşeşte slujba tunderii în monahism
**Orar** – face parte din veşmintele diaconului şi simbolizează aripile îngerilor care slujesc neîncetat pe Dumnezeu.
**Omofor** – provine de la substantivul din greceşte omos, care înseamnă umăr şi de verbul farao, care înseamnă a purta. Astăzi omoforul este purtat de către arhiereu. Omoforul simbolizează pe creştinul regăsit asemenea oii celei pierdute şi aflate din parabola Mântuitorului şi purtate pe umerii Păstorului.
**Odă** – se numeşte şi locul canonului. Fiecare canon are nouă ode în mod obişnuit, pe când Triodul are numai trei. Fiecare odă se compune din primul Tropar care se numeşte irmos şi alte 3-4 tropare.
**Pavecerniţă** – este slujba care se săvârşeşte după cină.

**Păresimilor** – post de 40 de zile , rânduit de Biserică înaintea Sfintelor Patimi și a Învierii Mântuitorului Iisus Hristos.
**Pecuniare** – mijloace de existență bănești sau materiale.
**Pravilă** – rânduială sau canon de rugăciune rânduit de duhovnic.
**Prestol** – jertfelnic sau Sfânta Masă pe care se săvârșește jertfa nesângeroasă a Mântuitorului Iisus Hristos la fiecare Sfântă Liturghie.
**Procovețe** – acoperăminte care se folosesc la sfintele vase.
**Polonoșniță** – sau miezonoptică, este una din cele șapte laude ale Bisericii care se săvârșește la miezul nopții.
**Psifos** – ales, candidat, votat.
**Paraipanul** – paramanul de la călugărie, a unui monah.
**Pristăvi** – a se sfârși, a se trece din viață.
**Precistania** – împărtășania.
**Propodovnic** – propovăduitor
**Posatnică** – țiitoare
**Penticostar**- se numește cartea liturgică a Bisericii, care conține cântările perioadei care începe din Duminica Paștelui și se termină cu Duminica tuturor sfinților. Se numește Penticostar deoarece amintește în special de cele 50 de zile de la Paști și până la sărbătoarea Pogorârea Sfântului Duh. În mod special Penticostarul conține cântările din:

a) Săptămâna luminată;
b) Duminica Tomei;
c) Duminica Mironosițelor;
d) Duminica Slăbănogului;
e) Duminica Samarinencei;
f) Duminica Orbului;
g) Duminica Sfinților Părinți de la Sinodul I ecumenic
h) Duminica Pogorârii Sfântului Duh.

**Peresi** – Slavă Ție Dumnezeule de trei ori cu voce tare... și celelalte
**Rucavițile** – mînecuțe
**Sachelar** – cel care îngrijește de sfintele mânăstiri , din punct de vedere administrativ.
**Schevofilax** – cel care are în grijă veșmintele și cărțile de slujbă ale unei biserici sau mânăstiri.
**Schevofilachio** – provine de la cuvântul grecesc schevofilachio, care indică locul unde se păstrează Sfintele vase pentru săvârșirea Sfintei Liturghii.
**Sedelne** – sau șezânde, sunt cântări din cadrul utreniei în timpul căroar credincioșii pot sta în străini.

**Spovedanie** – pocăinţă sau mărturisire; este una dintre cele şapte Sfinte Taine în cadrul căreia creştinul care face mărturisirea păcatelor cu căinţă primeşte iertarea de la Dumnezeu prin mijlocirea preotului duhovnic.
**Svetealna** sau **luminândă** – se zice înaintea Laudelor şi conţine pe scurt evanghelia Învierii şi sunt în număr de 11.
**Sinaxar** – înştiinţare pentru sărbătoare sau pentru sfinţii cei ce s-au săvârşit în acea zi, cuprinzîndu-se bunătăţile pe scurt despre cei ce se serbează, cât şi despre ceilalţi, lăudând pe fiecare dintr-înşii în versuri iambice.
**Triodul** – se numeşte cartea liturgică a bisericii care conţine cântări ale perioadei Triodului, care începe din Duminica Vameşului şi Fariseului şi se termină în dimineaţa săptămânii din Săptămâna Mare. În mod special Triodul conţine cântări ale celor trei săptămâni care sunt înainte de începerea Postului Mare (duminica Vameşului şi Fariseului, a lăsatului sec de brânză şi a lăsatului sec de carne) si ale celor cinci săptămâni ale Postului precum şi a Săptămânii lui Lazăr şi Săptămâna Mare.
Se numeşte Triod deoarece multe din canoanele care se cântă sunt formate numai din trei (cântări) ... cum se obişnuieşte.
**Vohod** – face parte din cultul divin al Sfintelor slujbe, înseamnă ieşirea preotului din Sfântul Altar în naos şi pronaos cu cădelniţa, Sfânta Evanghelie sau Sfintele Daruri.
**Volnicie** – libertate, neatârnare, autonomie.
**Umivelniţă** – locul unde se spală veşminte, procoveţe ale Bisericii.
**Zăveasa** – perdeaua sau catapeteasma.

SFÂRŞIT. ŞI LUI DUMNEZEU LAUDĂ

## CUPRINS